

Németh András

A nap szembenéz a holddal

Szerkesztette: Péter László

Készült a Szegedért Alapítvány támogatásával

Szeged, 1996.

Agóra Print Kft.

TARTALOM

Ágyaspálinka

Hej, tengerész!
Nagyapám
Húsvéti románc
Két lurkó a harmincas években
A nap szembenéz a holddal
Régimódi történet és egy új
Cingulussal és cingulus nélkül
Vonat az éjszakában
Talán elmúlt a múlt
Csatakos vádirat
Ágyaspálinka
Horgász és rumpuncs
A húszas csavar
Dühös hegy
Félnesze Jónás
Mindig ugyanaz?
Fodor bácsi
Egy Nobel-díjas francia
tudós képzelt levele
Röpülj, katona, röpjél!
Beteghordó feketében

Hadifogsági töredékek

Amerikai kézen
Francia kézen
A bogaras sebész
Szepi bácsi
Szirmok a hó fölött

Filmjeim születése

A pék
Ülés avagy értekezlet
Fortitudo
Még egy ember
Ad astra
Szeged, 1728
Így éltünk Pannóniában 1964-ben
Észak Velencéje

Orvosi emlékeimből

Makó messze van Szegedtől
A félérett szilva
A gonosz bika
A copfos
Furcsa szerelem
Örök harag
Idős vagy öreg, nem mindegy
A sírásó hálája
Csel
Családi idill
Szűz vagy nem szűz?
Két orvos és egy törülköző
Elrontott randevú
Kongresszus Bécsben
Helga
Nincs Veszter
Kimért boldogság
Idegen göröngyökön

Ágyaspálinka

Hej, tengerész!

Tizennyolc éves voltam, amikor 1914-ben, a sorozás után Szegedről beosztottak tengerésznek a Monarchia flottájához, a Szent György hajóra. Nem értettem mindjárt, miért tengerésznek, hiszen még úszni sem tudtam.

Egy rövid kiképzésen estem át, ami abból állt, hogy úszástanulás közben majdnem belefulladtam a tengerbe; úgy húztak be a gyakorló csónakba a derekamra kötött kötéllal. Később aztán rájöttem, hogy miért kerültem ide: minden hajónak szüksége van mesteremberekre. A miénken is külön műhelyük volt a lakatosoknak, ácsoknak, szabóknak, asztalosoknak, suszteroknak.

Engem a kiképzés után beosztottak a szabóműhelybe, amely a fedélköz fölött volt két szinttel. Azután már csak varrtunk, varrtunk, egyenruhákat javítottunk, termetre igazítottuk őket. Néha-néha őrszolgálatra is beosztottak bennünket, töltött puskával.

Egyik éjszaka a tengerparton vacogtam, részben a hűvös szélről, részben a félelemtől, mert előfordult, hogy ellenálló szerbek, bosnyákok, meg nem is tudom kik, átvágták az őt torkát, vagy hátulról leszúrták.

A köves parton olajfák és valamilyen bozótféle növényzet tengette sínylődve sovány életét. Az őrparancsnok lelkemre kötötte, hogy különösen vigyázzak az ott kikötött csónakra, mert abban kockacukorral teli ládák vannak. A cukor nagyon értékes táplálék volt akkoriban, de még inkább „cserepénz”, mert a környékbeli lakosok mindent megadtak érte, főleg bort, gyümölcsöt, ami nekünk nagyon kellett, mert örökké csak K.u.K. konzervet ettünk.

Nagy volt a kísértés. Nem is tétováztam sokáig, beszálltam a csónakba, és az egyik láda deszkáját fölfeszítettem a szuronyommal. Jól megtömtem a zsebeimet cukorral. Ki akartam lépni a csónakból, de az - bár ki volt kötve - beljebb sodródott, úgy, hogy engem rabul ejtett, legalább három méterre kerültem a parttól. Hát ekkorát nekifutás nélkül nem tudok ugrani. Leültem, vártam a jó szelet vagy az apályt. Egyszerre megrezzent a bokor.

- Halt, wer da?! Állj, ki vagy! - kiáltottam.

Semmi válasz... Lépeket is hallottam, és az avar is csörgött. Megismételtem a fölszólítást. A félelemtől reszketve vállamhoz emeltem a puskát, behunytam a szemem; és a zaj irányába löttem vagy hármat. Csönd lett.

Hamarasan megjelent az őrparancsnok futva. - Jelszó?! - kiáltottam.

- Rigó! - válaszolta. - Mi történt? Mire, kire lőtt, és mit keres maga a csónakban, miért nem jön ki?!

- Mert besodort a víz - mondtam.

- Dehát ki van kötve láncsal, nem látja?! - ordított rám.

- Látom, de akkor sem tudok kiugrani - hangoskodtam én is -, nem látja, őrmester úr?

- Őrvezető, maga nem tengerész, hanem balf...! Fogja meg a láncot, és húzza meg, akkor a csónak kijön a partig.

Csakugyan, ekkora marhát, mint én; hogy ez nem jutott eszembe? Kiléptem a szárazföldre.

- Hát akkor most nézzük meg, kire lőtt - mondta az őrparancsnok -, jöjjön velem!

Már hajnalodott; a bozótban előre hajolva tekerésztünk.

- Itt van! - kiáltottam. - Itt mozog a bokor mögött!

Az őrmester elővette pisztolyát, és lassan, óvatosan kúszott előre, én utána. A bokor egyik ágát félrehajtotta, aztán hangosan fölnevetett:

- Idenézzen, örvezető! Itt van a testvére. Még jó, hogy nem találta el, mert a gazdájával gyült volna meg a bajunk!

Én is a bokor mögé kukkantottam, ahol egy szelíd szamár legelészett, rám pislantott nagy barna szemével, azután tovább folytatta „villásreggelijét”.

Nem kaptam kitüntetést, csak a cukorlopásért egy heti fogdát.

A hajóink bemenekültek a cattarói (most kotori) öbölbe. Ha nem dolgoztam volna, az agyamra ment volna az egyhangúság. Az unalom és céltalanság okozta feszültséget jó pszichológiai érzékkel a tisztek enyhíteni próbálták. Hetenként kaptunk kimenőt. Először nem tudtam; miért mindig más napon, de később rájöttem, nem bírták volna a kurvák egyszerre a sok tengerészt. Szakaszokban mentünk a kuplerájba. Én még sohasem voltam ilyen „műintézményben”, de már húszéves elmúltam, és a fiatalságomtól feszített izgalommal léptem be a „házba”. Persze a tiszteknek külön „puccos” bordélyház dukált.

A kör alakú fogadóhelyiség közepén állt a főmadám. Nem volt válogatás. Sorba kellett állni, és ha kijött a vendég a szobából - ezek az emeleten voltak -, akkor mehetett a következő. Végre rám került a sor. Szívdobogva mentem föl a sötétben a csigalépcsőn; a 13-as szoba jutott nekem. Ez nem valami jól kezdődik - gondoltam. Kissé remegve bekopogtam. Olaszul kiabált ki az alkalmi „arám” - akkor már gagyogtam olaszul.

Benyitottam... Egy kövér, fekete hajú, bizonytalan korú meztelen nő guggolt velem szemben egy lavór fölött, és hipermangános vízzel mosogatta a fenekét, hogy eltávolítsa előző vendégének visszamaradt „hagyatékát”. A mellei akkorák voltak, mint egy-egy görögdinnye, még a köldökét is eltakarták.

- Mit bámulsz, szép szőke fiú - mondta; vetközz le, én mindjárt jövök.

Megdöbbszentem álltam.

A nő komótosan megtörülközött, velem szemben lefeküdt, és szétvetette a lábát.

- Gyere már - kiáltotta -, siessünk, mert sok a vendég! Még mindig nem vetköztél le?

Lassan letoltam a nadrágomat, s közben láttam, hogy a szalonnás szépség az éjjeliszekrényen lévő tányérból fűgét vesz ki, és azt majszolja. Közeledtem felé egy szál gatyában. Ő még a fűgés tállal foglalkozott, a legyeket hessegette róla. Odamentem mellé, rám is vetett egy tekintetet, és lerántotta az alsónadrágomat.

- Hát ez mi? - kérdezte jó hangosan. - Még egy nyolc éves gyereknek is nagyobb van!

Magához rántott, de nem mentem semmire, mert csak a szemtelen legyeket láttam, amint visszarepültek a fűgére. Elhajtotta őket, én fölkeltem.

- Itt a pénz - mondtam rekedten, és az asztalára dobtam. Elkezdtem öltözni.

- Mii! - rikácsolta -, hát nem kellek neked, te disznó?! Az én üzletemet nem rontod! - Szájába vette a két mutatóujját, és élesen fűttyentett egyet.

Tök sötét volt, amikor kiléptem az ajtón. Az első lépcsőfordulóban valaki az arcomba vágott, úgyhogy megsédültem. Rogyadozó térdekkel szaporáztam a lépteimet lefelé. A következő kanyarban már két ütést kaptam. Megrogyantam, mint egy bokszoló a harmadik menetben, a balegyenes után. Gurultam a lépcsőn lefelé. Kétségbeesetten kiabálni kezdtem:

- Bajtársak! Segítsetek, agyonvernek!

Szerencsére meghallották a hallban várakozó tengerészek a segélykiáltásomat. Lepakcsolták a szuronyos derékszíjakat, és fölrohantak. Kiderült, hogy minden fordulóban megbújt egy strici, azok védték az ősi mesterség becsületét.

Akkora verekedés lett, hogy a végén már nem is tudtuk, ki kit üt. A katonai járőrök vetettek véget a cirkusznak. Többedmagammal megint kaptam kétheti fogdát.

Már negyedik éve rohadtunk abban az átkozott öbölben Csak néha mehettünk ki egy-egy kocsmába, de aki berúgott, azt lecsukták. Egyszer az egyik kis mocsos lebuiban matróztársaság ült körül egy nagy asztalt. Csak kortyolgatták a vörösbort, halkan beszélgettek. Engem is odahívtak.

- Ugye, te a Szent Györgyön szolgálsz? - kérdezték.

- Igen. Miért?

- Neked is elegend van a háborúból? - kérdezte rossz magyarsággal egy fekete hajú, bajszos.

- Nekem már a kezdetén elegend volt belőle - válaszoltam.

- Akkor ide figyelj, pajtás! Gyere közénk! - folytatta a bajszos. - Mi vagyunk a tengerészek proletárai, elegend volt a tisztek basáskodásaiból, megváltoztatjuk a világot, mi leszünk az urak!

- Nagy baj lehet ebből, bajtársak! - aggodalmaskodtam.

- Ne félj - mondta egy kopaszodó tizedes -, amikor az összes hajón megszólalnak a kürtök, mi majd megrohanjuk és lefegyverezzük a tiszteket, a fedélközi zárkákba csukjuk őket, és birtokunkba vesszük a hajókat.

- És utána mi lesz? - kérdeztem.

- Mi lenne? Hazamegyünk.

Tovább nem kérdezősködtem. A fekete bajszos ismét megszólalt:

- Rád szükségünk van; van-e valami piros szövet a műhelyetekben?

- Úgy emlékszem, van még - feleltem -, a tábornoki piros csíkot abból varrjuk a nadrágra. De tábornok kevés van.

- Akkor szerezd meg az egészet, este elme gyünk érte - folytatta a fekete bajszos.

- Minek kell az nektek?

- Zászlónak! - vágott közbe a tizedes. - Most a forradalom színe a vörös. A bolsevikok is ilyen zászlók alatt harcolnak Oroszországban.

Másnap, 1918. február 1-én pontosan déli 12 órakor megszólaltak a gőzsípok. Volt egy üveg borom, gyorsan megittam, és fölrohantam a fedélzetre; akkorra már a beszervezett matrózok letartóztatták a tiszteket. Az egyik matróz rám kiáltott:

- Húzd föl a vörös zászlót a főárbocra!

Fölhúztam... Nagy üdvrivalgás tört ki. A tiszti kintinból előkerültek az italok A tisztek a rács mögött, mi pedig a fedélzeten hevertünk, nagyobbára részegen...

Nem tudom, hogyan történt, de császárhű csapatokkal levertek a mi kérészetű lázadásunkat.

Sok társammal együtt megint zárkába kerültem. Bokáig vízben álltunk, amelyben csak a patkányok érezték jól magukat.

Egyik nap kivezettek bennünket a fedélzetre, ott egymáshoz láncoltak. A szikrázó naptól alig láttunk.

A kapitány szólt hozzánk, stentori hangon:

- A matrózlázadás a tengerész törvények szerint szigorúan büntetendő! De maguk nemcsak tengerészek, hanem katonák is! A császár és király öfelsége parancsára hazaárulás miatt tizedelés a büntetésük!

Riadtan szétnéztem, hogy hányadik vagyok a sorban; mert ha a tizedik, akkor agyonlőnek. Elkezdett reszketni a lábam. Homályosan láttam; hogy az egyik főhadnagy, akinek két hete nagyon szép díszegyenruhát csináltam, súg valamit a kapitánynak. Azután az egyik császárhű bosnyák katona, a kapitány parancsára odajött hozzám, és levette rólam a láncot.

A főhadnagy intett:

- Szakaszvezető, menjen a műhelybe, végezze a dolgát.

Később megtudtam, azt mondta a kapitánynak, hogy én nem voltam a lázadók között. Így maradtam életben...

Nagyapám

Vér szerint nem volt az, mert özvegy nagyanyámat vette el az első világháború után. De mégis jobban szerettem, mint az édesapám apját, aki azt sem tudta, hány unokája van. Ha én ellátogattam hozzá, nyomott egy „barackot” a fejemre, és azt kérdezte: „Hogy vagy, te dinnye-csősz?” Ez volt minden mondanivalója hozzám. Lehettem akkoriban négy-öt éves.

A „mostoha” nagyapám egész más volt. Csöndes, lassú, szép beszédű, erős, mackós mozgású parasztember. Nem tudom, hány elemiit végzett, de szépen írt, és a rokonoknak, ismerősöknek ő fogalmazta meg a kétségbeesett adóssági kérvényeit.

A nagygazdák is tisztelték, pedig csak nyolc hold földje volt. Még kártyapartira is meghívták. Ez nagy szó, nagy tisztesség volt abban a világban.

Én azért szerettem, mert türelmesen válaszolt minden gyermeki kérdésemre.

- Nagyapa, miből van a vas? Miért megy a traktor magától, pedig nem húzza a ló? És a csoroszlya miért kell az ekéhez? Nekünk miért nincs száz aranyunk, mint a mesében?

Az „öreg” sorra válaszolt minden kérdésemre, már nem tudom, mit, de elégedetten feküdtem le, mert rendszerint este volt idő a beszélgetésre.

Egy alkalommal, amikor reggel mosakodott, megláttam, hogy valami furcsa behúzódnak van a hasán.

- Ez mi, nagyapa? - kérdeztem. - Ilyent nem láttam még senki hasán.

- Na, várjál fiam, majd megtörülközőm, és aztán elmondom, hogy ez mi - és rámutatott a „behúzódnakra”. Természetesen az egész testét nem láttam, mert azt paraszti környezetben nem illett mutogatni. Fölvette az ingét, megpödrölte őszülő bajszát, hosszú gatyájának meghúzta a madzagját, szorosra kötötte a korcát, fölvette a „cálg” nadrágját, belelépett ócska papucsába, és annyit mondott:

- Akkor gyere ki a jószágokhoz, kell nekik egy kis takarmány, meg nagyanyád rám parancsolt, hogy egy lapát friss tehénszart vigyünk neki, hogy az ünnepre fölmázolja a földet a szobában. Te odaállsz a tehén fara mögé, és figyeled mikor potyogtat, és akkor odatartod a lapátot.

- Jó, nagyapám, de azt ígérte, hogy elmondja...

- Elmondom, de előbb kiganézok.

Friss, harsogó szalmát hozott a két jószág alá, mert csak annyi volt: egy öreg ló, a Kesely, és Bözsi, a tehén; ez is már lassan vágóhídra érett, alig adott napi négy-öt liter tejet.

Megvolt a mázolóshoz a friss anyag. Nagyapám bevitte a szobába, letette az egyik sarokba, és miután kijött, leült a ház előtti lócára. Intett nekem.

- Gyere ide, fiam, ebédig még van idő, és nagyanyád még úgyis mázol. A krumplistarhonyát már föltette, az már magától is megfő, jó erős paprika van benne. Ülj ide - mutatott a padra.

Fölkucorodtam mellé. Így kezdte:

- Te már nagy gyerek vagy, iskolás, elsős; biztosan sokat tudsz.

- Igen - válaszoltam -, tudok írni, olvasni, és százig számolni.

- Az szép, és tudod-e, hogy volt egy világháború?

- Tudom, már az óvodában is tanultuk, és azt is tudom, hogy milyen bátrak voltak a magyar katonák. Halottak napján mindig ki szoktunk menni a hősök sírjához gyertyát gyújtani.

- Szerencse, hogy nekem nem kell gyertyát gyújtani.

- Miért? Nagyapa is hős volt?

- Várjál, most én beszélek, ne szólj közbe.

- Jó.

- Tizennégyben tört ki a háború. Én akkor töltöttem be a huszonegyedik évemet. Azonnal behívtak katonának, általános mozgósítás volt. Az orosz frontra vittek. Virágokkal földísztítve utaztunk. Én nem tudtam, hogy mi közünk az oroszokhoz, de a parancs az parancs. Néhány napig lövészárkokat ástunk, és az ahhoz értő kőművesek, ácsok fedezékeket építettek.

- Az mi?

- Olyan föld alatti helyiség, vastag, gerendás tetővel, amit az ágyúgolyó nem ütött át. Ahogyan kész lettünk, estére húsleves és marhapörköltet adtak vacsorára. „Hú, de vastag ennivaló” - mondta az egyik bajtársam. - „Ilyent este nem szoktak adni. Valami ünnep van?” „Lehet” - mondta az őrmesterünk -, „még három deci bort is kapunk hozzá, és igyekezzenek utána lehempередni, mert azt hiszem, korán kell kelnünk. De nehogy csipás legyen a szemük hajnalban!”

„Ébresztő!” - kiabálták pirkadatkor. Századparancsnokunk fessen felöltözve, csizmáját lovaglópálcájával ütögetve jött elő.

„Honvédek! - kiáltotta. - A hazát meg kell védeni, itt az ‘orosz henger’; még ha alá kell feküdnünk, akkor is. A puskát betölteni!... A szuronyt feltűzni!...”

A tisztiszolgák mindenkinek adtak egy korty pálinkát. Vártunk a lövészárkokban. Tüzérségünk elkezdte a tüzelést. Lehúzóda guggoltunk a gödörben.

„Szuronyt szegez!” - hangzott a parancs. - „Roham!”

Kiugrottunk a lövészárkokból, megszólaltak a gépfegyverek mindkét oldalról, és sok ezer orosz katona kiabálva rohant felénk. A parancsnokunk mindjárt elesett. A helyettese vezényelt tovább. „Előre! Roham!” - ordította.

Rohantunk egymással szemben. Egy hatalmas, kékszemű orosz katonával ütköztem össze. Ő lőtt, én szúrtam. Meleg járta át a hasamat, és nem tudom, mennyi idő múlva tértem magamhoz azon az ócska szekéren, amelyen két hétig szállítottak Szibéria felé.

- Nagyapa, mi lett azzal az orosz katonával? Meghalt? - kérdeztem.

- Nem tudom, kisfiam. Ilyen a háború. De most a csirke nyakát sem tudnám elvágni. Sokszor álmodok azzal a szomorú szemű katonával, és kiver a verejték, amikor visszaemlékszem, hogy hogyan markolta a mellén ejtett vérző sebét.

- Dehát ő lőtt először!

- Hagyjuk ezt, fiam, menjünk ebédelni. Nagyanyád már hujángat.

Napokig hallgatag volt az öreg. Nem mertem kérdegetni. Az egyik este nagyanyám vakargatta a hátát, és ő csöndesen megszólalt.

- Hol hagytam abba, fiam?
- A szekérenél - ültém föl hirtelen az ágyban.
- Bevittek valahol egy kórházba, nézegettek, kötözgettek, állandóan lázas voltam, és mindent homályosan láttam, de azt észrevettem, amikor a katonaorvos legyintett. Hajnalban arra ébredtem, hogy lepedővel vagyok leterítve, és valami folyik a hasamból. Fölültem, kiabáltam a nővérnek - akkor még nem tudtam oroszul -, az rémülten nézett rám, mert már halottnak tekintettek. Rengeteg genny folyt ki a hasamból, és a lázam elmúlt. Igaz, hogy fél évig a lőtt lyukon folyt a székletem, de aztán begyógyult, ez a behúzódás, amit láttál, annak a helye.
- Azután mi történt, nagypapa? - kérdeztem.
- Amikor meggyógyultam, kivittek Szibériába.
- Az hol van?
- Nagyon messze, az óperenciás tengerhez közel. Télen olyan hideg volt, hogy ha köptünk, a nyálunk már koppant a földön, mert mire leért, megfagyott.
- Mit csináltak ott?
- Fát irtottunk, és a barakkban poloskát.
- Apjuk - mondta korholóan nagymamám -, hagyd már abba a mesélést, még a végén nem fog tudni aludni a gyerek.
- Jó, akkor mára befejeztük. Feküdj le, fiam.

Hetven felé járt már nagypapám, betegeskedett. Egyszer, mikor meglátogattam, intett:

- Űlj ide mellém, nagymamád elment a boltba. Mondani akarok neked valamit, mielőtt meghalnék, olyant, amiről még senkinek nem beszéltem, még a feleségemnek sem.
- A halálról egy szót sem, nagypapa!
- Ugyan, fiam, te orvos vagy, látod, hogy alig kapok levegőt, hiába szedem a gyógyszereket. Na még mielőtt megfulladnék, elmondok valamit. A fogolytáborról sokat meséltem, ugye?
- Igen.
- De azt nem mondtam, hogy végződött?
- Valóban nem.
- Azt hiszem, tizennyolcban volt, már nem vagyok benne biztos, de még tartott Oroszországban a forradalom. Hozzánk csak a bizonytalan híre jutott el. Egyik nap, úgy délelőtt, ott termett egy század lovas katona, a sapkájukon vörös csillag volt. Az őreinket falhoz állították, és azt kérdezték tőlük, hogy beállnak-e a vörös hadseregbe, mert ha a cár pártján vannak, akkor végük lesz. Persze, hogy beálltak. Azután minket is összehívtak. A parancsnok beszélt hozzánk - akkorra már elég jól tudtuk a nyelvet. „Emberek! Kiszabadultok, ha beálltok a forradalmi hadseregbe. Nekünk most elsősorban olyanokra van szükségünk, akik lovagolni tudnak, mert a fehéreknek erős a lovasságuk. Ki akar szabad lenni?” Mindenki fölnyújtotta a kezét, és hurrázott. A lovakhoz értettem, és a huszárokkal, tüzérekkel együtt egy lovasezredet alakítottunk.
- Megint harcolt, nagypapa?

- Megint... Alezredes lettem! Tele voltam kitüntetéssel, én nem is tudom, miért maradtam életben, mert keményen küzdöttek a cáriak; lőttek, vágtak; olyanok voltak, mint a sarokba szorított vadak: haraptak mindent. Amikor már lenyugodott a helyzet, hallottuk, hogy otthon elbukott a forradalom. A vezetők az új Szovjetunióba menekültek. Nagy volt a honvágyam, de a beosztásomból nem lehetett kilépni. Egy alkalommal berendelték a főparancsnokságra. Azt mondták, különleges föladat vár rám: Kun Bélát kell Moszkvába kísélni. „Kun Bélát? Hát miért?” - „Ne kérdezzen semmit, kap két kísérőt, és azért választottuk magát, mert magyar, de nem beszélhet vele, viszont, amit ő mond, arról be kell számolnia.” Kun Bélát megbilincselve hozták a vonatra. Fiam - mondta a nagyapám -, én teljesen megzavarodtam, és akkor elhatároztam, hogy hazaszököm, lesz, ami lesz. Moszkvában már vártak az állomáson. Kun Bélát egy autóval elvitték. Egész úton egy árva szót sem szólt. Én meghamisítottam a katonai papírjaimat, és elutaztam Kijevbe. Ott az állomáson kinéztem egy hozzám hasonló termetű öreg parasztot, aki néhány rubelért örömmel kicserélte velem a ruháját. Csak a rangjelzéseket vettem le az enyémről. Elindultam hazafelé. Az állomásokon leszálltam, úgy csináltam, mintha sürgős dolgom lenne, szerencsére az állomásőrség nem törődött velem sehol, de nagyon éheztem. Munkácson adtak először enni, mint Oroszországból érkezett hadifogolynak.

- Nagyapa, negyvenöt után miért nem mondta senkinek, hogy harcolt a vörös hadseregben? Előnye származhatott volna belőle!

- Fiam, nekem elegendő volt a háborúból és a politikából is. A Dugonics temetőbe temesettek el...

Ott van eltemetve, Kertész Jánosnak hívták. Őszinte ember volt világéletében...

Húsvéti románc

- Százados úr, Vass József őrzetű alázatosan kérek engedélyt eltávozásra az ünnepekre.
- Locsolkodni akar? - hümmögött a parancsnok.
- Azt is szeretnék.
- Mehet, őrzetű, kedden éjfélig szabad, de ha részegen jön vissza, tudja, hol lesz a helye.
- Százados úr, én még sohasem voltam részeg, csak egyszer gyerekkoromban, amikor disznótör volt a nagygazdáéknál. Nádszállal szívtuk a játszótársaimmal a hordóból a bort. Nem esett jól, elszédültem tőle.
- Jól van, leléphet!

- Édes kisfiam, hazajöttél! Úgy vártalak! Apád halála óta olyan egyedül vagyok, különösen mióta katona vagy. A kutyával, macskával beszélgetek, meg a tehénnel. A szomszéd tanya messze van az én fájós lábaimnak. Néha-néha benéznek az erre járók, de ritkán Jaj, ülj le, egyél, diós tésztát főztem. Estére, a föltámadás után lesz egy kis sonka, kolbász tojással.

- Édesanyám, ebéd után szétnézek, úgy látom, az istálló egyik faláról leomlott a tapasztás, majd megcsinálom, és egy kicsit meszelní is kellene.

- Nagyszombaton? Megszólnak a szomszédok!

- Ugyan ki jár erre? Hát az Isten háta mögött lakunk.

Beesteledett...

- Mosd meg, fiam, a sáros kezéd. A nadrágod is csupa mész! Még jó, hogy ezt a viseltest vetted föl. Gyere, együnk.

A vacsorához fogtak.

- Dicsértessék a Jézus - mondta imára kulcsolt kézzel az asszony -, aki ételt, italt adott, annak neve legyen áldott.

Jóska végigdolgozta a vasárnapot. Rendbe hozta a kitört kerítést, a göré oldalát, a düledező kéményt, föltakarította az udvart, kihordta a tehén alól a megvastagodott trágyát. Az anyja addig a templomban imádkozott, amire majdnem ráment a napja, mert hat kilométerre volt a tanyától. A fia a tehenet is megfejte.

- Úgy látszik, még nem felejtettem el a paraszti munkát - motyogta magában.

Ragyogó napsütéses reggellel kezdődött a húsvéthétű. A gyümölcsfák virágba borultak, olyanok voltak, mint a menyasszonyok.

- Fiam, hová még locsolkodni?

- Előbb ellátom a jószágokat, utána... Majd meglátom.

- A gazdához is el kellene menned, hisz' öt lánya van!

- Előbb a rokonságot látogatom meg.

- Vigyázz, ne egyél, ne igyál sokat, mert nagy szégyen lenne, ha a kutyákat etetnéd...

- Ne féljen, édesanyám. Az ám, meglocsolhatom?
 - Hogyne, itt a fejemet. Te vagy az egyetlen, aranyos, szép legény, aki gondol rám.
 - Egészségére, édesanyám.
 - Köszönöm, fiam. Itt van egy pohár bor, egyél pár falat sonkát, tojást, csak az ünnep kedvéért. A katonaruhádban menj, úgy nézel ki benne, mint egy tiszt.
- Jóska végiglocsolta a rokonokat, s úgy dél felé ért a gazdáékhoz.
- Csányi, a százholdas gazda szívesen fogadta a legényt.
- Itt vannak a lányok, csak győzzed szagos vízzel.
 - Dicsértessék - köszönt be a nagyszobába.
- Az asztal húsvétra terítve: bor, sonka, kolbász, pirosra festett tojás.
- Jóska sorba öntözte a lányokat, a legutolsónál, a legfiatalabbnál megállt.
- Teca, te így megnőttél?
- A lány elpirult.
- Megnöttem, de te is olyan... - nevetni kezdett, szép szája elé tette a kezét, mintha szégyellte volna a jókedvét.
- Egy pár falat étel, s egy pohár bor után a legény elköszönt.
- Isten áldja magukat, további jó ünnepeket, és még sok locsolót.
- Csányi kikísérte a kapuig, kezét fogott vele:
- Fiam, ha leszerelsz, számítok rád, mindig nagyon jó munkásom voltál.
 - Számíthat rám, Feri bátyám.
 - Isten áldjon!
- Jóska szomorkásan ballagott hazafelé. Ennek az ünnepnek is vége, gondolta. Hirtelen szapora lépteket hallott. Hátranézett, előntötte a meleg. Teca futott utána.
- Jóska! Józsikám! Várj meg!
- Meglepetten megállt, s alig tért magához, amikor a lány rózsaszínű szájával körülcsókolta az arcát.
- Ez mit jelent, Teca?
 - Azt... Majd elmondom...
 - Várj, ülünk le a kazal mögé, onnan nem látnak bennünket. Emlékszel, a múlt tavasszal együtt kapáltuk nálatok a kukoricát, én napszámban Elöttem haladtál, meleged volt, az öveddel följebb kötötted a szoknyádat, még a combod is látszott. De legjobban a nevetésed, a jókedved tetszett. Istenem, de jó volna, ha csóró paraszt létemre szerethetnélek!
 - Szeress, Jóska! De ne nagyon szoríts magadhoz, mert máris reszketek. Gondolod, hogy jó feleség lennék?
 - Istenem, ha anyám ezt hallaná! Tecám!
 - Hé! Mi folyik itten?!

Három legény állt meg mögöttük, mindegyiknek virág a gomblyukában. Meglehetősen kapatosak voltak.

- Jaj, Istenem, ezek a Soltész gyerekek - kiáltotta Teca -, híres verekedők.

Jóska felugrott. - Mit akartok?

- Te mit akarsz? - kérdezte a legidősebb. - Lány van elég, de neked a hús hold kell, Teca jussa, ugye?

A lány közben visszaroht a tanyába.

- Szólok apámnak! - kiáltotta.

- Még egyszer kérdezem, mit akartok?

- Majd meglátod, vitéz úr - sziszegte a középső testvér -, nagyon szép egyenruhád van, mit szólnál, ha lyuk lenne rajta?

Egy szerre kattant a három bicska, a nap is megnézhetette magát a villanásukon.

Jóskának a kiképző őrmester szavai jutottak eszébe: közelharcban figyeljék az ellenség szemét, amikor megrebben, ütni, szúrni, löni kell; meg kell előzni!

Jóska gyorsan ütött. Két legény már a földön feküdt. Akkor hirtelen fájdalmas meleget érzett a hasában. Még volt annyi ereje, hogy a harmadik Soltészt is a földre sújtsa.

Vérzett a hasa, szédült. A sebre rászorította a tenyerét, és elvándzorgott a tanyához.

- Jaj, Istenem - rohantak ki elébe -, Jóskának kiontották a belét.

- Pista! Pista! - kiabált a gazda. - fogj be gyorsan, és vidd be Jóskát a faluba az orvoshoz.

- Szerencséje van, Vass úr - mondta a sebész főorvos a műtét utáni második napon. - Belső sérülése nem volt, meg fog gyógyulni. A vizit után beengedjük a látogatóját, nagyon csinos, mondhatnám, hogy szép.

Teca alakja tűnt föl a kórterem ajtajában. Szép fehér ruhában volt. Odarohant az ágyhoz, ráhajolt a fiúra.

- Jóskám! Hál' Istennek, élsz! Egészséges leszel, és én a tied!

Történt az Alföldön, az Úr 1933-ik évében.

Két lurkó a harmincas években

Unokatestvérek voltak, egyívásúak, tizenhárom évesek. Béni tanyán élt, zömök testalkatú, erős fiú volt, igen jó étvágygal. Sanyi - magas, sovány gyerek -, a városban lakott. A nyári iskolaszünetben a nagyszüleinél töltött néhány hetet, akiknek a tanyája szomszédos volt Béni szüleiével. Sokszor kemény munkára is befogták, mert amikor ért a sárgadinnye, le kellett szedni és elhordani minden nap.

A felnőttek hajnali háromkor már elindultak Szegedre, a piacra, dinnyével megrakott lovas kocsival. Mind a két gyereknek a lelkére kötötték: a jószágoknak vizet adjatok, a malacoknak ki van készítve a korpás kevert, a tyúkoknak a mag ott van a kamrában a szakajtóban És föl ne gyújtsátok a házat!

A két gyerek álmosan visszafeküdt; Sanyi, a városi legényke, magára húzta nagyapja subáját, mélyen elaludt, csak a bolhacsípések ébresztették föl néha. Már világos volt, amikor Béni vigyorogva húzta le róla a subát.

- Hé! - kiáltotta. - Mikor akarsz fölkelni? Az ajtó előtt gágognak a libák, a kotlóstyúk összevissza szaladgál a csirkével, a malacok harapdálják az ólat éhségükben, te pedig még döglesz.

- Miért, hány óra van? - vakargatta Sanyi álmosan a bolhacsípések helyét.

- Már öt.

- Menj a fenébe, mit csináljunk ilyen korán?

- Sanyikám, itt a tanyán ilyenkor már késő van. Különb is, már éhes vagyok, és nincs itthon, csak kenyér. Dinnyéért ki kellene menni a földre, az meg elég messze van.

- Éhes vagy, te nagybélű? - tápázkodott föl Sanyi.

- Éhes.

- Na várjál, szétnézek a tyúkólban tojásért.

Sanyi csalódottan jött vissza.

- Nagyanyámék nyilván összeszedték, és elvitték a piacra a tojást.

- Nálunk sincs. De a nagybátyáméknál, a szomszédban a tyúkok összevissza tojnak. Az istállóban vagy jászolban biztosan találunk tojást.

- De ez lopás!

- Már hogy volna lopás! Úgyis adnának, ha kérnénk, dehát nincsenek itthon, és különben sincs a tyúkok segge lepecsételve, ki tudja mikor és hányat tojnak. Azután a kutyák is megehetik. Gyere!

Óvatosan lopóztak be a nagybácsi istállójába, leginkább a hamis kutyáktól félve.

- Haha! - kiáltott föl Béni. - Ugye mondtam, hogy itt lesz tojás. Siessünk! Gyorsan lásd el a jószágokat, és mire átjössz hozzánk, kész lesz a rántotta, zöldpaprikával.

A két gyerek nekiállt a reggelinek. Egyszerre a konyhaajtóban megjelent Béni nagyapja, aki nem messzire, a másik fiánál lakott.

- Gyorsan kapkodjuk ki a tojást - súgta Béni -, mert öregapámat meg kell kínálni, de jó lesz neki a paprika is. Így is éhen maradtam. - Fölemelte a hangját. - Tartson velünk, öregapám!

Az öreg komótosan leült az asztalhoz, elővette a bicskáját, rátűzött egy falat kenyeret, még egyet, még egyet, és tisztára törölte a serpenyőt. Összecsukta a bicskáját, végigsimította kezével a bajuszát.

- Hát ez jó erős volt - mondta -, csak kevés volt benne a tojás.

- Ha előbb jött volna - válaszolta Béni -, több jutott volna.

- Jó, csak azért jöttem, hogy megnézzem, elláttad-e a jószágokat.

- Mindent elvégeztem.

- Akkor én megyek is.

- Isten áldja, öregapám.

Sanyi is mondta: - Isten áldja.

Béni nagyot sóhajtott. - Éhes maradtam.

- Mit ennél?

- Mindent.

- Miért nem ütjük el a lábát egy csirkének? Megsütnénk.

- Apám agyonütne, ha megtudná.

- A róka is elvihetné, vagy a görény.

- Nappal nem jönnek, és hajnalban megszámlolták őket a szüleim.

- Mindent megennél?

- Ami csak emberbe való.

- Ide figyelj, a franciák imádják a békacombot. A kanális tele van kecskebékával. Megennéd? Persze sütvé.

Béni leszegte a fejét.

- Békacombot mondtál?

- Csakis.

- Hát... Ha először te eszel belőle, akkor utána én is.

- Gyerünk!

- Nincs hálónk.

- Nem baj. Veszünk két rossz lécdarabot, én húsz-harminc méterre tőled elkezdem lobozeni a vizet, és feléd közeledve odahajtom a békákat. Te pedig agyoncsapod a léccel, amelyiket eléred.

A fiúk jó két marokra való békacombot szedtek össze. A féltett családi zsírból kivettek egy csipetnyit, gondosan elsimították a tetejét, hogy ne maradjon nyoma a dézsmálásnak. Azután nekiálltak sütni.

Béni bizalmatlanul nézte a szakácskodást, de amikor a combok elkezdtek gusztusosan pirulni, nagyot nyelt.

- Nem néz ki rosszul.

- Gondold azt, hogy hal vagy galamb.

Sanyi megette az első darabot, és biztatta unokatestvérét:

- Egyél már! Látod, hogy élek, nem mérgező. És mondhatom, hogy finom is.

Béni is nekilátott.

- Tényleg jó! - csámcsogva kapkodta be egymás után a combokat. - Ki gondolta volna?

Kopogtak a konyhaajtón.

- Hát ez ki?

Idősebb unokabátyjuk, Pista nyitott be. Megkínálták.

- Gyere, egyél velünk.

- Ez mi?

- Galambcomb - nevetett Sanyi.

- Az jó!

Pista nekiállt enni. Látszott, hogy vékony volt a reggelije, nagyon mohón falt. Amikor a serpenyőt is kitörölte a kenyérrel, megvakarta a fejét.

- Te, Béni, nektek nincs is galambotok. Honnan vettétek a combokat?

Béni elkezdett röhögni.

- Tudod, mit ettél? Békacombot!

Pista elsápadt, fölállt, és kirohant az udvarra, hogy belsője tartalmát visszaadja a természetnek, amelyet abban a pillanatban Betyár, a kutya képviselt. Boldog farkcsóválással nyugtázta a bőséges reggelit, hiszen utoljára két nappal azelőtt kapott egy kis száraz kenyérhajat.

- Soha többé nem eszem nálatok! - kiáltott még vissza Pista.

- Hát ez elment - állapította meg Sanyi leverten.

- Megette előlem a kosztot, és én éhes maradtam!

- Ki bírna téged jóllakadni? Ide figyelj! Szereted a mézet?

- Hogyne szeretném, hol van?

- Láttam, hogy a tyúkólatok padlására vad méhek repültek.

- Azok dongók, nem méhek.

- De azok is gyűjtenek mézet. Különben miért szállnának virágról virágra.

Béni elgondolkodott. - Nagyon veszettek.

- Tudod mit? Fölvesszük apád télikabátját, a fejünkre húzunk egy-egy báránybőr sipkát, jó le a szemünkig, csinálunk tökpiát, s amíg te kiásod a fészküket, én meggyújtott száraz lószarral olyan füstöt fújok, hogy a dongók elmenekülnek. És mienk a méz! Mit szólsz?

- Próbáljuk meg.

Beöltöztek. Fölmentek a tyúkól padlására, megkeresték a tapasztott födémén a nyílást, amely a dongók fészkéhez vezetett. Béni egy rossz késsel nekiállt bontani. Sanyi fújta a füstöt, lassan alig láttak, köhögtek. Ráakadtak a lépre. A dongók dühödtek. Százával támadtak, nem törődtek a füsttel. Szúrtak, ahol szabad bőrfelületet találtak. Ez pedig csak a két gyerek arcán volt.

- Meneküljünk! - kiáltott Sanyi, mert látta, hogy Béni hátán, kabátján nyüzsögnek a dongók, keresve a szúrás lehetőségét. Kihajította a füstölgő tökpipát, nem bíbelődött az ócska létrával, hanem leugrott.

- Gyere, Béni!

Csapkodva Béni is megjelent a padlásajtó nyílásában, s már ugrott is. De a dongók is jöttek, rajban repültek utána.

- Fussunk a kukoricásba! - kiáltott Sanyi, miközben a dühös támadók felé hadonászott.

- A nagy gödörhöz! A vízbe! - ordította Béni, akinek az arca már a kétszeresére dagadt.

Meztelen belevetették magukat a pocsolyás vízbe, néhány kóválygó dongó elől lebuktak, és kivárták, míg azok visszaszállingóznak a fészükkhöz.

Amikor kijöttek a vízből, olyanok voltak, mintha sárral kenték volna be őket. Összeszedték a motyójukat, a csordakútnál megmosakodtak, és hazasettenkedtek.

A nap szembenéz a holddal

Ritka természeti jelenség. Késő nyári hajnalokon a korán kelő emberek álmos szeméből úzi ki az éjszakai zsibbadtságot. Gyermekkori emlékeimet idézi. Paraszti emlékeket.

- Kelj föl, fiam, van még egy hold búza, amit le kell aratni - mondta nagyapám. - Tudod, az, amit a belvíz miatt később vetettünk. Te is segíthetsz.

- Hogyan, nagytata? Én még nem tudok kaszálni.

Rosszul esett a költögetés, mert én éppen Shirley Temple-ről álmodtam.

- Majd terigeted a búzakéve kötelet, ennyit egy tizenkét éves gyerektől már el lehet várni.

Fölcihelődtem. Jéghideg vízzel kimostam a szememből az álmot, és már indultunk is. Hajnali négy óra volt.

A búzaföld fél kilométerre volt a tanyától. Útközben láttam, hogy a hold teljes kerektségében vörösen izzik, és lassan kelt a nap is.

- Nagytata! - kiáltottam. - Látja? Ezek ugye nem találkoznak össze?

- Nem, fiam, messze vannak egymástól.

Fölcseperedtem... A lányok egyre inkább érdekeltek, különösen tetszett egy fekete hajú, jó tartású, akit bálban ismertem meg. Zsófinak hívták. Sokat táncoltam vele, de állandóan lekérték, mert nagyon mutatós lány volt. Egy alkalommal hazakísértem. Egész úton szóval tartottam, közben arra gondoltam, jó lenne megcsókolni. De hogy kezdjek hozzá? Úgy, ahogy a moziban láttam: elkapni a derekát, kicsit hátrafordítani és...

Sikerült... Melegem lett...

Hazafelé menet négy, olyan magam korabeli fiú - ismerősök voltak, de a sötétségben nem voltam biztos a dolgomban - megállított. Nem mondtak semmit. Még mielőtt szóltam volna, váratlanul kaptam egy jobb horgot, utána még egyet, megroggyantam, de el bírtam futni. Utánam kiabáltak, hogy meg ne lássanak még egyszer ebben az utcában, mert ennyivel nem úszom meg!

Másnap visszamerészkedtem. Zsófi az előszobában sietve megcsókolta.

- Gyere, de ne szólj semmit. Most látom, hogy nézel ki! Csupa kék az arcod!

- Nekimentem egy kerítésnek. Igaz, hogy segítettek.

- Csak nem Réti Jóskaék?

- Gondolom, de sötét volt.

- Megmondom Jósának, hogy hagyjon békén. Úgy látszik, bosszút állt. Hányan voltak?

- Négyen.

- Gazemberek. Na, gyere be.

Az anyja a szobában kötögetett, szigorúan nézett rám.

- Maga az?

- Igen, Nagy Árpád vagyok.
- Mi a foglalkozása?
- Egyetemi hallgató.
- Akkor maga nagyon fiatal még, és nincs állása, fizetése.
- De lesz - mondtam zavartan.
- Az én lányom nagyon szép.
- Tudom, asszonyom.
- Nahát, akkor ehhez tartsa magát. Többet remélek neki.

Sebesen kiment a szobából.

Zsófi háttal az ajtónak dőlt, hogy váratlanul ki ne tudják nyitni. Kitárta két karját felém.

- Árpád!...

Tulajdonképpen kitették a szűrőmet. Nem is mentem jó darabig Zsófiékhoz. Egy mulatságon találkoztam vele ismét. Jóformán egész éjszaka velem táncolt. Az anyja nagyon szigorúan figyelt bennünket. A lány szorosan hozzám simult, még a szívdobogását is éreztem.

- Árpád, gyere el hozzánk.
- De édesanyád világosan megmondta... Szóval kidobott.
- Anyám szeret engem, tudok rá hatni. Mondd, hogy jössz! Kedd délután ötkor, jó?
- Jó.

Beállítottam. Zsófi rohant elém.

- Édesanyád?

- Látogatóba ment a húgához, nincs itthon senki. Ül le, hozok egy kis szőlőt. A kertünkben termett. Apám dédelgette.

Leültünk egymással szemben. A szeme ragyogott, az arcán öröm tükröződött. Átnyúltam az asztalon, megfogtam a kezét.

Abban a pillanatban kinyílt az ajtó. Zsófi anyja állt a küszöbön, mérges pirosság futotta el az arcát.

- Becsaptál lányom! - kiáltotta. - Különb embert választottam neked, akinek jó állása, lakása van.
- Maga pedig - szegezte rám a tekintetét - kerülje el még a házunk táját is!

Leszegett fejjel, köszönés nélkül távoztam.

Később hallottam, hogy egy vegyészdoktor szemeltek ki Zsófinak. Magamba roskadtam. A szüleim kérdezgettek, nem vagyok-e beteg? Kérdéseikre csak igennel vagy nemmel válaszoltam. Sokat tanultam. Ilyen jól eddig még sohasem vizsgáztam. Álmatlan éjszakáimon Zsófi mosolya kísértett. Sokszor úgy éreztem, hogy egy üres gödör tátong a mellkasomban.

Meleg őszi délután pihegtünk a lakásban Nagyon lustán tanulgattam. Csöngettek, azután édesanyám hangját hallottam.

- Rózsika, maga az?

Nagyon untam már a tudományt, kilestem a szobámból. Sétálni kellene, gondoltam, vagy moziba menni. El is indultam... volna, de ahogy kinyitottam az ajtót, megállt bennem az üdő... Zsófi anyja ült az előszobában, szerencsére nekem háttal, így nem vett észre. Édesanyámat a templomból ismerte. Hallgatóztam.

- Rózsika, nagyon rosszul van, sápadt, hozzak egy kis vizet?

- Köszönöm, Nusika, most jól esne.

Kis szünet után ismét megszólalt.

- Nagy ügyben jöttem... Nem is tudom, merről kezdjem.

- Nyugodtan beszéljen, mi baj van?

- Nagy...

- Hát mégis?

- A lányom nagyon beteg.

- Mi baja? És én mit segíthetek? Van jó háziorvosunk.

- Mi baja?... Két hét óta fekszik fal felé fordulva, pedig nemsokára lett volna az eljegyzése. Senkihez nem szól egy szót sem, még a jövőendő jegyespárjához sem. Nem eszik, csak egy kis tejet iszik, azt is úgy kell belediktálni.

- Orvost nem hívtak?

- Dehogynem, méghozzá nem is a biztosítótól, hanem pénzes orvost, egy professzort kértünk meg.

- És mit mondott?

Egyre feszültebben figyeltem. Zsófi anyja folytatta:

- Azt mondta a professzor, hogy egészséges, csak egy kis idegkimerültsége van. Írt föl erősítő tablettákat, vitaminokat. Nem használt semmit.

- Rózsika, akkor én mit tudok tenni?

- Hát, lehet, hogy tudna.

- De mit?

- A fia itthon van?

- Igen, tanul.

- Beszélhetnék vele?

- Hogyne, szólok neki. Árpád! - kiáltotta. - Gyere már, vendégünk van.

Köszöntem Zsófi anyjának. Nagyon zavart volt. Alig tudott megszólalni.

- Izé, ö... ö... Nagy úr... Megkérném... Megkérhetem, hogy jöjjön el hozzánk? A lányom nagyon beteg.

- Nem vagyok orvos, de azért szívesen elmegyek.

Beléptünk Zsófi szobájába. Szegénykém tényleg siralmas állapotban volt. A fal felé fordulva feküdt, kócosan.

- Zsófi - szóltam halkán, majd hangosabban. Nem mozdult. Odamentem hozzá, megérintettem a vállát.

- Zsófikám, én vagyok itt.

Riadtan fölült, a szeme úgy villogott, mint a csapdába került őzé. Egy darabig nézett rám, majd fölugrott, és a nyakamba borult.

- Istenem, eljöttél hozzám?

- Velem jössz, Zsófikám?

- Veled megyek, akárhová.

Az anyja görnyedten ült egy széken. Zsebkendőjét szipogva az orra előtt tartotta.

- Lányom, ha elmegy... Mit mondjak a szomszédoknak? Apádnak? A plébános úrnak?

- Anyám, a szomszédok nem érdekelnek. Apámnak meg mondd azt, hogy meggyógyultam, jól vagyok. A plébános úr? Ő majd feloldoz, megbékél velünk, mert esküvő előtt nála fogunk gyónni.

Édesanyám nyitott ajtót. Zavartan dörzsölgette a kezét.

- Megjöttetek, gyerekeim? Jaj, Istenem, mit is csináljak? Szép vagy lányom, nem csodálom, hogy a fiam belebetegedett a kiutasításba.

- Csókolom - mondta Zsófi, és megcsókolta édesanyám arcát. - Szólíthatom anyukának?

- Hogyne-hogyne. Gyertek be. Üljetek le. Mégis, mi a tervetek?

- Zsófi itt marad - válaszoltam.

Édesanyám jött-ment, szőlőt hozott, akkurátusan megmosta.

- Egyetek.

Kis idő múlva ismét megszólalt.

- Esküvőig ellakhattok a belső szobában, majd én apátokkal megbeszélem.

Valaki csoszogott az ajtó előtt. Kinyitottam, nagyapám állt ott, két garabolyt tartott a kezében. Kissé szaporábban szedte a levegőt.

- De messze van ez az állomás, majdnem elfáradtam.

Letette a kosarakat, megtörülte a homlokát.

- Anyátok küldött két hízott kacsát és tojást.

- Üljön le, nagytata.

Édesanyám is előjött, üdvözölték egymást.

- Hű, de melegem van - panaszkodott az öreg. - Meginnék egy jó híg fröccsöt.

- Hozom apám.

Zsófi közben rendbehozta magát, a belső szobában fészkelődött a tükör előtt. Nagyapám meglátta a nyitott ajtón át.

- Ez ki? - kérdezte tőlem.

- Ez... Ez ő... Zsófi.

- Rokon?

- Nem... Azazhogymajd lesz.

- Aha... Nem mondom...

Megpödrölte a bajuszát, mosolygott hozzá. - Kár, hogy elmúltam húszéves.

- Nagytata, nem elég húszévesnek lenni.

- Hát mi kell még hozzá?

- Emlékszik, mit mondott gyerekkoromban, aratáskor, a holdról és a nappal?

- Persze, hogy messze vannak egymástól.

Rámutattam Zsófi:

- Nagytata, pedig most a hold találkozott a nappal.

Régimódi történet és egy új

Tizenkét éves voltam, amikor elvégeztem a hat elemi. Özvegy anyámat behívatta a tanító.

- Sándorné - mondta -, ez a lány, a maga Zsuzsa lánya, olyan okos, hogy taníttatni kellene.

Anyám, egyszerű asszony lévén, tisztelve a nagy tekintélyű tanítót, megtörülte szoknyájában a kezét, mint ahogy fejés után szokta.

- Tanító úr - mondta -, van otthon két tehén, kétlovas fogat meg egy kis földünk a Feketén. Alig vártam, hogy a lányom elvégezze az iskolát. Szükség van a segítségére.

- De Zsuzsa még gyerek.

- Tanító úr, én nyolcéves voltam, amikor a szüleim kivettek az iskolából, mert kapálni kellett. Éppen hogy megtanultam írni-olvasni.

- Maga tudja, Sándorné, én nem szólok bele senki életébe, de, ha meggondolja, segítek.

Az alföldi város peremén laktunk, olyan félparasztként. Minden reggel hordtam a „házakhoz” a tejet. Bizony sokszor le kellett tennem a két hatliteres kannát. Cipelés közben a gyöngye térdemet is összefentem. Anyám részeg kocsisokkal bajlódott. Egyiket zavarta el a másik után. Végül sikerült egy rendes embert találnia. Akkor jött haza az első világháborús hadifogságból. Nem volt olyan szép ember, mint az apám, aki fiatalon halt meg a kocsin, fuvarozás közben. A lovak maguktól hozták haza. A halottkém szívbajt írt a jelentésre.

Nőttem, hordtam a tejet, almoztam a jószágok alá, a kiganézást már az új kocsi csinálta.

Egyszer azt mondja az anyám:

- Lányom, férjhez megyek János bácsihoz - én így szólítottam -, megkérte a kezem.

- Maga tudja, anyám.

Csendes esküvő után János bácsi beköltözött hozzánk. Én ezután a konyhában aludtam egy szolonon.

Tizenhat éves voltam, amikor meghalt az egyik nagybátyám tüdőbajban. Szegények voltak, hiszen nehezen tudott a köhögéstől dolgozni, a sok gyereket alig tudták eltartani. A suszterszéke mellett egy vödört tartott, abba köpködött. Orvosra nem volt pénz; szerencsére senki nem kapta meg tőle a bajt.

A halotti tornak megadták a módját. Hosszú, fehér asztal, gyertyákkal. A szokásos paraszti vendéglátás: erős túró, friss, meleg kenyérrel, hozzá fehérbor.

A sós étel itta a bort. Egyszer csak megszólalt János bácsi:

- Mi volt az elhunyt nótája? Énekeljük el!

Elénekeltek. Azután a szomszéd kocsmából áthívták a cigányokat, és hajnalig búcsúztatták a halottat. Amíg a bor tartott. Nagyon álmos voltam. Eszembe jutott, hogy reggel hatkor vinnem kell a tejet. Elbóbiskoltam. Arra riadtam föl, hogy valaki a vállamra tette a kezét; nem is tudom, melyik ágon, egy idősebb férfi rokonom volt:

- Te, Zsuzsa, már anyányi vagy, férjhez kellene menned, mire vársz? Szép is vagy.

Nagy nehezen hazavergődtünk. Egy-két óra alvás után anyám költögetett.

- Megyek fejni! Kapd össze magad, és viheted a tejet.

Dideregve mosakodtam egy lavór hideg vízben. Hogy én anyányi vagyok, és szép? - emlékeztem vissza a rokon megjegyzésére. Az ócska, légypiszkos, félvak tükör elé álltam, néztem az erőszakosan domborodó hegyes mellem. Ez tényleg szép? - kérdeztem magamtól; lejjebb már nem láthattam a nőiességemet.

Betoppant az anyám.

- Hát te mit csinálsz?! Meztelenül állsz a tükör előtt?! Kurva akarsz lenni?! Én mindig sötétben mosakszom, és vedd tudomásul, apád sem látott engem így sohasem!

Megromlott köztünk a viszony. Rájöttem, hogy féltékeny. Attól tartott, hogy a férje megkíván, pedig ennek soha semmi jelét nem mutatta.

- Elmegyünk a szüreti bálba - jelentette be anyám egyszer váratlanul.

Életemben nem voltam bálban, és táncolni sem tudtam. És a férfiak?... Nem tudtam hová tenni őket.

Sokan voltak a fedett kerthelyiségben. Anyám leült, én álltam, és nem tudtam, mit csináljak. Egyszer csak megláttam egy férfit, aki magasabb és erősebb volt, mint a többiek, fekete haja volt, és halványkék szeme. Ő Toldi Miklós, akiről a tanító úr mesélt. A lányok körülrongták, mint darazsak a mézet. Megindult felém. Hátranéztem, biztosan van ott valaki, akit keres. Megállt előttem.

- Kisasszony, szabad?

Azt hittem, kiugrik a szívem. Igyekeztem követni a lépéseit. Mással nem is táncolt. A mulatság végén hazakísért, anyám jött utánunk. A házunk kapujánál megálltunk, invitáltuk, jöjjön be. Ez akkoriban - a húszas években -, majdnem elkötelezettséget jelentett. Nem jött be, elköszönt.

Ez a sorsomat meghatározta. Anyám minden ok nélkül egyre türelmetlenebb és féltékenyebb lett.

Azon a szombaton alföldi szokás szerint paprikás krumpli volt ebédre. Egy darabig némán ettünk.

- Lányom - köhintett egyet anyám -, már tizenhét éves leszel, nehogy vénlány maradj... Miska nagybátyád kommandált egy hozzádvaló, jó iparost, még hozzá csinos fiatalembert.

János bácsi nagyon jó étvágyú volt, de most abbahagyta az evést, megállt a kanál a kezében.

- Terikém, mit akarsz ettől a lánytól, nem is ismeri azt az embert.

- Ez nem a te dolgod, én vagyok az anyja!

János bácsi meghunyászkodva tovább evett...

Megvolt az esküvő. Szép pár, hallottam a rokonok suttogását. A lakodalomban sokan jól mulattak. Férjem is mondott pohárköszöntőt, megtapsolták. A menyasszonytánc után elvonultunk a „tisztaszobába”. Sírtam, és „Toldi Miklósról” gondoltam.

- Veled mi van? - kérdezte újdonsült férjem.

- András, én mást szeretek.

Zavartan nézett rám, bebújt az ágyba, elfordult tőlem, mozgolódott egy kicsit, majd csöndesen megszólalt:

- Én is... Csak nem adták hozzám. Harminc hold föld az öröksége, nekem meg csak a két kezem és a szerszámaim vannak.

- Helló, Szőke!

A jóarcú fiú leült a bárpulthoz a lány mellé.

- Szia, mit akarsz?

- Egy italt és téged.

- Hülye vagy, nem is ismerlek.

- Nem fontos, tetszel nekem. Mit iszol?

- Látod, kóla van a kezemben.

- Van valakid?

- Hogyne - nevetett a lány -, egy nehézsúlyú bokszozó barátom van.

A fiú elcsöndesedett. Kortyolt az italából, majd a lányhoz fordult:

- Nem nyom agyon, amikor rád fekszik?

- Disznó!

- Jó, az vagyok, nem pap, de változatlanul tetszel nekem. Ez a selymes haj... - simogatta meg a lány fejét. Az ráütött a kezére:

- Menj a fenébe!

- Jó, jó megyek, akad itt más is ma estére, de vigyázz a szüzességedre!

Szép, napsütéses őszi délután összefutottak a város főterén.

- Szevasz, Szöszi! - kiáltotta a fiú már messziről. - Hová mégy?

- Fontos ez neked?

- Hát, így is lehet mondani.

A lány kicsit szelídebben válaszolt:

- Az egyetemi diszkóba.

- Elkísérhetlek?

- Ha más dolgod nincs, bár a neved sem tudom.

- Tamás, Kéri Tamás vagyok. És téged hogy becézzelek?

- Böbének, de jobban szeretem, ha Erzsébetnek szólítanak.

Nem voltak sokan a diszkóban, a hangulat nyúlós volt.

- Hagyjuk ezt abba - javasolta Tamás -, gyere, sétáljunk egyet!

Útközben megkérdezte: - Mondd, mit szeretsz?

- A zenét, verseket és egyelőre az életet. Sokat szeretnék utazni. Mindenfelé.

- Zenével szolgálhatok, nagyon sok jó számom van.
 - Bélyeggyűjteményt vagy fotóalbumot nem akarsz mutatni?
 - Az nincs! Nézd, Erzsébet, én is szeretem a zenét, gyere föl hozzám, itt lakom a közelben. Ne, ne tiltakozz! A szüleimnél... Úgyhogy, ha sikoltozol, berohannak a szobámba.
- Kellemetesen töltöttek néhány órát, majd Tamás hazakísérte a lányt.
- Látod, nem esett bajod. De most búcsúzóul megcsókolhatom a hajad?
- A lány elmosolyodott, és lehajtotta a fejét.

Hónapokkal később...

- Tamás, te még sohasem beszéltél a szerelemről?
- Miért, kellett volna?
- Hát, mert úgy maradtam.
- Hogy?!!!
- Úgy...

Letérdelt a lány elé, és csókolgatta.

- Tudod, a nagymamám egyszer mesélt az életéről, és akkor azt mondta: „Nagyapád nagyon rendes ember volt, de szerelem nem volt köztünk.” És én itt vagyok... Szeretlek, Szöszi!
- Elveszel?

Tamás bólintott.

- Akkor az a kérésem, hogy a dőmban legyen az esküvőnk, mert az olyan szép.

Cingulussal és cingulus nélkül

Pap voltam, katolikus pap. Igazi hívőnek éreztem magam, tudatosan készültem a pályára. Már tizenhat éves koromban ezt a hivatást választottam.

Szüleim nem voltak gazdagok, de a középpolgári jólét lehetővé tette előrehaladásomat. A kitűnő tanulók közé tartoztam, úgyhogy nem volt nehéz bejutnom a hittudományi főiskolára. Több nyelven beszéltem, így a püspök úr engem javasolt bécsi ösztöndíjra. Szerettem azt a várost. A főiskolán sok külföldi tanult, nagyszerű fejűek. Többen hittérítőnek készültek, Kínába, Afrikába.

Amikor befejeztem a tanulmányaimat, behívtak a püspöki hivatalba. Az egyházfő katolikus szokás szerint csókra nyújtotta a kezét. Amíg térdeltem előtte, megérintette a fejemet:

- Tisztelendő úr - mondta méltóságteljesen -, fiam, így szólítom, maga érdemes arra, hogy tovább itt maradjon, két év alatt meg tudja majd írni a doktori disszertációját.

Megírtam...

Hazatérésem után a püspöki hivatalban titkárhelyettesként dolgoztam. Egy nap magához hívatott a püspök úr:

- Tisztelendő úr, az egyik gimnáziumi hittanárunkat plébánossá neveztük ki. Az állása megürült. Önt alkalmasnak találjuk az utódlásra. Igényes iskola, mint a gimnázium. Maga okos, művelt, amellet puritán és tiszta érzetű. Az elődje szelíd, rendes ember, de nem bírt a szertelen, izgága kamaszokkal, amellet mindenkinek jelest adott hittanból, ez nyilvánvalóan nem reális.

- Köszönöm a megtisztelő bizalmat, kegyelmes uram, szívesen foglalkozom fiatalokkal.

Amikor doktor Szakáts Pál először jött hittanórát tartani, jól szemügyre vettük, kíváncsiak voltunk a tudására, előadóképességére és főleg arra, milyen szigorú; hiszen minden tanuló arra törekszik, hogy minél kevesebbet dolgozzék. Hiába volt a falra latinul is fölírva: „Nem az iskolának, hanem az életnek tanulunk.” Tizenöt-tizenhat éves korban ki hitte el ezt a felnőttek kitalálta „marhaságot”.

- Fiúk - mondta a tiszti bemutatkozás után -, tudom, hogy magáznom kellene benneteket, de én mégis a tegezés mellett maradok, így közvetlenebbül tudok hozzátok szól. Először is beszél-gessünk. Mostani tananyagunk az egyházi szertartás. Hány részből áll a szentmise? Válaszoljon, aki tudja.

Leégtünk. A többi kérdésére is csak ökögés-bakogás volt a felelet.

- Fiúk, aki nem tanul, azt megbuktatom! A hit önmagában nem elég, egy értelmiségi, művelt embernek tudatosan kell hinnie.

Hóna alá csapta az osztálykönyvet, és friss léptekkel kiment a teremből.

Az osztály egyöntetűen megállapította, hogy ez veszett bigott pap, nincs mese, nála tanulni kell. Hej, a régi, jóságos hittanárunk!... Vele csak imádkozni kellett, és megvolt a jeles.

A következő órán az előadás közben a hátam mögött ülő a fülembé súgta:

- Ugyan, a tiszinek nadrág van-e a csuhája alatt, vagy bugyi?

Elröhögtem magam, pont akkor, amikor a papunk szent Ágostonról beszélt. Elhallgatott. Lassú léptekkel, kissé sápadtan odajött hozzám, és váratlanul akkora pofont adott, hogy kiestem a padból.

Nem kellett volna azt a taknyost úgy megütnöm. De amikor úgy készültem az órára, és kiröhögött. Vagy lehet, hogy nem rajtam nevetett? Akkor viszont igazságtalan voltam.

Tenyerébe hajtotta fejét.

- Gyónom a mindenható Istennek - sepegte valaki elhaló hangon - A húgomnak azt mondtam, atyám - hangzott a vallomás -, hogy a fene egyen meg, de azért, mert elvitte a kedvenc sálamat, amikor korcsolyázni ment.

Micsoda kedves naivítás. Kinéztem a rácson, szőke, hosszú hajú lány térdelt a gyóntatószékben.

- Atyám - rebegte -, még egy nagy bűnöm van.

Bólintottam.

- Férfival álmodtam, olyat, amelyet nem szabad, és ráütöttem a macskámra, mert felugrott az asztalra, és a tányéromból evett.

- Ez minden?

- Igen. Bánom bűneimet.

- Az álmainkért nem vagyunk felelősek; a fenéért csak akkor, ha megbántottunk vele valakit; ami pedig a macskát illeti, én is lezavartam volna az asztalról. Lelkének megnyugtatóására imádkozzék el egy üdvözlégyet, és holnap áldozhat.

Másnap, vasárnap, nagymisét mondtam. Teljes szível énekeltem. Áldoztatáskor az első sorban térdelt a szőke lány. Átszellemült, ájtatos arccal nézett rám. Amikor a szent ostyát a nyelvére tettem, még mindig nézett, csak akkor hajtotta le a fejét, amikor továbbmentem.

Azon a hétfő reggelen kapkodnom kellett, mert kissé elaludtam. A tejeskávémat gyorsan lehajtottam, néhány falat kenyeret ettem hozzá. Édesanyám az újságot olvasta.

- Kisfiam, ugye Szakáts Pálnak hívják a hittanárokat?

- Igen, annak.

- Nézz ide! Majdnem egy oldalt írnak róla.

- Sietnem kell, édesanyám, különben sem szeretem, az igazságtalan pofonja miatt.

- De azért, amíg öltöazol, figyelj ide! A cikk címe: „Botrány a moziban.” A „Jud Süß” vetítése közben egy feketeruhás férfi felugrott a székéről, és követelte, hogy hagyják abba a vetítést. Az kiabálta, hogy a film a zsidók ellen gyűlöletet keltő német propaganda. Az ügyeletes rendőr odarohant, és a kiabáló férfit elvezette. Az órsón kiderült, hogy katolikus pap, még hozzá gimnáziumi tanár, dr. Szakáts Pál a neve. Rögtön értesítették a városi rendőrfőnök urat, aki azonnal odahajtatott. Dr. Szakáts kitartott álláspontja mellett. A rendőrfőnök úr úgy döntött, hogy ez az egyház ügye, és autóján elszállította a püspöki palotához. Megdöbbenő,

hogy amikor élet-halál harcot vívunk az ellenségeinkkel, ilyen áruló pap is akad lelki-pásztoraink között! Hogy nevelem őt a gyermekeinket?

- Siess most már, fiam! - fejezte be édesanyám a fölolvast, és összehajtotta az újságot.

Fölkaptam a táskámat, és rohantam kifelé:

- Ma hittanóra van, biztosan elmarad, úgy hogy egy órával hamarabb érek haza! Csókolom!

A püspök úr gondterhelten fogadott.

- Tisztelendő úr, miért hozta egyházunkat ilyen helyzetbe? Az indulatainkon uralkodnunk kell. Én mondjam egy papnak?

- Megbocsát, kegyelmes uram, ez a film embertelen. Miért kell bombasztikus eszközökkel gyűlöletet kelteni?

- Ez mind igaz, de a politikai helyzet nem olyan, hogy ilyen kirohanást megengedhessünk magunknak. Mit várhat az egyház a két nagyhatalomtól, Hitlertől és Sztálintól? Mindketten gyűlölik a vallást, érte, tisztelendő úr? Akármelyik győz, nekünk csak rosszabb lesz a helyzetünk. Ami a zsidókat illeti, a plébánosaimnak megmondtam, hogy kereszteljenek meg mindenkit, aki ezt kéri, hátha segítünk rajtuk. Szerencsére a főkapitány úr lojális velünk, és az ügynek nem lesz folytatása. Végezze a dolgát, de csendesen, tisztelendő úr.

A szokásos szombati gyóntatás nehezemre esett. Gyerekek, felnőttek, öregasszonyok mondták a magukét. Igyekeztem úrrá lenni magamon.

- Gyónom... - mondta valaki. - Szeretem magát, ez a bűnöm.

Fölkaptam a fejem, a szőke lány térdelt a rács mögött. Nem tudtam mit mondani. Forgott velem a világ. Az éjszakám szörnyű volt. Imádkozással töltöttem. Nem használt.

- Fiúk, hallottátok?! - rontott be a tanterembe az egyik osztálytársam.

- Mit?

- Kiugrott a tiszti!

- Hogy?! Az ablakon?

- Eldobta a reverendáját és elköltözött a városból egy szép szőke lánnyal.

A háború elérte a városunkat, sokan elmenekültek. A szovjet városparancsnokok számukra megbízható, magyar vezetőséget kerestek, főleg kommunistákat, de más baloldali és szimpatizáns is megfelelt.

Egy túlnyomórészt svábok lakta kisvárosban is polgármesterre volt szükség. Ki legyen az? Végül az időközben hazakerült rabbi javaslatát fogadta el a városparancsnok.

- Dohányzik? - kínált cigarettával a parancsnok. A tolmács fordított.

- Keveset, köszönöm.

- Szakáts úr, magáról nagyon jó értesüléseink vannak. Nem kertelek, ezekben a nehéz időkben becsületes magyar vezetőkre van szükségünk, vállalja el ennek a városnak a polgármesteri tisztét.

- Én?... Hát nem tudja, hogy pap voltam? És ma is vallásos vagyok, annak ellenére, hogy kiléptem.

- Vállalja el, kérem, a városnak is jó, és nekünk is.

Hosszas töprengés után elvállaltam.

Egy volt tanáromat ugyanebben a kisvárosban érte a háború vége, s városi tisztségviselő lett.

- Jól csinálta - mesélte -, én is részt vettem a tanácskozásokon. Jó kapcsolat alakult ki a parancsnok és Szakáts között. Egy alkalommal a segélyek szétosztásáról tárgyaltunk a városházán, amikor papírral a kezében berontott a városparancsnok Meglehetősen izgatott hangon beszélt a tolmácshoz, szinte siettetten a fordítást. Egy listát hozott, amelyen a város háborús bűnöseinek a neve volt. Az volt a kívánsága, hogy Szakáts írja alá a jegyzéket.

- Ezt ki állította össze? - kérdezte Szakáts.

- Ez a mi dolgunk, az aláírása is csak formáság, de szükség van rá!

- Parancsnok úr, én nem ismerem ezeket az embereket, hogyan döntenek a sorsukról? És egyáltalán, mi vár rájuk?

- Néhányra golyó vagy kötél, a többiekre Szibéria, de ezt a magyar bírósággal egyetértésben döntjük el.

Szakáts a levegőbe nézett, hosszasan gondolkodott, fejét a kezébe hajtotta. Majd hirtelen mozdulattal valósággal kitépte a parancsnok kezéből a listát.

- Aláírom!

Az idegességtől kissé remegett a keze.

A parancsnok elégedetten vette át a papírt, de amikor ránézett, kiguvadtak a szemei.

- Mit csinált? Hová írta a nevét?

- A lista elejére - dőlt hátra a széken Szakáts.

- De ember, a lista elején lévőket kivégzik!!!

- Igen tudom; akkor velem kezdjék...

A parancsnok elvörösödött, széttépte a papírt, összegyúrta, ledobta a földre, és a csizmájával megtaposta.

- Bolond pap! - kiáltotta Szakács felé, és gyorsan kifelé indult. Az ajtónál lelassult, megfordult, levette a sapkáját, és csendesen megjegyezte:

- Polgármester úr, kevés ilyen bátor és becsületes emberrel találkoztam életemben, mint maga!

Vonat az éjszakában

A vonat utasai régóta vártak a mozdonyra, már teljesen besötétedett, amikor az ütközők csattogását hallva-érezve, reménykedni kezdtek abban, hogy elindulnak. Végre megmozdult a szerelvény. A folyosón néhány kimerülő félben lévő, haldokló villany körte pislákol.

Hatan ültek a fülkében: egy idős nő menetirányban, középen, a férje az ablak mellett; az ajtónál két fiatalember egymással szemben. A másik két utas egy középkorú férfi, és egy harminc év körüli nő volt, láthatóan nem ismerték egymást.

Az idős férfi állandóan zabált, és iszonyatos hagymaszagot árasztott.

- Végre elindultunk! - állapította meg csámcsogva. - Mama, adjál még abból a házikolbászból. Én gyúrtam - fordult a többiekhez -, kóstolják meg.

Bicskájával zsírpapírra karikákat szelt, és kínálgatta az útitársakat.

- Én gyúrtam, jó fűszeres, tessék!

A fiatal nő kifelé nézett az ablakon, továbbra is a táj szuroksötétjét kémelve.

- Kisasszony vagy asszonyom, vegyen már - unszolta az idős férfi.

- Köszönöm, nem vagyok éhes.

- Dehát ez a saját készítemem - erősködött a kínáló.

- Akkor nem utasíthatom vissza - kezdte el fanyalogva ráogatni, pedig éhes volt és a kolbász nagy szó volt közvetlenül a háború után, hacsak nem kutyából csinálták.

Egyre többen zsúfolódtak össze, mert a vonat szinte minden villanykarónál megállt, és mindenütt rengeteg volt a főlzálló. A folyosó is megtelt utasokkal.

- Lassan megyünk - szólalt meg az idős asszony -, alig kattognak a kerekek.

- Mit gondol, talán ez az Orient Expressz? - jegyezte meg az egyik ácsorgó utas. - Kérdezze meg azokat, akik a vonat tetején ülnek.

- Nem kérdezem, mert akkor maga leül a helyemre. Egy kisgyerek az álmoságtól sírni kezdett. Az idős asszony fészkelődött egy kicsit, majd odaszólt a gyerek anyjának:

- Adja ide a kisfiát, elférünk ketten, majd errébb húzódok az ülésen.

A vonat hirtelen megállt, az ütközők nagy csörömpöléssel összezsúplódtak.

- Hol lehetünk? - nézett ki az idős ember az ablakon -, nem látok semmit.

Hamarosan hangos orosz beszéd hallatszott, mindenki félve elhallgatott. Zseblámpa fénycsóvája villogott a folyosón. A sok embertől alig tudtak haladni a szovjet katonák. Öten voltak. A zsúfolt fülke elé értek, mindenkit végigvilágítottak. Az összekényszerített utasok riadtan hunyorogtak. A kisfiú harsányan bögni kezdett. Az őrmester, aki a parancsnok lehetett, megfogta a nyakába lógó géppisztolyát, és rámutatott az egyik fiatalemberre. Intett neki:

- Kicsi robot, davaj, gyere!

A másikat is kiszólította. Az nem akart menni, erre a katona fenyegetően emelgette a fegyverét.

- Menjen már - kérte remegő hangon az öreg -, még összelövdöz itt bennünket.

Elkísérték a két fiút, és még másokat is, de csak fiatalokat. Az üres helyeket az eddig állni kényszerülő utasok foglalták el. A kisfiú visszakerült az anyja ölébe. A vonat lassan elindult. Félelemmel teli csönd nehezedett az utasokra. Az idős ember szólalt meg először.

- Kicsi robot, kicsi robot, a nehézség. Ezek szegények az Uralig meg sem állnak!

- Nem kell olyan sötéten látni - vette át a szót a középkorú férfi. - Lehet, hogy kirakatnak velük néhány vagon, és azután hazazavarják őket. Engem is így vittek el a szegedi fahíd építéséhez. Teherautókkal a gyár elé álltak, és a férfiakat odaterelték. Fölszálltunk, és elvittek bennünket. Ott dolgoztunk, amíg a híd el nem készült. Egy laktanyában laktunk, és enni is adtak.

- Miért nem mentek haza? - kérdezte a mellette ülő nő.

- Mert vigyáztak ránk.

Az utasok megint elcsöndesedtek, aludni próbáltak. A kisgyerek az anyja ruhájába kapaszkodva szundikált, időnként riadtan felnyögött.

- Sosem érünk Szegedre, ha így haladunk - szólalt meg az idős asszony. - Nézzék! Megint megálltunk! Hol lehetünk?

- Semmit sem látok - mondta a fiatal nő -, olyan sötét van.

A folyosón lévő utasok nyugtalanná váltak, lépések hallatszottak.

- Tán megint az oroszok - dörmögte az öreg.

Egy mocskos ruhájú szovjet katona ugrott be a fülkébe. Rangjelzése nem volt. Pisztolyt tartott a kezében. Hibátlan magyarsággal kiáltotta:

- Aki megmozdul, lelövöm! Ide mindent, ékszert és cigarettát! Az órákat is!

Az idős ember óvatosan odasúgta a feleségének: - Nem orosz ez, csak a ruhája!

- Mi lesz már! - kiabálta a váratlan vendég.

Az ablak mellett ülő nőhöz ugrott, és letépte a nyakláncát.

- Gyerünk! Ide az órákkal!

Az utasok lassan lekapcsolgatták a csuklójukról az órájukat és átadták. A rabló a zsebébe tűrte a zsákmányt.

- Nyissák ki a bőröndöket! - kiáltotta.

A kisfiú fölriadt, és torkaszakadtából elkezdett ordítani.

- Fogja be a kölyök száját! - ripakodott az anyjára -, mert így nem fognak hazaérni.

Az asszony reszketve magához húzta a gyereket, és próbálta csitítani:

- Gézuskám, ne sírj, mert akkor a bácsi haragszik.

A kisfiú szipogva az anyjához bújt.

- Nézzük a bőröndöket! - kezdte újra a revolveres látogató, és pisztolyát fenyegetően ráfogta az utasokra. Beletűrt a csomagokba, kikapta a vagyont érő cigarettadobozokat, és egy táskába hajigálta be. A folyosóról rémült szemek pillantottak be, de senki nem mert beavatkozni.

- Te kikísérsz! - parancsolt a középkorú férfinak -, előttem mérs, de semmi zúr, érted?! Különben lyuk lesz a hátadon, és ilyen közélről a golyó elől jön ki.

A férfi sápadtan felállt. Észrevette, hogy a rabló a csomagját rendezi. Hirtelen elkapta a kezét, amelyikben a fegyvert tartotta. Lövés dörrent. A férfinak vér csorgott a szemébe, a golyó azonban csak súrolta a homlokát. Minden erejét összeszedve két kezével megragadta a gazember torkát, és magához szorította, úgy, hogy a pisztolyt tartó kezét nem tudta használni, mert az függőleges helyzetbe került. Lőtt, de csak a plafont lyukasztotta ki. Tudta, hogy nem engedheti el, mert akkor megöli őket. Tovább szorította a torkát. Kis idő múlva a rablónak remegni kezdtek az izmai, majd mint a rongy összerogyott. A középkorú lihegett. Az idős asszony elővett egy zsebkendőt.

- Jöjjen már ide, csupa vér az arca, van itt egy kis víz, hadd töröljem meg.

A gyerek megint ordítani kezdett.

- A bácsi... a bácsi... - mutogatott az eszméletlen emberre.

- Alszik - nyugtatta az anyja.

- Én mindenesetre kiveszem a revolvért a kezéből - mondta az öreg, és óvatosan kicsavarta a görcsös ujjak közül a fegyvert. Az ablakhoz ment, kicsit lehúzta, és a nyíláson kidobta.

- Ezt elintéztük - csapta össze a tenyerét, mintha poros lenne -, itt már nem ő az úr.

Leült, és útitársa arcát kezdte tanulmányozni.

- Nagy szerencséje van uram, csak a fejbőr sérült, ha kicsit lejjebb megy a lövés... Akkor kész, kampec.

A férfi fejére szorította a zsebkendőt, és visszaült a helyére. Nagy fekete csönd ült az utasokra. A gyerek is elhallgatott. A vonat tovább dötyögött. A támadó nem mozdult. Az idős asszony megszólalt:

- Apjuk, ezzel az emberrel mit csináljunk? Meg kellene kötni. Mi lesz, ha magához tér?

- Várj, majd megnézem.

Nehézkesen felállt, megfogta a rabló kezét, tapogatta és elengedte. A kar visszahullott, mint a letört száraz gally.

- Jézus Mária! - suttogta rémülten az öreg - ez már teljesen hideg! Halott! Meghalt! Értik!

A középkorú, zsebkendőjét a fejéhez szorítva felállt, lehajolt a testhez, a pulzusát próbálta keresni.

- Nem lélegzik! - kiáltotta kicsit fojtott hangon. - Ez tényleg meghalt.

- Te jó Isten! - sóhajtott az idős asszony - most mit csináljunk?

- Miért van úgy kétségbeesve? Jobb lett volna, ha ehelyett a féreg helyett mi halunk meg? Mit csináljunk, mit csináljunk? Még van idő gondolkodni. Jogos önvédelem volt, nem? - mondta a középkorú. - Maguk is tanúsíthatják.

Az ablaknál ülő nő hisztériás zokogásba kezdett.

- Kérem a jegyeket! - harsogott a folyosón a kalauz hangja!

Csak bukdácsolva tudott előrejutni, a csomagokat és az üldögélő embereket átlépdelte, ahogy tudta.

- Mi lesz most velünk? - kérdezte a fülkében remegő hangon a gyerekes anya.

- Mi lenne?! - mondta határozottan az idős asszony. - Van nálam egy pléd, azzal letakarjuk ezt a banditát. Apjuk, vedd ki a kofferből! Siess már! Előbb gurítsd ide a gazfickót a lábunk alá. Maga meg segítsen! - szólt a középkorúhoz.

- Na, anya, ezzel a pléddel soha az életben nem takarózom!

- Nem baj, majd a vendégeknek jó lesz.

A két férfi bebugyolálta a holttestet. Épp időben, mert az ajtóban megjelent a kalauz.

- Kérem a jegyeket... Vagy nincs?... Látom, hatan vannak, tele csomaggal... Akkor mijük van? Ha már feketéznek, csak-csak akad valami.

- Két pakli cigaretta jó lesz? - kérdezte az idős férfi.

- Rendben van, ide vele, pedig látom, hogy a lábuk alatt jókora csomag van. Disznóhús?

Az idős férfi erőltette a nevetést.

- Hát, amit lehet kapni egy hegedűért.

- Jól van, további nyugalmas utazást.

A kalauz elégedetten távozott, zsebében a cigarettával. A folyosón mindjárt rá is gyújtott, és továbbfolytatta a bukdácsolást.

Vastag csönd ülte meg a фуlke utasait. Néhány perc múlva az idős asszony a középkorúhoz fordult:

- Mégis kellene tenni valamit. Maga megmentett minket, de mégiscsak gyilkosság történt... 1945. június 14-én? Ki véd meg bennünket? Úgy látom, maga tanult ember. Mondjon már valamit.

A középkorú hallgatott egy darabig, majd lassan, szinte csak magának mondta:

- A rendőrség? Szétzavarva. Helyettük trottyos polgárőrök teljesítenek szolgálatot, a szakmához nem értenek semmit. Egyik-másik még a puskáját is fordítva akasztja a vállára. Nyomozni ebben az ügyben? Áh! - legyintett. - Okos ügyvéd sincs, mert akinek esze volt, az nyugatra ment. Egy csomó pedig a deportálás áldozata lett. Ki védjen meg? Az oroszok? Ha megtalálják az egyenruhás holttestet, nemcsak minket, hanem a vagon összes utasát letartóztatják, biztos, ami biztos alapon, mert köztük van a tettes. Szibériában talán majd kiderül. Ha nem, az se baj, úgy is megdöglénk.

Kezébe hajtotta a fejét.

- Magát nem ismerem, de bátor ember - mondta az idős asszony. - Megmentette az életünket. Ez meg szemét volt - mutatott a halottra -, meg kell tőle szabadulni! Na, mire várunk? Nem értik? Dobjuk ki!

A férje felállt.

- Én mindenesetre lehúdom a ruháját, nehogy azt higgyék, hogy orosz katona. Asszonyom, vigye ki a gyereket - szólt a szomszédjának.

Gyorsan leszedték a holttestről a ruhát. Késsel is kellett segíteni.

- Látja - kiáltott föl az idős ember -, mondtam, hogy magyar. Itt van ni! A karján a tetoválás: „Bözszi szeretlek!”

A ruha zsebeit kiürítették, lehúzták az ablakot, és egyenként kihajigálták a ruhadarabokat. Kis várakozás után az öreg csöndesen megszólalt:

- Most!

A felesége és a fiatal nő is szó nélkül segített.

- Asszonyom, bejöhet a gyerekkel - szólt ki a folyosóra az idős ember.

Leültek. Az öreg kotorászni kezdett a szatyrában. Elővette a kolbászt és a kenyeret.

- Ugyan apjuk, hogy tudsz ilyenkor enni?

- Megnyugtat.

A többiekhez fordult:

- Vágjak egy karikát?

A vonat tovább bóklászott a sötétben.

Talán elmúlt a múlt

Egy jó barátom tíz éve meghalt. Az ő történetét mondom el, időnként szavait idézve.

- András, életben maradtam! - mondta 1952 szilveszterén.

- Látom, hogy jó erőben vagy - nevettem.

- Nem tréfálok, lehet, hogy nem hiszel nekem, de tudod, hogy én csak akkor hazudok, ha hallgatók!

A barátom testnevelő tanárként dolgozott a szegedi egyetemen. Sokoldalú szakembernek ismertük. Az atlétika, a labdajátékok, az úszás, az ökölvívás a kisujjában volt. Ő nevelte az egyik kalapácsvető olimpiai bajnokunkat is, akit aztán a budapesti sport „nagy hatalom” fölszippantott, learatva a sikert. Gyöngén fizették, emiatt edzői állásokat vállalt, hogy jobb életet teremtsen kis családjának.

Amikor a rendőrség ökölvívó szakosztályának tréneré lemondott, a barátom jelentkezett a meghirdetett edzői állásra. Fölvették. Jó csapat volt, de „nehéz” emberek viselték a kesztyűt. A barátom erőnlétében, kisportolt alkatánál fogva a kisnehézsúlyú csoportba tartozott. Amikor először belépett a tornaterembe, fanyalgó, vigyorgó bokszolókkal kellett farkasszemet néznie.

A fogadtatást a következőképpen mesélte.

- Ki ez az ürge? - hallottam a nem is túlságosan halkan tett megjegyzést.

Fölhúzták magasra a csigán a gyakorló homokzsákok, majd amikor közeledtem a fenegyerekekhez, rám ejtették. Legalább ötvenkilós volt. Előre hajolva a vállammal fölfogtam az ütést. Kicsit megrázkódtam, de éreztem, hogy nem ért baj. A fiúk röhögtek:

- Nagy falat volt, tanár úr, elvtárs?

- Ki a legerősebb közületek? - kérdeztem.

- Mi van hapsikám, mit akarsz? - válaszolt egy gorilla kinézésű.

- Rendet!

Amikor közeledett felém, rákiáltottam.

- Ott a ringben! - mutattam a kötelek felé. - Ott majd beszélgetünk!

Ledobtam a ruhámat, fölvettem a kesztyűket, és csak úgy, egy szál gatyában beálltam a ring sarkába. A nehézsúlyú is följött velem szembe.

Észrevettem, hogy kacsázik a lábával - ez nem tud kitérni az ütés elől, de iszonyú erős felső teste volt.

- Gyere, kiüthetsz mondtam neki.

Amikor rámrohant, már láttam, hogy ez a fickó csak verekedni tud, nem védi az arcát, a mellkasát. Nekem jött, mint egy tank. Én csak betartottam neki jobb kézzel, nem is ütöttem meg. Köpött egyet, megrázta a fejét; láttam, hogy kissé megszedült. Ledobta a kesztyűjét, és a többiekhez fordult:

- Fiúk, ezután ő a főnök!

A barátom rendbe szedte csapatát. Megszüntette az edzés közbeni büfébe járkálást, fröccsözést. Fölhozta az embereit. A „gorillát” is megtanította a helyes lábmunkára, védekezésre. Egy év múlva magyar bajnok lett.

Visszatérve arra a bizonyos szilveszterre, észrevettem, hogy nagyon köhög.

- Mi van veled, te mindig makkegészséges voltál; talán mezítláb aludtál?

Egy kis pezsgőt öntött a poharába, fölállt, a fejével intett. Kimentünk a folyosóra.

- Nem akarom, hogy mások is hallják, amit mondok.

- Valami pikáns kaland?

- Pikánsnak nem pikáns, de talán el sem hinnéd, ha nem tőlem hallanád. Tegnap este úgy tíz óra körül fejeztem be az edzést. Fáradt voltam. Hazafelé ballagtam, nagyon hideg volt, mint most is. A Hungária előtt, Dankó Pista szobra mellett három ember volt egy kupacban. Följebb toltam a sapkám, hogy jobban lássak a ködben. Megdöbbsentem. Két ember gumibottal vert egy roskadozó harmadikat. Odamentem.

- Mit csinálnak maguk! Ketten egy ellen? És a gumibotot honnan vették?

- Menj a fenébe! - ordított rám az egyik. - Takarodj innen!

- Miért bántjátok ezt az embert? Már a földön fekszik!

- Mi közöd hozzá, te gané! - és fejbe csapott a gumibottal.

Szerencsére a sapkám fölfogta az ütést, nem szédültem meg. Egyszerű volt a dolgom: egy jól célzott gyomorszájútás és az ordítás kiterült: Most mi lesz? A verő társa riadtan hátrált:

- Te ujjat akarsz húzni a néphatalommal? Az ávóval? Rohadt reakciós disznó!

Előkapta a revolverét, és rám lőtt, csak úgy. Nem talált el, mert remegett a keze. Én fegyvertelen voltam, menekülnöm kellett. De merre? Futni kezdtem a Tisza felé. Átugrottam a kőkorlátot. Ismét lövést hallottam. Nem volt más menekülési kilátásom, csak a folyó. Ráadásul jégzajlás nehezítette a dolgomat. Ráugrottam egy jégtáblára. A néphatalom képviselője a sodrás sebességével kísért a rakparton. Megint lőtt hármat. Nem talált el. Belevetettem magam a jéghideg vízbe, hallottam, hogy tárat cserél. Követett kitartóan. Úsztam a híd felé, a sodrás is vitt, azután lebuktam a víz alá. Félttem, hogy két jégtábla közé szorulok, vagy nem tudok szabad vízben följönni. Ahogy fölbukkantam, makacs kísérőm folytatta a lövöldözést. Elkezdtem úszni a túlsó part irányába. A golyók már nem értek el, de a télikabátom átázott és egyre húzott lefelé. Levettem. Amikor észrevettem, hogy az üldözőm megunt a játékot - vagy a tölténye fogyott el -, fölkapaszkodtam egy jégtáblára, és a gyermekklinikánál kiúsztam. Az Ady téri épületig futottam, mire odaértem, csonttá fagyott rajtam a ruha. Az éjjeli portás úgy nézett rám, mint egy hülyére.

- Mi van magával, tanár úr? Csak így télikabát nélkül?

Ahogy álltam a melegben, az olvadó jég elkezdett csöpögni a nadrágomból.

- Csak nincs valami baj, tanár úr? - nézett rám gyanakodva.

- Nem, nem, nincs, de tessék ideadni a szobám kulcsát, mert az enyémet a télikabátom zsebében felejtettem.

A ruhám egyre jobban csöpögött, már a zakóm ujjából is folyt a Tisza leve. A portás a kezembe nyomta a kulcsot, és hosszasan nézett utánam.

Szerencsére van egy közös fürdőszobánk. Ledobtam magamról a göncöt és beültem a forró vízbe. Egy jó darabig reszkettem, vacogott a fogam, és állandóan az ajtót figyeltem, hogy mikor nyílik ki. A pisztolytól féltem.

- Hát akkor ezért köhögysz?

- De ólmot nem köpök - nevetett. Koccintottunk. - Boldog új évet! De jobbat. Szeretnék nyugodtan élni.

- Én is! Isten éltesse!

Csatakos vádirat

- Még csak ez hiányzott!... - ütött tenyerével Pásztói főorvos az elébe kiterített újságra, miközben a reggeli kávéját kavargatta. - Más sem kellett nekünk!... - mondta emeltebb hangon, hogy a nyitott konyhaajtón keresztül a felesége is meghallja, amint a tűzhely mellett szorgoskodott.

Az asszony visszaszólt:

- Szívem! Két vagy három tojásból kéred a rántottát?

- Kettőből, de nem hallod, hogy mit mondok, mi van az újságban?

- Idáig még nem mondtál semmit, csak úgy vélem, valami nem tetszik.

- Nem tetszik, nem tetszik! Annál nagyobb a baj! Gyere, olvasd te is!

- Palikám, nem érek rá, a gyerekeknek is készítem a reggelit és a tízórait. Olvasd hangosan, ha olyan fontos, bár kötve hiszem.

- Jó, akkor jól figyelj! Vezércikk az első oldalon: „Fegyvereket találtak a Tervező Hivatal pincéjében!” Ez a főcím. Folytatom: „A két évvel ezelőtti ellenforradalmat dolgozó népünk csírájában elfojtotta, és a reakciós hordákat megsemmisítette, de lám a zsarátnok alatt még lehet parázs, amit el kell taposni. Igen! Még most is léteznek be nem szolgáltatott, rejtegetett fegyverek. Erre bizonyíték a Tervező Hivatal pincéjében véletlenül felfedezett puskák, géppisztolyok halmaza.” Most külön cím következik: „Mi van a szénrakás alatt?” Ezután a szöveg így szól: „Tegnap délelőtt 10 óra 15 perckor bejelentés érkezett telefonon a városi rendőrség ügyeletes tisztjéhez. A Tervező Hivatal egyik tisztviselője közölte, hogy a gázfűtés bevezetése után fölöslegessé vált raktáron lévő szén el akarta szállíttatni. Az egyik ott dolgozó munkásnak valamilyen fémes tárgyba ütközött a lapátja...” A mindenit!... - csapta le Pásztói az újságot az asztalra.

A felesége aggódó arccal hozta a reggelit.

- Ez baj? Baj lehet? Gondolod, hogy a barátunk tudott erről?

- Szögi Berci? Biztosan; hiszen ő is tagja volt ötvenhatban a munkástanácsnak.

- Szegénynek éppen elég sok kellemetlensége volt idáig is a rendőrséggel. Más se hiányzott neki.

- És nekem se!

- Miért, te tudtál a fegyverekről?

- Azt tudtam, hogy kaptak a nemzetőrségtől fegyvert, de arról Berci nem beszélt, hogy mit csináltak vele.

- Jaj, Istenem, akkor téged is elővehetnek?

- Számíthatok rá, hiszen nem titok, hogy jó barátságban vagyunk Bercivel.

- Gondolod, hogy már be is vitték?

- Biztosan. Ilyenkor a rendőrség nem tétovázik.

- Rögtön föl hívom Ágit.

- A világért se! - legyintett Pásztói izgatottan. - Már biztosan ráálltak a telefonjára. Majd én megtudom valamelyik munkatársától, hogy mi történt. De most sietek! Nyugodt élet, óh!...

Gyorsan vette a kabátját, de az ajtóból még visszaszólt:

- Ha bárkivel telefonálsz, úgy beszélj, mintha hárman volnátok!

Hetekig semmit sem tudott a barátjáról Pásztói. Az egyetlen biztos értesülése az volt, hogy röviddel a följelentés után letartóztatták.

Szokásos rendelését tartotta azon a napon. Az influenzás időszak miatt a várószoba zsúfolásig tele volt apróságokkal. Türelmetlenek voltak a szüleikkel együtt. Ajtónyitáskor fölerősödött a vizsgálóba behatoló moraj, amelynek monotonosságát egy-egy kis páciens panaszos sírása szakította meg. A főorvos megszokta ezt a zajt, amely körülvette, egyáltalán nem idegesítette, sőt jól érezte magát benne. Azért akkor mégis érzett valami feszültséget, és úgy látszott, több erőre van szüksége türelmének megőrzéséhez.

A nővér sápadtan jött vissza a várószobából. Kissé előrehajolva, remegő hangon suttozta:

- Főorvos úr, várják - mutatott a rendelő ajtaja felé.

- Tudom - csattant föl idegesen -, vagy hetvenen!

- De... de azok nem betegek - rebegte riadtan a nővér.

- Hát kik? Csak nem a rendőrség?

- Honnan tetszik tudni? - csodálkozott a nővér. - Ők azok, ketten vannak.

Pásztóinak hirtelen átvillant az agyán, hogy mondhatott ilyen badarságot; úgy látszik, a tőlük való retteget tudat alatt már régóta benne él.

- Jó, kérem, ellátom ezt a kis beteget - mutatott a vizsgáló asztalon fekvő csecsemőre -, utána hívja be őket.

Dragonyos léptekkel dúródott be a két rendőr. Az őrmester egy papírt lengetett a kezében. Köszönés nélkül kezdte:

- Maga Pásztói Pál?

- Igen, én vagyok.

- Tessék, olvassa: elővezetési parancsunk van. Öltözzön át, és jöjjön velünk!

- Kérem, mégis megmondanák, mi okból?

- Ne kérdezzen! - Azután végignézett a főorvos meglepődött, riadt arcán, és kissé emberibb hangon folytatta: - Az idézés tanúkénti kihallgatásra szól.

Pásztói kissé föllélegezve kérdezte:

- Nem fejezhetném be a rendelést, még nagyon sokan várnak.

- Ahogy mondtam: velünk jön! Most, azonnal!

- És mi lesz a betegekkel?

- Majd a helyettese elintézi.

- Az sajnos beteg. Ő is influenzás.

- Vegye tudomásul, hogy nincs nélkülözhetetlen ember, még maga sem az! Az igazgató elvtárs majd intézkedik. Induljunk!

Reszkető belsővel ment át a rendőrségi épület rácsos zsiliprendszerén. Attól tartott, hogy a kísérői megütik. Titokban szétnézett. Egy pillantásra látta a belső udvaron az első emelet magasságában kifeszített dróthálót, amelynek azokat kellett fölfognia, akik elkeseredésükben leugrottak. Egyszer már volt itt, de akkor éjszakai sötétség borította be a lépcsőfordulóiban meghúzódozó verő embereket. Ugyanazt a kiszolgáltatottságot érezte, mint akkor, ötvenhét március idusán. A kísérők nem beszéltek, csak mutatták az irányt. Senki nem volt a folyosón. Végtelen egyedül érezte magát, mellkasában kalapács dobolt.

- Állj! Ide megyünk - mutatott az egyik kísérő egy kilincs nélküli ajtóra.

A sivár szoba bútorzata mindössze egy asztalból és néhány kényelmetlen székből állott. Az őrmester tisztelgett az asztal mögött ülő főhadnagynak, odament hozzá, és a fülébe súgott valamit. A tiszt unott arccal bólintott. A kísérők tisztelegve távoztak. Az állam képviselője mélyet szívott a cigarettájából, az elővezetett tanút fölényesen, talán némi undorral is, szemével végigpásztázta, és gondosan elnyomogatta a tövig égett csikket. Nézegette a kísérő által átadott papírt, forgatta, mintha a hátulján is lenne valami.

- Pásztói Pál?

A főorvos érezte, hogy szándékosan nem mondja doktornak.

- Igen.

- Akkor kérem a személyi igazolványát.

Pásztói idegesen keresgélte a belső zsebében, majd kissé remegő kézzel átnyújtotta.

A „szerv” gondos alaposságot színelve nézegette, és blazírt képpel a főorvoshoz fordult.

- Magát tanúkihallgatásra rendeltük be. Tudomásulvétel végett közlöm, hogy a hamis tanúzást a törvény szigorúan bünteti. Értette?

Pásztói bólintott.

A főhadnagy egy székre mutatott.

- Üljön le! Itt van papír és toll az asztalon. Írja le a legapróbb részletekig, hogy mit csinált ötvenhat október huszonhatodikán, különös tekintettel Szögi Bertalannal való találkozására. De pontosan! Ha valamit elront, azt a papírt sem dobhatja el, csak áthúzza, és külön teszi. Erre kap három órát.

Azzal sarkon fordult, és kiment a szobából.

Pásztói magába roskadva ült. Ösztönösen körülnézett. A vasrácsos ablaknál megállt a tekintete, és ennek láttán tudatalatti menekülési ösztöne is teljesen kihunytt. Öt oldalt teleírt. Többször átolvasta, javíthatott is rajta. Végre letelt a háromórás „börtönidő”. Nyílt az ajtó, és derűs mosollyal lépett be egy másik tiszt.

- Jó napot, főorvos úr! - kezet nyújtott. - Dubai százados vagyok. Ne haragudjon, hogy ide fárasztottuk; tudom, hogy nagyon elfoglalt ember, de az ismert fegyverrejtegetési ügy teljes tisztázásában az ön segítségére is szükségünk van. Foglaljon csak helyet nyugodtan.

Ő is leült Pásztóiival szemben.

- Lássuk csak - nyúlt a papírokért, és elkezdte olvasni a verejtékesen kiizzadt szöveget.

- He-he... Ritkaság ilyen jól olvasható orvosi írás, már előre féltem, hogy patikust kell segítségül hívnom. Igen...

Pásztói lelki görcse kissé oldódni kezdett a tiszt barátságos magatartásának hatására. Aggodalmasan figyelte az arcát. A százados mosolya fokozatosan eltűnt, és lassan teljesen elkomorult a tekintete. Egy pillanatra abbahagyta az olvasást, szigorúan a főorvosra nézett, és megcsóválta a fejét:

- Cc-cc!...

Visszamerült az olvasásba. Pásztói fölalta az illúzióit. Láta, hogy nem alkotott sikeres művet, és ezt a százados elég goromba hangon hozta tudomására, miután a vallomását lecsapta az asztalra.

- Hát ez szép, főorvos úr! Gyönyörű munka! Tudja, mi ez? Egy körmönfont ravasz ügyvédnek a védőbeszéde. Maga szerint Szögi barátja egy ma született bárány. Nehogy már kitüntetést is adjunk neki? A fegyverekről egy szó sincs. A Mikulás vitte azokat a Tervező Hivatal pincéjébe? Ide figyeljen, Pásztói! Én most eltépem az írását, és a papírkosárba dobom, nehogy valaki fölhasználja maga ellen, és hamis tanúzásért följelentse. Látja, jó vagyok magához, nem?... Tehát kap három órát, és olyan vallomást írjon, amelynek hasznát vesszük. Értve?... Az ám, kér valamit enni vagy inni? Szóljon, akkor hozatok.

- Nem, köszönöm - nyögte Pásztói alig hallhatóan. Nagy kinnal próbált kiszervenvedni valami olyan írást, amely a tisztnek is tetszik, vagy legalábbis elfogadja, és barátjának sem árt vele.

Amikor a százados a papírokat olvasni kezdte, néhány sor után már a fejét csóválta, de nem szólt semmit. Az utolsó oldalt kétszer is átnézte, majd komótosan letette az írást. Félrehúzott szájával, kissé fintorogva mondta:

- Hát... ez se sokkal jobb, de egy-két dolgot föl lehet belőle használni. A fegyverekről megint nem írt semmit.

- Százados elvtárs - nem is tudta, hogy szólítsa -, ha Szögi Bertalan esetleg tudott is a dologról, nekem akkor sem említette. Akkor én nem írhatok olyat, amiről nem tudok.

- Jó jó, hagyjuk abba, úgyis elfogult a barátságuk miatt. Itt a személyi igazolványa, fogja! Majd lekísértetem. Még szükség lehet magára, majd meglátjuk. Vizontlátásra!

Ezek a „búcsúzó” szavak Pásztóinak a lelkébe ragadtak, és sohasem hagyták őt nyugton.

Otthon a feleségének faggatására, csak annyit válaszolt, hogy tanúként idézték be, és lehet, hogy erre máskor is sor kerül.

Néhány hónap múlva megjelent a helyi újságban egy rövid közlemény, hogy a Tervező Hivatal fegyverrejtegető „bandájának” a vádirata elkészült, és nemsokára a bírósági tárgyalást is megtartják.

Úgy tűnt, Pásztóit békén hagyják... De mégsem. A tárgyalásra idézést kapott: „1959. május 16-án 10 órakor tanúként jelenjen meg...” Ettől a hivatalos papírtól nagyon nehéz lett a lelke, nem tudott szabadulni a gondolatától, mely még az álmaiba is beleférközött.

Egy igen nehéz nap után hazafelé ballagott, s hogy a fejét kicsit kiszellőztesse, a város forgalmas sétálóutcája felé vette az irányt. A kirakatokat nézegette, ami tőle szokatlan volt, mert csak a karácsonyi bevásárláskor, ajándékkeresés címén engedhette meg magának ezt a fölösleges időtöltésnek tartott szórakozást. Éppen a fényképezőgépet szemlélte az egyik fotóbolt kirakatában, amikor hirtelen goromba bőkést érzett a hátában. Ingerülten fordult hátra. Ki lehet ez a barom? - gondolta -, de mérge elillant, amikor szembe találta magát régi

kedves és mindig mosolygó sportbarátjával, Csókási Bandival. Nagyon megörült neki. Természetes mozdulattal ölelték meg egymást.

- Ez nem véletlen, Palikám - mondta lelkendezve a barátja. - Először vagyok itt, szép kis városokban, és azt kívántam magamban, hogy veled találkozzam, hiszen itt senkit nem ismerek rajtad kívül.

- Azért telefon is van, és ha nem hívtál volna föl, nagyon megharagudtam volna. Gyere, tarts velem, meghívlak vacsorára.

- Palikám, élek a meghívással, de ne haragudj, nem most, mert még ma este, sőt, gondolom, éjjel is, egy csomó hivatalos iratot kell átnéznem, amelyekről Pesten referálnom kell.

Pásztói kérdően nézett barátjára. - Referálni? Kinek, minek?

- Majd elmondok egy pohár sör mellett. Üljünk be egy jó kis nyugodt vendéglőbe, és mindent elmesélek. Remélem, sportolsz még, nem akasztottad fogasra a szöges cipőt?

- Még mindig tornászom, futok, de a versenyzésnek már vége.

- Én még járok edzésekre, szórakozásból oktatok a fiatalokat, de hol vannak a régi közös versenyek? Soha nem fogom elfelejteni, amikor nálunk, a Vidék Bajnokságon már a tarisznyában volt a marsallbot, és nekem még egy kísérletem volt hátra...

- És megvertél, mint mindig! A fene azt az aranyos pofádat - nevetett Pásztói.

- Akkor tényleg nagy szerencsém volt.

- Az kéne most nekem is - dünnyögte a főorvos összeráncolt homlokkal.

Ez a találkozás kissé kizökkentette gondjaiból, és jól esett neki a régi jó baráttal való beszélgetés.

A város kedvelt vendéglőjébe mentek. Szerencsájukra találtak üres boksztot.

- Ez éppen jó lesz! - kiáltott föl Csókási. - Üljünk ide!

Hamarosan kihozták a sört, ittak. Pásztói kíváncsi tekintettel a barátjára nézett, amikor letette poharát.

- Bandikám, te vagy a vendég, tiéd az elsőbbség. Mi történt veled, mióta nem találkoztunk? Mennyi ideje is? Úgy három éve, ugye?

- Igen, nagyjából annyi - törölte Csókási a habot a szájáról.

Kis hallgatás után mindkét könyökével az asztalra támaszkodott, tenyerét összezsápta, és rákezdett.

- Ha rajtam a sor, akkor először is bejelentem neked... - tünetően szétnézett. - Nem akarom, hogy mások is hallják - halkította le a hangját -, mert attól tartok, megköveznének.

- De miért?

- Azért, mert a Legfelsőbb Bíróságon dolgozom.

Pásztói szinte kiguvadt szemmel nézett a barátjára, alig tudott megszólalni.

- Mi?!... Te?!... Hogy-hogy?

- Várj! Mielőtt a guta megütne a méregtől, hogy személyemben kígyót melengettél a kebleden, engedj szóhoz jutni. Igyunk egy kortyot, attól egy kicsit lehűlsz, csak nagyon kérlek, ne szakíts félbe, és majd ha befejeztem, akkor törj lándzsát fölöttem.

Nyugtatóan megszorította Pásztói karját, aki valósággal bénultan ült a padon. Egyszerűen nem tudta hová tenni a barátját, akivel mindig megértették egymást. Mi készítette arra, hogy a barikád másik oldalára álljon? Keserű gondolataiból Csókási szavai zökkentették ki.

- Palikám, neked nem kell mondanom, milyen keserves volt ötvenhat. A mi családuk meg-
úszt a megtorlás időszakát is.

- Várj!... Annak még nincs vége!

- Tudom. Hadd folytassam... A disszidálásról lemondtunk, hiszen mit csináltunk volna négy
gyerekekkel? Féltettük őket. Én csöndben, behúzott nyakkal tovább dolgoztam a megyei
bírószágon. Csak polgári perekben vettem részt, a politikai ügyekből mindig sikerült magam
kihúzni, ha másképp nem, beteget jelentettem. Egyik nap a megyei főügyész magához rendelt.
Rosszat sejtve, szorongva léptem be az irodájába. Szokatlanul barátságosan fogadott. Ez azért
is furcsa volt, mert mindenki száraz, mogorva, humortalan, magába fordult embernek ismerte.
Tegezett. Hímelve-hámolva kezdte, de azután rátért a lényegre: a Legfelsőbb Bíróságon fiatal,
megbízható, tehetséges jogászokra van szükség. Mi rád gondoltunk, mondta, mindenben
megfelelsz a követelményeknek. Hirtelen azt hittem, megnyílik alattam a föld. Először udva-
riasan, óvatoskodva próbáltam kitérni a „nagy megtiszteltetés” elől, de nem ment. Nincs
apelláta, te mész, és kész! - hangzott a verdikt. Akkor elkezdtem hülyéskedni, hogy a család-
ban több elmebeteg van (sose volt!), én is néha hallucinálok, meg gyakran ágyba vizelek,
végül már azt is mondtam szégyenlősen, hogy a fiúkat is kedvelem. Akkor a négy gyereket ki
csinálta? - ripakodott rám a főügyész. Elhallgattam. Ő meg kiabálni kezdett, hogy ez már
eldöntött kérdés. Aztán kihúzta az íróasztala fiókját, elővett belőle egy nagyobb borítékot.
Úgy láttam, fényképek vannak benne. Kis keresgélés után elém dobott egyet, hogy nézzem
meg jól, kik vannak rajta. Mindjárt fölismertem a rendőrségi épület előtt tüntető tömeget.
Tudod, ez ötvenhatban történt. Kérdően ránéztem a főügyészre. Ő rábökött az ujjával egy
alakra: kit látsz itt, a második sor szélén? Doktor Csókási András elvtársat, mint ellen-
forradalmárt!... Valóban én voltam. Az a gazember azt mondta, ez a bizonyíték ott fekszik a
fiókban, és ott is marad, csak ezt a kis papírt kell aláírnom. Különben?... A többit úgyis tudod
- mondta -, hiszen jogász vagy. Mit tehettem volna? Családom van, ott a négy gyerek...
Aláírtam. Te mit csináltál volna az én helyemben?

Pásztói hosszasan gondolkozott, majd nagy sóhajtás után halkán válaszolt:

- Valószínűleg ugyanezt.

- Így vagyok, és így dolgozom a Legfelsőbb Bíróságon, legtöbbször politikai ügyekben, mint
hivatalból kirendelt védő. Mocskos munka. Az ítéleteket már előre kiszabják, én meg bohóc-
kodom a tárgyalásokon.

- Sajnálom, Bandikám. Nem véletlen, hogy ezt a feladatot vidéki „kisjancsikkal” végeztetik el.
Egyáltalán, hogy viseled ezt a lelki koloncot? Mit mondasz a barátaidnak, és főleg saját
magadnak?

- Mit mondok?... Nem mondok semmit, de mindent megteszek a politikaiaknak és értük, ami
a hatáskörömben lehetséges. Családtagokat csempészek be a börtönbe illegális látogatóként.
Élelmiszert, cigarettát, gyógyszert dugok a zubbonyuk alá, és mindent elintézek, amit kérnek,
és természetesen, amit tudok. Ha kell, üzeneteket közvetítek, leveleket hozok-viszek, még a
„postillon d’amour” szerepét is vállalom a fiatal szerelmesek megbízásából. Ennél keményebb
dolgok is vannak azonban a „rovásomon”. Csak egy esetet említek a sok közül. Az egyik
legjelentősebb budapesti kerület forradalmi munkástanácsának elnökét a Kádár-kormány jogi
apparátusa tizenöt évi börtönre ítélte. Amikor már ez a Quisling-kormány elég erősnek és a
szovjet hatalom jóvoltából biztonságosnak érezte helyzetét, meg akarta semmisíteni a

forradalom vezető embereit, de a már jogerősen börtönbüntetésre ítélekkel ezt nem tehettem. Csapdát állítottak nekik. Szíren hangokkal biztatták őket arra, hogy kérjék a perújrafelvételt. Én tudtam, hogy mi van emögött. Az előző ítélet semmissé válik; új tárgyalások következnek, és a népi demokratikus hatalom megdöntésére irányuló tevékenység miatt az újabb ítélet csak az akasztófa lehet. Az említett munkástanács-vezetőnek én voltam a kirendelt védője. Nagy nehezen tudtam csak lebeszélni föllebbezési szándékáról. Kerek-perec világosan megmondtam neki, hogy ha föllebbez, fölakasztják.

- Ezzel hivatalos titkot árultál el, nem?

- Így is lehet mondani. Dühöngtek is az illetékesek, akiket szintén a fölülről jött orderé kényszerített. Ha tudták volna?...

- Ha tudták volna, hogy ebben az embermentésben a magyar Vörös Pimpernelnek van benne a keze?...

Csókási hangosan fölnevetett.

- Nahát, erre még nem is gondoltam, de jól hangzik, ámbar inkább így: „Magyar Pimpernel”, vörös nélkül.

- Azért ez borotvaél, Bandikám, nem gondolod?

- Hogy a fenébe ne gondolnám! Egyszer unalmamban kiszámoltam, hány évet is kapnék bűneimért: hivatali hatásköri visszaélés, az állam ellenségeivel való együttműködés, és még nem is tudom, hogy milyen vétkek nyomják „kommunista” lelkemet. Szóval kiszámítottam, és ha mindent jól adtam össze, akkor kitelnék belőle legalább egy-két életfogytiglani börtönbüntetés.

- Ez aztán szép! Egész melegem lett! - törölgette Pásztói a homlokát. - Kérek még két korszóval - szólt az asztaluk mellett elfutó pincérnek, majd suttogóra fogta hangját. - Ha arra gondolsz, hogy már én is kiérdemlek legkevesebb négy évet, miután meghallgattalak, és nem teljesítem állampolgári kötelességemet avval, hogy téged följelentelek, borsódzik a hátam.

- Ez igazán kedves tőled, Palikám. De most már rajtad a sor, beszélj te magadról! Hogy élsz, mi van a szerelemmel? Valamelyik újságban olvastam is rólad, valami új gyógyítási módszeredről írtak elismerően.

- Szerelem?... Éppen elég bajom van! Ami a szakmámat illeti, remélhetőleg abba nem akar beleszólni a nagyméltóságú párt.

- Azt mondd, hogy baj van? Mi az?

- Legalább kiöntöm a szívem, azontúl a bajom a szakmádba is vág. Sőt! Talán még segíthetnél is, vagy lehet, hogy tanácsot tudsz adni.

Pásztói részletesen elmondta, amit a fegyverrejtegetésről tudott. Beszélt a rendőrségi zaklatásról, a kihallgatásról, arról is, hogy mindenképpen terhelő adatokat akartak tőle kicsikarni Szögi barátjának ellenforradalmi tevékenységéről.

- Mikor lesz a tárgyalás? - kérdezte Csókási a barátját, aki szemmel láthatóan nyugtalanná vált beszámolója közben.

- Holnapután - sóhajtott Pásztói.

- Nem sok időnk van... Várj csak! Kicsit gondolkodom... A vádiratot mindenképpen ismernem kell, megszereznem nem nehéz. Amíg nem ismerem részletesen, nem tudok semmi okosat mondani. Maradjunk abban, hogy én holnap reggel mindjárt elkérem a vádiratot az illetékes bírótól; átnézem, és akkor már tudok neked mondani valamit.

- Mikor és hol?

- A legjobb lesz, ha bejössz érte a törvényszék épületébe. Mondjuk délután négy órakor.

- Jobb helyet nem tudsz?

- Ez lesz a legjobb.

- És ott hol keresselek? A kapuőr be sem enged.

Csókási elnevette magát.

- Csak gyere nyugodtan, hozd magaddal a személyidet, és a portás akkorát fog köszönni neked, mint az egykori jobbágy a földesurának. A második emelet tizenhármas szobában várlak, és ne félj, négy szemközt leszünk, senki nem fog zavarni bennünket.

- Még jó, hogy a tizenhárom szerencsés számom.

- Na látod, akkor ebben maradjunk, és holnap négykor várlak.

Csókási az órájára pillantott, fölemelte a poharát.

- Isten éltesen bennünket! Igyuk még ki ezt a kis fáradt nedűt, most már mennem kell!

- Jó, gyerünk! A törvényszékig elkísérlek, ha nem zavarlak.

Szorongással lépett be Pásztói másnap a Monarchia utolsó éveiben épített, komor, többemeletes házba. Sárga színe és vasrácsos ablakai kaszányára emlékeztettek. Nem is figyelt rá máskor, hogy milyen nyomasztó, pedig már sokszor sétált el mellette. A portás valóban udvariasan köszönt, még tisztelgett is, amikor visszaadta a személyi igazolványát. Barátja harsány örömmel fogadta, s ez kissé megnyugtatta.

- Gyere, öregem, ne vágj olyan fancsali képet - és kézfogás közben sportosan jól hátba vágta. - Ül le, és tényleg nyugodj meg, mert csak jót tudok mondani neked.

Pásztói lekuporodott a székre, és kíváncsian nézett a barátjára. Csókási levágott elé az asztalra egy vastag paksamétát.

- Itt van a nagy mű! A fene egye meg őket, majd harminc oldalon keresztül fossák a szót. Még ha a jogászi rablónyelvet el fogadom is, akkor is tele van magyartalansággal. Műveletlen bunkók!... Ide figyelj! Mielőtt hozzákezdenél olvasni a rád vonatkozó részeket, engedd el magad, és ne ülj úgy, mintha sündisznó volna a feneked alatt! Tehát ott kezdem, hogy téged nem akarnak bevonni ebbe az ügybe, elégük van úgyis az átkokból, amiket rájuk szórnak a városban. A te tanúvallomásodnak nincs semmi jelentősége - gondolok arra, amit a rendőrség írtál. A Tervező Hivatal emberei ugyanis nem 26-án, hanem 25-én voltak a fegyverekért. A barátod pedig huszonhatodikán említi a vallomásában, amelyik nap délelőttjére alibije van.

- Igen, akkor találkoztunk a lakásomon.

- Nem találkoztatok, érted!?!...

- Dehogynem, hiszen ez az írott vallomásomban is benne van!

- Az nem érdekes! Neked semmibe sem szabad belekeveredned!

- Dehát ha úgy volt! Segíteni akarok a barátomnak, nem ártani!
 - Te semmit nem tudsz neki sem segíteni, sem ártani, de ha hülyéskedsz, és nem hallgatsz rám, bajba kerülsz!
 - Csak nem képzeled, hogy a tárgyaláson Berci barátomnak a szemébe mondom, hogy hazudik?
 - Jaj, Istenem, te antijogász vagy! Nem kell őt meghazudtolnod, egyszerűen mondd azt bizonytalankodva, hogy nem emlékszel, zavaros idők voltak, már nem vagy biztos benne, melyik nap délelőtt volt nálad, hiszen annak már több mint két éve.
 - És az írásos vallomásom?
 - Azt mondd, hogy a szokatlan rendőri környezet megzavart, amikor írtad, és valóban nem emlékszel a találkozás idejére. A bíró magában föl fog lélegezni, hogy nem kell veled is foglalkoznia, mert úgyis utálja ezt az egész ügyet. Nekem megmondta.
- Csókási egészen kifulladt a meggyőzés hevében Végre leült a barátjával szemben, és szusszant egyet. Kis szünet után elkomolyodott arccal, lassan, szinte tagoltan, mint aki nagyon fontos dologról beszél, újrakezdte.
- A legfontosabb érvemet a végére hagytam. Az ítéletet nem holnap hozzák, már meghozták ott - mutatott az egyik ablakra, amelyik a városházára nézett -, ott, látod, a torony alatt. Oda behívták az „elvtársak” a bírót, és közölték vele, hogy kinek-kinek hány évet osszon ki büntetésül... A barátod két évet kap, függetlenül attól, hogy te mit mondasz a tárgyaláson. Most már érted, Palikám?
 - Értem... De ez borzasztó... Rettenetes...
- Csókási összecsapta a tenyerét, majd magasba emelte mindkét karját, mint egy pap:
- C'est la vie! Ez az élet, a mi piszkos életünk. Mi mást vársz tőlük?
 - Nem sokat, csak annyit, hogy hagyjanak nyugodtan élni, dolgozni.
 - Ah! Ne is beszéljünk erről!
- Pásztói kissé nehézkesen fölállt a székéből, és búcsúzóul kezét nyújtotta a barátjának.
- Tudom, hogy még sok a dolgod, így is jócskán raboltam az időből.
 - Ugyan, öregem, ez a legkevesebb, ennyivel tartozunk egymásnak. Odaadom neked a vádiratot, vidd magaddal, nyugodtan olvasd el, és reggel nyolcra hozd vissza nekem. Itt leszek ebben az irodában. Aktatáskád nincs?
 - Nem hoztam magammal, nem mondtad.
 - Sebaj, dugd be a kabátod alá, hogy a portás ne lássa. Vigyázz rá, ne hajtsd össze, ne gyúrd össze, mert ez a bírói példány, úgyhogy el ne veszítsd, különben nem tudják megtartani holnap a tárgyalást.
 - Miért, ez az egy példányuk volna csak?
 - Nem azt mondom, hogy nincs másolat különböző hivatalos helyeken, de a városban most csak ez az egy van.

Amint Pásztói kilépett a nagykapun, észrevette, hogy amíg beszélgettek, jócskán eshetett. A hirtelen jött májusi eső fölmosta az aszfaltot, és a mélyedésekben tócsákban állt a víz. Még egy kicsit szentelt, de ez nem zavarta, gyalog indult a lakása felé. A hóna alá rejtett, ropogó

papírköteget karjával jól magához szorítva, elgondolkozva ballagott. Hirtelen majdnem hangosan fölnevetett. Elképzelte, hogy mi lenne, ha a papírok kicsúsznának a hóna alól, és leesnének a vizes útestre. Elhessegette magától a gondolatot. Egyszer csak az egyik mellékutcából sportosan kikanyarodott egy teherautó. Nagy ívben csapta oldalra szanaszét a koszos vizet. Pásztói irányába tartott elég nagy sebességgel. Ösztönösen beljebb ugrott a járdaszegély peremétől, de, hogy bele ne lépjen egy tócsába, az ugrást kissé meg kellett nyújtania. Karjával egyensúlyozott, és akkor riadtan érezte...

Már késő volt. Hiába kapott a hóna alól kicsúszó paksaméta után, az fejest ugrott az utca legmocskosabb pocsolójába, és úgy látszott, mintha jól is esnék neki a szokatlan fürdés; egyre mélyebbre süllyedt.

Pásztói megmerevedett, mint a kígyó előtt a sarokba szorított egér. Képzeletében fölillant a börtön rácsa és egy kétszemélyes cella, amelyben Csókási barátjával együtt kanalazza a fegyház híg levesét. Lehajolt a papírok után, amelyeket legszívesebben mélyebbre taposott volna, és utálkozva két ujjal kiemelte őket a szennyves vízből. Amikor közelebből megnézte a csöpögő iratsomót, majdnem sírva fakadt. Nem is tudott semmi okosat kigondolni. Az iratot, mint egy bűzlő állattetemet, magától eltartva vitte haza.

- Te jó Isten! - kiáltotta a felesége kezét összecsapva, amikor belépett a lakásába. - Mi történt veled? Csupa sár vagy! Hogy nézel ki? És mi az a vacak a kezeden? Dobd mindjárt a szemétkébe!

- Isten őrizz! Dehogyan dobom, ez a holnapi tárgyalás anyaga.

Pásztóiné értetlenül nézett a férjére.

- Hogy kerül ez hozzád?

- Tudod, a barátom, akiről a múltkor beszéltem, ide adta holnapig, hogy olvassam el, és hazafelé jövet beleejtettem egy tócsába.

- Jaj, de ügyes vagy, hogy csináltad?

- Az most mindegy, de itt állok ezekkel a papírokkal együtt megfürödve, és ez az egyetlen példány; ha nem kerül vissza holnap reggel a bíró kezébe, elmarad a tárgyalás!

Az asszony egy darabig szótlanul bámult a férjére.

- Azt mondd, hogy elmarad?...

- Azt...

- Akkor mi lesz veled?

- Gondolhatod...

- Jaj, Istenem, mindig csak a baj - fogta a fejét Pásztóiné.

- Valahogy ki kellene tisztítani.

- És ha nem sikerül?

- Akkor?... Akkor következik a...

- Ki ne mondd! - szakította félbe a felesége majdnem sírva. - Gondolkodom egy kicsit... Azt hiszem, előbb minden lapot ki kellene áztatni, magyarul óvatosan kimosni, és utána két itatós papír közé helyezve langyos vasalóval kivasalni.

- Akkor kezdjünk is mindjárt hozzá!

- Várjál, Palikám, először próbáljuk ki egy másik lappal, nehogy bajt csináljunk. Van itthon gépelt szöveg elég, kint meg tócsa, s mindjárt meglátjuk.

Kétségbeesetten néztek egymásra, mikor az első próbamosás és vasalás után a gőzölgő itatóspapírok közül kiemelték a hólyagossá vált lapot. Megpróbálták hosszabb ideig vasal-
gatni, majd nehezek alá helyezni, hasztalanul. Tehetetlenségükben az elkeseredésük csak fokozódott.

- Most mit csináljunk? - kérdezte sápadtan az asszony.

- Van egy ötletem!

- Ugyan mi?

- Baloghi! A volt elemi iskolai osztálytársam, a könyvkötő. Mindjárt föl is hívom; vagy nem is hívom, inkább elmegyek a lakására.

Baloghi régen nem találkozott az osztálytársával, és csodálkozott, amikor a lakásajtót kinyitva megpillantotta.

- Te vagy az, Pali? Gyere beljebb! Valami baj van? Olyan izgatottnak látszol.

- Az is vagyok, Karcsikám. Hol tudnék veled négyszemközt beszélni?

- Gyere, üljünk le ebben a kis szobában - mutatott az ajtóra.

Pásztói az izgatottságtól zaklatottan, részletesen elmondta a vádirat „balesetét” a sikertelen tisztítással együtt.

- Karcsikám, tudsz-e rajtam segíteni? - kérdezte szinte könyörögve a barátját.

- Remélem. Elhoztad? Mutasd!

Fejét csóválva nézegette Baloghi a sáros létől foltos iratot. Tapogatta, forgatta, a lámpa elé tartotta, és szomorú arccal mondta ki a szakmai ítéletet:

- Öregem, sajnos nem tudlak megvigasztalni. Ez az ócska ruszki papír olyan, mint az itatós. Minden nedvességet magába szív, s ahogy elnézem, helyenként még olajfoltok is vannak rajta. Vízzel nem lehet kimosni, vegyszerrel pedig az írást is lemosnánk, vagy legalábbis alaposan elhalványodna. Nem tudok segíteni, bármennyire is szeretnék.

Pásztói némán, magába roskadva ült a székén.

- Akkor végem van - motyogta maga elé.

- Egy dolog még szóba jöhet. Újra kellene gépelni az egészet.

- Most? Este kilenckor? Hiszen az több órai munka.

- Mi mást tudsz tenni?

- Honnan szerzek én gépírot ilyenkor?

Baloghi megsajnálta a barátját, és erősen törte a fejét a lehetőségeken. Hirtelen a homlokára ütött.

- Megvan! Egy jó cimborámnak a felesége titkárnő valamelyik vállalatnál. Hátha ő megcsinálná.

- Mindent megfizetek, amit csak kér! Karcsikám, segíts! Nem akarok börtönbe kerülni!

- Nyugodj meg, ezek rendes emberek. A haverom megjárta a szovjet paradicsomot, és ha elmondjuk, miről van szó, biztosan segítenek. Gyere, elugrunk hozzájuk.

Kedves házaspár fogadta őket.

- Ne haragudjatok, de nagyon fontos üzleti ügyben kell veletek beszélnem - kezdte Baloghi.

- Csak nincs valami baj? - kérdezte kissé ijedten az asszonyka.

- Nincs, nincs! Azaz... Nekem nincs, hanem a barátomnak. Bocsánat... Pásztói főorvost bemutatnám, és még egyszer elnézést a késői zavarásért.

- Ugyan - kiáltott föl a házigazda barátságosan -, gyertek beljebb, a doktor urat hallomásból már úgyis jól ismerjük, legalább így személyesen is találkozhatunk.

Pásztói érezte, hogy baráti légkörbe került. Fölbátorodva mondta el a fura helyzetéről szóló történetét, egyúttal megkérdezte az asszonyt, hogy vállalná-e a sürgős gépelést.

- Tessék mutatni, főorvos úr, azt az irományt - mondta készségesen.

Ahogy kézbe vette és nézegette a sáros papírokat, nem késlekedett a válasszal.

- Nézze, én szívesen legépném ezt a szöveget akár most is...

- Most kell - szakította félbe Pásztói -, ahogy mondtam, számomra ez létkérdés.

- Igen, értem. Van azonban egy probléma.

- Milyen probléma? - vágott közbe Baloghi.

- Az, hogy nekem magyar táskagépem van, és ezt a szöveget más gyártmányú géppel írták, ahogy elnézem, Remingtonnal. Igen... - bólogatott, ahogy az iratba újból belenézett -, hiszen az állami apparátusokban ezt a típust használják.

A főorvos elsápadt.

- Velem akkor mi lesz? - nyögte.

Baloghi fölugrott és erőteljes hangon ráripakodott.

- Ne szarj be, édesapám, amíg minket látsz. Két dolgot tehetünk: szerzünk egy gépet, vagy odamegyünk, ahol ilyen Remington, vagy mi a fene van. Ugye, Klárka, megcsinálod?

- Rajtam nem múlik.

- Gondolkozzatok, kinek van ilyen gépe, vagy hol lehetne találni?

- Én tudok egyet - szólt az asszonyka -, a tulajdonosa egy idős kolléganőm.

- Rózsai néni már alszik ilyenkor - legyintett a férje. - Halálra rémisztenénk, ha fölcsongetnénk.

Pásztói kissé összeszedte magát az őszinte együttérzés láttán.

- Mondja, asszonyom, az a Remington nem olyan magas építésű, cirádás, otromba, nehéz gép?

- De igen. Én alig bírom fölemelni.

- Akkor azt hiszem, nálunk az intézetben van ilyen, az igazgatói irodában.

- Be lehet oda ilyenkor menni? - kérdezte Baloghi.

- Van éjszakai portás, két öreg nyugdíjas. Talán Jani bácsival lehetne beszélni, rendes, megbízható ember, és minden unokáját hozzám hozza, ha valami bajuk van.

- Akkor hívd föl mindjárt az intézetet, és tudd meg, ki van bent.

- Az előszobában van a telefon, tessék parancsolni, főorvos úr - előzékenykedett a házigazda.

Pásztói csalódottan ment vissza a társasághoz.

- Nincs szerencsém, a másik portás van szolgálatban.
- Az milyen ember? - kérdezte a barátja.
- Nem rosszindulatú, de ilyen ügybe nem lehet beavatni, mert ha megiszik egy-két pohárral, mindjárt eljár a szája.
- Az biztos, hogy az írógépet kihozni mindenképpen veszélyes. Amilyen szerencsénk van, pont akkor jönne arra egy járőrkoszi.
- Valamilyen ürügyet kellene kitalálni, hogy bejussunk a házba - morfondírozott Pásztói. - Én be tudnék menni, mondván, ott felejtettem valamit, de Klárikát hogy vigyem be? Bocsánat, asszonyom, szólíthatom így?
- Természetesen.

Elhallgattak...

- Azt mondta, főorvos úr, hogy ez a portás szereti az italt, ugye? - kérdezte Klárka.
- Ajaj!
- Akkor van egy javaslatom - mondta mosolyogva -, ha a kedves férjem is hozzájárul.
- Én?... - nevetett a házigazda. - Hiszen te vagy a főnök!
- Jó, jó, ezt hagyjuk! Az elgondolásom a következő. Viszünk magunkkal egy üveg italt. A főorvos úr előremegy, odaadja az öregnek, és elmondja neki, hogy most éppen szalma lévén volna egy kis ügye egy hölgygel, de hát szállodába menni nem lehet, s olyan váratlanul jött a lehetőség, hogy nem volt ideje barátoktól szívességet kérni, viszont nem szeretné ezt a ritka alkalmat elszalasztani, ugyanis asszonyról van szó, akinek a férje hivatalos ügyben elutazott, stb., stb. Mindez igen bizalmasan, hozzátéve, hogy férfiak vagyunk, nem? Segítsünk egymáson!
- Óriási vagy, Klárikám! - ugrott fel a férje, és összecsapta a kezét.
- Tehát megadod az engedélyt, hogy a feleséged mással töltse az éjszakát? - kérdezte nevetve Balogh.
- Mi mást tehetnék?
- Akkor rajta, menjünk, elviszlek benneteket! Palikám, azért azt javaslom, hogy hívd föl a feleséged, és nyugtasd meg, hogy reggelre otthon leszel a papírokkal együtt.

A megbeszélte időben, pont reggel nyolc órakor kopogott Pásztói a törvényszéken a barátjának az ajtaján.

- Hogy nézel ki, Palikám? - fogadta őt Csókási a szokott kedélyes harsányságával. - Ilyen árpakása színű arccal akarsz a „félkegyelmes” bíróság elé állni?
- Hagyd, öregem, örülök, hogy élek. El sem tudod képzelni, mit álltam ki tegnap délután óta!
- Mondd el, gyere, ülj le! Hozzak valamit?

Pásztói legyintett, és a székre leereszkedve nekikezdett a mondókájának. Gondos alaposággal sorolta el a történeteket, miközben Csókási egyre vidámabb arccal hallgatta őt. Amikor befejeződött a beszámoló a félnapos kálváriáról, Csókási föl kacagott, majd nevetése lassan hangos hahotává hatalmasodott.

- Látod, így teljesedett be a régi mondás, mely szerint minden jótett megkapja a maga büntetését. Csak itt belépett az én hagyományos szerencsém. Minden jó, ha a vége jó!

Következő nap reggel komor arccal olvasta Pásztói az újságot, miközben a kávéját kavargatta.

- Szívem, két vagy három tojásból kéred a rántottát? - kiáltott a felesége a konyhából.

- Köszönöm, nem kérek semmit, nincs étvágyam.

Az asszony aggódó arccal lépett be az ebédlőbe.

- Mi baj van, csak nem vagy beteg?

- Nem, csak az újságot olvasom. A bíróság Szögi Bertalan ötödrendű vádlottat kétévi börtönre ítélte...

- Ezt tudtuk, nem? - mondta az asszony szomorúan.

- De igen. Csak azt nem értem, miért mondta Csókási Bandi, hogy minden jó, ha a vége jó?...

Ágyaspálinka

Öreg barátom meghívott szüretre, Rókabögyösre. A térképen, talán még a katonai térképen sincs rajta a neve, csak az ásoththalmiak tudják, hogy hol van. Ha az ember egy falubelit megkérdez, csak annyit mond: arra, és a jugoszláv határ felé mutat. Miért Rókabögyös az a kis homokbuckás táj, senki sem tudja. Hogy lehet egy róka bögyös? De mindegy, bögyös, bögyös. Róka is van, emiatt az erdőszéli tanyában nem lehet baromfit tartani.

Szép meleg ősz volt. Nem kellett segítenem, mert már készen voltak a munkával, csak a must kóstolása volt a feladatom.

- Jani bácsi, ez olyan, mint a méz - mondtam a vendéglátómnak.

- Húszfokos - csettintett nyelvével. - Ebből olyan bor lesz, mint tíz évvel ezelőtt. Akkor volt ilyen szép, hosszú, szőlőszemeket simogató, meleg ősz.

Kolbászt, kenyeret és savanyú uborkát hozott.

- Egy kis borkorcsolya, parancsolj! De várj, előbb igyál egy korty törkölypálinkát, a tavalyiból, már jól megérett.

- Csak keveset, Jani bácsi, tudod, hogy én töménytet nem iszom, csak ha beteg a gyomrom.

- Jó, csak keveset öntök. Egészségedre!

Falatoztunk, a délutáni napfény aranylón csillogott a pohárba kiöntött rizling fölszínén.

- Hogy mennyi boromat megitták a fináncok! - sóhajtott föl az öreg. - A fene a fajtájukat! Azért mégis kurkásztak rejtett hordó vagy pálinkafőző után. Hosszú, hegyes vasbotokkal még a szárkúpot is szurkálták, nincs-e benne bor, amiért megbüntethetnek. Soha nem találtak semmit! Nagyon szerettek hozzám jönni, mert mindig jó borom volt. Be is rúgtak rendesen, csak azt nem tudtam, utána hogy bírtak motorkerékpárral épségben hazaérni. Nagyon haragudtam rájuk, mert olyanok voltak, mint a kopók. Jól van, ez volt a dolguk. De amit a szomszédasszonyommal is csináltak, aki becsülettel megvendégelte őket! Csirkét vágott nekik, paprikást főzött, ihatták a bort. És mit gondolsz, mit csináltak, miután degeszre ették magukat? Amikor az asszony kiment a jószágoknak enni adni, kinyitották a konyhakredencet, és ott találtak egy üveg pálinkát. Az asztalra tették. Amikor az asszony visszajött, ráripakodtak, hogy titokban pálinkát főznek. Hiába tiltakozott szegény, megbüntették, és tele hassal, elégedetten távoztak. De előtte még volt pofájuk a „Szent János áldását” meginni.

- Negyvenöt után nagy összevisszaság volt. Leszüreteltünk, és ott volt a törköly a nyakunkon. Nem prédalom el, gondoltam, és egy lakatossal csináltattam egy kisebb fajta lepárlót, szóval pálinkafőzőt. Lett ötven liter pálinkám. A főzöt elástam a gémeskút tövébe. Az ötvenliteres üvegballont, tele finom törkölypálinkával, a pincének egy rejtett zugába temettem, bele a homokba. Nem látszott abból semmi. Ha venni akartam belőle, akkor a dugójáról lesöpörtem a homokot, kihúztam, és csővel szívtam ki, amennyi kellett. Persze, ilyenkor a literes üvegnek is kellett egy kis gödröt ásni, hogy magától belefolyjon. Azután ezt betemettem, és visszahúztam a homokot a dugóra.

- És nem kerestek a fináncok?

- Nem a fenét! Megnézték, hogy mennyi borom van. Ketten voltak. Az egyik ravaszul érdeklődött, hogy hol van a törköly, mit csináltam vele? Hirtelen elállt a lélegzetem, de azután kivágtam magam: elhasználtam a szőlőhöz trágyának, ami igaz is volt, csak persze a kifőzés után. Vaspálcáikkal összeszurkálták a pince homokját. Melegem volt, de szerencsére nem találtak semmit. Öntöttem nekik jócskán bort. Ittak, ettek, azután elköszöttek:

- Most minden rendben van, Jani bácsi, de a törköly kifőzetlenül nagyon drága trágya, és a bogarak meg a giliszták be is rúgnak tőle. Viszontlátásra, ha erre járunk, benézünk!

Integtettem nekik, mondtam, hogy jöjjenek csak.

Magamban mormoltam: a guta is jöjjön rátok! Barátoknak, munkásaimnak adogattam a pálinkát, kinek pénzért, kinek ajándékba, persze a segítségeimnek ingyen egy-két kis pohárral, de csak korán reggel, éhomra. Tudtak is enni utána, hát ez is bele volt számítva a napszámba. Az egyik reggel szokás szerint bedugtam a csövet az üvegbe, hogy a munkásaimnak adjak egy kis papramorgót. Szívom a csövet, egy néhány csöpp jön, azután semmi. Nem értettem. Tudod, milyen precíz ember vagyok, mindig fölírtam, hogy mennyit vettem ki a ballonból. Kihúztam a csövet, megnéztem, nem dugult-e el. Visszaeresztettem, ugyanaz történt: a pálinka nem hagyta magát. Ejnye, mondtam magamban, most már itt hagylak, és megnézem a följegyzéseimet. Megszámoltam a fogyasztást, legalább három-négy liternek még lenni kellene, gondoltam.

Szóltam az egyik napszámosnak, Imre bácsinak, hogy jöjjön segíteni kivenni az üveget a földből, mert nem jön a pálinka, hiába szívom a csövet, pedig van még benne! Kiástuk a ballont. A fene egye meg! Egy béka volt a pálinkában! Ráadásul varangyos volt az istenadta, és olyan nagy, mint a tenyerem! Dróthurokkal kihalásztam. Kidobtam az udvarba. Azután felakasztottam madzaggal az egyik fára, persze már nem élt, nem romlott az meg, konzerválta az alkohol, csak megszáradt, mint az aszalt szilva. Az én emberem kifordult a pincéből: Jani bácsi, én ebből a pálinkából nem iszom! Jó. Más nincs, ha nem iszik, hát nem iszik. Pár nap eltelt, az embereim rendesen jöttek dolgozni. Egyszer csak megszólalt Imre bácsi: Nem volna egy kis pálinka? Van, de csak „ágyas”. Nézzük meg! Imre bácsi kicsit fanyalogva nézegette a poharát, majd bátran lehajtotta a tartalmát. Csettintett a nyelvével: Nem is olyan rossz, öntsön még egy pohárral!

Az a legenda jutott eszembe, amelyik szerint, amikor Jézus és Péter vándorolt a pusztában, csak egy kis zsák körtéjük volt. Egy kútnál megálltak inni. Péter letette a zsákot a földre. Odajött egy teve is, és hogy, hogy nem, lepisilte a körtét. Péter méregbe gurult, és el akarta hajítani a gyümölcsöt. Jézus azonban azt mondta neki: Hozd csak magaddal! De Uram, ez le van hugyozva! - tiltakozott Péter. Akkor is! Meleg volt, hosszú út állt előttük. Egyszerre Péter megállt, hogy szomjas. Ott a körte, egyél, felelte Jézus. Péter belenyúlt a kis zsákba, és kivett egy körtét! Megszagolta és fölkiáltott: Ez nem húgyos! Mire Jeruzsálembe értek, elfogyott a körte, Péter mind megette, egyik sem volt „húgyos”. Így fogyott el az én pálinkám is, mert nem volt más, pedig lehet, hogy a béka is behugyozott, dehát ilyen ágyaspálinkát rajtunk kívül még senki sem ivott.

Horgász és rumpuncs

Vasztergályos a foglalkozásom, de a rádióhoz is értek, és bíztak már rám filmkamera javítást is. Bár van családom, mégis magányos ember vagyok. Állítólag azt beszélnek rólam, hogy a nyersesség és a gorombaság jellemző rám. A munkahelyemen becsülnék, mert ha valamibe belefogtam, nem tudtam addig nyugodni, amíg a munkám el nem végeztem.

A Tisza az életem, persze csak akkor, ha nem viharos. Aki motorcsónakkal még nem járta a folyót, nem tudja, hogy ez a víz mire képes. De amikor csöndes, sima, olyan, mint a bársony vagy egy szép nő keble. Iszom is belőle, bár mondják, hogy nem lenne szabad, de idáig még nem lett semmi bajom tőle.

Szerencsés horgász vagyok, de miért? Mert én megkeresem a halat. Nem várok órákig a botom mellett, hátha odatéved valami kóbor kecsege.

Nem szeretem az egy helyben ülő sporttársakat. Összerondítják a környezetüket, csak egy vacak kis tüzet gyújtanak maguk mellett, hogy egy kézzel nyárson szalonnát süssenek, a másik kézzel pedig fogják a botot. Arról nem is beszélek, amikor félre kellene nekik menni! Á, csak egy lépéssel arrább. A nyomaik megmaradnak: a villásfűzfaág, amely hamarosan kizöldell, a horgásztűz hamuja, üres cigaretta doboz, konzerv maradványok, szerencsés esetben halszállkák.

Egyedül szeretem róni a Tiszát.

Egy alkalommal nagy szél támadt, kikötöttem az algyői csárdánál. Láttam, hogy nem leszek egyedül, mert több csónak is behúzódott a kis öbölbe a kezdődő vihar elől. Ismerősök, barátok ültek körül egy nagy asztalt. Én nem vagyok italos, de alkalmanként szívesen megiszom egy-két pohár bort. A barátok nagy ovációval fogadtak.

- Gyere pajtás! Nem fagyta meg?

Leültem közéjük, rendeltem egy liter bort, jólesett. Az egyik Tisza járó cimborám mindig valami tréfán törte a fejét. Látom, a zsebébe nyúl, hirtelen kivesz belőle egy döglött egeret, és a poharába dobja. Rögtön elfogott a hányinger.

- Ember, mit csinálsz? - kiáltottam rá.

- Várj, barátom, most szoktatom rá az egeret a borivásra.

- Amúgy is nagyon drágán adják - mondtam neki -, te meg elrondítod?

- Pincér! - integetett hevesen a kiszolgálónak.

- Tessék parancsolni.

- Nézze! Látja, mi van a pohárban?

A pincér lehajolt, körülnézte a poharat, ráncolta a homlokát, a szalvétájával megtörölte a kezét.

- Látom - nyögte ki végül döbbenet-, ez egy egér, de hogy került ez ide?

- Onnan - mutatott fölfelé a ravasz vendég -, a nádtetőből esett a boromba.

A pincér is fölnézett, majd gyorsan fölkapta az egeres poharat.

- Kérem, kárpótoljuk.

Elszaladt és egy liter borral jött vissza, letette az asztalra:

- A főnök úr is elnézést kér, és ezt az üveg bort küldi, természetesen nem számlázzuk. Egészségükre.

A haverom nevetve rám kacsintott:

- Igyatok fiúk, ez ingyenben van.

Új horgász helyeket kerestem. Kapóra jött, hogy elkezdünk puszkolni a jugókkal. A Tiszán is megnyílt a határ, igaz, kicsit bonyolult volt az átcsónakázás, mert a határig a rendőrség kísért.

Zentáig pöszögött a motorom. Megálltam egy kanyarban, szép langók voltak ott. A harcsa azt szereti, mert könnyen talál zsákmányra. Dél felé járt az idő, ilyenkor nemigen eszik a hal. Ha már itt vagyok, benézek a városba, gondoltam. Egy közeli kocsmában megebédeltem, jóízű volt az étel, olyan, mint nálunk otthon. Bóklásztam egy kicsit a városban. Hallottam a rumpuncsról, mondták, hogy finom, fűszeres, édes ital. Az egyik bolt kirakatában vigyorgott rám egy üveg. Olcsó volt, talán húsz-huszonöt dinár.

Délután négy óra körül bedobtam a Tiszába az első horgomat, piócával.

Nézegettem az üveget, lecsavartam a kupakját, megkóstoltam. Jó édes, illatos volt. Édesszájú vagyok, ízlett az ital. Semmi mozgás a vízben, csak áztattam a zsinórokat. Megint meghúztam az üveget, jólesett. Szidtam hangosan a halakat, hogy nem kell nekik a nagy pióca. Egyetlen zsinór sem mozdult. Üldögéltem nyugodtan, kortyolgattam az édes italt. Semmi kapás, a fene egye meg, de kitartok, ráérek. Megnéztem a horogra akasztott csalikat, éltek, szépen mozogtak. Visszadobtam őket, hadd fürödjének. A nap lassan lehúzódott a fűzfák mögé. Még mindig semmi. Két férfi jött le a partra. Nézegették a csónakot, meg engem is.

- Adj' Isten - mondta az alacsonyabb. - Maga hova valósi?

- Szegedi vagyok.

A másik kíváncsian szemlélte a botjaimat. - Látom, racsnis. Honnan van?

- Csehszlovákiából.

- Jónak látszanak. Elég erős a zsinór?

- Hogyne, akár ötvenkilós halat is ki tudok vele húzni.

- Akkor sok szerencsét - nyomta meg a mutatóujjával a magasabbik a kalapja szélét.

Elmentek... Ahogy már mondtam, szeretek egyedül lenni, de most, amikor rám borult az éjszaka, hiányoztak a barátok, az ismerősök. Nem gyöngülök el, gondoltam. Megszoptam az üveget. Meggyújtottam a viharlámpát, a zsinórok mozdulatlanul feszültek a vízben. Faltam egy kis kenyeret, füstölt szalonnával és paradicsommal.

Elhagyott a horgászszerecske.

Éjfél felé láttam utoljára a rumpuncsos üveget. Üres volt. Beledobtam a Tiszába, és attól fogva semmire sem emlékszem.

Arra ébredtem, hogy fádom, és imbolyog a csónakom. Már világos volt. Itt vihar lesz, gondoltam. Megsimogattam a homlokom, nagyon fáj a fejem. Soha a betyár életben nem iszom többé rumpuncsot, motyogtam magamban. Nagy nehezen kinyitottam a szemem, hát látom, hogy egy rendőrségi motorcsónak áll mellettem, az kóvályogtatott a járó motorjával.

- Jó reggelt! - üdvözölt az őrmester. - Sporttársam, nagyon összekuszálódtak a zsinórjai! De nézze meg azt a botot, amelyik a csónak végén be van akadva.

Fölocsúdtam. Egy tízkilós harcsa akasztotta föl magát a horgomra...

Talán nem is olyan rossz ital a rumpuncs, de igya más, én inkább horgászom!

A húszas csavar

A gyerekeim leérettségiztek. Előtte megígértem nekik egy jugoszláviai tengerparti nyaralást, ha minden sikerül. Ahogy mondtam, túljutottak a nehezen. A kocsimat átnéztem egy „haver” autószerelővel, nehogy útközben érjen meglepetés. Csicsás új huzatot kaptak az ülések, és vidáman, nyugodtan indultunk útnak.

A fiam gyerekkorától kezdve tisztai ember volt. Az Adria-parton képes volt órákig ülni egy sziklán, és csak nézte az óriási vizet.

Letelt a két hét nyaralási idő. Összeszedtük a holminkat, és elindultunk Fiúmén keresztül Zágráb felé. Tele voltunk napfénnel, a tenger kékjével és a jó idő feledtette velünk az üdülés végének szomorúságát. Kaptattunk fölfelé a magas hegyi úton, egyszerre csak iszonyú csattanás hallatszott a motorházból, és vége lett a vidámságnak. Az autó úgy csinált, mint egy csökönyös számár, se előre, se hátra. Mit csináljunk Zágrábtól hatvan kilométerre? Az autómentőt negyven kilométerrel azelőtt láttam útközben. Ez ilyen távolság lenne visszafelé. Dehát hogyan? Szerencse, hogy jó idő volt, csak most már segítene valaki. A fiammal kiálltunk az út közepére, és vártuk a mentőangyalt. Jött is, egy magyar turistabusz képében.

- Halló, halló! - integettünk. A sofőr és a mosolygó utasok is visszaintegettek, ami egy magyar autósnek dukál. Köhögve, nyögve ment tovább az Ikarus, és eltűnt a kanyarban.

Vártunk tovább, hátha valaki elvontat bennünket, vagy erre jön egy autómentő.

Motorzajt hallottam, azután a kanyarból előtűnt Európa egyik legcsúfabb kocsija. Ahogy közeledett, megláttam rajta a hazai rendszámot.

Ezeknek is integettünk, de ránk se hederítettek, félre kellett ugrani előlük, ők meg mentek tovább. Káromkodva ráztam az öklömet.

- Papa, ne dühöngj, nézd, megálltak.

A lejtőn leszaladtunk hozzájuk. Úgy kétszáz métert. Négy fiatalember szorongott a kocsiban, hárman aludtak, biztosan viharos éjszakát éltek át, de a sofőr sem volt valami friss erőben.

- Mi a baj? - kérdezte.

- Uram, lerobbant a motor ebben az átkozott kocsiban. Megkérhetném, szóljon az autómentőknek, idejövet láttam őket a benzinkútnál, negyven kilométerre innen. Tudom, hogy maguk a Trabanttal úgy sem tudnának elvontatni.

- Hát nem is.

Megtörölte a szemét a fiú, és kiszállt, kicsit imbolygó léptekkel indult az autónk felé.

- Előbb megnézem, mi a baj.

Jaj, Istenem, eszembe jutott az ősz oktatóm figyelmeztetése: Doktor úr, ha valami baj van a motorral, nehogy hagyja, hogy egy arra járó kezdje javíthatni, mert csak rosszabb lesz.

Vegyes érzésekkel követtem a fiút. Értő kézzel nyitotta föl a motorháztetőt. Én aggódva néztem, mit csinál. Mozgatta a motort, majd a kocsi alá bújott. Fölkiáltott, hogy kapcsoljam be a motort, de csak egy pöccintésre.

- Jó! Megvan a hiba! Kimászott a kocsi alól.

- Honnan tudja?

- Ja, elfelejtettem mondani, autószerelő vagyok. - Bemutatkozott. - Egy húszas csavarral mindent meg lehet oldani. Ugyanis ez a motort rögzítő csavar elveszett, és az egész gépezet félrebillent. Van-e ilyen csavarja?

- Nekem semmilyen csavarom sincs.

- Na, várjon, nekünk biztosan van.

Elkísértem a kocsijukhoz. Keresett, kutatót, de csak néhány csavarkulcsot talált a szerzőszámokládában.

- Egy csavarom múlik, hogy tovább tudjanak menni!

- Honnan szerezzek én ilyen csavart?

- Nem tudom. Áh, nézze, itt jön egy magyar Trabant, ezt megállítjuk.

Idősebb házaspár ült a kocsiban. A férfi készségesen kiszállt, és érdeklődött, hogy mi a baj. Megmondtuk, mire lenne szükség.

- Óh, uraim, van itt minden.

Kivett egy ládát, ami tele volt mindenféle kacattal.

- Tessék keresgélni - mondta mosolyogva, és mindent kiöntött a betonútra. - Így könnyebben megtaláljuk, amit keresünk.

- Megvan! - kiáltott föl a motorszerelő fiú, és már szaladt is a kocsához.

- Hál' Istennek! Minden rendben! - mondtam. De túl korán!

Az autó alól először halk, majd hangos káromkodás hallatszott.

- Mi a baj? Nem húszas?

- Dehogynem, csak balmenetes!

A fiam elkeseredetten letört egy gallyat, és elkezdett az út szélén poroszkálni, és unalmában lökdöste a lehullott leveleket. A lányom búsan üldögélt a napos hegyoldalon, nézegette az ismeretlen vadvirágokat, és a szerelmesen rajzó lepkéket.

Az autószerelő fiú csalódottan legyintett.

- Csavar nélkül nem tudok segíteni! - Hirtelen kiáltás hallatszott:

- Apa! Találtam egy csavart! Még egyet!

Rohant a kocsához, markában a két csavarral. Mutatta a szerelőnek. Az hihetetlenül nézegette:

- Ez mindkettő húszas!

- Sanyi! Kelj már föl! - kiabált a kocsijuk felé. - Hozd ide a legnagyobb villás kulcsot!

Az emberünk a kulcsot a motor alá tette, ferdén. - Most tolják meg a kocsit, úgy tíz centire.

A motor fölemelkedett, a fiú betekerte a csavart. - Most kapcsolja be a motort.

Tökéletesen működött. A fiú kimászott a kocsiból, megcsapkodta kezét, aztán beletörölte a nadrágjába.

- Hát akkor készen vagyunk!

- Mivel tartozom?

- Áh, semmivel. Inkább azt mondja meg, idefelé nem látott-e orvosi rendelőt, mert az egyik barátom részegen... Nem is mondom... Nagyon csúnyán néz ki. Orvos kellene.

- Rendelkezésükre állok.

- Hogy-hogy?

- Úgy, hogy én sebész vagyok.

Kicsit bambán nézett rám a fiú.

- A betyár! - fakadt ki. - Még mondják, hogy nincs Isten!

Megnéztem a sérült fiút, bekötöztem, gyógyszert adtam neki.

- Ha nem lesz láza, akkor nyolc nap múlva leáztathatják a kötést, de láz esetén forduljanak orvoshoz.

Mindkét autó elindult. Integettünk, ők mentek a tengerpartra, mi pedig hazafelé.

Dühös hegy

Baráti házaspárral rövid pihenőt szakítottunk karácsony előtt a munkás hétköznapiakból. A Kékes lábánál lévő szép, kényelmes szállóban pihengettünk, fürdöttünk a földszinti medencében. Még a szaunát is kipróbáltuk. Ízletesen főztek, jó konyha volt. Mindenki szépen gyarapodott, csak én nem.

- Neked biztosan gilisztád van - mondta a harmadik reggelinél a barátom. - Én még egy lyukkal kiengedtem a nadrágszíjamat.

- Azt szeretném én látni - mondta a feleségem -, ha az én férjem is hízna egy kicsit.

- Mondtam már, édesem - válaszoltam -, ha malac volnék, a gazdám agyonverne, mert csak az orrom nőne, a húsom nem, még kevésbé a szalonnám.

Nevettek hülyéskedésemen. Reggeli után így szóltam a barátomhoz:

- Te, Laci, én már teljesen el vagyok zsibbadva, mozgjunk egy kicsit.

- Mire gondolsz?

- Menjünk föl a hegytetőre, másfél órai erdei túra. Én már ismerem az utat.

- Ne vicceljete - mondta a feleségem. - Félméteres hóban? Sétáljunk a faluban, az is mozgás. És ha elmennének, mit csinálnánk, csak izgulnánk, hogy mi van veletek.

- Bandinak igaza van - szólt a barátom. - Kell a testnek ez a kis megterhelés. Ti busszal menjete föl a csúcsra, és várjatok meg bennünket a turista vendéglőben, jó?

A két asszony összenézett.

- Nem bánom - mondta Laci felesége mosolyogva. - De ha nem értek föl a csúcsra, akkor ne lássalak benneteket.

- Ezt nem gondolod komolyan - évődtem az asszonnyal. - Bízatsz bennünk, utánaatok még négykézláb is elmennénk. Na, gyere, Laci, öltözzünk föl jó melegen. Most kilenc óra... Rászámolunk az útra még fél órát, tehát tizenegykor találkozunk fönt a vendéglőben.

Ropogott a lábunk alatt a hó, nem volt nagyon hideg.

- Igyunk itt a büfében egy bögre forralt bort - javasolta a barátom -, hogy ne fázzunk útközben.

Megittuk. Jól átmelegedtünk.

- Itt van a térkép a büfé mellett - mondtam -, a kék jelzésű utat gondolom jónak, az a legrövidebb.

- Hát akkor induljunk neki. Úgy látom, csapás is van a hóban. - Majd elnevette magát. - Látod, rajtunk kívül is vannak bolondok, nyugodtan mehetünk föl a hegyre.

Kissé csúszkálva, de kényelmesen, lassan haladtunk fölfelé a kitaposott ösvényen. Jó kilométert kaptattunk, amikor az előttem haladó barátom megállt.

- Hű, a mindenit! - kiáltott föl. - Itt megszűnt az út!

- Hát most már ne forduljunk vissza, az asszonyok várnak bennünket, gyerünk tovább. Ott a jelzés - mutattam egy bükkfa törzsére. - Majd én előre megyek.

Minden lépésért meg kellett küzdenünk, mert a térdig érő hó több rétegű volt, annak megfelelő jeges felülettel, amit lábbal be kellett szakítani. Csöndben mentünk vagy ötszáz métert fölfelé. Lihegünk. Megálltunk, egymásra néztünk.

- Lacikám - mondtam két lélegzetvétel között -, nem látszol nagyon boldognak. Mit szeretnél most?

- A feleségem meleg ölében feküdni!

- Akkor még van benned erő, folytassuk az utat, nézd, milyen szép fehér minden.

- Még fehérebb lesz, mert szállingózik a hó. Mennyi lehet még hátra?

- Úgy három-négy kilométer.

- Nem volna sok, otthon, nyáron, annyi mintha kisétálnánk Veszőrsre.

- Nahát, gondold azt, hogy oda megyünk.

Megindultunk. A havazás erősödött, méltó volt a közeledő karácsonyhoz.

- Az istenfáját, ez nagyon esik, alig látok - törülgette szemét a barátom. - Már legalább tíz centi hó leesett, amióta jövünk.

- Félúton vagyunk, vissza már nem mehetünk, mindegy, le vagy föl.

- Akkor tapossuk tovább a havat.

Nagyon lassan haladtunk, alig beszéltünk egymással. Megálltunk, fújtunk egyet.

- Én leülök. Olyan fáradt és álmos vagyok - mondta Laci kétségbeesetten.

- Hová ülnél le?

- Ide a hóba!

Megfogtam a kezét, megrántottam, közben majdnem hanyatt estem.

- Lacikám, gyere tovább, ha megállunk, megfagyunk. Talán három nap múlva ránk találnának egy turista egyesület önkéntesei.

Tovább caplattunk a hóban, alig láttunk a sűrű hóesésben.

- Egy-két kilométer van még hátra - biztattam a barátomat, de főleg magamat. - Képzeld el, izgalmas téma lenne az újságoknak, hogy két meggondolatlan kiránduló megfagyott a Kékes oldalán. Mit szólsz hozzá?

- Gyerünk tovább!

- Várj, nem látom a kék jelzést.

- Én sem.

- Hol a fenében van?

- Nincs más, mint a nyomunkon visszamenni az előzőhöz, és onnan tájékozódni.

Visszavánszorogtunk vagy kétszáz métert. Megtaláltuk a kék sávot és kerestük a következő irányjelzést.

- Ott van! Jobbra! - kiáltott Laci. - Mi meg balra mentünk!

- Végre! Akkor erre tovább! Megnéztem az órám.

- Tizenegy már elmúlt, Laci. Az asszonyok a vendéglőben várnak bennünket - lihegtem.

Megmértem, öt lépés egy perc. A hó zuhogott, egyre nehezebben haladtunk. Ránéztem a barátomra, és elnevettem magam.

- Hóember lettél.

- Mit gondolsz, te hogy nézel ki?

- Hát? Vallásos vagy, Laci?

- Nem tudom, de biztos, hogy megkereszteltetek.

- Csak azért kérdezem, hogy milyen temetést akarsz, egyházit vagy államit?

- Kántáljanak nekem a papok, úgyis fizetem nekik az adót.

- Tudod, egy szerencsénk van.

- Mi? - kérdezte köhögve.

- Ha ránk találunk, még nem lesz szagunk.

- Várj! Hallod? Autótülkölés!

- Nekem már a fülem is befagyott.

- Közel kell lennie az útnak, siessünk!

- Könnyű mondani. De azért igyekezzünk, hátha megmaradunk. Istenem, a civilizáció közepén, bocsánat, a szélén, megfagyni?

Ezzel eltűntem a hóban, egy árokban vagy gödörben.

- Bandi! Fogd meg a kezem!

Laci hasra feküdt a hóban, és nagy nehezen kisegített a jeges csapdából.

- Itt van az út! Nézd, ötven méterre! Ott megy a busz.

Lesöpörtük magunkról a havat, és vánszorogva elindultunk a szerpentinre a vendéglő felé. Mielőtt beléptünk, kihúztuk magunkat. A két asszony egyszerre kiáltott föl:

- Végre itt vagytok! Már fél kettő! Azt hittük, valami történt veletek.

- Áh, semmi - mondta a barátom. - Csak a hegyoldalon egy kocsmára akadtunk.

Utána rendelt magának két adag rántott húst. Én is.

Félnesze Jónás

Alföldi városi kórházban született. Az anyja „kismamaként” dolgoztatott világra jötte előtt néhány hétig az intézetben. Jó súlyú csecsemő volt Jónás. Ezt a nevet akkor kapta, amikor megkeresztelték, éppen Jónás napján. Az egyik nővér tartotta a keresztvíz alá. Az anyja kiszökött a kórházból, „ismeretlen helyre távozott”: a gyerek magára maradt. Sohasem ismerte meg a szüleit. „Állami gondozás” - így szólt a kórházi zárójelentés.

Jónás csendes, hallgató, de engedelmes gyerek volt. Sokáig nem beszélt, ha megértette, amit mondtak neki, bólintott. Négyéves korában szólalt meg először, amikor egyik társa rányújtotta a nyelvét:

- Bee! Te félnesze!

Jónás elvörösödött, egy nagy pofont adott a fiúnak, és kinyögött egy szót:

- Hülye!

Attól kezdve beszélt.

Tizennyolc éves korában elbocsátották az intézetből. Nem tudott hová menni. Mestersége nem volt, az iskolában a tanítók csak legyintettek, amikor felelésre szólították föl. Így nem volt más hátra, mint a csellengés.

Éppen piaci nap volt, Jónásunk odatévedt. Egy idős kofa megszólította:

- Nem segítenél, fiam? Itt van ez a két kosár alma, el kellene vinni a nagyságos asszony lakására, és azután visszahozni a garabolyokat.

Jónás kapott ötven fillér borraivalót.

Visszament a piacra. Éhes volt. Jó szagokat érzett; rátalált a pecsenyesütő sátorra. Ezért a pénzért degeszre ette magát. Megint megszólították:

- Fiatalember! - mondta egy idősebb, vörös hajú férfi. - Föl kellene rakni a kocsira a ládákat, nem segítene?

- Szívesen.

A vörös hajú a kezébe nyomott egy pengőt. Ez valóságos vagyon gondolta Jónás. Estefelé volt, aludni szeretett volna, de hol?... Mellé szegődött egy mocskos ruhájú koldus.

- Hé, koma! - szólította meg. - Te új fiú vagy itt, eszedbe ne jusson a placcunkat elfoglalni, mert bajba kerülsz?

- Mi az, hogy placc?

- He-he, látom, kezdő vagy. Minden koldusnak megvan a maga helye, azt más nem foglalhatja el, érted?

- Értem, de én nem vagyok koldus, munkából akarok élni.

- Ja... És van munkád?

- Csak alkalmi - felelte Jónás bizonytalanul -, ami akad.

- Akkor a lakásod sem valami fényes, mi? - vihogott a foghíjas koldus.

- Nincs lakásom.
 - Van-e hús filléred?
 - Van.
 - Akkor gyere, mutatok neked egy jó helyet, de előbb ide a hús fillért.
 - Csak egypengősöm van.
 - Áá, itt az apró - és a zsebéből kimarkolt egy csomó fillérest. - Válogass!
- Elindultak. A város szélére értek, a szérúskertbe.
- Hol van itt a lakás? - kérdezte Jónás.
 - Majd mindjárt megmutatom.

Odaszaladt egy szalmakazalhoz, és ünnepélyesen rámutatott egy nyílásra:

- Parancsoljon, hercegem, itt a saját külön bejáratú lyukja. Összkomfortos, nem régen halt ki belőle egy kollégám. Azért a dolgát a réten végezze! Mi az, nem tetszik? Ez a lakás télen meleg, nyáron hűvös. Igaz, néha a rendőrök bohóckodnak, ők „razziának” nevezik, de én időben megkapom a „drótot”, úgyhogy nem kell aggódni.

Nem volt mit tenni, Jónás behúzódott a lyukba. Fáradt is volt, a kabátját a feje alá tette, és mély álomba merült.

A piacon megszokták. Jónás, gyere ide! Vidd oda! Hozd vissza! Markold föld! Szóval hasznos ember lett. Arra vágyott, hogy egyszer rendes lakása legyen, ha még egy kis konyha is, az is jó lenne!

Hűvösödött az idő. Sötét hófelhők jelezték a telet. Jónásnak nem volt kesztyűje, a ruháját is szűrte a szél. Az egyik kofa megszánta, adott neki egy viseltes, molyrágta bekecsket. Jónás boldog volt, nem fázott. Néha bement melegedni a piactéri kocsmába, ahol mindig akadt valaki, aki fizetett neki egy pohár bort. Többet nem fogadott el, mert egyszer - nem ismervén az alkohol erejét - berúgott, és reggel az árok szélén tért magához, sárosan. Azt a néhány pengőt, amit a piacon keresett, kilopták a zsebéből.

Aznap az árusok korábban hazamentek, mert esni kezdett a hó, és az ehhez társuló sivító, hideg szél elüldözte a vevőket. Jónás is úgy gondolta, jobb lesz, ha visszamegy a szérúskerti lyukába. Négykézláb bújta be a szalmakazal nyílásán. Emberi testbe ütközött. Tapogatta a hívatlan, alvó vendég lábát, aki hirtelen rúgott egyet, és fölébredve rákiáltott:

- Ki innen, szarházi! Mától kezdve ez az én lakásom!

Jónás mondani akart valamit, de amikor a betolakodó elővette nyitott pengéjű bicskáját, és avval fenyegetőzött, rémülten kifarolt a lyukból.

Fázott. Nem volt hová mennie. Senkim sincs, motyogta magában, miért is születtem?

A temetőhöz ért. A hófúvás egyre kegyetlenebbé vált. A temetőcsősz is behúzódott a házába. Jónás a ravatalozó kis épületéhez ment, szélárnyékot keresve. Egyre hidegebb lett. Megfagyok, gondolta, és megpróbált bejutni a végtisztesség házába. Meglepetésére az ajtó nyitva volt. Bement. Egy pillanatra megrettent, mert egy koporsót látott, amelyben egy idős asszony várta a túlvilágot, és hozzátartozóitól a búcsút.

- Néné - mondta halkan -, megférünk mi egy szobában, itt nem fúj a szél, odakint meg nagyon hideg van, tudja?

Szétnézett.

- Aha - folytatta, mintha beszélgetnének -, ez jó lesz takarónak - és lerántotta a karnisról az egyik ezüstrojtos, fekete díszfüggönyt. Beleburkolózott, és lefeküdt a földre.

- Jó éjszakát, mama! - köszönt el az elhunyttól. Én biztosan nem fogom magát zavarni.

Mély álomba merült, most már nem fázott.

Kivilágosodott. A temetőcsősz cihelődött.

- Hová mégy? - kérdezte a felesége.

- Korán lesz a temetés, fél tízkor, még elő kell készítenem a kegytárgyakat, és meg kell néznem, hogy a sírásók rendes munkát végeztek-e? Utána visszajövök, falok valamit.

A ravatalozó épülethez ment, kinyitotta az ajtót. Jónás a beáramló világosságtól fölriadt, és ijedten ugrott föl a fekete gyászfüggönnyel együtt.

- Ki az? - kiáltotta.

A temetőcsősz holtan esett össze, amikor meglátta az ismeretlent fekete függönybe burkolva. Ki tudja, mi volt az utolsó rémült gondolata.

Jónás olyan izgatott lett, hogy elfelejtett beszélni, csak mutogatott a csősz feleségének.

Gyilkosság gyanúja miatt rács mögé került. Nem ivott, nem evett és nem beszélt a börtönben. A harmadik napon csörgött a zár, az ajtóban megjelent egy úriemberforma az őr kíséretében.

- Maga Sánta Jónás? - kérdezte szigorúan.

- Én - válaszolta alig hallhatóan.

- Szedje a holmiját, és elmehet, maga szabad.

Jónás saját magára mutatott:

- Szabad vagyok? Kimehetek? Nem bántottam én soha senkit!

- Tudjuk - válaszolta szelídebben a hivatalos személy. - A temetőcsősz szívszélhűdés miatt halt meg.

Jónás kissé megszedült a friss levegőn. A piacra ment. Az egyik ismerős kofa már messziről integetett neki.

- Jöjjön, Jónás! Segítsen!

Jónás emelgette a kosarakat, és közben belső melegség fogta el. Szükség van rám! Szükség van rám! Ember vagyok, mint akárki más!

A munka végeztével a kofa komolyan ránézett:

- Idehallgasson, nekem kellene egy állandó segítség, mert a férjem nem bírja a nehéz munkát. Ellakhatna a kerti kiskonyhában, a fizetésről majd megegyezünk.

Jónás meglepve nézett az asszonyra, majd fölugrott örömében, és nevetve kiabálta:

- Meghalt Félnesze Jónás! Én máától kezdve Sánta Jónás vagyok! Ember!...Ember!...

Mindig ugyanaz?

Nem vagyok tisztában önmagammal. Nőnek a melleim, időnként meg is nézem a tükörben; nem tudom, hogy szép vagyok-e vagy sem.

Anyám meghalt, apám újra nősült. A mostohám nem meleg szívű, legalábbis velem nem.

Amikor tizenhárom éves koromban elkezdtem vérezni, kétségbe estem. Mi bajom lehet? A mostohaanyám rám nyitott a fürdőszobában, amikor mostam a fehérneműmet. Közben potyogtak a könnyeim. Azt gondoltam, meg fogok halni.

- Veled mi van? - ripakodott rám.

- Valami betegségem van.

A mostohaanyám meglátta a véres holmit, és legyintett egyet.

- Épp itt az ideje. Ez minden hónapban így lesz, amíg nem leszel terhes, vagy meg nem öregszel.

- Anyám, mi az, hogy terhes?

- Ibolya, nem gondoltam, hogy ilyen hülye vagy! Aki terhes, az gyereket vár, érted?!

- Ahhoz mi kell?

- Egy férfi, te! Áh! Csak várd meg, míg benő a fejed lágya.

Tizenhat éves lettem. Tanulni nem volt kedvem, meg azt hiszem, nem is vagyok elég okos. A mostohaanyám sokszor mondta: te buta liba!

Eladógyakornoknak szegődtem el az egyik nagyáruházba. Idősebb munkatársnőim figyeltek; volt, aki tanítgatott; volt aki csak nevetett rajtam, amikor valami marhaságot csináltam.

- Ibolya - szólt egy alkalommal az egyik kolléganő -, hívat a diri.

Félve kopogtam a „nagy ember” ajtaján.

- Üljön le. Kér egy kávét?

- Nem, köszönöm. Nem szoktam.

Az igazgató ide-oda keringett az asztala körül, egyszerre csak megállt, és megtámaszkodott rajta.

- Idefigyeljen, kislány - bugyogott ki belőle valamilyen furcsa, izgatott hang -, akar maga részlegvezető lenni?

- Ééén? Hiszen most tanulom a szakmát.

- Nem számít - mondta villogó szemekkel. - Itt az történik, amit én mondok, de... annak ára van.

- Ára? - rebegettem a nagyság előtt. - Milyen ára?

- Hát - folytatta szelídebben -, találkozhatnánk valamilyen diszkrét helyen.

- Miért? Minek? Én nem szeretném.

Az igazgató dühbe gurult, rám kiáltott:

- Menjen vissza az ingek közé, és többé ne is lássam magát!

Visszamentem a munkahelyemre. A főnöknőm azonnal faggatni kezdett.

- Mi történt?

- Valami diszkrét helyet ajánlott.

- És te?

- Én nem akarok ezzel a kövér, zsíros fejű, kopasz alakkal sehová se menni.

- Megbolondultál? Bár engem hívott volna, akkor nem rohadnék már tíz éve itt a fehéreneműosztályon.

Végeztem a dolgomat. Néha nagyon unatkoztam. Sokszor még az is jó volt, ha valamelyik vevő a válogatásával kiborított.

- Nem ilyen pirosat kérek, hanem eperszínűt. Ez nem olyan, amilyent én szeretnék.

- Ezt a meleg barna inget ajánlanám.

- Fúj, mit képzelsz, nem vagyok fasiszta!

Ki gondolta volna, hogy ez fasiszta ing? Különbö is, azt sem tudom, hogy ez a szó pontosan mit jelent... Ja... Az iskolában mintha hallottam volna, hogy a háborúban mi magyarok a fasiszták szövetségesei voltunk. Ki érti ezt? Ha nem kell az ing, akkor nem kell, és kész.

Fölvettek egy velem egyidős lányt, és hamar összebarátkoztam vele. Nagyon tetszett, hogy mindig vidám volt.

- Ibolya, ne légy olyan savanyú - szólt egy szombaton. - Műszak után letusolunk, fölveszünk valami jobb cuccot, és elviszlek az egyetemi diszkóba. Ott sok jó srác van.

- A diszkóba? Hiszen nem is tudok táncolni!

- Az nem fontos. Csak ugrálni kell a zenére, és elfelejteni a fehéreneműket.

Jó kedvem lett, bár a harsogó zene kissé zavart, mégis önfeledten táncoltam. A szünetben kólát ittunk. Egy jóvágású fiú tartott felénk. Zsuzsa a fülembe súgta:

- Ez a menő srác, bolondulnak érte a lányok.

- Balogh János vagyok - mutatkozott be. - Hozhatok még egy kólát?

- Nem, köszönjük, elég volt.

- Akkor táncolunk?

- Velem?

- Igen, a zene megkezdődött.

- Tetszel neki, menj vele - súgta Zsuzsa -, bár olyan szép volnék, mint te.

Nekem is tetszett a fiú! Olyan férfias volt.

- Elkísérlek - mondta, amikor haza akartam indulni.

- Messze lakom, Alsóvároson.

- Nem baj.

Belém karolt, jól esett. Az egyik sötét utcában megállított, és elkezdett csókolgatni. Azt mondta, szép vagyok. Visszacsókoltam, és nőnek éreztem magam. A fiú egyre hevesebb lett, majd nekifeszített egy kerítésnek, a szoknyám alá nyúlt, lerántotta a bugyimat.

- Jaj! - sikoltottam.

- Ne csinálj cirkuszt! - szólt rám mérgesen. A zsebébe nyúlt, elővett egy tablettát. - Kapd be, nehogy problémánk legyen.

Én lenyeltem a keserű pirulát, és elkezdtem rohanni hazafelé. Még hallottam, hogy kiabál utánam.

- Hová rohansz?... Áh, bolond lány.

Mostohaanyám egy szót sem szólt azért, hogy későn értem haza, apám meg már horkolt. Én gyorsan ágyba bújtam és a takaró alatt sokáig sírtam.

Szikora néni, a szomszéd idős özvegyasszony volt kedves hozzám. Mindig megkínált birs-almasajttal, amit nagyon szerettem.

- Mi van veled, lelkem - faggatott, amikor átmentem hozzá.

- Nem vagyok boldog, Szikora néni.

- Aj, kedvesem, boldogság? Az rövid, múltó! A szüleid beszélnek veled?

- Hát, az apám életében még egyszer sem kérdezte meg tőlem, hogy vagyok. Különb is, olyan ember, aki a padlásra jár nevetni. A mostohaanyám pedig annyit mond néha, tedd-ide, tedd-oda, ez minden.

- Ibolya, neked lelki támaszra van szükséged! A plébánosunk nagyon melegszívú ember, menj el hozzá gyónni, és beszélj ki magad, jót fog tenni neked.

A pap meglepődött, amikor az öregasszonyok helyett a gyóntatórács mögött egy fiatal lányt pillantott meg. Becsukta az imakönyvét, és hozzáfordult:

- Gyónni akarsz, gyermekem?

- Igen, de nem tudom, hogyan kell.

- Térdelj le, lányom. Mondd, megkereszteltek téged?

- Igen, a nagymamám titokban elvitt a fővárosi templomba, ő mondta.

- Miért titokban?

- Az apám nem engedte volna. Ő ugyanis egy... egy... olyan kommunista, vagy hogy mondják.

A pap levette szemüvegét, lehajtotta a fejét. - Mondd, gyermekem, mi a bűnöd?

- Mi az, hogy bűn?

A plébános rácsodálkozott a szép fiatal teremtésre. - A bűn az, amit a tízparancsolat ellen vétünk.

- Tisztelendő úr, én azt nem ismerem.

- Gyermekem, nem jártál hittanra?

- Én csak úttörő voltam, és KISZ tag.
- Lelkem, ha gyónni akarsz, én segítek.
- Jó itt, és tele van a szívem teherrel.
- Akkor majd kérdezlek, Isten nevével káromkodtál-e?
- Én nem, de mindent tudok apámtól, aki mondja a magáét, különösen azóta, hogy a munkásőr fegyverét be kellett szolgáltatnia.
- Loptál-e, gyermekem?
- Igen... Kolbászt, mert a mostohaanyám mindig azt mondja, több nap, mint kolbász. De én beosontam a kamrába, és levágtam egy darabot. Észrevették, kukoricán térdeltem egy óra hosszáig.

A plébános megtörülte a homlokát, s mintha mosolygott volna.

- Hazudtál-e?
- Hát... A tanító néninek, hogy otthon felejtettem a füzetem, meg ilyesmit.
- Paráználkodtál-e?
- Az mit jelent?
- Azt, hogy voltál-e férfival?
- Férfival? Egyszer, de azt nagyon megbántam, kár volt.
- Gyermekem, ha nem tudsz többet mondani, mert nyilván nem öltél meg senkit...
- Áh, hogy gondolja plébános úr?
- ...akkor föloldozlak a bűneid alól. Imádkozzál...
- Nem tudok, tisztelendő úr!

A pap a kezébe hajtotta a fejét, gondolkozott egy darabig, aztán szomorúan fölnézett.

- Akkor mondd utánam, gyermekem: „Hiszek egy Istenben...”

A gyónás után megkönnyebbültem. A munkatársnőm, „barátnőm” egyszer mosolyogva érdeklődött a fiúm után.

- Nincs! - vágtam oda neki kurtán. Azután békén hagyott.
 - Kérek szépen egy fehér inget.
- Fölnéztem. Magas, kék szemű férfi volt a vevő.
- Milyet tetszik parancsolni? Egyszerűt vagy alkalmit?
 - Alkalmit kérek. Negyvenest.
 - Azért kérdezem, mert az drágább.
 - Jó, nem baj.

Két nap múlva megint megjelent. Én éppen egy másik vevővel bajlódtam, kolléganőm is volt szabadon, de rám várt.

- Tessék parancsolni.

- Egy kék inget szeretnék, negyvenest.

Ez így ment két héten át. Nem tudtam elképzelni, hogy mire használja azt a sok inget. Talán leégett a lakása?

- Ibi - kiáltott az egyik kolléganóm -, itt van az az inges pacák, téged keres.

A férfi megköszöri a torkát. Megkérdeztem tőle, milyen inget óhajt.

- Most nem vennék semmit, de meghívhatnám egy kávéra?

Ez megbolondult, morfondíroztam magamban. Mit akarhat egy ilyen nyápic eladónőtől? Igaz, hogy szép mellem van. Gondolkodtam. Olyan szelíden nézett rám...

- Kettőkor végzek, ha ki tudja várni?

- Hogyne, megvárom. A hallban leülök egy padra.

Hűvös volt a templomban. A plébános éppen a gyóntatószék felé indult.

- Hát maguk? - kérdezte csodálkozva. - Esküvő, haláleset, netalán keresztelő? Beszéljék meg a káplánnal, bent van a sekrestyében.

- Plébános úr, nekünk nincs mit megbeszélni, egyszerűen egyházi esküvőt szeretnénk.

- Annak örülök, gyermekem, de annak föltételei is vannak. Állami házasságkötés volt-e?

- Igen, itt a papír róla, tessék! - mutatta a férfi.

A pap megnézte a hivatalos iratot.

- Ez rendben van, de van-e valamilyen kizáró ok?

- Ezt hogy érti, plébános úr?

- Például, kötött-e már valamelyikük egyházi házasságot?

- Én templomban is megesküdtem a volt feleségemmel.

- Akkor sajnálom. A házasságuk a hitük szerint érvénytelen.

- De plébános úr - kérlelte sírva a fiatalasszony -, a férjemet elhagyta a volt felesége. Disszidált egy munkatársával, a válásért nem ő a hibás.

- A törvényünk szerint...

- Tisztelendő úr, én gyermeket várok, ő sem kell az egyháznak?

A pap elgondolkodva nézett rájuk.

- Mondjátok, a gyermeketeket hitre, emberségre fogjátok-e nevelni?

- Igen - válaszoltuk egyszerre.

A pap megfordult, letérdelt az oltár előtt, és imádkozni kezdett.

- Uram, bocsásd meg, ha nem törvényed szerint cselekszem...

- Fogjátok meg egymás kezét. Úgy... Most megáldalak benneteket abban a reményben, hogy gyermeketeket becsületre és tisztességre nevelitek. A templom ajtaja mindig nyitva áll előttetek. Menjete békével...

Fodor bácsi

A Hági étterem söntésének csaposa a vendéglő száraz kapujának nyitott ajtaja felé kiáltott:

- Fodor bácsi, a sör kifogyóban van, hozzon már egy kis utánpótlást.

Nemsokára robusztus, a közepesnél kissé magasabb férfi jelent meg az ajtóban. Egy testes hordót hozott a hasának szorítva. A csapos odapillantott, és megrökönyödve kiáltott föl.

- Te jó Isten, megszakad, Fodor bácsi, hiszen ez ötvenliteres! Kireped a köldöke!

A férfi óvatosan a pult alá tette a terhét, megtörölte izzadt homlokát, s alig lihegve maga elé mormogta:

- Húszas nem volt, gondoltam, ez is jó.

- Hát persze, hogy jó - mondta a csapos a fejét csóválva -, de azért azt senki sem kívánhatja magától, hogy ilyen nehezet emeljen.

Az ötvenes éveiben járó „öreg” csöndesen válaszolt: - Nem nehéz ez - mutatott a hordóra -, csak jó erősen meg kell fogni.

Este tízre járt az idő. A darvadozó vendégek kiszédelegtek az utcára. A csapos is levette a fehér kabátját.

- Mehetünk, Fodor bácsi - szólt a mosogatással foglalatzkodó öregnek. - Záróra.

- Mindjárt készen vagyok, csak még letörülgetem a pultot.

- Na, én nem várok, holnap találkozunk. Jó éjszakát!

- Magának is - hangzott a válasz.

Az öreg halkán füttyörészve végezte a dolgát. Hirtelen berobbant a söntésbe Pista, a legfiatalabb pincér, akit vidám természete miatt munkatársai nagyon kedveltek.

- Hahó, Fodor bácsi, záróra, mehetünk haza! - harsogta vidáman - Csak nem a második műszakot kezdte meg ebben a pizsok melegben?

- Mindjárt befejezem - dühnyögte az öreg -, szeretem a rendet.

- Pedig ezért nem jár pénz.

A pincér gyorsan átöltözött, és odament az öreghez.

- Fodor bácsi, mit szólna, ha meghívnám egy korsó sörre? Nem veszi rossz néven, ugye? Ma jó napom volt - ütött a zsebére -, igaz, hogy meg is szenvedtem érte ebben a kánikulában.

Az öreg főlegyenessedett, törülgette a kezét, s a fiúra nézett, akit ő is kedvelt, majd az egyik öklével a derekát egyengetve megszólalt:

- Egy korsó sörre? Nemigen szoktam inni, csak legföljebb nagy ünnepkor.

- De Fodor bácsi, ebben a melegben?

- Tényleg az van. Egye fene, nem bánom!

Jólesően kortyolgatták a hideg italt.

- Le is ülhetnénk ezért a pénzért - mondta mosolyogva a fiú, a közeli asztalra mutatva.

Az öreg szó nélkül leült az egyik székre. A kis pincérnek be nem állt a szája. Szidta a személyzetist, hogy kivételez és irigy a borravalók miatt. A főszakács meg pénzéhes, és aki nem adja le neki a sápot... Annak a vendég issza meg a levét, meg a pincér, mert a borravalónak fuccs!

Az öreg kissé fölélnkülve figyelt a vidám fickóra, majd összefogta a két üres poharat, fölállt, és a söntés felé ment. Közben visszaszólt:

- Most rajtam a sor.

A teli poharakkal visszaült az asztal mellé.

- Köszönöm, Dezső bácsi. - Hirtelen huncutul a szájára csapta a kezét. - Jaj, ne haragudjon, most jut eszembe, hogy nem szereti, ha a keresztnévén szólítják.

- Nem is! De a barát, az más.

- Tudja, Fodor bácsi, én magát nagyon tisztetem a szorgalmáért, a csöndes komolyságáért, és nem is tudom miért, olyan, mintha az apám volna. - A fiú egy pillanatnyi szünetet tartott. - Pedig, pedig... Lehet, hogy azért, mert nekem nem volt apám? Igen, igen! Mit néz rám úgy? Zabigyerek vagyok, valódi, ötcsillagos.

Az öreg elmosolyodott, fölemelte a poharát, és a fiúra kacsintva mondta:

- Egészségedre! Szólíts Dezső bácsinak.

- Jaj, nagyon köszönöm, Dezső bácsi, de engedje meg, hogy továbbra is magázzam, mert én olyan régi vágású vagyok, a valódi apámat is magáztam volna.

Kis időre megállt köztük a beszélgetés. Ittak a sörükből. Pistának megint fölélnkült a szeme.

- Dezső bácsi, ha már ilyen jó barátjának tekint, engedje meg, hogy kérdezzek valamit. Tudom, hogy nem szeret fölöslegesen beszélni, de én kíváncsi vagyok, persze, ha terhes lenne a válasz, akkor iszogassuk csöndben a sörünket.

Az öreg megtörülte tenyerével az arcát, mintha viszketett volna, majd lekönyökölt az asztalra, jó erősen Pista szemébe nézett:

- Ki vele, majd meglátom.

- Azt szeretném tudni, Dezső bácsi, miért végez maga ilyen tróger melót. Nem olyanak látszik, mint akinek nincs szakmája.

- Dehogy nincs. Autófuvarozó voltam. Két kocsival dolgoztam. Az egyiket én vezettem, a másikat a barátom, mint alkalmazott. Nem vetett föl a pénz, de nem is éhezünk. Az egy szem fiamnak is megadtam mindent. Aztán negyvenhétben vagy negyvennyolcban, már nem is tudom pontosan, megjelent a lakásomon két férfi, és egy papírt nyomtak az orrom alá. Mindenemből kifosztottak. Államosítottak, ahogy ők mondták. Még jó, hogy a lakásunkban maradhattunk. Elhelyezkedtem a városnál. Ott is fuvaroztam. Egy délutáni műszak után szóltak a kollégák, hogy menjek a személyzetishez, vár. Ő röviden közölte velem, hogy levesznek a kocsiról, áthelyeznek a szervizhez. Miért? Mert a káderlapom nem olyan fényes, kocsik kevés van, és mégis csak érdem szerint kell szelektálni! Rácsaptam az ajtót, és most itt vagyok. Ezt az állást úgyse fogják jobb elvtársnak odaadni.

- Dezső bácsi, mi van a fiával?

- Mi van? Volt esze, nyugatra ment.

- Hol van?

- Messze. Venezuelában.

- Hogy került oda?

- Nem is tudom pontosan. Ausztriából valahogy Olaszországba vergődött, onnan pedig a katolikus egyház támogatásával ment tovább. A fővárosban, Caracasban kapott valamilyen munkát. Olaszul már elég jól beszélt, úgyhogy hamar megtanult spanyolul. A papok ott is segítettek. Elvégzett valami kereskedelmi főiskolát, közben megnősült, és egy háztartási gépeket gyártó cégnél üzletkötő. Azt írja, jól megy neki. A legutóbbi levelében is kapacitált, hogy menjünk ki hozzá. Mindent kifizet, az utazást, a lakást, és költőpénzt is ad. Nagyon dicséri az ottani életet.

- Ugyan, Dezső bácsi - mondta a kis pincér lelkesedve -, miért nem hagyja itt ezt az egész szemétdombot, a trógersággal együtt. Már bocsánat.

- Nehéz ez, Pistikém - mondta az öreg kissé távolabb nézve -, de a fiamat és az unokáimat nagyon szeretném látni.

Az órájára nézett.

- Hű, a mindenségit, már fél tizenegy! A feleségem már biztosan aggódik! Így elbeszélgettünk volna? Ennyi szó egy év alatt sem jön ki belőlem. Igyuk meg a sörünket, és gyerünk!

- Dezső bácsi, de örülök, hogy szóba állt velem - toporgott mosolyogva a kis pincér -, köszönöm!

- Ugyan, én is örülök, hogy kipakolhattam végre a belsőmet egy rendes embernek, mert az kevés van ám. Na, Isten veled!

- Jó éjszakát, Dezső bácsi. Kézcsókom a kedves feleségének!

Kezet fogtak. Pista, még mielőtt elváltak volna, az öreg füléhez hajolt, és a berögzült „szocialista” szokásból szétnézett, hogy nem hallja-e valaki.

- Menjenek, utazzanak el innen, Dezső bácsi, mert ott csak jobb lehet!

A gép egyenletes zúgása elálmósította az utasokat. Az idős házaspár a jobb oldali széksorban ült. A férfi hátrahajtott fejjel szundikált. Az asszony a férjébe karolva szorongó tekintettel nézett körül. Szabad kezéből rózsafüzér lógott ki, úgy fogta, mintha abba kapaszkodna. A pilótafülke ajtónyílása fölött kigyulladt a jelzőlámpa.

- Dezső, Dezsőkém - költögette a férjét, aki az alvástól kissé kábán nézett szét.

- Valami baj van?

- Fölgyulladt a lámpa.

- Biztosan nemsokára megérkezünk. Aha... Én nem tudok angolul, de mintha Caracast mondtak volna.

- Végre! Szűz Máriám! Nézz rám, jól nézek ki? Nem is hiszem, hogy hamarosan látjuk a fiunkat!

A férj mosolyogva csókot lehelt az asszony izgatott arcára.

- Szép vagy, kedves, mint mindig - mondta. - Lassan szedelőzködhettek.

A tömeg hömpölygött a kijárat felé.

- A fiunk! - kiáltott az asszony -, a fiunk!

Sírtak mindhárman. A menyük, kissé molett, mosolygós, kreolbőrű asszony, diszkréten hátrább állt a két kislány unokát kézen fogva, és várta a családi találkozás viharos örömeinek csillapodását. A bemutatkozás is lezajlott. Csókok özöne hullott mindkét oldalról. A két csillogó fekete gombszemű kislány kissé riadtan, de kíváncsian nézte az „új” nagyszülőket. A kisebbik, a hatéves, félhangosan odasúgta az anyjának:

- Ez a néni olyan nekem, mint a te anyukád?

- Olyan, Mária, ő is a mamád.

- Gyertek, üljünk a kocsiba - fordult a fiú a szüleihez -, én viszem a csomagokat. Úgy terveztük, hogy hozzánk megyünk, lemossátok az út porát, megvacsorázunk, és nálunk alszotok. Holnap pedig beköltöztök az új lakásotokba. Majd én elviszlek benneteket, és mindent megmutatok.

Másnap délelőtt fölkerelkedtek a csomagokkal, és egy új városrészbe hajtottak. Toronyház toronyház hátán, mint amilyenek Európában is láthatók különböző minőségben a városok költségvetésétől függően.

- Jó messze fogunk lakni tőletek - mondta az idősebb Fodor.

- Ugyan, ez kocsival nem távolság - válaszolt a fiú -, úgyis jövök értetek minden hétvégén, amikor nem vagyok üzleti körúton. Itt vagyunk - állt meg egy irdatlan doboz épület előtt.

- De magas ház - sóhajtott föl az asszony.

- Ne félj, nem kell gyalogolni, három lift is rendelkezésre áll. A kezelésük egyszerű, megmutatom. Benyitottak a gyári ízléssel berendezett kétszobás összkomfortos lakásba.

- Parancsoljatok - vezette be a szüleit invitáló mozdulattal -, Isten hozott benneteket!

Az asszony összecsapta a kezét, és a fia vállára borult, megcsókolta, és könnyektől csillogó szemmel suttopta: - Köszönjük, drága fiam!

Az ablakhoz ment, kinézett:

- Jaj, ez olyan magas, szinte szédülök!

- Akkor ne menj az erkélyre - nézett az öreg a feleségére kissé szemrehányóan.

- Apa, te pedig gyere a másik ablakhoz, nézd csak, ott a túloldalon a ház kapujával szemben van egy nagy üzlet, szupermarket. Ez azt jelenti, hogy ott mindent egy helyen megkapsz. Élelmiszerért és háztartási cikkekért máshová ne menjetek. Csak figyeljetek, ha az úttesten átmertek. Telefon van, mellette a névjegyem, rajta a lakcímem, telefonszámom. Fölirok egy taxi számot, és a lakcímeteket, ha valami baj van, el tudtok jönni hozzánk, de remélem, erre nem lesz szükség. Most sietek, mert vendégeim lesznek, majd telefonálok!

A nyitott ajtóból még visszafordult:

- Majd elfelejtettem: az egyik éjjeliszekrényre tettem egy magyar-spanyol szótárt házi használatra, és meglepetésül megrendeltem nektek a Délmagyarországot honvágy ellen.

A fiú elviharzott...

Hirtelen csönd borult a két idős emberre. Egymásra néztek, mintha mindketten kissé összeomlottak volna.

- Most mi lesz? - szólalt meg reszkető hangon az asszony.

Fodor bácsi sóhajtott egyet, és megsimogatta a felesége arcát.

- Tudod, Pöszikém, most úgy érzem magam, mint a nászutunk első éjszakáján. Azt mondtam magamban, mint a szomszédunk lakatosa, ha nehéz munkadarabot kapott: hogy kezdjem már?

Az asszony elnevette magát, és gyöngéd pofont adott a férjének, ami inkább finom cirógatás volt.

- Vén bolondos, itt újra kell kezdenünk az életünket. Nem érted?

- Értem én, hogyan érteném. Majd ütjük-verjük, ahogy tudjuk. Majd lesz valahogy, hiszen mindenünk megvan hozzá.

Hetek, hónapok alatt azonban kiderült, hogy a „minden” néha kevés. Az asszony ki sem mozdult a lakásból, félt az utcán, nem is tudta megmondani, mitől. A szomszédokat nem ismerte, de hiába is ismerte volna, beszélni nem tudott. Mit mondott volna nekik? Otthon nem olvasta el az újságot sohasem, csak a gyászjelentéseket nézte meg. Most átbogarászta a Délmagyar minden betűjét. A főzés volt a másik öröme. Örült, ha jó étvágyú férje lelkesen ette a hazai ízű ételeket, amelyek azért sikerültek jól, mert a férje nem messzire ráakadt egy valóságos szatócsboltra, amelynek lengyel tulajdonosa mindenféle európai finomságot, fűszert tartott a kócerájában.

A családtól elhidegült, mert úgy érezte, hogy a nyelvtudás híján hülyének nézik. A két unoka a háta mögött nemegyszer kicsúfolta. Csak nagyobb családi ünnepkor látogatták meg őket.

Fodor bácsi sem beszélt arról, hogy benne is egyre erősödött a honvágy. A lengyel boltos társaságában jól érezte magát. Németül elbeszélgettek, de ez csak napi fél órára csillapította a hazavágyás tüzét.

Két dolog történt, ami miatt elhatározta magában a hazatérést.

Az egyik karácsonyi élmény: A fiától ötszáz dollárt kapott, abból akart ajándékokat vásárolni. A pénztárnál, amikor fizetni akart, kiderült, hogy a tumultusban ellopták a pénzét.

A másik cifrább eset volt. Bevásárlásból tért haza. Amikor beszállt a liftbe, ez nem akart indulni. Újra megnyomta a huszonkettes gombot. Csak nem indult. Majd a másik lift, gondolta. Hirtelen észrevett a lift ajtó széle mellett egy tornacipős lábat, amely akadályozta az ajtó becsukódását.

- Hé! - kiáltotta.

Akkor hirtelen beugrott a liftbe két vékony fiatalember, és fölkapták Fodor bácsi táskáját. Mielőtt elszaladtak volna a zsákmánnyal, egy-egy vasmarok szorult a nyakukra.

- Sehova! - ordított az öreg, és a két rabló védekező kalimpálásai lecsöndesedtek, eszméletlenül a padlóra estek. Előkerült egy harmadik is, nyitott rugós késsel, de egy nyakszirti ütéstől ő is a földre került. Addigra riadt emberek futottak össze. Kiabáltak, rendőrért szaladtak.

Az öreg arca piros volt, lihegett, majd lehajolt, és kivette az eszméletlen támadó kezéből a kést.

- Ezt elviszem emlékebe - motyogta, és a szatyrával együtt kissé fáradt, meggondolt léptekkel elindult a másik lift felé.

A szobájuk ajtajában megállt.

- Te jó Isten! - sikoltott a felesége. - Mi történt veled?

- Majd később elmondom, édes Pöszikém. Te csak készülj föl egy hosszabb utazásra.

- Hová, az Istenért?

- Hazafelé, kedves párom. - Átölelte gyöngéden az asszonyt. - Itt tudtam meg, mennyire igaz az a mondás, öreg fát ne ültess át új földbe, még akkor sem, ha az jobb, mint a régi, mert nem fogja meg, hanem kiszárad.

Egy Nobel-díjas francia tudós képzelt levele

Feladó: Jacques Monod, kelt: Párizs, 1970. aug. 7.

Kedves Jean,

hanyag, rossz barátod vagyok, mert már olyan régen nem írtam Neked, de most végre a szabadságom alatt, már majdnem kipihenve, nagy kedvvel veszem kezembe a tollat, annál is inkább, mert tele vagyok élménnyel.

Tudod, még tavaly ősszel meghívtak Magyarországra. A Tudományos Akadémia kért előadásra, amelyet szívesen el is vállaltam. Bevallom, főleg kíváncsiságból. Fiatalabb koromban szinte azt sem tudtam, hol van ez az ország, talán még Budapest neve ismerősen csengett, de lehet, csak azért, mert hasonló hangzású, mint Bukarest. Tulajdonképpen ötvenhatban kerestem meg először a térképen ezt az államot, hogy lássam, hol élnek azok az emberek, akik szembe mernek szállni a nagy orosz medvével. Később egy nagyon kedves magyar munkatársnőm beszélt sokat a hazájáról. Ő részt vett annak idején a forradalomban, és menekülnie kellett. Jól jártam vele, nagyon tehetséges. Utazásom előtt értesítette legkedvesebb barátnőjét - aki ugyan nem Budapesten lakik, hanem Szegeden -, hogy kalauzoljon bennünket, és mutasson meg mindent az országból, amire jut idő. Bennünket, írom, mert a feleségem örömmel és tele kíváncsisággal kísért el erre az útra.

Előadásomat nagy érdeklődéssel fogadták, azt hiszem, sikeres volt. A protokolláris fogadásokon túlestünk, amelyek olyan szokásosak voltak, úgyhogy szinte föllélegeztünk, amikor az asszisztensnőm barátnőjétől és ennek férjétől kötetlen programot ígérő meghívást kaptunk Szegedre (a város nevét már megtanultam helyesen leírni). A felségemnek fogalma sem volt róla, hogy tulajdonképpen hol is van ez a helység. Mondtam neki - miután a térképen már kiokosodtam -, hogy délen, a jugoszláv határ közelében. Ennek nagyon örült, mondván, végre látja az igazi Balkánt. Én nem tudom, hogy ő milyennek képzelte el a Balkánt, de miután megismerkedtünk a város egységes eklektikus stílusú, mediterrán hangulatú központjával, és megnéztük a magas, karcsú tornyaival tekintélyt parancsoló neogótikus stílusban épült dómot az előtte elterülő, hozzáillő, szép épületsorral övezett zárt teret, nem emlegette többé a Balkánt. Az esti szabadtéri pompás „Aida” előadás közben pedig elragadtatással szorongatta a kezem.

Házigazdám nagyon kedvesek voltak, csak elragadtatással tudok róluk beszélni, úgyszintén baráti körükről. Értelmiségiekről lévén szó, természetesen nem voltak nyelvi problémáink. Igaz, hogy franciául csak az idősebbek beszéltek, de az angolban megtaláltuk a közös nyelvet, noha úgy vettem észre, hogy a németet ismerik a legtöbben közülük.

Vendéglátó házigazdám, most már barátom is, meghívott egész napos tiszai kirándulásra. Nagy örömmel fogadtuk el a meghívást, és ez volt a legnagyobb élményünk az úton.

Éjszaka zuhogott az eső, és már nem is számítottunk arra, hogy tényleg sor kerül a kirándulásra. El is aludtunk, hosszan, kényelmesen. Házigazdánk költögetett, hogy induljunk, mert nagyon szép az idő.

Szikrázó napsütésben mentünk kocsival a folyó mentén. Negyedórát sem utaztunk, amikor egy vasúti hídnál kiszálltunk. Innen gyalog kellett mennünk. A sár miatt hamarosan lehúztuk cipőnket, és bokrok között fürdőruhára vetkőztünk. A parton egy kolléga várt ránk

motorcsónakkal. Az esőtől fölázott talajon térdig süppedve caplatott elénk. Mosolyogva üdvözölt bennünket, majd fölkapta feleségemet, hogy legalább ő viszonylag tiszta lábbal érjen a csónakig.

Csodálatosan kellemes és megnyugtató érzés volt a tükörsima, csöndes, lassú folyású vízen száguldani. Mintha otthon, a Loire-on hajóztunk volna, annyira hasonlít egymáshoz a két folyó. Igaz, a Tisza kissé keskenyebb, de a partja ősibb és romantikusabb. A folyó menti fűzfák látványa megdobogtatta a szívemet.

Nemsokára homokos parthoz érkeztünk. Több kikötött csónak árulkodott arról, hogy nem leszünk egyedül; de nem volt sem zsúfoltság, sem tömeg, az emberek egymástól tisztes távolságban verték le sátraikat.

Ahogy simán rácsúsztuk a homokra, egy magas, sovány, félmeztelen férfi futott oda, és kihúzta a csónak orrát a partra. Kiszálltunk a bársonyos homokra. Bemutatkozásnál mondtam a vendéglátóimnak, hogy sajnos még nem volt időm magyarul a köszönést sem megtanulni, de majd igyekszem.

- Nem tesz semmit, Isten hozta magukat a mi kis szabad Tisza-partunkon - szólt mosolyogva ez az aszkéta kinézetű férfi. Akár hiszed, akár nem, tökéletesen beszélt franciául! Meglepődve néztünk rá a feleségemmel. A csodálkozástól szinte zavartan kérdeztem tőle, hol tanulta a nyelvünket.

- Párizsban végeztem a teológián, katolikus pap vagyok - válaszolta, s elnézést kért, hogy ilyen lezser öltözkében fogadott.

Letelepedtünk a fák hűvösében, a csónakos kolléga szűkebb társaságában. Szétnéztem! Mindenfelé szabad tűzön főztek, családonként külön-külön. Tudod miben? Bográcsban. Otthon utoljára a nagyapám főzött ilyenben.

A gyerekek vidáman hancúroztak a vízben, s vendéglátóim büszkén mondták, hogy még inni is lehet Európa legtisztább folyójából.

A barátom azután megismertetett mindenkivel. Ennek nagyon örültem, mert kíváncsi voltam, hogy mifélek ezek a természetimádók. A pap velünk jött, és bemutatkozásakor mindig oda-súgta nekem az illető foglalkozását. Volt ott orvos, ügyvéd, lakatos, bíró, hentes, textilgyári munkás, tisztviselő, kárpitos, taxisofőr, kályhás, színházi rendező és még sorolhatnám. Ez nálunk nem fordulhatna elő, pedig milyen büszkéek vagyunk az „egyenlőségre”. Például egy bíró-hentes együttes? Ugyan már! Kizárt dolog! Mondtam is a papnak, hogy ez valóságos szocializmus. Az atya csak vakarta a fejét, hogy ő nem tudja, szocializmus-e vagy sem, de az biztos, hogy akik itt vannak, azok a természetben megtalálják a saját szabadságukat, de csak itt és csak addig, amíg itt vannak. Erre megkérdeztem, hogy egyebütt nincs szabadság? A pap sokat sejtetően mosolygott, válasza elgondolkoztató volt:

- Tudja, a magyar nyelv ugyanavval a szóval jelöli az évi vakációt, mint amelyikkel általában a szabadságot. Tehát ha valaki azt mondja, hogy szabadság a Tiszán, abból nem lesz baja.

- Úgy érti, hogy ha valaki azt mondja, szabadság csak a Tiszán van, az már baj? - kérdeztem.

- Én Isten szolgája vagyok, és nem foglalkozom politikával!

Visszatértünk a társaságunkhoz, ahol javában készült az ebéd. Többféle halból készült szegedi halászlét kaptunk, majd roston sült harcsát. A halat mind a Tiszában fogták! Még most is összefut a nyál a számban, ha a sok finom ételre gondolok!

Ebéd után jóízűt pihentünk a hűvösön, és én nagyon nyugodtnak és boldognak éreztem magam.

Nagyszerű kirándulás volt!

Amikor fölzúgott a motor, éreztem, hogy ide visszavágyom. Most is előttem van a kép, a távolodó part, az egyre kisebbé váló kedves emberek integető alakja, amit lassan elhomályosít a folyóról fölszálló pára. A kedves magyarországi emlékeim azonban nem halványulnak el soha.

Most búcsúzom Tőled! Szeretettel ölel öreg barátod:

Jacques

Röpülj, katona, röpülj!...

Irdatlan rossz kölyök volt Ferkó. Makacs, akaratos, nagytermészetű. Azt már édesanyja is észrevette, még csecsemő korában, hogy egészen más, mint az első fia: követelőzőbb, türelmetlenebb. Hat hónapos lehetett, amikor egyszer szoptatáskor mohón rávetette magát az anyja mellére, és a kis serkenő fogacskájával megharapta a bő tejű bimbót. A mama fölsikoltott fájdalmában, és önkéntelenül, védekezéséppen lágy pofonkával próbálta figyelmeztetni a kis „kannibált”. A kicsi valósággal kiköpte az életadó tejforrást, torkaszakadtából ordítani kezdett, s attól fogva nem volt hajlandó szopni, akármilyen éhes is volt. A bába azt tanácsolta, kenjék be mézzel a bimbókat, hátha ismét rákap. De nem, az Istennek se!... Soha többé! Kénytelenek voltak cumis üvegből etetni.

Dackorszaka is viharosabb volt az átlagosnál. Ha valami nem tetszett neki, földre vetette magát, és olyan őszintén, hevesen verte a fejét a padlóba, hogy édesanyja ilyenkor rémülten fölkapta, attól félve, szétmegy a kis kobakja. Nem ment szét... Arra vigyázott.

Játékos kisgyerekkora is sok izgalmat hozott a szülőknek. Babszüretkor, hogy közelebbi barátságot kössön a tetszetős, fényes magokkal, mindjárt kettőt az orrába dugott, de olyan mélyre, hogy csak az orvos tudta őket műszerrel eltávolítani. Már harmadik évét „taposta” Ferkó, amikor kis húga született. Nagyon szeretett vele játszani, ami az apróságnak nem mindig tetszett. Hát, hogy tetszett volna szegénykének például a „kétfilléresdi”?! Vásott testvére kis pénzérméket pottyantott a szemére, hogy lecsukódjon, mint ahogy nemrég a fölgravatolozott nagyapjával tették, igaz húszfilléresekkkel. Ennek a játéknak is, mint annyi másinak, verés lett a vége.

Az óvó nénik föllélegeztek a záróvizsgán, amikor Ferkó elrebegte a búcsúzó versikéjét és megvált tőlük. Mennyi borsot tört három év alatt az orruk alá?... Minden rosszaságban benne volt, sőt legtöbbször ő találta ki a csínytevéseket. Azért titokban mégis szerették a nénik ezt a szertelen, kedves, huncut szemű, őszinte emberkét.

Nagy szomorúság érte. Az apjának kilyukadt a gyomra, és az elkésett műtét már nem segített rajta. Nem az orvosokon múltott. A húszas évek nagy szegénysége a kisiparosokat is sújtotta és az anyja csak kölcsönpénzből tudta kifizetni a későn hívott doktort. A fiúcska elcsöndesedett, noha még nem érezte át a halál rideg kegyetlenségét, az iskolában már visszahúzódóbbá vált.

Édesanyja észrevétlenül betegedett meg. Kicsit köhécselt, amit a környezete megszokott, fogyott, sápadttá vált, és egyik reggel nem kelt föl többé. Tüdőbaj végzett vele - mondta a halottkém.

Három anyai nagynéni osztozkodott a gyerekeken. Ferkót a már vénlánykorban lévő Lili néni vette pártfogásba. Szegénynek az élete fölborult, mert a fogadott fia, egy évig tartó búskomorság után, föllázadt minden és mindenki ellen. A tanulást elhanyagolta. A tanítójával szemtelenkedett; ő sokszor már javító intézetre gondolt, de ismerte a fiú tisztességes családját, és az árvaságára való tekintettel is, kibírta vele az elemi iskolai négy évet. Ferkó csak a tornából jeleskedett. Hittanból?!... Ha felnőtt lett volna, a tisztelendő bácsi kiátkoztatta volna az egy házból.

Azért mégis történt valami vele... A hasonló korúak vásott csapatának ő lett a vezére. Talán testi ereje, de inkább a határozottsága miatt.

Tizenhárom éves volt akkor. A szokott portyára mentek az alföldi város szélén elterülő nyárfásba. Sok varjú fészkel ott, de jó magasan, úgy hogy fészkek kirablásához nemcsak ügyesség, hanem bátorság is kellett. Ezekkel a tulajdonságokkal Ferkón kívül csak néhány pajtása rendelkezett.

Azon a délutánon megelőzték őket. Egy náluknál jóval idősebb kamasz bandát találtak ott. Viharászva, kiabálva zavarásztak valamit a bokrok között. Egyikük futás közben hasra vetette magát és fölkiáltott:

- Megvan!

Mindenki odacsődült a nagy lakli kamasz köré, aki, egy talán repülni tanuló varjúfiókát szorongatott a kezében. A madár keservesen csérogott, és csőrével kétségbeesetten csipkedte a fiú szorító ujjait.

- Az anyád! - kiáltotta, és a fogását följebb csúsztatta a varjú nyakán.

Ahogy arcával közelebb hajolt a kapálózó madárhoz, az nagyot vágott a szeme alá, úgy hogy a vére is kiserkent.

- Te piszok, dög madár! - üvöltött föl a lakli, saját vére láttán, miközben keze fejével letörölte -, elintézek én, kitekerem a nyakadat!

Neki is készült. Rálépett az egyik szárnyára, és nekifogott a hóhérmunkának. A fióka veszettül csapkodni kezdett a szabadon maradt szárnyával és olyan iszonyúan éles vijjogó hangot adott, amelyre a szülei is előjöttek, és vészjelző károgással köröztek a gyerekek feje fölött.

Ferkó hirtelen éles fájdalmat érzett az egész testében, hányinger fogta el, és életében először érezte a halálfélelmet. Sötét köd borította el agyát, és fejével nekiment a nála kétszer nagyobb kamasznak. Ez a váratlan támadástól hanyatt esett, és riadtan próbált szabadulni a rajta hasaló, őt fúriaként ütő-verő, karmoló, harapó fiútól. Igazi Dávid-Góliát harc volt.

A kis varjú megszabadult, tipegve eloldalgott a társaságtól, megrázta többször a fejét, miközben a fölborzolt tollú nyakáról néhány pihe szállt szanaszét, majd bizonytalanul ugrálni kezdett, szárnyait kiterjesztette és kis próbálkozás után fölrepült a legközelebbi magas nyárfa egyik ágára. Onnan kíváncsian lenézett, és, ha mesebeli madár lett volna, utána szólt volna a vérző fejű menekülő Ferkónak: *fuss, kisfiú, fuss, rohanj!...*

- Jaj, Istenem, hogy nézel ki! Mit csináltál már megint?! - kiáltott föl ijedten a nagynéni, amikor meglátta a hazaérkező unokaöccsét. - Megint verekedtél?... Te, te!... Nem is tudom, hogy mit mondjak! Egyszer még holtan hoznak haza!... Hadd nézzelek!... és gyöngéden magához ölelte a kisfiút.

- Hát te hogy nézel ki! - mondta riadt meglepődéssel Ferkónak, legjobb barátjának és bajtársának Szalay Attila m. kir. repülő főhadnagy, amikor ez belépett az ilovszkojei repülőtér tiszti barakkjában az ajtaján.

- Mi történt veled? Mit csináltál? Megsebesültél?

- Áh, semmi különös, csak egy kis apróság. - Levette jobb szeméről az odaszorított zsebkendőjét és hosszan, kíváncsian nézegette, hogy véres-e.

Attila odasietett hozzá és némi viszolygó borzongással közelebből szemlélgette a homlokát.

- Téged jól helybenhagytak. Mondd már, hol szerezted ezt az alapos repedést, hisz egy jó órája sincs, hogy kimentél a táborból? Azt mondtad, fáj a fejed, sétálsz egyet. A fenének nem mentem veled!

- Pedig hívtalak - mondta Ferkó sziszegve, ahogy a sebére visszanyomta a zsebkendőjét.

- Hívtál, hívtál, de nem volt kedvem ebben az ócska tetűfészekben sötétben mászkálni. Gyere a dokihoz! Ahogy én látom, össze kell varrni a sebet. Majd mondunk neki valamit. Különben nem is fontos, jó haver, nem fog semmit sem kérdezni! Induljunk!

Ferkó engedelmesen kapaszkodott a barátja karjába, és megindultak a kórházbarakk felé.

- Kurva hideg van, pedig hol van még a karácsony!

- Azt én is tudom, de megmondhatnád már, hogy mi történt! - fortyant föl Attila.

- Mondom, ne idegeskedj! Különben is, még egy kicsit kóválygok.

- Nem csodálom, jó nagy ütést kaphattál.

- Besétáltam a faluba, de olyan hamar besötétedett, hogy meggondoltam magam. Fejfájásom is szűnőben volt, a hideg is egyre harapott, visszafordultam, pedig jó lett volna a műszaki barátokkal egy-két kártyapartit lejátszani. Valami lélekmelegítő is akadt volna. Dehát, mint mondtam, meggondoltam. Szaporáztam a tábor felé a lépteimet. A falu szélén, egy kis ház előtt elhaladva, kiáltásokat hallottam. Megálltam... Füleltem... A kiabálás egyre erősödött, majd éles sikoltozás vágta szét a hangzavart. Kinyitottam a pisztolytáskámat, a fegyvert kibiztosítottam, és az ajtót berúgva beugrogtam a házba. Megdöbbsentem a látványtól, már amennyit a pislákoló olajlámpa fényénél látni lehetett. A szoba egyik sarkában a fal felé fordulva térdelt egy idős, jajveszékkelő orosz házaspár, láthatóan a mögöttük álló katona kényszerítette őket ebbe a nyomorult helyzetbe. A sikoltozás és a dulakodás zaja a szoba másik sarkából jött. Ott egy kopott ágyon két egyenruhás szaggatta, cibálta le a ruhát a fekhelyre leszorított fiatal lányról, aki nyilvánvalóan a családhoz tartozott. Szegénykém rúgott, harapott és iszonyú fájdtóan sikoltózott, mint egy fogságba esett... - itt hirtelen megállt egy pillanatra, majd kis gondolkodás után rávágta -, mint egy madár!... Igen, mint egy madár, amelynek a szárnyát akarják kitépni, és meg akarják fojtani. A pisztolyom agyával leütöttem azt az alakot, aki az öregeket sakkban tartotta, aztán neki a másik kettőnek! Az egyiket letéptem a lányról, fölemeltem és falhoz vágtam, mindjárt békésen lecsúszott a földre. Mikor megfordultam, a harmadik katona már ütött. Innen van ez - mutatott a sebére. - Kicsit megszedültem, de a karját még el tudtam kapni, és hamarosan ő is ott feküdt a földön.

Nem is vették észre, hogy megálltak. Attila döbbsenten nézett a barátjára.

- Miért nem kértél segítséget?

- Segítséget?... Mire odaértem volna az őrzővel, már késő lett volna; egyébként látod, erre nem is gondoltam.

- Hja, könnyű a légierő félnehézsúlyú bajnokának! De nem is mondtad, kik voltak?

- Sajnos, a mieink közül valók.

- Melyik csapattestből, milyen rendfokozatúak?

- A félhomályban nem láttam, de biztosan részegek voltak.

- Azt tudod, hogy ezeket haditörvényszék elé állítják, ha kitudódik? Följelented őket?

- Jelenti a nyavalya! Megkapták a magukét, és úgy gondoltam, még legalább ezer lehetőségük van arra, hogy meghaljanak. Legalább azt csinálják szépen, hős módjára.

- Aztán mi történt?

- Aztán?... Az öregasszony odarohant a lányához, akit szinte eszelős sírógörcs rángatott, őt vigasztalta, ölelgette. A férje meg letérdelt előtte, elkapta a kezemet, csókolgatta, közben sírva, nyögve mondogatta: köszönöm, katona, köszönöm. Az öreget szinte erőszakkal állítottam föl, és mondtam neki, hozzon vizet. Gondoltam, föllocsolom a „harcosokat”, bár közülük kettő már nyöszörögve ébredezett. Elvettem a pisztolyukat, kiszedtem belőlük a töltényeket. Magukhoz tértek, csöndesen szétnéztek. Rájuk szegeztem a revolveremet, és a lábukhoz hajítottam az övékét. Mondtam nekik, hogy vegyék föl, de minden izgalom nélkül, mert nincsenek megtöltve, és takarodjanak a fenébe. Meg ne lássam még a tájékon se őket. Kushadva, némán eloldalogtak. Aztán én is eljöttem, a szülők majdnem erőszakos invitálása ellenére. Annyit még értettem, hogy bármikor szívesen látnak. De most már menjünk, Attila, a dokihoz, mert nagyon kezdek fájni.

- Ne haragudj, annyira megdöbbenett a kalandod, hogy a hidegről meg is feledkeztem.

Szóltanul tovább indultak.

Másnap reggel ébresztő után, ahogy fölkelt a két barát, Attila odament Ferkó ágyához, és szemügyre vette az arcát.

- Még egy kicsit duzzadt a szemed környéke - aggodalmaskodott -, és elegáns halványkék monoklit viselsz. Nem szédülsz?

- Egyáltalán nem. Nagyon jól érzem magam, fitt vagyok.

- Azért kérdezem, mert ma biztosan kirándulunk, olyan szép, tiszta az idő. Tegnap elmaradt az erős köd miatt. Gondolod, hogy velem tudsz jönni? Nem szeretnék más rádióssal repülni, hisz annyira összeszoktunk már.

- Semmi bajom, ha jön a parancs, megyek veled.

A földérítőgép szikrázóan tiszta, napfényes időben indult útjára. Kétezer méter magasan repültek.

- Az összeköttetés rendben? - kérdezte Attila.

- Rendben - bólintott Ferkó.

- Tehát még egyszer: itt a feladatunk, megjelölve a térképen. Irány kelet! A doni front déli részén, Szvoboda alatt átrepülünk a folyó fölött a szovjet arcvonala mögé, ott délnek fordulunk, és főleg a Scsucyje környéki orosz hídfőállásokat, és az odavezető föltételezett utakat vizsgáljuk át.

- Érthető, hiszen ez a terület egy kicsit kisebb a mi vonalunkon, mivel a Don jobb partján helyezkedik el.

- Remélem, ruszki kollégáink még reggeliznek - motyogta Attila elgondolkodva, majd lenézett a földre, hosszan.

- Látsz valamit? - kérdezte Ferkó.

- Semmi különös, mindjárt a Donhoz érünk. Micsoda sielésre való idő!

- De repülésre is! Az ilyen időt nagyon szeretem!

- Nem is mondtad még Ferkó, hogy miért kaptál rá erre a sportra?

- Nem mondtam? Hiszen nem is kérdezted soha, pedig már több mint egy éve együtt repülünk.

- Most kérdezem, van még pár percünk.

- Hogy is mondjam... Nem is tudom egészen megmagyarázni, talán még gyerekkori vágyóból adódik. Én is, mint majdnem minden hasonló korú emberke, repülni szerettem volna, mint a madarak. De nem is ez a kívánczóság hozott ide föl a magasba, hanem a halálfélelem első érzése, jobban mondva, a megszűnése, amikor egy fogságba esett, megkínzott madarat láttam megszabadulni és elrepülni.

Attila fölnevetett:

- Ha jól értem, akkor te repülés közben nem félsz a haláltól?

- A repülés fölszabadít. Persze a golyó az más, de az biztos, hogy a földön jobban félnék tőle.

- A filozófiának vége! - szakította félbe Ferkót a hadnagy. - Scsucsje fölé értünk! Kezdjük a fényképezést! Micsoda békés csönd van! Hol a léghárítás?... Alszanak?... Teszek egy kört.

- Te, Attila, nézd csak! - mutatott lefelé Ferkó. - Mik azok a nagy sötét foltok?

- Hol?

- Ott, a várostól keletre.

- Nézem a térképet... Ott erdő húzódik, lehet több száz hektáros.

- De helyenként mitől sötétebb? Mindenesetre fényképezzük le.

- Jó, ezen ne múljon.

- Mi lehet? - gondolkodott hangosan Ferkó. Egyszerre csak hirtelen fölkapta a fejét:

- Megvan! - kiáltotta. - Ott gépek rejtőznek!

- Milyen gépek, mire gondolsz?

- Mindenre: autókra, motoros tűzérőkre, és főleg páncélosokra.

- Dehát semmi odavezető nyom nem látható!

- Befűtta az utat a hó... - dúdolta Ferkó.

- Ne hülyéskedj! Tényleg, mire gondolsz?

- Én csak föltételezem, hogy ezek a sötét foltok motoros járműveket rejtene az erdőben, de amennyire rejtene, annyira árulkodnak is.

- Hogy érted ezt?

- Ó, te motorzseni! Én magyarázzam neked, hogy húsz-harminc fokos hidegben hogyan lehet a motoros járműveket állandó készenlétben tartani? Időnként jártni kell a motorjukat, mert különben csak a tavaszi napsugár fűj nekik ébresztőt. Most gondold el, beindítanak egyszerre, mondjuk, száz dög nehéz, hatalmas motort, micsoda hő fejlesztene, és mekkora zaj keletkezik, amely reszketteti, vibráltatja a levegőt, magyarul leolvasztja és lerázza a fákról a havat, vagy legalábbis annak egy részét. Így, ilyen magasból a megcsökkent hótakaró, tehát, ahol az ellenséges tankok rejtőznek, nem fed annyira, és nem olyan „szűz fehér”, mint máshol.

- És ez nekem nem jutott eszembe?! - csapott Attila a homlokára. - Nézzük meg közelebbről őket! Kicsit lejjebb ereszkedem és leírok egy „tiszteletkört”. Közben fényképezz!

- Neee!!! Vigyázz, Attila! Pucoljunk! Felőlem két vadászgép közeledik! Raták!

- Az anyátok!... - kiáltotta Attila, és teljes sebességre kapcsolt, egyúttal fokozatosan behúzta a magassági kormányt.

A gép, mint egy műrepülési gyakorlaton, majdnem függőleges irányban szelte a levegőt. A vadászok alatta suhantak, és látszott a repülési irányukból, hogy rá akarnak csapni a magyar gépre. Attila hirtelen nyugatnak fordult, támaszpontjuk irányába. Ferkó hívta a parancsnokságát:

- Itt Bodri, itt Bodri!... Két ellenséges Rata támad bennünket Scsucsje térségében!...

A válasz kissé recsegő hangon, de azonnal érkezett:

- A harcot csak a végső esetben vegyék föl! Térjenek vissza a támaszpontra! Egy vadászraj azonnal indul. Vége...

Gyorsabb gépükkel sikerült egérutat nyerniük. Az oroszok azért még próbálkoztak egy-két sorozattal elérni őket, de szerencsére sikertelenül.

- Ez meleg volt - szólalt meg először Attila, homlokát törölgetve - pedig biztos voltam benne, hogy faképnél hagyjuk őket, mégis megizzadtam.

- Azt nem csodálom, mert én is csurom víz vagyok. Állítom, hogy a legjobb formámban sem repültél így. A gép olyan figurákat produkált, mint egy delfinbe oltott Stuka. Ha kezdő pilóta lettem volna, talán még a tegnapelőtti vacsorát is viszontláttam volna.

Attila fölszabadultan nevetett.

- Nem baj, pajtás, az a fontos, hogy ezt megúsztuk, és nem is eredménytelenül. Ámbár, ha igaz a föltevésed a sötét foltokkal kapcsolatban, akkor egész más a harci helyzet. Minket úgy tájékoztattak, hogy a ruszlik két vállon vannak, nincs tartalék erejük az ellentámadásra, pláne ilyen szigorú télben, vagy talán mégis? Mit gondolsz?

- Majd a főparancsnokságon megfejtik a sötét foltok titkát. Ha a sejtésem igaznak bizonyul, akkor lehet számítani az áttörési kísérletre, mert mi a fenének halmoztak volna föl ilyen sok harci járművet. És a Tél tábornokról se feledkezzünk meg; az nekik dolgozik. Ők jobban bírják a hideget. Bizony oda kell figyelni.

- Áh, ne is gondoljunk rá! Harmincfokos hidegben harcolni? Szörnyű lenne... No, mindjárt leszállunk... Ereszkedem is...

A fényképanyagot leadták a parancsnokságon és visszamentek a barakkjukba. Ott gyorsan rendbe szedték magukat és elmentek ebédelni. Mohón, némán ettek.

- De kár lett volna ezért a jó csirkepaprikásért - szólalt meg először Attila.

- Különösen akkor, ha helyettünk más ette volna meg - felelt teli szájjal a barátja.

Ebéd után fűjtak egyet, a kantinban megittak egy pohár sört.

- Én ledülök egy kicsit - mondta Attila elégedetten -, hát te? Szabadok vagyunk holnapig.

- Én?... Én még nem tudom. Majd este vacsoránál találkozunk.

Pedig tudta, mit akar. Valami hajtotta vissza a tegnapi kaland színhelyére. Nem is tudta megmagyarázni magának. Ez több volt mint kíváncsiság, valami olyan kényszerítő érzés fogta el, mint a bűnözőt, amikor visszamegy a tetthelyre. Mikor ez eszébe jutott, elmosolyodott magában. Elindulása előtt zsebre rakott egy doboz húskonzervet és egy szelet csokoládét. Útközben elgondolkozott azon, ami előző nap történt, és megint elfogta az a különösen jó, nyugodt érzés, mint amely a madár megszabadításakor töltötte el gyerekkorában. Meg-

gyorsította lépteit és próbálta kicsit fölújítani gondolataiban azt a csekély orosz tudását, amelyet a repülő iskolában sajátított el. Ott azért tanították ezt a nyelvet a német mellett, hogy ha netalán szovjet terület fölött kényszerülnek sérült gépből kiugrani, a helyi lakosokkal szót tudjanak érteni.

A házat könnyen megtalálta. Olyan egyszerű volt, mint a többi a környéken. Alkonyodott már. Az udvaron nem volt senki. Belülről sem hallatszott beszéd zaja. Az ajtó melletti ablakhoz ment. Belülről gondosan be volt ragasztva fekete papírral az elsötétítési parancsra. A benti meleg hatására azonban az egyik oldalon a széle kicsit fölpördült és egy kis csíkon keresztül derengő fény pislákolni kifelé. Ferkó a szemével közelebből megkereste ezt a kis rést és hunyorogva belesett. Először az olajlámpa fényét látta meg, majd ahogy a szembogara fokozatosan alkalmazkodni kezdett, mozgó alak körvonalai bontakoztak ki előtte a félhomályból. Fölismerte a lányt, amint teknőben fürdött. Beszappanozta magát, fölállt és nedves fehér ruhacsomóval dörzsölgette a testét. Ferkót a látvány az ablakhoz szögezte. Először a már rég nem látott női test látványa borzongatta, de ahogy nézte, nézte ezt a karcsú, törekeny, de mégis teljesen nővé formálódott teremtet, a hirtelen fellobbant him érzései lassan, lassan lecsillapultak és fokozatosan esztétikai örömmé alakultak át. Ahogy a lány mosdott, a mozdulatai, a kecses tartása, az arcán az üdítő tisztaság fölötti öröm tükröződése a legszebb Vénusz festményekre emlékeztette. Ez nem igaz - motyogta magában -, ilyen lehetett a szépség istennője, amikor kilépett a tenger habjaiból. Ferkó kiegyenesedett, megdörzsölte szemét, és átadta magát pergő gondolatainak: úgy látszik, az agyamra ment a hadi szolgálat kényszerű „borjúkötele”. Vénuszt látni egy ukrán parasztlány alakjában? Bolond vagy te Ferkó! - morfondírozott magában. Azért szemével ismét megkereste az ablaknyílást és látta, amint az anyja kis csőbör vizet önt végig leánya testén. A víz a nyakáról a sarkáig lassan csurgott le, magával víve a szappan habcsomóit. A nedvességtől fénylő szép alakot a fölszálló, szétáramló pára szinte látomásszerűvé homályosította.

Ferkó topogva az ajtóhoz ment, és óvatosan bekopogott. Kis ideig várt, majd ismét kopogott. Lassan nyílt az ajtó, és a keskeny nyílásban az öreg paraszt riadt arca jelent meg. Amint a katonát meglátta, vonásai nyugodttá és derüssé váltak. Kitárta az ajtót és szívélyesen invitálta a váratlan vendéget.

- Te vagy az, magyar?! Isten hozott, gyere beljebb!

Ferkó az alacsony ajtófélfá miatt kissé meghajolva belépett.

- Jó egészséget mindenkinek! - köszönt kissé elfogódottan, és szemével a lányt kereste.

- Tudsz oroszul? - csodálkozott az öreg.

- Keveset.

- Az is jó. Legalább valamennyire megértjük egymást. Én Nyikolaj Petrovics vagyok - nyújtotta kezét. Ferkó elmormolta a nevét, és továbbra is kutatta tekintetével a család szeme fényét.

- Ez itt a feleségem, Marja - mutatott az asszonyra, majd hívó, fölemelt hangon szólt a sötét függönnyel lezárt benyíló felé:

- Anna, lelkem, gyere ki, kedves vendég érkezett. Gyere, itt a megmentőd!

A függöny félrebillent és szerényen, lehajtott fejjel belépett a lány. Hófehér gyolcs inget viselt, hozzá sötét, térden alul érő szoknyát, lábán rövidszárú csizmácskát.

- Ez a lányom, Anna! Az egyetlen - mutatta be büszkén az öreg.

Ferkó nem merte megszorítani a törékeny kis kezét, és nem mondott semmit, csak katonásan meghajtotta a fejét. A lány a férfit pillantott, finoman elmosolyodott, majd az anyjához lépett, megölelte, az állával az asszony vállára támaszkodott és ebből a védett helyzetből nézte, nézegette a vendéget.

- Ül le! - mutatott a házigazda az asztal felé. - Marja, hozz valami ennivalót! - szólt az asszonynak, aki azután néhány percre kiment.

Alighogy Ferkó leült, már terítettek is neki.

- Ami a szegénységünkben telik - mosolygott az öreg, amikor a felesége nagy csupor tejet és egy darab fekete kenyeret tett elébe. - Egyél, jó szívvel adjuk. Sajnos, mással nem tudunk kínálni.

Ferkó nem volt éhes, és nem is volt nagy gusztusa a fekete kenyérhez, de azért vágott belőle egy kis darabot, és elkezdett falatozni, hogy meg ne sértse a vendéglátóit.

Az öreg leült vele szemben, de az asszony és lánya állva maradt.

- Üljetek le ti is - mondta nekik a vendég -, hoztam egy kis magyar kóstolót.

Benyúlt a köpenye zsebébe és előkotorta a húskonzervet. Letette az asztalra.

- Nyissátok ki! Jófajta marhagulyás!

Az öreg meglepődve nézte az ajándékot, kezébe vette, forgatta a fénylő dobozt. Próbálta a rajta lévő fölíratot elolvasni. Ferkó látta, hogy nem bír a betűkkel, és tele szájjal megszólalt:

- Hús. Kóstoljátok meg!

- Nagyon drága ajándék ez - szabódott az öreg -, nem fogadhatjuk el. Egy katona mindig éhes, edd csak meg magad! Igazán nagyon köszönjük! - és a dobozt a vendég elé tette.

Ferkó a kezével megtörölte a száját, zsebéből kivette bicskáját, amelyen konzervnyitó is volt, gondosan körülvágta a doboz tetejét, és - ujjára vigyázva - teljesen kinyitotta.

- Egyetek! Mondtam már, üljetek le ti is! - szólt az álldogálókhoz.

Az öreg hallgatott, aztán mégis meggondolta magát: - Marja, ne sértsük meg vendégünket, hozz tányérokat, melegítsd meg egy kicsit a húst, mert még fagyos, s aztán együnk együtt. Jaj, katona - ugrott föl hirtelen - milyen süket vagyok, nem is mondtam, hogy vedd le a köpenyed. Add ide!... Így ni!... Ül kényelmesen!

A melegedő gulyás fűszeres illata lassan betöltötte a kis szobát, és az új ételre kíváncsian, meg éhesen is, jó étvágyal ült neki a család a váratlan vacsorának. Ferkó magának csak keveset szedett az ételből, inkább csak kóstolgatta, és titokban jóleső érzéssel nézte a három embert, akik mohóságukat tisztességgel fékezve, az utolsó szemig mindent meettek. Vacsora végeztével az öreg elégedetten hátradőlt a székén, megtörölte a jóízű evéstől gyöngyöző homlokát, zsírtól csillogó száját és vendégéhez fordult:

- Főzni tudtok, annyi szent. Rég nem ettem ilyen jót. Ugye, ti sem? - nézett kérdően a családjára. - Igaz, hogy húst már hónapok óta nem ettünk, minden jószágot elvittek tőlünk. Hol ez, hol az. Már bocsáss meg, tudjuk, ez a háború! Így volt ez az elsőben is, és a forradalom alatt is. Mikor a vörösök, mikor a fehérek.

- Nyikolaj, ne beszélj a háborúról! - szólt az asszony a férjére. - Elege lehet szegény katonának is belőle. Ilyen messze a hazájától! Nem?...

- Igen... igen... Nagyon messze - válaszolt elgondolkozva Ferkó a kérdésre, amelyet talán nem is hozzá intéztek -, és nem is igen tudjuk, hogy kiért, miért és minek vagyunk itt... De szólítsatok a nevemen, a barátaim Ferkónak hívnak.

- Ferkó, Ferkó, nem is nehéz kimondani - ütött barátságosan a vendég vállára az öreg. - Nekem meg mondd azt, hogy Nyikolaj. Ez így jó! - rázta meg Ferkó kezét.

A házigazda hosszas mesébe kezdett. Beszért a forradalomról, az utána következő nehéz időkről, és még sok mindenről, amit Ferkó csak fél füllel hallgatott, inkább Annát nézte, aki ritkán viszonzta a pillantását, s tekintetében kíváncsiság és az idegen iránti érdeklődés fénye látszott.

Megriadt, amikor megnézte az óráját. Kilencig be kellett vonulnia. Gyorsan összekapta magát, sietve búcsúzott. Akkor jutott eszébe a csokoládé. Elővette és a lány kezébe nyomta.

- Ez a tied, Anna.

A lány csak nézte a kis díszes csomagot és kérdően pillantott a férfitra.

- Csak tedd el: csokoládé, finom, majd meglátod. Ilyet úgysem kapsz még soha - szólt rá az apja.

Anna a blúza zsebébe csúsztatta az ismeretlen csemegét. - Köszönöm - suttogta.

- Gyere máskor is, Ferkó - kiabált utána az öreg.

Éppen időben ért a repülőtér kapujához, lépteit nem lassította, annál kevésbé, mert jócskán hideg volt.

- Hol a fenében csavarogtál? - kiáltott rá Attila. Hiába vártalak a vacsoránál, el is hoztam a részedet: gyulai kolbász és vaj. Ott van az asztalon.

- Köszönöm, majd jó lesz reggel, nem vagyok éhes.

- Rosszul ment a lap?

- Nem kártyázni voltam.

- Akkor merre jártál? Csak nem annál a családnál?

- De...

- És aztán?

- Mi aztán?...

- Ne kelljen már harapófogóval kihúzni belőled a szavakat! Milyen a család?

- Rendesek. Nem ellenségesek.

- Honnan tudod? Jó, hogy nem mutatják ki a szemedbe, de aztán majd egyszer a sötétben hátba szúrnak.

- Nem hinném, nem olyanok.

- Ezt meg mire alapozod?

- Az öreg hosszasan mesélt magáról. Elmondta, hogy a forradalom alatt ő tanító volt, nem harcolt egyik oldalon sem, csak becsületesen végezte a munkáját. Ahogy elcsitultak a fegyverek, mindenkit számba vettek. Vele az volt a bajuk a vörösöknek, ahogy mondták, hogy meghamisítja a történelmet, és burzsoá ideológiát hirdet diákjainak. Ez a vád elég volt ahhoz, hogy öt évet töltsön el fakitermeléssel Szibériában javító-nevelő munka címén. Megromlott

egészséggel szabadult. Természetesen nem taníthatott többé, nehogy megzavarja az új, kommunista nemzedék fejét. Így lett kolhozparaszt, a nyomorult fajtából. Ezek után gondolhatod, hogy nem túlságosan lelkesedik a sarló- és kalapácsért.

- Gondolom... És a kis repedt sarkú áldozat?

- A sarkát éppenséggel nem láttam, de... Hagyjuk, aludjunk!

- Szóval megteszi éhínség esetén? - piszkálta tovább a barátját Attila.

- Meg, meg, csak hagyj aludni!

- Jó, hagylak. De még annyit tudnod kell, hogy a vacsoránál hallottam egy parancsnokságról kiszivárgó hírt, hogy a legutóbbi földérintésünkkel készített fölvételeket nagyon értékesnek tartják és a németek is kaptak rajtuk. Lehet, hogy ebből nagy ezüst lesz? Vagy?...

- Vagy megszentelnek bennünket, hogy tisztára mosott lélekkel jelentkezzünk Szent Péternél, kérve a bebocsátásunkat.

- Eszem azt a jó humorodat! Brrr! De hideg van! Magamra húzok még egy pokrócot.

Csöndesen teltek a karácsonyvárás napjai. Erőnléti gyakorlatok, céllövészet, szellemi foglalkozás, egy-egy rövid gyakorló repülés töltötte ki a napi programot. Általában szabad volt a délután Ferkó szerzett magának orosz-magyar szótárt, és szorgalmasan tanulta a szavakat. Beszélni az egyik jó kedélyű, bohém természetű, ungvári születésű bajtársától tanult, aki szívesen vállalta a tanár szerepét, már csak időtöltésből is. Ennek ellenére nagy örömmel fogadta el az ismeretlen forrásból szerzett márkás italokat. Attila berzenkedett, nem tetszett neki társának félrehúzódomása, rendszeres esti kirándulása, hiszen eddig jóban rosszban szinte mindig együtt voltak. Nemcsak a beosztásuk miatt, hanem valóban barátságból. Amit ember a másiktól tudhat, az nem volt titok egymás előtt. Egyszer ki is fakadt méltatlankodva:

- Ferkó, én igazán nem avatkozom a magánügyeidbe, már lassan hozzászoktam, hogy nem jössz velem kártyázni, meg szórakozni, már amit ez az istenverte háború megenged, de aggódom érted. Mondd, mi a fenét csinálsz te esténként? Ugyan, mit kérdezem! Úgyis tudom! Csak arra nem jöttem még rá, hogy mivel etettek meg abban a ruszki kulipintyóban? Olyan vagy, mint a kan kutya tavasszal, mész a szag után árkon-bokron, tűzön-vízen keresztül, a veszélyrel nem törődve.

- Mit keresek annál az orosz családnál? - szólt Ferkó kis gondolkodás után. - Biztosan magam sem tudom. Talán azt a családi meleget keresem, ami árvaságom miatt kimaradt az életemből. Lehet, bár így még nem fogalmaztam meg ezt sohasem magamnak.

- Olyan szépen beszélsz, hogy rögtön könnyekre fakadok. A lányról viszont egy szót sem ejtesz. Legalább lefeküdt már veled, mert akkor mindent megérttek?

- Nem feküdt le velem, de én még nem is próbálkoztam.

- Még nem is próbálkoztál? Te, a „falu bikája”? Mi történt veled? Nézzek meg jól! - hitetlenkedett Attila. - Csak nem? Szerelmesek vagyunk, magyar hősöm?

A barátja hallgatott, csak nézett maga elé.

- Nem is tudom - mondta később halkán - Valahogy ilyet még nem éreztem egy nő iránt sem.

- Közhelyek, édesapám! Végül is minden út Rómába vezet, és ezzel a lánnyal is azt akarod, mint amit a többivel, nem?

- Igazad van, de erre sohasem gondolok.

- Hanem mire?
- Egyszerűen csak rá.
- Az ellenséged! Hogy képzeled?
- Az ellenség mi vagyunk. Mit keresünk mi itt?
- Ne firtassuk, pajtás. Csak úgy ne járj, mint az egyszeri légy, amelyik a mézes köcsög szélén megkóstolta a mézet, de az nem volt elég neki, mohóságában az egészet akarta. Bele is ragadt szegény, sohasem tudott többet elrepülni.
- Cinikus vagy, Attila.
- Ne haragudj, lehet, hogy azért, mert egy kicsit irigyellek is. Na gyere a kantinba, igyunk meg egy békepohárral!

Karácsony előtt pár nappal sem változott semmi a Don kanyarban. Csöndes, de kemény tél uralkodott mindenfelé, és apróbb földérítési csetepatékat nem tekintve az első vonalban sem volt jelentősebb harc. Az ellenfelek farkasszemet néztek egymással és titokban valamilyen ünnepi, békés hangulatra várlak. Az ígért szabadságokról mintha teljesen megfeledkezett volna a vezérkar. Néhány kitüntetett tisztet és tiszthelyettest küldtek haza jutalomból, és az idősebb korosztályokból a közlegényeket, de csak a front mögötti alakulatokból. Látszott, hogy az amúgy is gyöngén fölszerelt hadsereg védekező erejét nem akarták nagyobb mérvű létszámcsökkenéssel még tovább gyöngíteni. Egy-két napiparancsban pedig már jelezték, hogy az ünnepek alatt a légierő tüntető aktivitást mutat az ellenségnek, nehogy a szemben lévő fél az ünnepi hangulatot támadásra alkalmasnak találja és kihasználja - amit az előző világháborúban számtalanszor kölcsönösen megtettek az ellenfelek. Így a repülőknél összetartást és szigorúbb készenléti állapotot rendeltek el karácsony hetére.

Ferkónak sikerült valamilyen szolgálati ürüggyel ebből a szigorúságból kiszabadulni és a szokásos látogatását Petrovicséknál megtenni. Ott örömmel fogadták és most kicsit ünnepélyesebben kínálták helyet is, és friss, meleg húsos pogácsával.

- Úgy tudom, holnapután lesz a ti karácsonyotok, fogadd ezt az ételt szeretetünk jeléül - mondta derűsen a házigazda. - Marja sütötte. De azt ne kérdezd, honnan szereztük a belevaló húst! Jó karácsonyt, és mielőbbi békét mindannyiunknak!

A család tagjai sorra megcsókolták Ferkót, azután a szoba egyik rejtett zugában meghúzódó kis ikonhoz vezették, gyertyát gyújtottak és valami szívszorítóan bánatos hangon énekelni kezdtek. A dallamok könnyeket csaltak mindenkinek a szemébe, és amikor befejezték, áhítattal hallgatták a vendéget, amint szép, meleg baritonján énekelte *a mennyből az angalt...* Anna Ferkó mellé húzódott, s amikor a dal véget ért a nyakába borult s a fülébe súgta: - Jézus segítsen, hogy soha ne essen bajod!

Ferkó életében még sohasem volt ilyen boldog. Napról-napra fölszálltak az ünnepek alatt, rendszerint vadászkísérettel. Idegesítő csönd honolt az orosz térfélen. Szinte szabadon röpködtek mindenfelé, még a légvédelem is mélyen hallgatott.

- Nem tetszik ez nekem - mormogta Attila, mikor karácsony másnapján visszatértek a harmadik bevetésről. - Ez a halálos csönd mindenfelé, idegessé tesz. Pedig most a front közepén és északon is láttuk a „sötét foltokat”. Ezek készülnek valami meglepetésre.
- Miért lenne meglepetés? Tapogató támadástól kezdve az általános offenzíváig minden lehetséges. Remélem, evvel parancsnokaink is tisztában vannak.
- Bízom benne. Dehát inkább várják meg a ruszki is a tavaszt.

- Várják, én is azt szeretném, de legjobb volna, ha nem ezen a fronton dőlné el a háború.

Az év utolsó napján mindketten szolgálatban voltak. Ez teljes harci készültséget jelentett. Bosszankodtak is mind a ketten.

- Dehát mit vársz a fronton? - nyugtatgatta Ferkó a morgolódo Attilát. - Itt mindig történhet valami. Valakinek észnél kell lenni. Holnap egész nap szabadok leszünk, majd kipótoljuk.

- Nem is a szolgálat bosszant, hanem olyan nyugtalan éjszakám volt. Azt álmodtam, hogy lelőttek bennünket, zuhantunk és nem tudtunk kiugrani.

- Abban bízzál, hogy az álmok nem szoktak beteljesülni. Holnap majd koccintunk az új évre és elfelejtéd az egészet. Gyere, nézzük meg, van-e postánk.

Attila az édesanyjától kapott csomagot, benne levél, apróságok, és egy kis takaros mákos bejgli. Kicsit már száraz volt ugyan, de úgy fogyasztották el, mint a szent ostyát a templomban.

Ferkó nem kapott semmit.

- Úgy látszik, beteg a nagynéném - jegyezte meg. - Amikor utoljára láttam, már akkor is csak feküdt-kelt.

- Ne búsulj, pajtás, majd holnap megvigasztalódsz.

A másnapra gondolva Ferkó elmosolyodott.

Jókedve még újév napján is tartott, nemcsak azért, mert eseménytelen volt az éjszakájuk, hanem mert tudta, hogy Annával találkozik. Egy üveg bort vitt magával és beköszöntött hozzájuk.

- Boldog új évet, az egész családnak! - kiáltotta vidáman, ahogy a házba belépett.

Fölemelte a borosüveget, le akarta tenni az asztalra, de nem volt rá ideje, mert Anna a nyakába ugrott és csókolva simogatta az arcát.

- Istenem, hogy aggódtam érted - mondta zokogva. - Csakhogy itt vagy!

Ferkó kissé meglepődött, a szülőkre nézett kérdően, miközben szelíden átkarolta Annát. Az anyja törülgette a szemét, majd lassan lehajtotta a fejét. Az öreg bólintott egyet:

- Legalább ti szeressétek egymást ebben a gonosz világban. Úgy látom, ez az Isten akarata. Boldog új évet, gyermekeim!

Ferkó úgy érezte, hogy ha ebben a pillanatban meghalna, akkor is teljes lett volna az élete.

A tiszti étkezde zsúfolásig megtelt a pótszilveszterezőkkel, akik előző nap szolgálatban voltak. Jó hangulat, füst, egyenletes zsongás töltötte be a termet. A két barát félrehúzódva iszogatott egy sarokasztalnál. Attila felemelte a poharát.

- Isten-Isten, igyunk az új évre! Éljen ezerkilencszáz-egyvenhárom, illetve, mi éljünk!

- Legyen igazad! - mondta Ferkó elgondolkozva, és belekortyolt poharába. Kis hallgatás után újra megszólalt. - Ugye, te jó barátom vagy?

- Nem, pajtás, tévedsz, én a legjobb barátod vagyok.

- Ha így van, akkor megkérlek, légy a tanúm!

Attila kimeredt szemekkel, csodálkozva nézett a barátjára.

- Tanúd?!... Hol?... Mi a fenét csináltál?
 - Igen, tanúm az esküvőmön.
 - Tanúd az esküvődön? Jól értettem?!
 - Jól!
 - Te meszet ettél? Vagy berúgtál valahol?
 - Nem ettem meszet és részeg sem vagyok.
 - Dehát kit akarsz elvenni? Hogyan, hol és mikor?
 - Annát, a házukban és holnap.
 - Állj meg! Előbb iszom egy kortyot... így nyugodtabban beszélek. Gondolhattam volna, hogy Annáról van szó! Tehát beteljesedett a mézesbödön-elméletem: beleszálltál és ott ragadtál. Ez mind jó, de házasságot kötni?... Tisztában vagy azzal, hogy ez törvényesen lehetetlen?! Hogy képzeled? És mért van erre szükséged? Nem értelek...
 - Mindennel tisztában vagyok, de én úgy szeretem Annát, mint soha senki mást, és ő is szeret engem. Ez nem elég a házassághoz? Mindig arról ábrándoztam, hogy valaki nagyon szeressen, mert ez hiányzott eddig életemből. Egy asszony, aki csak értem van és én őérte. Most megtaláltam ezt az asszonyt. A törvényességre meg fütyülök.
 - Jó, jó, megértelek, hiszen a barátom vagy, meg kell, értsenek. De mégis, ki előtt akarsz házasságot kötni? Úgy értem, lesz ott valaki, aki összead benneteket?
 - Igen, egy orosz pópa.
 - Pópa?... Honnan? Hiszen a kommunisták betiltották a vallást.
 - A nyilvános vallásgyakorlást igen, de a lelkeket Istentől nem lehet elzárni.
 - Ejnye! Nem is tudtam, hogy vallásos vagy, úgy beszélsz, mint valami hívő.
 - Ez most más téma. A pópa itt él mint paraszt, de a hivatásának eleget tesz titokban. Vagy, ha tudnak is róla a hatóságok, megtűrik.
 - Azért még egyet kérdezek: te katolikus vagy, így akkor ez a házasságkötés a hited szerint érvénytelen.
 - Nézd, ha van Isten, úgy is csak egy van. Nem mindegy, hogy melyik szolgája adja a beleegyező áldását ránk?
- Attila hosszasan hallgatott, majd újra megszólalt, szinte suttogva beszélt:
- Ha arra gondolok, hogy mi itt mindannyian naponta parolázunk a halállal, csakugyan neked kell igazat adnom. Nem vitázom. A tanúd leszek.
- Fölemelte a poharát, és a barátjával koccintva mosolyogva mondta:
- Még egyszer, boldog új évet, igyunk az élők igazára!
- A gép egyenletes, megnyugtató zúgással repült nyugat felé. Attila aggódó arccal nézett a barátjára.
- Tarts még ki, Ferkó - mondta biztatóan. - Még húsz perc és biztonságban leszünk.
 - Hányadika van?

- Január tizenhét.
- Ugye mondtam: a sötét foltok...
- Igazad volt. Bekerítették bennünket.

...Ferkó, riadó!!! Rohanjunk a géppuskaálláshoz! Gyere! Hol vagy?...

Elestél?... Mi van veled?! Szentséges Úristen, a melled...

Hagyj, menekülj! Nekem végem...

Nem! Gyere! Föl tudsz állni? Kapaszkodj belém! Így... A gépünk bemelegítve. Szorítsd a nyakam jó erősen! Pár lépés még!...

Nahát, Anna nem szép, hanem gyönyörű! Akarod-e Ferencet férjedül?...

Annát akarod-e?... Igen! Ámen...

- A madár...
- Mit mondasz, Ferikém?
- A madár...
- Milyen madár?
- Az... a... ott... hív... a madár...
- Röpül; katona, röpülj!

A második világháborúban ötven éve hősi halált halt pilóta unokabátyám emlékére.

Beteghordó feketében

A városi kórház személyzeti ügyeletes szobájában ülünk egymással szemben: Sebők József beteghordó és én.

- Kedves Sebők úr - kezdtem a mondanivalómat -, Molnár Károly barátom biztosan telefonált önnek, hogy mi járatban vagyok most itt?

- Igen, azt említette, hogy valami riportfélét szeretne velem csinálni, amihez nekem nem sok kedvem van, de ő nagyon jó emberem, és a kérésére rendelkezésére állok, noha nem értem, mit tudnék én magamról mondani, egyszerű ember létemre, hiszen nem vagyok híres, se miniszter, se világbajnok. Ha jól értettem a nevét: Takáts úr, ugye?

- Igen, Takáts István vagyok, és kérem, hogy ne vegye tolakodásnak ittlétemet, inkább baráti találkozásnak.

- Hát, tessék, ha már együtt vagyunk, kérdezzen!

- Sebők úr, először mondana talán valamit az életéről? Gondoltam, hogy arról szívesen beszél, és majd lassan odakanyarodunk, amire igazán kíváncsi vagyok.

Nagy sóhajtás előzte meg a nekikezdést.

- Kilencszáznegyvennyolcban Mórahalmon születtem. A szüleimet tizenöt holdjuk miatt kuláklistára tették az ötvenes évek elején. Szegedre költöztünk. Ott apám, anyám dolgozott. Miután elvégeztem két gimnáziumot, visszaköltöztünk a falunkba. Befejeztem a középiskolát, de nem érettségiztem le. Eleinte a vágóhídra jártam dolgozni, be a városba. Behívtak katonának. Ott az iskolai végzettségem, meg nem tudom mi miatt tisztí iskolára vezényeltek. Mikor megkaptam az aranycsillagot, Kiskunfélegyházára helyeztek. Ott megnősültem. Két szép gyermekünk született, akiket megölt az a rohadt gyilkos! Jól éltünk, szépen megvoltunk. A házasságunk akkor kezdett romlani, amikor kirúgtak a katonaságtól, mert kitalálták, hogy politikailag alkalmatlan vagyok. Azt is rám fogták, hogy disszidálni akarok. Visszaköltöztünk Mórahalomra. Nem volt állásom. Valaki ajánlotta a „libázást”, jobban mondva, a libanevelést. Nekifogtam, szinte éjjel-nappal dolgoztam. A kiskunfélegyházi Baromfi-feldolgozóval kötöttem szerződést; ők Franciaországba exportálták a máját. A nagy fáradtság megérte, jól fizettek a libák. Az asszonynak azonban az Isten pénze sem volt elég, betyárul költekezett. Emiatt állandó viták voltak köztünk. Veszekedtünk, civódtunk, elhidegültünk egymástól. A válás után Pestre mentem, a gumigyárban dolgoztam. Falubeliectől hallottam, hogy az asszony összeállt Hajagos Imre öcsével.

- Az ki is?

- Hajagos Imre?

- Igen.

- Hát a gyilkos!

- Igen, már emlékszem a nevére, az újságokban olvastam annak idején.

- Azt hiszem, hogy a tragédiánk egyik forrása ez az élettársi kapcsolat volt. - Egy pillanatra megállt a beszédben, kérdően rám nézett. - Egyáltalán érdekli ez magát?

- Hogyne, nagyon, csak folytassa, engem az érdekel a legjobban!

- Az a gazember bejáratos lett a volt feleségeméknél, és megismerkedett a velük egy házban lakó sógornőmmel, az asszony húgával. Összemelegedtek, és az a bolond nő elment Hajagos-sal, aki éppen akkoriban rúgta ki a tanyájából az agyongyötört, nem tudom, hányadik élettársát. Többen mondták is a sógornőnek - ismervén ezt a vadembert -, hogy nem lesz ennek jó vége, ami be is következett.

- Mondja, Sebők úr, tulajdonképpen milyen ember volt ez a Hajagos Imre?

- Hogy milyen ember?... Én közletről ismertem, mert a hetvenes évek elején együtt dolgoztam vele. Közösén neveltünk libákat a tanyáján, és akarva, nem akarva beleláltam a családi életébe: előtte nem maradt meg senki; ütötte-verte a feleségét, a kicsi gyerekeit, még az apósáékat is megverte.

- Magával nem kezdett ki?

- Nem, mert én békés természetű vagyok, és nem is tartoztunk egy súlycsoportba. Arra nagyon ügyelt, hogy nála erősebbel ne kezdjen ki.

- Milyen alkatú volt egyáltalán?

- Inkább alacsony, vékony termetű. Fialább korában bokszolt, de a kilóiból ítélve úgy gondolom, hogy könnyebb súlycsoportban bonyolozhatott.

- Ivott?

- Azt nem mondhatom, nem volt részeges, de kötekedő természete miatt kerülték az emberek. Börtönben is ült, mielőtt én megismertem. Úgy mondták, garázdaságért és súlyos testi sértésért. Hosszabb ideig rendőri felügyelet alatt is állt. Kegyetlen természetét az állatokon is kiélte: a kuttyáját ütötte. Kivagyiságból nemegyszer saját jószágai közé hajtott a kocsijával, és jó néhányat szétaposott. Ilyenkor dühöngött-e, vagy csak szórakozott? Egyébként jól tudott színéskedni. A kocsmai társaságot szinte meg tudta ríkatni, annyira sajnáltatta magát. Mindig azt mondta, hogy ő szerencsétlen, magányos, szegény ember, akit mindenki elhagy. Hogy mért, arról nem beszélt. Amikor szerencsétlen sógornőm leromolva, saját árnyékaként, húsz évet öregedve otthagya, állandóan üldözte, könyörgött neki, hogy menjen vissza hozzá. De az asszony látni se akarta többé. Nem sokkal a tragédia előtt, amikor a sógornőm kismotorral a város felé hajtott az ügyvédjéhez, hogy a bútorait Hajagostól törvényesen visszaszerezze, az a gazember megleste, a kocsijával utána hajtott, és egy mellékútra kényszerítette. Ott bevon-szolta a kocsijába, lekötözte, a száját betömte és megerőszakolta. Az asszony ezért följelentette. Hajagost behívták a rendőrségre, de pár nap múlva kiengedték.

- Nem gondolja, Sebők úr, hogy ennek az ügynek még jogi következményei lettek volna?

- Biztosan, és azt hiszem, ez a tény is indítékként szerepelt későbbi tettében, mivel nagyon félt a börtöntől. De most kicsit vissza kell mennem időben, mert a velem történetekről csak odáig beszéltem, hogy válás után fölmentem Pestre dolgozni. Egy idő után meguntam a bitang életet, pedig jól kerestem. Visszamentem Mórahalomra. Munkaalkalom akadt bőven. Egy legénykori lányismerőssémmel jöttem össze, és hamarosan beköltöztem a szüleinek a házába. Nem sokkal később összeházasodtunk, és kislányunk született. Jól megvoltunk, de a gyerme-keim nagyon hiányoztak. Megtudtam, hogy a volt feleségem magányosan él Pesten. Többször meglátogattam őket; a gyerekek mindig nagyon örültek nekem. Később az anyjukkal együtt ők jöttek le hozzánk. A két asszony is megkedvelte egymást, egész baráti viszony alakult ki köztük. A gyerekek nálunk nyaraltak többször az anyjukkal együtt. Szerettek a csengelei tanyánkban, amelyet az apósomék besegítésével vettünk. Imádták a szabadságot, az állatokat, ami nem is csoda, hiszen a fővárosban csak az aszfaltot ismerték, meg a külváros sivár, kopott falait. Nyolcvankilenc nyarán is eljöttek a tanyába, ahol éppen nagy volt a készülődés, na nem

lakodalomra, hanem libakopasztásra. Azt úgy jó csinálni, egyszerre, mert akkor jobban elviselik a libák ezt a számukra nem éppen kellemes tortúrát. Tizenketten jöttek össze, köztük két férfi segítség is. Másnap kora reggel kezdtek volna... Nagyboldogasszony napja volt, augusztus 15-e. Én munkában voltam. Hazajövet láttam, hogy az apósom ott bütyköl a kertben, közben hallgatta a rádiót, ami egy széken volt az udvar közepén. Jó hangosan szólt, az ötórás híreket mondta. Nem értettem tisztán, nem is nagyon figyeltem oda, bár megütötte a fületem, hogy valami csengelei tanyát és tüzet emlegetnek. Nem tudtam mire vélni az apósom magatartását: hirtelen eldobta a kapáját, és rohant felém, hevesen hadonászva kiabált: Józsi, Józsi! Ég a tanya! Ég a tanyád, most mondta a rádió! Rosszul lettem. Az asszony, a gyerek?! - üvöltöttem kétségbeesetten. Az öreg megnyugtatóan, hogy ők itthon vannak, átmentek a boltba. A szomszédok is összeszaladtak, azt sem tudtam, mit csináljak. Kértem a barátokat, ismerősöket, hogy vigyenek ki kocsival a tanyára. Senki sem volt hajlandó, mindenkinek volt valami kifogása. Mint később megtudtam: kíméletből. Rohantam telefonálni a rendőrségre. Hosszas össze-visszakapcsolásokkal tépték az idegeimet. Végre megszólalt az illetékes. Alig tudtam kinyögni, hogy mit akarok. Szemtelen hangon megkérdezte, hogy hívják a gyerkeimet. Sebők Mónika és Sebők Zoltán - üvöltöttem a kagylóba. Egy jó darabig néma csönd... Majd végre megszólalt az ezredes, de egészen más hangon, kissé lefogottabban. Elmondta, hogy a lányom meghalt a helyszínen, szénné égett. A fiamat égési sebekkel a gyermekklinikára szállították. Lecsaptam a kagylót; elfelejtettem megköszönni a fölvilágosítást.

Sebők elakadt a beszédben. Az egyik tenyerét a szeméhez emelte, és kis idő múlva elcsukló hangon suttogetta. - A fiam... a fiam a nyolcadik napon halt meg. Hangja zokogásba fulladt. Hallgattunk...

- A kislányom tizenhat, a kisfiam tizenkét éves volt - kezdte újra -, de ott égett még az anyjuk, a nagymamájuk, a sógornőm lánya, Hajagos menyé és egyéves unokája; azonkívül még két szomszédasszony. Csoda folytán egy kislány életben maradt.

- Mi lett a két férfival?

- Azok a kiskonyhában aludtak hátul, és sikerült nekik elmenekülniük. Ők értesítették a rendőrséget.

- Nem értem, a többiek hogy nem próbálkoztak az ajtón vagy az ablakon kitörni?

- Azért, mert Hajagos ördögi módon tervezte ki a gyújtogatást. Két bűntársa volt: a tizennégyéves fia és egy barátja. Az ajtót észrevétlenül betámasztották, hiszen mindenki aludt kora hajnalban, azután szinte egyszerre beverték az ablakokat és égő kanócú „Molotov-koktélok” hajigáltak be a szobába, és utána benzinnel töltött műanyag kannákat. A ház belseje szinte egyszerre robbant. Hogy teljes legyen a mű, még kívülről is körüllocsolták benzinnel a ház tövét, és meggyújtották. Kívül-belül láng, pokol... Ki tudott volna megmenekülni?

- Szörnyű halál lehetett - mormoltam magam elé.

- Látja, nekem is ez a rettenetes. Rémálmaimban látni szoktam a sikoltozó, fáklyaként égő gyerkeimet. Olyankor előnt a víz, és rendszerint a feleségem költséges hangos nyögése és jajgatása miatt. Gondolhatja, ha módomban állt volna, apró darabokra vágtam volna a gyilkosokat.

- Velük mi lett? Azt hallottam, hogy Hajagos öngyilkos lett, föbe lőtte magát.

- Igen, és egy pisztolylövéssel magával vitte a sógornőmet is. De hogy került ő a gyilkos kocsijába, ez rejtély előttem. A gyerek, aki különben apai parancsra cselekedett, hat évet kapott. A bűntársát halálra ítélték, de pont akkor törölték el a halálbüntetést. Én most negyvenkét éves vagyok; ha azt az akasztófárávalót húsz év után kiengedik, lesz hozzá pár szavam.

- Látom, elfáradt a visszaemlékezésben. Még csak annyit mondjon, mi lehetett az oka ennek a szőrmű tettnek?

- Ezt még élek, sohasem tudom megmagyarázni, megérteni, de azt hiszem a kriminológus szakemberek sem. Anyagi haszon nem hajtotta Hajagost. Mint ahogy már mondtam, a sógornőm iránti szerelme megvadította, de, hogy ártatlan emberek esnek áldozatul?... Intézte volna el kettejük között, hiszen az ő osztópörük volt. És képes volt a saját unokáját is megölni! Miért...? Nem tudom... Nem értem...

Hazafelé menet nem tudtam szabadulni a képtől: a hallgatag, végtelen alföldi táj, benne a zsarátnokaiba omlott tanya, amely sohasem fog beszélni.

Hadifogsági töredékek

Amerikai kézen

Az őrök nem sokat törődtek velünk, a háborúba leventeként belekeveredett legényekkel, de szigorúan tartottak, egy kis dániai falu melletti fogolytáborban, amely korábban valamilyen német koncentrációs tábor lehetett. Én, Ambrus Péter, soha sem voltam a határainkon kívül, és nem tudtam, hogy miért vagyok itt, a tenger közelében, ahol éjszaka mindig olyan nyirkos hideg járta át a bőrünket. De nem is az volt a baj, hanem, hogy kevés volt a koszt.

Emlegették, hogy fogolynak ennyi meg ennyi kalória jár, de én azt sem tudtam a paraszti fejemmel, hogy mi az a kalória, csak mindig éhes voltam.

Az amerikai katonák unták az őrseget, vagy cigarettáztak, vagy rágógumit rágtak, nagyot köpködtek felénk, ha közelítettünk az őrtoronyhoz.

Hajtott a fiatal, egészséges gyomrom. Azt mondtam Szabó Jóska komámnak, aki kiszombori volt:

- Figyelj, Jóska! Nézd mennyi veréb van itt a táborban, tudod milyen paprikást lehetne belőlük főzni?

- De nincs paprikánk! - válaszolta a barátom.

- Mindegy - mondtam -, de a húsa jó, én már ettem.

Néhány fogolytársammal összeálltunk, a kevés kenyérünkből morzsákat hintettünk szét, és pokrócokkal vártuk a madarakat. Kicsi volt a zsákmány. Őt-hat verébből nem lehet ennyi éhes hasra főzni. Mit csináljunk? Volt köztünk egy fényező-mázoló inas, már csaknem segéd, Csákinak hívták, azt mondta:

- Ide figyeljete! A faluba mindig kiengednek néhányunkat munkára, eszkábáljunk össze egy-két kalitkát, tegyük bele az elfogott verebeket!

- És aztán? - kérdeztem.

A fiú a homlokára ütött:

- Na, figyeljete, én szoktam festegetni az amiknak, bútort, falat, mindent. Hozok egy kupa sárga festéket.

- Az meg minek? - kérdezte valamelyikünk.

- Szép kanárikat csinálók ezekből a verebekből, és a parasztoknál eladjuk őket.

- Ezek csak csiripelnek, ha mernek, de nem énekelnek - mondom neki.

- Ne törődj vele, csak adjuk el, és valami ennivaló csak kijut.

El is adtuk. Kaptunk értük krumplit, kenyeret, vaját, szalonnát. Olyan szép sárgák voltak szegény verebek, hogy még a kanárik is megirigyelték volna a színüket, valósággal virítottak messziről is. A dánok örültek a vásárnak, hiszen ilyen ritka madarat ebben az északi országban nagyon sok pénzért árultak valamikor, de a háború alatt ez a piac is elsorvadt.

Huja volt!... Zabáltunk egy pár napig, azután beütött a ménkü.

Raport!...

Sorakoztunk a tábor udvarán. A parancsnok két kísérővel és egy idősebb nővel végigsétált előttünk. Az egyik katona magyar származású volt, ő tolmácsolt:

- Ki adta el a kanárikat?!... Izé... A verebeket?

- Mi a fene történhetett? - súgta a mellettem álló Szabó Jóska a fülembe.

A válasz meg is jött a parancsnok szájából:

- Ez a hölgy panaszt tett, hogy magyar hadifoglyoktól - maguktól! - vett egy kanári madarat. Tegnap kitette az udvarra, és mialatt kiment a legelőre az állataihoz, hirtelen zivatar keletkezett, és mire visszajött, egy verebet talált a kalitkában, alatta egy sárga folttal. Jelentkezzenek! Kik adták el a madarat?! Én tudom, maga ott... Hogy is hívják, Csáki, csak maga juthatott festékhez!...

Csáki Gyuri elsápadt, majd piros lett, nyögött egyet, és keserves, dadogó hangon azt mondta a tolmácsnak:

- Nem tudtam, hogy az amerikai festék ilyen rossz minőségű, és vízzel is lemosható.

- Mi?! - kiabálta a parancsnok, miután a tolmács lefordította neki Gyuri motyogását. - Hogy az amerikai festék?! Ez kizárt dolog! - Majd az asszonyhoz fordult.

- Madame, ezt a csalást nem a mi hadifoglyaink követték el, mert az amerikai festéket egy zápor nem moshatja le. - Oszolj!

Nagyon szigorú parancsot kaptunk, hogy a munkából hazajövet semmit sem hozhatunk a táborba, sem élelmiszert, de különösen robbanóanyagot, kézigránátot nem. A kapuban mindig végigtapogattak bennünket. Akinél a zubbony alatt vagy a nadrágszárban krumplit, kukoricát vagy marharépat találtak, két hétig nem engedték dolgozni, és csak fél adag ételt kapott. Ez súlyos büntetés volt, mert odakinn a parasztok csak jóllakattak bennünket, még a fősvénye is, legalábbis főtt krumplival.

Ősz lévén káposztaszedésre ment egy csoportunk, velük én is. Örültem neki, mert úgy gondoltuk, hogy legalább telezabáljuk torzsával magunkat. Dolgoztunk szorgalmasan, úgy magyar módra. A parasztgazda meg is volt velünk elégedve. Egyszerre csak Szabó János, aki mellettem vezette a sort, elkezdett püsszegni, és megállt:

- Péter - mondta halkán -, állj meg! Ne mozdulj!

- Miért? - kérdeztem.

- Psszt! Odanézz! Ott egy nyúl!

Valóban, tőlünk öt méterre egy vadnyúl rágott önfeledten egy káposztafejet.

- Mit akarsz? Hiszen nincs puskád.

Lehajolt egy jó darab kőért - köves talaj volt -, négykézláb óvatosan megközelítette a nyulat. Szerencsére a vad felől fújt a szél, így sem a szagot, sem a halk zajt nem vette észre.

Puff! Behunytam a szemem... Jóska ugrált.

- Eltaláltam, eltaláltam! - kiabálta. És már föl is kapta a „megboldogult” nyulat.

- Fogd meg, milyen szép nagy jószág, kan, van vagy négy-öt kiló.

Tényleg ritka szép zsákmány volt.

- De Jóska, mit csinálunk vele? Itt nyersen nem ehetjük meg, a táborba pedig nem vihetjük be
- mondtam neki.

- Várj! - ütött szokása szerint a homlokára. - Látod, milyen jó, hogy a múltkor az istálló ablakpárkányáról elemeltem egy kis gombolyag madzagot, gondolván, hogy sose lehet tudni, mire lesz jó.

- Hát mire? - kérdeztem tőle.

- Rákötjük a nyúl lábára, és húzzuk magunk után. A zsinór legalább húsz méter. Aztán a nyulat kint hagyjuk, miután átkutattak bennünket bemegyünk a táborba, éjszaka pedig óvatosan behúzzuk a madzag segítségével. Jó lesz mi?

- Úgy érted, hogy eldobod a madzagot, mielőtt az őr átvizsgál bennünket? - kérdeztem.

- Hát persze, úgyis elég nagy a fű meg a gaz a kapu előtt.

- És a többiek mit szólnak? - mondtam Jóskának.

- Ők is esznek belőle, örülnek, ha hallgathatnak.

A munka végeztével gazkévébe csavartuk a nyulat, száz méterrel a kapu előtt kicsomagoltuk belőle, és a barátom elkezdte húzni a madzagnál fogva.

- A betyárját! - kiáltott föl. - Épp most kaszálták le a fűvet a kapu előtt! Jól nézünk ki. Mindegy, megpróbálom.

A kapu elé értünk. Jóskát körülfogtuk, hogy föltűnés nélkül dobhassa el a zsinórt, de azt csak a vak nem láthatta. Jött az őrség, tapogattak bennünket; semmi, csak a madzag virított. Az egyik katona észrevette.

- Ez mi?! - tolmácsolták a kérdést. Jóska rajta állt a madzagon.

- Csak nem gyújtózsínór? - kiáltotta az őr. - Mi van a végén?

A barátom megint elsápadt, azután piros lett. Rákiabáltam, hogy most már húzd be a nyulat, mert bajba kerülünk, nézd, hogy szorongatja ez az amcsi a géppisztolyát.

Jóska savanyú, szomorú arccal kezdte a zsákmányunkat vontatni, mint mikor a halászok komótosan húzzák a hálót.

Odaért a nyuszi.

Valamit káromkodott a katona, de a tolmács csak annyit fordított:

- Nem tudják, hogy a táborba semmit sem szabad behozni?!

Jóska nyelt egyet:

- Tessék megmondani a tábornok úrnak - így a tolmács felé -, hogy ismerjük a parancsot, és be is tartjuk.

A fordító már mosolyogva közvetítette az őr kiabálását:

- És ez a nyúl! Ezt akarták behozni!

Jóska megint elsápadt, azután halkán, meggondoltan válaszolt:

- Kérem, a rendelkezés úgy szól, hogy bármit is tilos behozni!

- Na! - biccentett a katona. - Akkor ezért büntetés jár!

- Bocsánat, mi nem hoztunk be semmit!

- És ez az állat? - mutatott a nyúlra. - Ez semmi?! - kiáltotta ismét az őr.

- Elnézést - rebegte Jóska -, mi nem hoztunk semmit, mi húztuk, az pedig nem tilos.

A tolmács hangosan röhögve fordított. Az őrmester meglepődve körülnézett, föltolta a sapkáját a feje búbjára, és zavartan mondta:

- Fölhívom a parancsnokságot.

A parancsnok a beosztottjának furcsa, nem teljesen érthető telefonálása miatt személyesen jött ki a kapuhoz.

- Jelentsen, őrmester! - kiáltotta. - Maga meg mit röhög? - ripakodott a tolmácsra.

Az vigyázzba vágta magát, és utána már nem fordított. Mi azt láttuk, hogy az őrünk magyaráz, a parancsnok meg nézte a madzagra kötött nyulat, meg is húzta a madzagot, és utána elkezdett hahotázni, rámutatott Jóska barátomra (a tolmács ismét működésbe lépett):

- Hát maga a tettes?! - és tovább nevetett, a hasát fogta. - Őszintén szólva ez az ötlet, hasonló helyzetben nekem sohasem jutott volna eszembe. Vigyék a nyulat!

És kivételesen jóllaktunk.

Francia kézen

Egyik kollégám, volt évtársam, barátom mesélte; ha nem igaz, lelke rajta.

Valahol Nyugat-Németországban kerültünk fogságba. Francia katonák kerítették körül a barakkjainkat, meglehetősen gorombán terelgettek össze bennünket.

- Disznó fasiszták, boche-ok - kiabálták. (Így nevezték a németeket az első világháborúban.)

A parancsnokunk gyöngé franciaságával próbálta magyarázni, hogy mi egészségügyi alakulat vagyunk, és nem németek, hanem magyarok. Fogalmuk sem volt, kik vagyunk, van-e országunk; éppúgy, mint Clémenceau-nak a trianoni békeszerződés idején.

Valahová Normandiába szállítottak bennünket, teherautókkal. Szép zöld ország, rengeteg tehénnel. Útközben nem adtak semmit sem enni; inni éppen időnként lehetett. Akinek a tarisznyájában volt valami, az jobban bírta az utat. Szédelegve érkezünk egy mezőre. Néztük, hol a fogolytábor, de csak egy tuskésdróttal körülkerített területet láttunk, őrbódéval, földél sehol. Néhány toronyból szigorúan néztek ránk a töltényhevederrel megpakolt géppuskák.

Betereltek bennünket a drót mögé.

- Biztosan csak átmenetileg - mondta a mi parancsnokunk.

Ez az „átmenetileg” több volt, mint egy év. Akinek nem volt sátorlapja, az esőben, sárban tocsoghatott és fagyoskodhatott. Sok tüdő- és vesegyulladás kínozza és irtotta a társainkat.

A koszt pocsék volt, de főleg kevés. Azt is úgy osztották ki, hogy afrikai származású őrök mindenféleképpen neveztek közben bennünket. A legenyhébb becézésünk a „disznó” volt. Én négy évig tanultam franciául, át voltam itatva a „l'esprit française” („a francia szellem”) szellemével, és jobb lett volna, ha őrök gyalázkodásából nem értek semmit.

Negyvenöt ösze felé jártunk, a parasztok segítséget kértek a betakarításhoz. Mindenki örömmel jelentkezett, de naponta csak negyven emberre volt szükség. Végre rám került a sor. Krumplit szedtünk. Nyersen csak nem lehetett megenni, ezért teleraktam a nadrágom és a zubbonyom is vele, ami belefért, alig tudtam járni. A többiek szintén ugyanígy tettek.

Én mentem be elsőnek a táborba. A kapuban álló őr rögtön kiszúrt. Bekísért az őrszobába. Ott nagy volt a vidámság, bort ittak, voltak vagy ötven A cigarettafüsttől alig lehetett látni. Az egyik imbolyogva, szuronnyal a kezében elem állt.

- Vetközz le, te pizsok - kiabálta, és a villogó gyilokszerszámaival az orrom előtt hadonászott.

Majdnem sírva fakadtam, mikor hullottak belőlem a szép, nagy szemű krumplik, mert a nagyját válogattam. Ott álltam teljesen meztelenül a krumpli kupac közepén.

Az asztaltól fölállt az egyik katona, rám mutatott, és fölkiáltott:

- Nézzétek, milyen szép fehér segge van!

- Ez igen! - mondta az, aki a vetkőzésre kényszerített. - De én leszek az első!

A hátam mögé ugrott, és a szuronya hegyét a nyakszirtemhez nyomta, és én ösztönösen egyre jobban előre hajoltam. Egyszerre csak nagy fájdalmat éreztem a végbelemben... Megerőszakoltak...

Utána a többi négy is, szuronnyal a nyakamban. Ezt is megértem...

Amikor elengedtek, vigasztalásul megjutalmaztak a disznók öt szem krumplival. Azt ugyan megettem, de két hétig csillagokat láttam a latrinán.

A bogaras sebész

Mindenki Misinek hívta, még az is, akinek nem illet volna; az apáca nővérek is így nevezték egymás között, de a portás is: Misi tanársegéd úr itt van, ott van, operál, az ambulancián dolgozik!

Az orvosszegény második világháborúban nagy volt az intézetben a hajtás. Sokszor néhány órás szünettel három napig a műtőben dolgozott. Nem voltak tudományos ambíciói, de az egyszerűbb gyulladásos vakbelet tizenöt perc alatt kikapta a beteg hasából. A kilyukadt gyomor műtétéhez elég volt neki harminc perc. Az epekővel sem vergődött sokáig.

Mikor az izzadt műtősapkáját ledobta, bement a szobájába, megivott egy üveg bort, és levette a könyvespolcáról Brehm Állatvilágából az egyik kötetet, azt olvasgatta a bolhától az elefántig.

Bár tagja volt a vadásztársaságnak, sohasem lőtt meg egy állatot sem. A többiektől sumákolva félrement az erdőben, és kereste a fiatal sebesült vadakat, magával vitte őket, és gyógyígtatta a kis állatokat. Még a rókalyukba is belenyúlt, mert tudta, nem sokkal előbb lelőtték a szülőket. A kis róka, amelyet sikerült megfognia, így is megmarta a kezét. A biztonság kedvéért kénytelen volt a veszettség elleni oltás kellemetlenségeit is elviselni.

A kertvárosban bérelt egy kis ócska házat, és ott tartotta, szelídítette vadjait. A kertben őzek, vadnyulak legelészték, sündisznók bóklásztak, a rókákat ketrechen tartotta. Egy idős ember volt a segítsége, ő látta el állatait. A Holt-Maros kis ága beszolgált a telek végébe, úgyhogy a vadkacsák is megtelepedtek ott. Ha ideje volt, kiment a kertjébe, és simogatta, becézte kedvenceit. Mindegyiknek nevet adott, és azok hallgattak is rá. Még a vadkacsák is gágáltak neki, nem röppentek föl, amikor közeledett hozzájuk.

A szerelmi élete, ha ezt a szót használjuk, hogy „szerelem” nem volt valami gazdag. Aki éppen előfordult. Hálás beteg vagy aki arra járt. Az apácáknak túl hosszú volt a szoknyájuk, de nem is engedték volna, hogy alányúljon, pedig szívesen megtette volna.

Egy napon megkapta a SAS behívót: jelentkezzen az „ilyen-olyan” parancsnokságon! Előző este kiment a kertjébe, valamennyi szelíd állatát megsimogatta, kinyitotta a kaput, és szabadon engedte őket. Volt olyan őz, amelyik nem is akart elmenni, úgy kellett kitéssékelni.

A Don-kanyarban kötött ki. Érezte, hogy ehhez a hiábavaló háborúhoz semmi köze sincs, de azoknak sem, akik sorra pusztulnak és sebesülnek. Operált éjjel-nappal, a többi sebész kollégával együtt. Sokszor elfelejtették, milyen nap is van.

A magyar hadikórház barakképületének ócska deszkaajtáját ideges-gorombán berúgták. Három géppisztolyos szovjet katona rohant be, az ujjukat a ravaszon tartották. Az ajtóval szemben volt az összetákolt műtő. Misi doktor éppen operált, maga sem tudta már, mióta. A katonák a műtő ajtaját is kinyitották, és fenyegetően az ott lévőkre fogták a fegyverüket.

Misi fölnézett - éppen egy haslövéses szovjet sebesültet műtött:

- Az anyátok! - kiabálta magyarul -, ez egy ruszki szoldát!

A szakaszvezető-féle fölnyomta homlokán a sapkáját, majd levette, kicsit meghajtotta a fejét, és annyit mondott:

- Harasó, doktor.

Így esett fogságba a „bogaras sebész”.

A Krím-félszigetre vitték egy nagy táborba. Lehetek vagy tízezren, nagyobbára magyarok, de németek, románok is voltak ott, azok valószínűen a sztálingrádi csatában estek fogságba.

Mit csináljon egy sebész a fogolytáborban? Operál, de mivel? Ami van Rozsdás szikék, érfogók, kifőzött fekete varrocérna, de azért, ha nagy baj nem volt - amíg a betegek nem voltak legyöngülve -, a legtöbben meggyógyultak.

A barakk-kórházban dolgoztak, jó néhány egészségügyi segítség is akadt. Misi, ha szabadideje volt, sétálgatott a táborban. Apró rovarokat nézegetett, és próbálta őket a fajtájuk szerint helyre tenni.

Egy nap riadtan toppant be a barakk „szobájába”, lyukába, kedvenc szanitéce:

- Doktor úr! Főhadnagy úr! Jöjjön már, nézze azt a sziklatetőt a tábor végén, tele van mérges kígyókkal!

- Sándor, mit keresett maga ott?

- Csak egy kicsit levegőztem, és szét akartam nézni, de nagyon megijedtem. Én ennyi kígyót egy rakáson még a pesti állatkertben sem láttam.

- Na, akkor siessünk, még meleg van, mert most alszanak.

- Minek doktor úr?

- Megnézem, milyen fajták, mert ha nem mérgesek, akkor néhány elkelné a ház körül.

- Kígyók! Doktor úr?

- Nem vette észre, hogy cincognak, dörömbölnek éjszaka az egerek?

- Hát dehogynem, még a ballábas bakancsom is kirágták.

- Nahát, ezek az egereket megeszik.

- De nehogy mérgesek legyenek.

- Jöjjön velem, mindjárt meglátjuk.

- A főhadnagy úr ért hozzá?

- Hja, ha a nőkhöz úgy értenék, mint az állatokhoz, akkor én lennék a huszadik század Casanovája.

- Bocsánat, azt az urat nem ismertem.

- Nem baj, gyerünk!

- Doktor úr, hozok egy botot!

- Semmit! Csak jó szorosan fűzze be a bakancsát, közvetlen mögöttem jöjjön, és rá ne lépjen egy kígyóra sem!

Óvatosan kapaszkodtak föl a kis kiemelkedő sziklatetőre. Az örök nem törődtek velük, mert onnan úgysem lehetett volna sehová sem eljutni. Mikor fölérték, Misi doktor elképedt, a térdére tette a kezét, kissé leguggolt, és nézte a sok sütkérező kígyót.

- Doktor úr! - mondta a szanitéc -, én visszamegyek.

- Sehová, Sándor! Tudja milyen ritka állatok ezek? A kövi rézsiklók családjába tartoznak, nem mérges kígyók. Ilyenek nálunk is vannak, de azok sokkal kisebbek.

- Én nem bánom, hogy réz-e vagy ezüst, én megyek!

- Na várjon! Legalább fölhozná ide a katonaládámat?

- Igenis, főhadnagy úr!

Sándor hamarosan visszatért, hozta a kopott, ócska, zöldre festett ládát.

Addigra már Misi doktor két siklót tartott a kezében. - Nézze, milyen szépek ezek: egy hím és egy nőstény.

- Jaj, doktor úr, én rosszul leszek. Tudja, nálunk a tanyán a „kényót”, ha megtaláltuk, vasvélával szúrtuk agyon, és azok csak napnyugtával dögöltek meg. És akiben „meggyulladt” a pálinka, lábbal fölötötték, és egy tányér tejet tettek a szája alá, hogy kijöjjön belőle a kígyó.

- Ez mind babona. A félelem a homoki viperától származik, aminek a harapása csakugyan halálos lehetett, de az már kipusztuló félben van otthon.

- Csak azt tessék megmondani nekem, honnan tudja, hogy is mondjam, melyik az izé... a kan, és melyik a nőstény?

- Egyszerű. A nőstény kígyó mindig nagyobb.

- Borzasztó, doktor úr, most mit csináljak?

- Hozza már ide azt a ládát, mert a barátaink nyugtalankodnak. Így...

Misi doktor beletette őket a ládába, és elindultak a barakk felé.

Útközben megszólalt:

- Sándor, egy kis medencét kéne csinálni.

- Medencét? Milyent?

- Nem nagyot, de a kígyók igénylik a vizet.

- Te jó Isten! De, ha a doktor úr mondja... Néhány cigarettáért szerzek az építőktől téglát és cementet. Mekkora kellene?

- Úgy egy négyzetméter. Az elég lesz.

- Magának mindent megcsinállok... De ezek biztosan nem harapnak?

- Ne féljen, kezes bárányok lesznek. Még nevet is adok nekik! A fiú Sziszi, a lány Zizi.

Sándor megcsóválta a fejét.

- Hát én még ilyent nem hallottam. Még hogy a kígyók nevet kapjanak?... Mert a lovat meg a tehenet a nevén szólítjuk, az rendben van...

- Tudja, Sándor, hogy a disznó milyen okos állat? És nem szoktak neki nevet adni.

- Nem hát. Meghízik és levágjuk...

- Sziszi, Zizi! - kiáltott Misi doktor.

A kis medence vizében lubickoló kígyók fölfigyeltek, kisiklottak, és fölkúsztak a gazdájukra. Élvezték ennek testmelegét.

Éjszakai egérvadászat után a katonaládjában aludtak, pihentek.

- Én még, mióta kétágú vagyok, ilyent nem láttam - mondta a szanitéc -, hogy a kígyó a nevére hallgasson?... Talán még a giliszta is csóválná a farkát, ha becéznénk?

- Tudja, Sándor, az állatokkal bánni kell tudni - mondta a doktor.

- De kígyókkal! Hihetetlen!

A táborban elterjedt a hír, hogy egy bolondos orvos mérges kígyókat tenyészt. A parancsnoknő is tudomást szerzett róla. Nehogy valaki kígyókkal akarja a szovjet hatalmat megtörni! Kiadta a parancsot két őrnek, hogy nézzenek utána, mi ebből az igaz?

Misi doktor éppen betegekkel volt elfoglalva, nem tudott az akcióról semmit. Az „akció” pedig abból állt, hogy a két szovjet katona verte, majd betörte barakkjának a zárt ajtaját. Az egértől jóllakottan pihenő kígyók izgatottak lettek és amikor az ajtó kinyílt, mint az eldobott gerely, úgy siklottak, „repültek” ki a ládából a kis medencébe. A katonák megrémültek, mert valóban azt hitték, hogy mérges kígyók támadják meg őket. Elrohantak a parancsnoknőhöz, és jelentették, tényleg kígyók vannak a magyar orvos barakkjában.

Szerencsére Sándor, a szanitéc, látta az öröket rohanni, és figyelmeztette a főnökét.

Misi doktor sietve a barakkjához ment; az ajtaja föl volt törve, kedvenc állatai izgatottan úszkáltak a medencében. Sándor lihegve érkezett.

- Doktor úr! Jön az őrség, hogy a kígyóit megöljék!

- Hát miért? Sziszi! Zizi! Gyertek! Itt van a gazdi jó melege.

A két kígyó engedelmesen fölkúszott a derekára, az egyik bebújt az inge alá, a másik a nadrágjába húzódott. Megérkezett az őrség a parancsnoknővel az élén.

- Hol vannak a kígyók? - kiáltotta az asszony.

- Milyen kígyók? - kérdezte ártatlan arcot vágva Misi doktor. Közben érezte, hogy a nadrágjában lévő Sziszi nyugtalan, nyilván szoros a helye.

- A mérges kígyók! - hangzott újra a kérdés.

Sziszi elkezdett ficánkolni, finoman harapdálta is az orvos lágyékát. Misi doktor nem bírta tovább, hirtelen kinyitotta a sliccét, és abból, mint egy kilőtt nyílvevessző siklott ki Sziszi.

A parancsnoknő összeesett a rémülettől. Misi doktor ápolgatta, amíg magához nem tért.

A kígyókat megtarthatta a hátralévő négy évre...

Szepe bácsi

Így hívta mindenki: Szepe bácsi. A szegedi egyetem testnevelő tanára volt. Mackós alkatú, magas ember, de fürgé mozgású, és szemüvege ellenére éles látású. Minden hibát észrevett. Főleg az atlétikát szerette.

A második világháború fegyverei még dörögtek, amikor Szepe bácsi SAS, azaz sürgős behívót kapott: Kerényi József karpaszományos őrmester 24 órán belül jelentkezzen a zászlóalj parancsnokságán.

A kora reggeli edzésünkön elbúcsúzott tőlünk:

- El kell válnunk, behívtak. Egyelőre ez az utolsó tréning.
- De Szepe bácsi, az egyetem biztosan tud valamit csinálni - szóltunk közbe -, nem maradhatunk edző nélkül! Ha kell, elmegyünk akár a rektor úrhoz is.
- Várjatok, elmegyek én magam. Nem mintha félnék a katonaságtól, de nem szeretnék itt hagyni benneteket. Közeledik a főiskolai bajnokság.

- Rektor úr - jelentette a titkárnő -, Kerényi tanár úr szeretne Önnel beszélni.
- Küldje be azonnal.
- Parancsolj, Jósikám - mutatott egy székre, amikor a tanárunk belépett a szobájába -, mi járatban vagy? Mit tudok segíteni?
- Sokat, rektor úr, mert ha én elmegyek katonának, akkor az egyetemi sportnak befellegzett. Két kollégát már elvittek, az egyik sebesülten fekszik valamelyik hadikórházban, a másik meg, ki tudja hol van. Eltűnt... De, ha mégis rám van szüksége a hazámnak...
- Badarság! - vágott közbe a rektor. - Persze, hogy szüksége van rád a hazádnak, de itt! Az ifjúság érdekében! Mi értelme, hogy egy kósza ruszki golyó kioltsa az életedet? Kinek jó az? Erzsike - szólt a titkárnőnek -, legyen szíves fölhívni a dandárparancsnokságot!
- A tábornok urat kérem - mondta a telefonba, amikor jelentkezett az ügyeletes tiszt.

A beszélgetés nem tartott sokáig. A tábornoknak egyetlen kérdése volt, hogy Szepe bácsi tud-e németül. Amikor kiderült, kitűnően beszéli a nyelvet, a tábornok azt mondta, másnap reggel keresse föl őt, és garantálja, hogy az egyetem nem marad testnevelő tanár nélkül.

Kerényi tanár úr katonásan jelentkezett a tábornoknál.

- Foglaljon helyet, őrmester úr!

Szepe bácsi leült, feszengett a széken.

- Bizalmas beosztása lesz. Amellett nem kell elhagynia a sportolóit sem. Minden reggel nyolc órakor megjelenik egyenruhában, az irodámban, az ügyeletes tisztől átvesz egy aktatáskát, amely fontos iratokat tartalmaz. A bejárat előtt várni fogja egy civil kocsi, ez elviszi a Szeged-Csongrádi Takarékpénztárhoz, ott van a német konzulátus. Németül lejelentkezik az irodában a szolgálattevő tisztnél, és átadja neki a táskát, utána a kocsi elviszi a sportpályára, civilbe öltözhet, és végezheti a dolgát.

- Köszönöm, tábornok úr - állt föl Szepe bácsi, mivel úgy gondolta, vége a beszélgetésnek.

A tábornok telefonon behívta a szárnysegédjét.

- Százados úr, kísérje ki az őrmester urat. Egy pillanat - fogta meg a tanár vállát -, amiről beszélünk, köztünk marad!

- Értettem, tábornok úr! - válaszolta Szepe bácsi, és tisztelegve távozott.

Minden ment a maga útján. Reggel nyolckor egyenruhában jelentkezett, aktatáska, német konzulátus, utána végre a pálya, és egész nap a szeretett fiatal atléták között lehetett.

Szepe bácsi a háború után tovább foglalkozott az egyetem sportolóival. A fia is fölcseperedett, ruganyos, gyors atlétapalántává vált. Szepe bácsi egy kollégáját kérte meg, hogy foglalkozzék vele.

Tamás szorgalmas volt, egyetlen edzést sem mulasztott volna el. Egyszer mégis napokra eltűnt a pályáról, és Szepe bácsit sem látták az atléták.

A kis Kerényi azután néhány nap múlva sápadtan, rossz állapotban jelentkezett trénerénél.

- Mi van veled, Tamás? Visszaesik a formád! És apád? Csak nem beteg? Őt sem láttuk már napok óta.

A fiú eltakarta a szemét, hogy ne lássák könnyeit, majd erőt véve magán szipogva megszólalt:

- Elvitték az apámat.

- Kik? Hová?

- Nem tudom. Éjszaka jöttek, négyen voltak. Fegyverrel kísérték ki, miután megbilincseltek.

- De mégis, mit mondtak?

- Csak annyit, hogy államrendőrség, letartóztatjuk. Kinéztem utána az ablakon, és láttam, hogy begyömöszölik egy fekete autóba.

- Mit tudsz róla?

- Azóta semmit, senki.

- Azért edzésre járj.

- Nem valószínű, hogy tudok jönni, mert dolgoznom kell. Már közölték velem, hogy nem vesznek föl az egyetemre.

- Dehát kitűnő tanuló vagy!

- Az nem számít, azt mondják, bűnös az apám.

Tíz évvel később találkoztam Szepe bácsival.

- Tudod, fiam, kilenc esztendő nem volt nászút. Amikor elvittek hazulról, próbáltam megtudni kísérőimtől, miért tartóztattak le, de csak azt a választ kaptam: ne pofázz, mert megbánod! Napokon át utaztam többedmagammal egy marhavagonban. Beszélni nem volt szabad. Valahol katonai bíróság elé állítottak. Akkor még nem tudtam oroszul, és nem értettem, hogy miről beszélnek a bírám. Védőm nem volt. „Szerencsére” előkerült egy rossz németiséggel beszélő tolmács. Ő mondta, hogy háborús bűnösnek nyilvánítottak, és halálra ítélték. Engem, aki sohasem ártottam senkinek, még fegyverem sem volt. A tolmács azt mondta, hogy szerepelek a volt szegedi kémelhárító osztály névsorában, és azok, akik ezen a listán vannak,

mind háborús bűnösök. Kértem a tolmácsot, mondja meg, én nem foglalkoztam sohasem kémelhárítással.

Hetekig ücsörögtem egy koszos börtöncellában. Rendszeresen tornásztam, imádkoztam, és magamban beszélgettem a családommal.

Egy idő múlva megint bíróság elé állítottak. Közölték velem, hogy az ítéletet életfogytiglanra változtatták, mivel nem öltem meg senkit.

Istenem, hát mit vétettem? - kérdeztem magamtól. Hirtelen eszembe jutott az aktatáska. Az az aktatáska, amelyet naponta vittem a német konzulátusra. Nyilván ezért szerepeltem a kémelhárítás listáján.

Kilenc évet lehúztam Szibériában. Közben megtanultam angolul egy nyelvtanár fogolytársamtól, felcserré képeztem magam egy orvos társamtól, kertészkedtem, és megmaradtam. Kilenc év után azt mondták, hazaengednek. És itt vagyok. Nem haltam meg, mint sok társam, akik elengedték magukat.

Sajnos, a fiammal nem találkozhattam, mert ötvenhat után kiment az USA-ba. Nőgyógyász lett. Nagy protekcióval fölvtették itthon az egyetemre, kitűnően elvégezte. Majd meglátogatom, ha kiengednek. De aktatáskát sohasem viszek magammal. Mit lehet tudni?...

Szirmok a hó fölött

Jolika - magányos, idősödő nő - Lászlóék házában bérelt lakást. Ő maga abból a fajtából való volt, akire azt mondják: „jól tartja magát”. Ezt írásba is adta volna az a jóvágású, korosabb özvegyember, aki hetenként két-három alkalommal meglátogatta. Papírt azonban senki nem kért tőle, és így erre nem került sor. Bizonyítványnak elég volt a lakótársak időnkénti csípős-kedveskedő megjegyzése; ilyenek: jaj, de kipihent, szép ma, Jolika, biztosan jól aludt, és hasonlók.

Jolika csak mosolygott, nem vette zokon az apró gonoszkodásokat, úgyhogy azok egyre ritkultak. Ő maga kiegyensúlyozott, elégedettnek látszó ember volt, néha kicsit boldog is. Azt pletykálták róla, hogy régebben valami „nagy embernek” gyereket szült, de az a fiúcska hirtelen rátörő fertőző betegség miatt, egyik napról a másikra meghalt.

A szóbeszéd az szóbeszéd; lehet rágalom, de az is lehet, hogy „van benne valami”. Ez a történet azonban igaz volt. Talán emiatt is kedvelte a házigazda tizenhét éves fiát, akiben tudat alatt a magáét látta.

László szívesen beszélgetett Jolikával, aki sokszor behívta magához. Olyankor mindig megkínálta, hol édességgel, hol habos kávéval. Mesélt nagy családjáról, a gyerekkoráról, az észak-magyarországi hegyekről, a házuk kerítéséig húzódó vadregényes erdőről. Kellemes délutánokat töltöttek együtt. A fiúnak jól esett Jolánka anyáskodása, aki a családját emlegetve többször beszélt a kis unokahúgáról.

- Majd meglátod, Lacikám - mondta mindig lelkesen -, milyen aranyos szép kislány. Az idén nyáron biztosan meglátogat. Örölnék, ha megismerkednétek.

Már augusztus volt. A fiú meg is feledkezett a „szépséges unokahúgról”. Egyik délután sebes léptekkel iramodott ki a házból barátaihoz. Amikor Jolánka lakása előtt haladt el, hirtelen kinyílt az ajtó:

- Halló, Lacikám - hangzott Jolánka kiáltása. - Gyere ide, itt van az én gyönyörű kis Zsuzsikám!

Mosolygó, copfos, kerekre nyílt, kék szemű szőkeség jelent meg az ajtóban.

- Na, gyerekek, gyorsan csókoljátok meg egymást - mondta lelkendezve Jolánka.

László meredten állt, hiszen még életében nem csókolta meg rokon lányon kívül senki lányát. Egy idegent?... - kavargott benne a kérdés. Zsuzsika azonban nem tétozódott, a fiú elé lépett, és gyerekesen szájon csókolta. László heves dobogást érzett a mellében, és rekedt hangon csak annyit tudott kinyögni:

- Szevasz!

- Szervusz, László! - mondta nevetve, csacsogva a kislány. - Nahát, hogy te milyen magas vagy? Joli néni, te ezt nem is írtad meg nekem - fordult a nagynénjéhez. A fiú zavartan motyogott:

- Bo... bocsánat, várnak a barátaim.

- Jól van, Lacikám, menj csak - mondta Jolánka - Majd holnap délelőtt várunk, hiszen szünidő van, ráérsz.

- I..igen. Szevasztok! Bocsánat, csókolom, szevasz Zsuzsi!

Elmélázva ballagott az utcán, barátai már várták. Nem is értem magam - tűnődött, szinte beszélt magával -, hogy lehet ilyen hülyén viselkedni: hebegni, dadogni ez előtt a kis kéz-láb béka előtt? Mert az... Akármilyen szép szeme is van: se hús, se hal. Még hogy megcsókolt?... De milyen bátran, talán van már gyakorlata? Ki tudja, hogy megy ez Pesten? Eh... Hessegette el automatikusan működő agyának titkos termékeit. Azért nem túl sikeresen, mert a kissé langyos hangulatú baráti terefere után sem hagyták el gondolatai, amelyek azon éjszaka álmokképekké váltak. Ismét megcsókolta a lány, és a fiú félérett, illatos gyümölcs savanykásan édes ízét érezte a szájában.

- Kisfiam, kisfiam! - költögette Lászlót az édesanyja. - Nem birizgálja a hasad ez a szép napsütés?

- Miért, hány óra van? - kérdezte a fiú, hunyorgó szemmel.

- Kilenc elmúlt. Jolánka már járt itt, kérdezte, mikor mentek a strandra?

- Jaa! Még az is lesz ma? Tényleg, megígértem. De nem is oda megyünk - mondta kászálódva -, hanem a horgászó helyemre. Ott nincs tömeg, zaj, csak tiszta selymes homok. Nincsenek veszélyes, mély, örvényes langók, ilyen helyen még úgy sem fürdött ez a nagyvárosi kis-asszony.

- Jó, fiam, de azért vigyázzatok!

- Édesanyám, én úgy ismerem azt a partot, mint a tenyeremet.

- Jó, jó, akkor is. Siess, kész a reggelid!

László mohón evett.

- Azért nem kell kapkodnod, úgy is megvárnak. Tízórait is csomagoltam.

- Minek? Hiszen mindjárt tíz óra.

- A jó levegőn megéheztek, jobb, ha van mihez nyúlni.

A fiú összekapta magát, szelesen megcsókolta az anyját.

- Csókolom, majd délre jövőnk!

- Vigyázzatok magatokra! Jó szórakozást!

László elrobogott, édesanyja még intett utána, és akkor eszébe jutott, hogy a fia nagyom nyugtalanul aludt az elmúlt éj szaka.

A két fiatal időnként futkározva, kergetőzve, nevetve haladt a folyó felé. Odaérve gyorsan fürdőruhára vetkőztek, és belerohantak a vízbe. A jókedvű hancúrozásnak szinte nem akart vége szakadni. Lászlónak már elég volt a játékból, kifelé indult. Hátra pillantva még visszaszólt:

- Jól eltelt az idő! Gyere te is!

A lány még röpködött a hús vízben, mint egy pillangó. Lubickolás közben a fürdőruhájának egyik vállpántja lecsúszott és kiszabadult az egyik zsemle nagyságú, feszes mellecskéje.

Zsuzsika először nem vette észre, mi történt, de László annál inkább. Meleg öntötte el, és hosszan-hosszan gyönyörködött a rejtekéből előbukkant titkos szépségben. A lány hirtelen lefelé tekintett, és észrevette, hogy rendetlen az öltözéke. Elpirult, megigazította a fürdőruháját, és azután boldog mosollyal integetni kezdett:

- Megyek már! - kiáltotta, és lábával a vizet tapsikolva kifutott a partra, ahol elvetette magát a meleg homokon.

A következő találkozásig két éven át levelezgettek. László írásainak tartalma igencsak az érettségi körül forgott. „Ez olyan vizsga - írta -, ahol mindent kell tudni, amit nyolc éven át tanultunk, és állítom, hogy a tanárainkat meg tudnám buktatni, annyi van a fejemben; meg is nőtt, alig fér rá a sapkám.”

Válaszul aranyosan butácska leveleket kapott. Például ilyet: „Képzeld, Lacikám, annak a bolondos Pancsinak, tudod, a kiskutyámnak, odacsuktam a farkát a szekrényajtóval. Addig virgonckodott a lábam körül, míg megtörtént a baleset. Bekötöztem neki, így most elől a fején is masni és hátul is. Olyan jópofa...”

Azért a sikerült érettségi vizsga utáni örömeiben László - érzéseit szabadon engedve -, egyszer így írt: „Zsuzsikám! Tudod, esténként avval a reménnyel szeretek lefeküdni, hogy rólad álmodom, és ha sikerül, akkor boldog vagyok!”

Igen vártak a találkozásra, s addig szorgalmasan levelezgettek.

Megint nyári reggel volt, amikor Jolánka becsöngetett Lászlóékhoz.

- Lacikám, jó hírem van! - mondta lelkendezve. - A ma délelőtti gyorsal érkeznek az unokahúgom - és várakozóan nézett a fiúra. - Mit nézel olyan bambán? Az unokahúgom! Zsuzsi! Érted?!

László zavarában melléfűzte a cipőjét, mert éppen öltözött, amikor Jolika ismét betoppant hozzájuk.

- Zsuzsi? Zsuzsi jön?

- Mondom. Kijössz elébe az állomásra?

- Hogyne, Joli néni, kimegyek. Ott leszek.

Két évvel ezelőtt ugyanitt, az állomáson, egy kedves, karcsú, copfos bakfistól búcsúzott, s most vállra omló szőke hajjal, asszonynak ígérkező alakú lány közeledett feléjük. László csak bámult.

- Szervusztok, itt vagyok - nevetett rájuk boldogan.

- Laci, mit bambáskodsz itt - szólt a fiúra Jolika. - Üdvözlöd a „királykisasszonyt”, és csókold meg!

Ez a csók más volt, mint az első. Lehet, hogy azért, mert kissé hosszabb ideig tartott? Mindenesetre László sokáig alig szólt egy szót is.

Délután a városi parkban sétáltak, sugárzott róluk a fiatalság öröme. A lány csacsogott, mesélt, mesélt, egyszerre hirtelen elhallgatott, megállt. Kutató szemekkel nézett a társára:

- Én csak beszélek össze-vissza minden badarságot, te meg mint a Néma Levente ballagsz mellettem, pedig milyen szép hosszú leveleket írtál. Mondj valamit nekem. Valami, valami szépet, jót. Olyan... Nem is tudom...

A fiú feléje fordult, megfogta mindkét karját:

- Valóban hallgatólag vagyok, pedig ez nem az én igazi természetem. - Hosszan nézte a lányt. - Mondd, szereted a mesét?

- Még mindig, pedig már nem vagyok kisgyerek.

- Játsszani is szeretsz?

- Igen - bólogatott, és az ajka nevetésre nyílt.

- Akkor játszunk mesét, jó?

Zsuzsa kíváncsian nézett a fiúra.

- Játsszuk azt, hogy te vagy a király lánya, én meg a szegény vándorfiú.

- Jó - bólintott mosolyogva a lány.

László szétnézett, nem látott senkit. Hirtelen letérdelt a lány előtt, széttárta a karját, és ünnepélyes hangon mondta, mintha szavalt volna:

- Felséges királykisasszony, nézz föl a napra, az az én aranyam! Éjszaka a hold ezüstje is az enyém. Az összes kincsem a tiéd, ha a párom leszel.

Zsuzsi fölkacagott, és a játékba beleélve magát hangosan mondta:

- Ó, gazdag vagy és délceg! Megcsókolhatod a kisujjamat - és bájos mozdulattal nyújtotta a kezét. Ahogy László fölemelkedett, behunyta a szemét. A két fiatal összeborult, s a lány karja lassan átkulcsolta a fiú nyakát.

- Hány fok lehet, pajtás? - kérdezte László a kenyeres társát, miközben fázósan toporgott egy kivágott rönk körül, és a kezét csapkodta a mellkasához.

- Mínusz nyolc-tíz - dűnnyögte a barátja, és mélyet szívott az orrán keresztül. - Annyi az, mert nem ragad be az orrom. Hiába, itt is tavasz van - mosolyodott el kesernyésen. - Holnapután már május elseje; átkozott ország!

- Olyan ez, mint amilyen az egész föld lesz egy-két millió év múlva.

- Lacikám, ez engem nem vigasztal, hisz ez a négy év is sok volt belőle. Úristen...! Négy éve már, hogy idehoztak bennünket! Te élsz még? Én sokszor végigtapogatom magam, és megkérdezem: Sanyikám, te vagy az?... Hol van az a vitézkötéses termeted? Ahogy a karom simogatom, a csontjaim szúrják a tenyerem, a bordáimon pedig cimbalmozni lehetne.

- Hagyd abba, Sanyikám! Hidd el, hogy élsz, mert látlak, de nézd, integet az az átok!

- Kvazimódó?

- Az a... Grisa tovaris. Vegyük föl ezt a rönköt, aztán tántorogjunk el a tűzig.

Nyögve, szuszogva vánszorogtak a hóban kitaposott erdei ösvényen. Sándor alig hallhatóan megszólalt.

- Valami olyat hallottam, hogy házigazdáink megunták a vendéglátásunkat.

- Á... Ez csak olyan latrinahír, mint a többi. Nem lehet nekik hinni, de ne dumáljunk annyit, mert így is alig kapok levegőt.

- Dobjuk el!

- Ne...ne... Újra fölvenni nagyobb fáradság.

A tűzhöz értek, és egyszerre dobták el terhüket. Szinte zuhanva ültek rá, és a nedves ágaktól sírdogáló tűznél melengették tenyerüket.

- Nézd, Sanyi, hogy könnyezik a fa!

- Ugyan, hányszor láttuk már!

- Minket sirat...

- Azt megteheti, van miért.

A katona billegő léptekkel a két fogoly felé ballagott. Előttük megállt. Zsebéből kivette mahorkás dózniját, kinyitotta, és feléjük nyújtotta.

- Na!... - bökött mocskos kesztyűs ujjával a füstölni valóra. - Gyújtsatok rá! Itt van papír - és a másik kezével összehajtogatott sárgás újságot vett ki a csizmaszárából. Közben elvigyorodott.

- De pocsék vagy! - mormogta a foga között László. - Bárcsak ne látnánk már!

- Várj, hátha ez tud valamit, hátha igaz a hír, hogy végre szabadon engednek bennünket?

- Ugyan, ne álmodozz! És a többieket se lázítsd föl vele; ott jönnek már!

- Jönnek...? Vánszorognak. Mint a halál angyalai.

- Mi is azok vagyunk!

László tekintete a távolba kószált, majd szemével tétován maga előtt a havat pásztázta. Egyszerre valamire rámeredt, fölállt, és négy-öt lépést tett a legközelebbi fáig. Lehajolt, piszkálta a havat. A barátja csak nézte ezt az erőpazarlást; mi a fenét kereshet ott, gondolta. László elővette kopott pengéjű bicskáját, és azzal kezdte a földet kaparászni. Sándor még arra sem fordított erőt, hogy megkérdezze, mit csinál? Láta, hogy a barátja valamit fölvesz a földről, és tenyerébe teszi. Óvatosan hozta azt a valamit, amit fagytól, fénytől meggyöngült szemével nem látott tisztán, csak akkor élesedett meg előtte egy kis szerény, pirinyó földlabdával együtt kiásott fehér szirmú virág, amikor László a közelébe ért.

- Mit hozol, te széplélek?

- A tavaszt, Sanyikám. Nézd ezt a gyöngye kis virágot. Ennek volt ereje a havat áttörni, pedig milyen törekeny, az ujjammal egy mozdulattal szétmorzsolhatnám, és íme, él.

- Mit akarsz vele?

- Elültetem egy konzervdobozba. A barakkunk ablakába teszem, hogy amíg nyílik, mindig lássam.

Sándor a kezével eltakarta az arcát, és kesergett.

- Jaj, Istenem, te beteg vagy. Nincs lázad? Te hóvirágnak képzeled magad, aki gyöngesége ellenére úrrá lesz a jégvilágon? Ébredj föl, térj magadhoz! Nem virág kell ide, hanem kása! Több kása! Érted? - és zokogásba tört ki.

Senki sem figyelt rá, csak a barátja ütött finoman párszor a fejére:

- Na... koma... Ne hagyd el magad!

Ahogy visszatértek a táborba, két meglepetés érte őket: egy ruhákkal telerakott teherautó és a vacsorára kapott dupla adag kása... A barakkok parancsnokait összehívták. A foglyok izgatottan tárgyalták az eseményt; este általában már békén hagyták őket. A raportra hívtak csak azt a parancsot hozták hírül, hogy reggel kilenckor sorakozó a parancsnokság előtti térségen. Hiába kérdezték, faggatták a hírhozókat, ők sem tudtak többet. Senki nem tudott aludni, fölboldult az egész tábor. A kora reggeli lötytöt gyorsan behabzsolták, és már jóval kilenc előtt ott lézengtek az emberek a kijelölt helyen.

A szájalmasan lerongyolódott, lesóványodott kis csapat összeállt ötös sorban. Mindenki izgatottan toporgott a havon, de nem szóltak egymáshoz. László törte meg a csendet, de ő is csak suttogva, a barátja füléhez hajolva:

- Kínomban megszámloltam ezt a „vert hadat” - háromszázöten maradtunk az ezerkétszázból.

- Istenem, hát halandók vagyunk.
- Jó, hogy az akasztófahumorod megmaradt.

A beszélgetést egy csapásra abbahagyták, mert néhány „davaxgítáros” őr kíséretében megjelent a parancsnok. Röviden beszélt, magázódott.

- Hadifoglyok! Közlöm önökkel a Hadügyminisztérium utasítását: A mai naptól kezdve a hadifogságuk megszűnt. Önök szabadok! Kérem, őrizték meg a nyugalmaikat! A hazaszállításiukról a szovjet állam gondoskodik. Oszolj után vegyék át a tiszta ruhákat.

A parancsnok szavait döbbenetes csönd követte. Hirtelen zuhanást hallottak. Lászlóéktól pár lépésre esett össze az egyik fogoly. Páran odarohantak. Sándor fölemelte társuk fejét, a havat letörölte az arcáról, majd a körülállókra vetette a tekintetét, és halkán csak annyit mondott:

- A létszám: háromszáznégysz...

Egy csöndes őszi éjjel a ház lakóinak a nyugalmaikat szinte velőtrázó sikoly zavarta meg:

- Él!... Él!... Ugye megmondtam, hogy nem halt meg!... Ugye megmondtam! Jaj, Istenem! Gyurka, gyere! Gyurka! Itt a fiunk! Gyere! Jaj! Hazajöttél, édes kisfiam!

László lába földbe gyökerezett anyjának kitörő öröme láttán, s percek teltek, míg a család egymásnak borulva, zaklatott sírás után valamennyire megnyugodott.

- Édesanyám, először megfürdök, mert bár az úton hazafelé legalább háromszor fertőtlenítettek, de mégis, mit lehet tudni? Mindenesetre ledobom magamról ezt a rohadt gúnyát, és kérlek, édesapám, mindjárt vidd is le a fűskamrába, majd én holnap a négyéves múltammal együtt elégetem.

Az anyja hirtelen szólni akart, de László finoman a szájára tette a mutatóujját, amit az „édes” azonnal csókolgatni kezdett.

- Mielőtt bármit is mondanál, légy szíves, főzz egy egyszerű tojásos rántott levest. Most mászt nem is kérek, mert nem szeretnék a hirtelen sok évétől beteg lenni. Azután, ha a levest megettem, akkor először ti beszéljétek, mert amiről nekem mesélnem kell, arra ez az éjszaka nem elég. Hogy vagytok? Mindenki él a családban?

- A nagyapád, akit nagyon szeretted, meghalt még negyvenötben, amikor bejöttek az oroszok. Valamilyen „ukránka” nevű betegséget kapott. Egyébként a családban mindenki jól van, egészséges. Mi is jól vagyunk, különösen most. Ki sem tudom mondani...

- Istenem, milyen illat! Tudjátok, milyen a csalánleves? Ne is tudjátok meg soha!

A fiú megtörölte a száját, és finoman megcsókolta az anyja karját.

- Édesanyám, Zsuzsikáról tudsz-e valamit?

- Az az igazság, hogy már több mint két éve nem hallottam semmit felőle. A háború befejezése után nem sokkal írt nekünk, majd meg is látogatott bennünket. Az érkezése előtt pár nappal Csapó Vince barátod keresett föl a rettenetes hírral, hogy hősi halált haltál. Elmondta, hogy Pesten együtt vonultatok be az egyetemi zászlóaljhoz, és néhány hetes kiképzés után bevetettek benneteket az ipolysági fronton. Amikor nagy ágyútűzbe kerültek, csak azt látta, hogy fedezéket keresve beugrottál egy gránáttölcserbe, de pont oda csapott egy másik lövedék, ami téged biztosan agyoncsapott.

- Szerencsére csak mellettem vágódott be a gránát, úgy tőlem hat-nyolc méterre. Nem sebesültem meg, csak légnyomást kaptam, és néhány hétig süket voltam. Az oroszok ástak ki, és így kerültem fogságba. De beszélj Zsuzsáról.

- Igen... Hát nagyon sírt szegény, és zokogás közben csak annyit mondott, hogy évekig várt volna rád, míg haza nem jössz.

- Aztán?!... Aztán?!... - kérdezte idegesen László.

- Aztán még írt néhány üdvözlő lapot, és két éve semmi. Nem jelentkezett.

- Jolikával mi van? Őneki tudnia kell róla!

- Jolika? Jolika elment azzal az özvegyemberrel valahová nyugatra. Semmi hír róla sem.

László szilárdan elhatározta, hogy megkeresi Zsuzsikát. Először írt neki a régi címére. A posta után az egyetem volt a második úticélja. Megtudta, hogy sajnos, a négy év az egyetemi életéből is kiesik. Az évfolyamtársai már mind végzősök voltak, kivéve a vele hasonsorsúakat.

Egyik nap ebédre hazatérve édesanyja lelkesedve fogadta:

- Fiam, levelet kaptál! Nézd, itt van!

László szívdobogva vette át a küldeményt, de ahogy megnézte, csalódottan dobta le az előszoba asztalára.

- Jaj, édesanyám, hát ez az én levelem! Íme - mutatta - ide van írva: „A címzett ismeretlen, vissza a feladónak.”

László nem nyugodott bele a sikertelen keresésbe. A Vöröskereszt segítségét kérte, sőt a rendőrségen is érdeklődött a lány címe után. Ott egy illetékes százados udvariasan bár, de elutasította.

- Ebben az országban valakit megtalálni? Itt, ahol most népvándorlás van? Örülünk, ha a bűnözők egy része kézre kerül! Uram, nincs módunkban az illető hölgyet megtalálni. Sajnálom.

Csalódás, csalódás után. Országos lapokban közleményeket adott le, de egyikre sem kapott választ. Elhatározta, hogy személyesen érdeklődik a Vöröskereszt budapesti központi hivatalában. Ott is sajnálkoztak, pedig a nemzetközi irodáknak is megküldték a kereső kérelmet.

Elment ahhoz a házhoz, ahol Zsuzsák laktak. Az ostrom alatt megsérült épületben csak néhány máshonnan kibombázott család lakott. A házmester ismeretlen volt számára. Ő is csak csóválta a fejét a lány neve hallatán.

A vonat indulása előtt még volt néhány órája. Nekibúsulva elindult a belváros felé. Kicsit hűvös, de mégis kellemes, napos, késő őszi sétáló idő volt. Sokan jöttek-mentek az utcákon, a forgalmasabb helyeken még kisebb tolongás is kialakult.

Az emberek kerülgették egymást, de a szép napsütésben mintha türelmesebbek és nyugodtabbak lettek volna. László céltalan ödöngésében a Kossuth Lajos utcába keveredett. A Duna felé indult, jól esett neki az arcába sütő meleg, aranyszínű fény. Kissé hunyorogva nézegette az embereket. Egy föltűnően szép, karcsú, szőke asszony jött vele szemben. Asszony lehet - gondolta -, mert az egyik kezével gyerekkocsit tol, a másikban pedig tele szatyrot cipel. Elfáradhatott - nézegette tovább az asszonyt, bár zavarta a szemébe sütő nap - biztosan azért lassít, morfondírozott magában.

Ahogy egymáshoz közelebb értek, úgy látta, mintha az asszony kicsit megszédült volna. Leejtette a szatyrot, és nekidőlt egy kapuajtónak. Ez a nő rosszul van! - villant az agyába. Odaugrott hozzá.

- Nem érzi jól magát, asszonyom? - kérdezte aggódva, és a kezét rátette a karjára. - Segíthe...

Hirtelen elállt a lélegzete.

- Zsuzsa! Zsuzsikám! Te vagy?

Az asszony kimeredt szemmel nézett rá. A szája remegett, és csak alig hallhatóan suttogta.

- László... Nem lehet...

Belekapaszkodott a fiú karjába, és csak szorította, egyre szorította. A fiú fölvette a szatyrot, és karon fogta az asszonyt.

- Zsuzsikám, menjünk, mert már bámulnak ránk az emberek.

Lassan, némán megindultak.

- Te reszketsz. Ne félj, erősen foglak. Toljam én a kocsit?

Az asszony rázta a fejét.

- Nem... ne... Köszönöm. Már jól vagyok.

- Fiú?

- Igen.

- A tiéd?

Zsuzsi bólintott.

- Szép kisgyerek. Rád hasonlít.

- Mindenki mondja.

Sokáig nem beszéltek. Az asszony könnyezni kezdett, és mintha hangosan gondolkodott volna:

- Én vagyok a hibás... Tudtam volna várni... Meghaltál. Eltemettelek... Istenem, miért tetted ezt velem?

- Zsuzsikám, nem tehetsz róla, nem vagy hibás. - László torka elszorult, fájdalmában szinte nyöszörgő hangon folytatta. - Úgy látszik, ez volt számunkra megírva...

Kis idő múlva Zsuzsi megállt.

- Hazaértünk...

- Akkor?... Akkor én búcsúzom.

- Velem, velünk mi lesz? Mit csináljak?

- Szépen neveld föl a gyereked.

- És te?

- Én?... Én... Megmaradtam... Élek...

Egyhangúan kattogó kerekkel közeledett a vonat László szülővárosa felé. Az asszony fejében egymásra torlódtak a gondolatok. Mit csinálok? Jól csinálom-e? Otthagytam mindent, csak a gyerekeimtől nem tudtam megválni. Végigsimított az alvó kisfiú arcán. Mit mondanak nekem? Hogy fogadnak egy hűtlen asszonyt? Nem igaz! Mindig csak őt szerettem, és ő is csak engem. Lassan megnyugodott...

Remegő belsővel nyomta meg a csengőt. László édesanyja nyitott ajtót. Zsuzsa láttán elsápadt, majd lassan visszatért a pír az arcába, és mosolyogva invitálta a gyereket karjában tartó asszonyt.

- Gyertek be, kedveseim, üljetek le! Ugye, itt maradtok nálunk? Ugye végleg? - kérdezte óvatosan.

Zsuzsa bólintott.

- Igen... Ha lehet...

- Édes lányom, én tudtam... Én tudtam, hogy eljössz nemsokára; hisz én is nő vagyok, és hasonlóképpen tettem volna, mint te. A fiam az egyetemen van, de jönnie kell nemsokára.

László mit sem sejtve lépett be a lakásba. Amikor meglátta az asszonyt, hirtelen gyöngeség fogta el, de erőt vett magán Odarohant hozzá, csókolta, ahol érte.

- Eljöttél hozzám, Zsuzsikám?

- Eljöttem, és itt is maradok...

Filmjeim születése

A pék

Jó hetvenes volt már az öreg, amikor megoperáltam. Szépen gyógyult, ahogy a sovány emberek szoktak. Ügyeletes voltam, egy súlyos beteget kellett éjszaka úgy egy óra tájt megnéznem. Az orvosi szobába visszamenet a lépcsőfordulóban - ahol dohányozni lehetett -, ott ült az öreg pék. Hétágra fújta a füstöt. Odamentem hozzá.

- Mi van, Jóska bácsi, nem tud aludni?

- Hogy tudnék aludni, doktor úr - köszörülte meg a torkát -, amikor ötvenöt éve ilyenkor szoktam dagasztani.

Én sem voltam álmos, leültem mellé, és elbeszélgettünk. - Jóska bácsi, engem érdekel az élete.

- Egyszerű az én életem, olyan mint akármelyik péké.

- Mit szólna hozzá, ha filmet készítenék magáról, a munkájáról?

- Állok elébe, doktor úr, szívesen látom, ha meggyógyultam.

Pár hét múlva megkaptam tőle az első gyönyörű háromkilós kenyeret. Az unokájával küldte.

Elmentem hozzá. - Dolgozik, Jóska bácsi?

- Igen, most már jól vagyok, dolgozom. Meg aztán a vevők is szorongatnak. Panaszkodnak a mászkos állami kenyérre. Hál' Istennek bírom a munkát.

- Akkor, ahogy beszéltünk róla, megcsinálhatom azt a portréfilmet?

- Azt nem tudom, mi az a portré, de annyi képet csinál rólam, amennyit akar.

- Munka közben is?

- Hát persze!

- Jóska bácsi, akkor egy-két délelőtt megmutatná, hogyan készül a kenyér?

- Délelőtt? Akkor én alszom.

- Hát mikor gondolja?

- Délután háromtól másnap reggel hatig.

- Te jó Isten! Egész éjszaka?

- Tízről éjfélre humhat egy rövidet, amíg megkel a kenyértészta. Akkor én is ledülök egy kicsit a műhelyben. Magának és a segítségének van a lakásban elég fekhely, pihenhetnek.

- Dehát nekem másnap dolgoznom kell! Nem lehetne mégis...?

- Nézze, doktor úr, én nagyon hálás vagyok magának, de a kenyér, az szent előttem, a kenyérnek lelke van, csak éppen beszélni nem tud.

A film két keserves, álmatlan éjszakán elkészült.

Az utolsó alsóvárosi „mohikán” minden szombaton küldött egy kenyeret. Egyszerre elmaradt a kenyér. Arra gondoltam, hogy beteg. Meglátogattam.

- Tudja, doktor úr, az állami pékség nem tűri, hogy ezen a környéken nem kel a kenyere. Addig jártak a nyakamra, amíg eladtam nekik a műhelyt, kemencéstül együtt. Sajnálom, de nem is bánom, mert megöregedtem. Kezem-lábam fáj. A sütőlapátot alig tudom már föl-emelni. Majd elleszek itt a fiatal péktanulók között, és elmondom nekik, hogyan kell sütni a jó kenyeret.

Nem így történt. Pár nappal a látogatásom után megjelent egy dózer, és földig lerombolta a régi, de használható műhelyt.

Másnap virradóra meghalt az öreg pék.

Ülés avagy értekezlet

Új vezetőséget választott a Magyar Amatőrfilm Szövetség közgyűlése a hatvanas évek közepén. Heves vita folyt a leendő elnök személyéről. Ki legyen? Ez, az, amaz! Egyszer csak bekiabálták a nevem. Pár másodpercre néma csönd lett.

- Szavazzunk! - javasolta a közgyűlés elnöke. Nagy többséggel engem választottak meg. Fölálltam, szétnéztem a pesti „oroszlánok” között, és kissé meghatódva megköszöntem a bizalmat, és elvállaltam a tisztséget.

Szorgalmasan utazgattam Szegedről Pestre a vezetőségi ülésekre. Délután négykor indultam kocsival, és másnap hajnalban vergődtem haza. Ezt jó néhányszor megcsináltam. Hazafelé jövet mindig átgondoltam, hogy mire is mentünk? Határozatra soha nem került sor a szenvedélyes személyi viták miatt, amelyeknek hátterét nem is ismertem.

Sokszor elgondolkodtam rajta, mi a fenének tékozlom a drága időmet ezekre az ülésekre, amelyekre joggal lehetett mondani: vajúdnak a hegyek, és megszületik egy egerke. A legközelebbi közgyűlésen le is mondtam.

Mégis, hány ilyen értekezletet tarthatnak ebben az országban, amelyen nem történik semmi, tűnődtem egyszer. Ez adta az ötletet a filmhez, amelynek máris megszületett a címe: „Ülés avagy értekezlet”.

A szereplőket a barátaim és az ismerőseim közül választottam ki, karakter szerint, mert nem akartam, hogy akármelyik is ripacskodjon.

Szükségem volt egy szenvtelen arcú előadóra, akire senki nem figyel, egy kövér, állandóan izzadó szereplőre, akinek mindig a jéghideg sörön jár az esze, idősebb bácsi is kellett, aki csak alszik az értekezlet alatt. Kerestem egy nagyevőt is, aki a harangszóra nagyokat nyel.

Találtam egy jóképű, ősz hajú, valódi szoknyavadászt, igazi lányok-asszonyok öröme volt. Még egy szorgalmasan jegyzetelő fiatalember hiányzott. Nem volt nehéz meglelni, a kedves, fiatal kolléga, akivel együtt úszkáltunk a városi nyitott uszoda langyos vizében (népszerű nevén a SZUE-ban), szívesen vállalta a szerepet. Úszás után átmentünk a kis meleg medencébe, „brügölni”.

- Már csak egy szereplő hiányzik - mondtam neki. - Egy fiatal, szép lány kellene, aki nem riad vissza a forgatás kis fáradságától, persze honorárium nincs, csak a játék öröme.

- Várj, Bandi bátyám - felelte a gyors beszédű barátom, kiugrott a vízből, átszaladt a nagy medencébe, és néhány perc múlva egy ficáncoló lánnyal a vállán jött vissza.

Én csak néztem, mi történik. A fiú odaért a kis uszodához, és odadobta a lányt elé a vízbe.

- Bandi bátyám, itt van - mondta nevetve.

A lány prüsszkölve emelkedett ki a vízből, és csodálkozva nézett rám, amikor bemutatkoztam. Szép, gondoltam. Miután kiköpködte a vizet, elmondtam neki, hogy a készítenő filmemhez női szereplőre lenne szükségem. Röviden elmagyaráztam neki, hogy mire gondolok, és megkérdeztem, elvállalná-e a szerepet. Rövid tűnődés után vállalta.

Hazafelé menet megköszörültem a torkom:

- Béla, nem kell válaszolnod, ha nem akarsz, ez a lány?

- Értem én, mit akarsz kérdezni. Gyerekkorom óta ismerem, rendes, okos, de én az ilyeneket nem szeretem. Bármilyen szépek is, csak gond van velük, és a végén még el is kell venni őket feleségül. Azt már nem! - nevetett.

Kivételesen forgatókönyvet is írtam. Jókedvűen, szórakozva csináltuk a fölvételeket.

Az elképzelésem az volt, hogy minden hallgató unatkozik, utálja az előadót, és gondolatai elkalandoznak. Ki eszik, ki iszik, ki alszik, ki a titkárnőt simogatja végig a tekintetével; a bosszúállás szelleme eluralkodik. A kegyetlen előadót, aki nem tudja rövidre fogni a mondkáját, fölrobbantják, kiszomjaztatva homokba temetik, egérfogót pattintanak az ujjára, de az csak mondja-mondja fölösleges értelmetlenségeit.

A vidám hangulatú forgatás két kedves emléke a nőcsábász fantáziája. A titkárnő behozza a kávé, és amikor a kissé behemót Béla barátom mellett áll, a szemben ülő szoknyavadász úgy képzeleli, hogy a szorgalmasan jegyzetelő fiatalember a lány fenekét simogatja.

Ezt a jelenetet a padlón hanyatt fekvéssel filmeztük. Először Béla úgy markolt a lány hátsójába, mintha kolbászhúst kevert volna. Az fölrikoltott, és ugrott egyet.

- Állj! Figyeljete ide, ez csak képzelet. Tehát - fordultam a lányhoz -, magának a szemé se rebbenjen. Béla, te meg először finoman simogasd. Utána gyengéden belemarkolhatsz, de figyelmeztetek, hogy drága a film.

Negyedszerre sikerült a felvétel. Teljesen elgémberedtem a padlón való fekvéstől.

- Bandi bátyám, nem lehetne ezt a jelenetet még egyszer megismételni? - fordult hozzám Béla.

Még egy kedves, humoros rész jutott eszembe, ismét a nőcsábász fantáziája: Ránéz a lányra, behunyja a szemét, és képzeletében vetkőzni látja.

Egy színészi képességű barátom ügyeskedett a fölvételnél. A lány roppant zavarban volt, noha a bikini volt a határ. Nem ment sehogysem. Úgy hajigálta le magáról a ruhát, mintha égne.

- Ezt így nem lehet, kedves, ez nem csábító vetkőzés. Maga úgy csinálja, mintha a fürdőkádba készülné.

- Hát hogyan csináljam?

- Figyeljen ide! - szólt az önkéntes segédem, és elkezdett vetkőzni. A zakóját elegánsan félre dobta, az ingét lassan kihúzta a nadrágjából, feje fölé emelte, mielőtt levetette volna, a széle alatt huncutan kinézett. A nadrágját már nem vetette le, csak imitálta a szoknyából való kilépés csábító mozdulatát.

Utána a lány elsőre tökéletesen eljátszotta a szerepét.

Ezek után befejeződik az ülés, avagy értekezlet, mindenki tapsol, gratulálnak a szónokoknak, és elmennek. Az asztalon ott marad az eredmény: egy hamutartó, körömgig égett csikkekkel.

Fortitudo

Angliai tanulmányutam alatt Londonban nagy vigasztalásom volt, hogy időnként hétvégén egy magyar házaspárhoz ellátogathattam. Fulhamban laktak, egyszerű házban, két kis gyerekkel. Ismeretségünk itthonról származott. Egyik kollégámnak voltak közeli rokonai. Amikor először meglátogattam őket, nagy szeretettel fogadtak, és mindjárt meg is hívtak ebédre.

- Jó lesz csirkepaprikás? - kérdezte a kedves fiatalasszony. - Dunántúli módra, de ne aggódjon, szegedi paprikával, amit a sógorom küldött.

- Máris otthon érzem magam!

Az ebéd fölséges volt. Utána még kicsit beszélgettünk, és zenét hallgattunk. Nagyon jól éreztem magam, a honvágyam is elmúlt.

A Mozart-lemez lejárt.

- Felteszek egy új lemezt - fordult hozzám a házigazda -, nagyon szép kórus, orosz.

- Ne, Sanyikám, nekem elegendő van az oroszokból!

- Hallgass bele, ha nem tetszik, akkor fölteszek egy Strauss-keringőt.

Megszólalt a zene. Pár pillanat múlva a barátom halkan megkérdezte, hogy lecserélje-e a lemezt. Intettem, ne. Fájdalmasan szép volt. A párizsi oroszok kórusa énekelte egy régi pravoszláv miséből a krédót, a hiszekegyet.

- Tetszett?

- Csodálatos. Tudod, az volt az érzésem, hogy a cári korbácsütések után a szegény muzsikok az énekhez menekülnek vigaszért. Hol vetted ezt a lemezt?

- Az Oxford streeti „His Master’s Voice” áruházban. Itt van, ez a száma, ezt kell kérni, ha meg akarod venni.

Fölírtam a számot, és hétfőn ebédszünetben elmentem a nagy lemezboltba. Nem nagy volt, hanem óriási. Azt sem tudtam, melyik pulthoz menjek. Ahogy beléptem, azonnal fölűnt egy transzparens, amely az újdonságokat hirdette. Alatta színes borítókban elhelyezett lemezek. Közelebb mentem, nem hittem a szememnek: György Cziffra (nem George, hanem György!) játszik Liszt-rapszódákat...

A legközelebbi pultnál kértem az eladótól.

- Cziffra? - kérdezett vissza, és olyan furcsán ejtette a nevét, nem tudnám utánozni.

Kértem tőle a másik lemezt is, amiért eredetileg jöttem.

- Sajnálom, uram, de ez kifogyott. Ha szerdán befáradna ismét, addigra meglesz. Legyen szíves a nevét fölírni.

Szerdán a lemez becsomagolva, a névkártyámmal ellátva ott várt a pulton.

Meghívtak a szülésznőképzőbe, hogy néhány filmemet vetítsem le nekik. Szívesem mentem. Egyórás műsorra való filmet vittem magammal. Volt köztük vidám is, útifilm is.

A vetítés végén a vezető nővér megköszönte, hogy eljöttem.

- Tudja, adjunktus úr, láttuk, hogy a témáit az életből vette, ami szép, vidám; néha szomorú. Csak egy példát mondok. Volt itt a klinikán egy vesebeteg fiatalasszony. Amikor teherbe esett, az orvosai mindjárt fölajánlották neki az abortuszt, mondván, hogy életveszélyes a terhesség kihordása. Az asszony azonban nem hallgatott rájuk. A professzor úr a viziten már szigorúbb volt, azt mondta neki, meg fog halni, ha meg akarja szülni a gyereket. Egy szép, egészséges kislánya született, de csak két napig örülhetett neki, mert meghalt; akkor még nem volt műve.

Édes-bús történet, gondoltam magamban.

Aztán egy este zenét hallgattam. Kezembe került a krédó is. Majdnem megkönnyeztem a szomorú éneket.

Hiszek egy Istenben? Mit is mesélt a főnövér? Azt mondta az asszony, megszüلöm a gyerekeket, még ha meghalok, akkor is. Hívó lehetett? Újból meghallgattam a lemezt, és magam előtt láttam a fiatalasszonyt, aki a szülés előtt imádkozik. Elképzeltem, mire gondolhatott: Most félek, nagyon félek. Az orvos megmondta, hogy nem élem túl a szülést...

A szép kislány és az asszony karikagyűrűje maradt a férjre.

Fortitudo. Bátorság a szentek erőssége.

Még egy ember

Ezt a témát Tóth Béla író barátom adta nekem. Egyik beszélgetésünk során eltűnődött:

- Tudod, asztalos inas koromban, mivel a falumban koporsókat is csináltunk, a mester mindig rám bízta a gyerekkoporsók készítését. Azt mondta: Béla, szépen rakjátok bele a halottat, egyenesen feküdjön, a kezét imára kulcsolva. Azóta nem szeretem az Istent, a papokat, és ne haragudj, az orvosokat sem.
- Az orvosok nem csodatévők, arról nem is beszélve, hogy olyanok vagyunk, mint a mesteremberek. Olyan cipész is van, aki a lábbelit szinte ráönti a lábra, de olyan is akad, akinek a cipője mindenütt tör.
- Sokat beszéltél a szakmádról, igaz, hogy csak akkor, ha kíváncsiskodtam. Szeretnék egyszer belenézni ebbe a világba, csak vért ne lássak.
- Erről gondoskodom. Pénteken ügyeletes vagyok, gyere be hozzám a klinikára, úgy estefelé, elbeszélgetünk, és mutatok neked egy-két érdekes dolgot.
- Minden érdekel, de leginkább az emberek.

Pénteken este hatkor ott volt a klinikán. Beszélgettünk, teát szürcsölgettünk, elmeséltem neki, hogy egy csomó csoda korszerű gépet szerzett be a főnökünk.

- Jó, jó, azokat is megnézem De az emberek kicsodák, micsodák?
- Olyanok, mint a többiek, így-úgy végzik a munkájukat, ki jól, ki kevésbé jól. A fizetés nem olyan lelkesítő.

Megcsörrent a telefon.

- Koma, a szemésztől telefonáltak, a tünetek alapján vakbélgyulladás van egy betegüknek - mondtam, miután letettem a telefont.

Az volt.

A barátom nem tágított, beöltözött műtő „slafrokba”, szabály szerint, és végignézte a műtétet.

Amikor az osztályra lekísértük a beteget, meglepetéssel láttam, hogy az osztályvezető nővér még mindig dolgozik.

- Hogy-hogy még itt van, Ilonka? Régen lejárt a munkaideje!
- Tudom, de otthon úgy sem vár senki, itt meg még el kell igazítanom a beteg sorsát.
- Te, koma - súgta oda a barátom -, ez az ember érdekel engem!
- Jó, majd bemutatlak neki.

A barátom kivárta, míg Ilona befejezte a munkát.

- Elkísérhetem? Úgyis olyan sötét van.

A főnővér mosolyogva bólintott.

Pár nap múlva Béla barátom beállított hozzám a klinikára. Éppen ebédeltem.

- Koma - kezdte szerényen -, egyél nyugodtan, majd visszajövök később, nem akarlak ebéd közben zavarni.

Sikerült megnyugtatnom, hogy ő sohasem zavar. A hóna alatt aktatáskát szorongatott.

- Koma, tudod milyen ember a főnővér?

Bólintottam.

- Hogyne. Nagyszerű, a szakmáját értő és szerető munkatárs, teljesen megbízható. Miért kérdezed?

- Emlékszel, hogy pár nappal ezelőtt föl kínálkoztam neki kísérőnek?

- Igen.

- Éjfélig beszélgettünk a lakásán. Tudod, hogy hol lakik?

- Nem.

- És azt sem tudod, hogy milyen körülmények között?

- Honnan tudnám?

Béla belenyúlt a táskájába, és egy írást vett ki belőle.

- Megírtam, amit hallottam tőle, és amit gondoltam. Olvasd el.

- Jobban szeretném, ha elmesélnéd.

- Jó, akkor elmesélem. Tudod, hol lakik? A Tisza-parti szalámi gyár mellett, egy kis ház konyhájában. Az összkomfort egy vízcsap, és az udvaron „pötyöre”. Titokban a klinikán szokott zuhanyozni.

- Ezt nem tudtam.

- Elmesélte, hogy szereti a munkahelyét, de van valami, amit nagyon nehezen tud elviselni. A gyógyíthatatlan betegek utolsó óráit a nővérnek tehetetlenül végig kell nézni, az orvost csak akkor hívhatja, ha beállt a halál.

- Hm... Erre nem is gondoltam, pedig így van.

- És mi a vigasza? Egy reménytelen szerelem. Mert akihez tartozna, az családos ember. Így Ilona, aki pedig egyáltalán nem csúnya, inkább a magányt választja. „Még egy ember”, ez az írásom címe. Olvasd el.

- Elolvasom. Köszönöm szépen.

Ad astra

Kísérleti műtéthez készültem. Angol főnököm szokásos vehemenciájával berobbant az előkészítő helyiségbe.

- „Nemesz” - (így szólított, a világért sem mondta volna, hogy mister, mert az csak ő volt egyedül az intézetben) - bemutatom egy honfitársának, ö...ö, hogy is hívják Miss?

- Visy Mária - mondta kissé elhaló hangon a kék szemű, erős, szép alakú lány.

- Szóval, mutasson meg miss Visynek mindent, nekem el kell mennem - és elrohant.

Bemutatkoztam, és azt is mindjárt bevallottam, hogy szegedi vagyok.

- Szegedről jött ide? - csodálkozott honfitársnőm.

- Miért olyan különös ez?

- Hát, mert Pestről is nehéz.

- A főnökömnek, Petri professzornak köszönhetem.

- Azért csak nem „kutyaütő” a szakmában - nevetett.

- Milyen népi kifejezést tud, honnan?

- A nagyapámtól. Ő dunántúli paraszteszaládból származik.

A kolléganőnek megmutattam az intézetet, utána asszisztált nekem egy műtétben.

Munka után följajánlottam, hogy hazaviszem. A Hyde Park környékén lakott.

Furdalt a kíváncsiság, hogy ő hogy jutott ki Angliába (1962-t írtunk akkor), útközben meg is kérdeztem.

- Csodálkozom, hogy ilyen fiatalon kiengedték nyugatra.

- A szüleim barátai meghívtak.

- Azt értem, de a rendőrség nem nagyon hajigálózik az útlevelekkel. Biztosan segített magának valaki az útlevél megszerzésében.

- Persze, a nagyapám.

- A nagyapja? Aki paraszt szülőktől származik? Talán valami befolyásos téeszelnök lett?

Olyan jóízű nevetésbe kezdett, amilyent már régen hallottam.

- Valami hülyeséget mondtam?

- Neem, ha a nagyapámnak elmondom, örülni fog, mert büszke a paraszti mivoltára.

- Mondja már meg, ki a maga nagyapja?

- Kisfaludi Strobl Zsigmond.

Egy darabig nem tudtam szóhoz jutni.

- Öö... meddig marad? - kérdeztem zavartan, amikor megérkeztünk a lakásához.

- Reggel nyolckor indul haza a gépem.

- Kár. Tudja mit, hatkor itt leszek, kiviszem a repülőtérre.

A repülőtér nagy zsivajgásában segítettem Máriának. Megköszönte a segítségemet és búcsúzóul megkérdezte:

- Nem akar megismerkedni a nagyapámmal?

Így kerültem a magyar szobrászat nagy mesteréhez. Mária a megbeszélt időben várt a barátságos kert bejárata előtt, amelynek hátsó zugában volt a műterem. Kissé megilletődve léptem be az ajtón. A mester mosolyogva jött elébünk a félemeleti dolgozószobájából. Az unokáját megölelte, megcsókolta.

- Isten hozott benneteket - mondta derűsen, és kezét gyújtott nekem.

- Tiszteletem, Mester.

- Ne mesterezzél engem, fiam, szólíts csak Zsiga bácsinak.

- Köszönöm a megtiszteltetést.

- Na, András, mit akarsz látni?

- Mindent, Zsiga bácsi.

- Akkor nézz szét, minden szobrom másolatát láthatod itt.

- Bocsánat, behoznám a filmkamerámat.

- Hagyd, engem már annyiszor fényképeztek, hogy elegendem van belőle.

- De nagyapa - szólt közbe Mária -, hiszen megbeszéltük.

- Jó, jó, kislányom, a kedvedért. Hozd azt a masinát - fordult felém. - Sminkelés nem kell, ugye?

- Nem, csak egy-két konnektorra van szükségem.

- Az van itt bőven. Hát nézzük csak előbb a szobrokat. Itt minden művemnek megvan a másolata. Ott van a Szabadság-szobor; az Íjász, a kedvenc szobrom, amelyet egy fiatalon elhunyt férfi síremlékeként csináltam. Ad astra, tudod mit jelent?

- A csillagokhoz.

- Azután láthatod itt Bemard Shaw-t, Görgeyt, a mostani angol királynőt tizenkét éves korában, és még jó néhány nagy ember portréját.

- Zsiga bácsi, ezt kiről mintázta? - mutattam rá egy márványszoborra.

A mester a szoborhoz lépett, megsimogatta a fejét, az arcát.

- Azt kérdezed, ki volt ez a szép modell? Ő nem szép volt, hanem csodálatos - megsimogatta bozontos, fehér szemöldökét -, a feleségem volt, most hagyott itt nem régen.

Elfordultam, mert láttam, hogy könnyezik. Kis idő múlva rám kiáltott:

- Hozd azt a masinát, essünk túl rajta!

Szeged, 1728.

„Miként a boszorkány szó (a perzsában buzurge) sok nyelvben a sok rossz és sötét szellem jelzéseképp szerepel, úgy a boszorkányságról való hiedelem és képzelet is a legtöbb népnél lényegileg egy és azonos; nevezetesen: hogy e rossz és sötét szellemeknek hatalmuk van az emberek fölött, hogy az emberben és javaiban különféle károkat okozhatnak.” (Idézet Reizner János „Szeged története” című művéből. Szeged, 1899. Engel Lajos könyv- és könyomdai műintézet.)

A szegedi boszorkányégetés az utolsók közé tartozik Európában A vallatási és a tárgyalási jegyzőkönyvek eredeti példányai megtalálhatók a szegedi levéltárban Szép olvasható írással íródtak. Átlapoztam őket. 18 vádlottat állítottak törvényszék elé. Reizner János fent említett művében megtalálhatjuk a vádlottak nevét és az ellenük fölhozott vádakat.

Rózsa Dániel (82 éves!) az 1719. évi adóösszeíráskor a város legvagyonosabb gazdája, volt főbíró. A boszorkányok kapitányukul tisztelték.

Szell Zsuzsanna, Rózsa Dániel második felesége, a babonaságot saját leánya megrontásával kezdte.

Katona Ferenc negyvenhét év óta üzte a boszorkányságot; ő volt a zászlótartó.

Borboly Ferencet a boszorkányok hadnagyának tartották.

Kovács Pál csak egy éve volt beavatta, s a gonosszal háromszor vétkezett. Ki is akart állni.

Nagy Anna bábaasszony tartogatott bizonyos kenőcsöket, mellyel a boszorkányok magukat kengették. Ő tett legtöbb rontást és kárt az emberekben, mert mindenfelé hívták orvosként gyógyítani. Azzal is gyanúsították, hogy az esőt és harmatot, valamint a halakat és a föld zsíriját a törökországi boszorkányoknak eladta.

Jancsóné Szanda Katalin szintén bábaasszony volt, és gyógyítással foglalkozott.

Szántó Mihály 14 évvel ezelőtt lépett a seregbe, és már három éve készült kiválni.

Tóth Erzsébet, Danyi János özvegye, másképpen Hétvékásné, 27 év óta boszorkánykodott.

Dancsó János koldulásból tengődött.

Dancsóné Hisen Borbálának a közhiedelem szerint nagy része volt az eső és a halak elidegenítésében. Vallomása szerint az összes koldus boszorkány volt. A generális a Szabadkán lakó Szabó János volt, aki kötelezte Rózst arra, a felhőket fegyverrel elhajtsa, hogy eső ne lehessen.

Végh Istvánné Koncz Sára az egyetlen fiatakorú vádlott, mert csak 29 éves volt. Három éve adta magát az ördögnek, mivel igen szegény volt, a gyógyítás és rontás tudományának elsajátítása céljából lépett a boszorkányok közé. Az ellene hozott ítéletet fölfüggesztették, mert állapotosnak vallotta magát.

Tóth Ádámné Korcsek Zsuzsa ugyan nem rontott meg másokat, de az Istent megtagadta. Képmutatásból gyónt, de az áldozáskor az ostyát soha sem nyelte le.

Pálfiné Köre Ilona bábasággal foglalkozott. A vádlottak közül sokan haragudtak rá, sokan félték a vallomásától. Katona szerint a börtönben Rózsa és társa megfojtották.

Csikós Jánosné Erme Örzse 15 éve élt az ördöggel. Még a vizsgálat alatt meghalt, lehet, hogy a kínvallatás következtében, esetleg társai őt is megfojtották.

Barak Margit, Dugonics Mihály özvegye, az ítélet szerint társainak minden bűncselekményében részesnek találtatott.

Horváth Mátyás özvegye, Örzse asszony sorstársai szerint „nagy ördög” volt. Házkutatás alkalmával az áldozáskor eltüntetett szent ostyát is megtalálták ládájában.

Malmos Katalin, Légrádi János özvegye, mindvégig azt vallotta., hogy még senkinek sem ártott; csak az új bor alkalmával akarták beesketni.

A fősorolt nevek nem mondanak sokat, de mégis. Kik voltak ezek az emberek? Nagyobbára koldusok, kerítők, kurvák, tolvajok. Vajon a város így akart megszabadulni tőlük? De mit akartak a volt magas városi állású, 82 éves Rózsa Dániellel? A vagyonát, a házat, amely a mostani Dugonics utcában állt? Vagy vén kéjenc volt? Ki tudja. Az ördöggel cimborált.

Ezüsthajú, idős Pali bácsi barátomat kértem meg, hogy vállalja el filmemben Rózsa Dániel szerepét. Készséggel ráállt.

A boszorkányok közül még egy személy érdekelt, Koncz Sára, aki szintén mindent bevallott, de a terhessége miatt csak szülése után égették el a máglyán a Boszorkány-szigeten.

Erre a szerepre is találtam egy szép fiatal „boszorkát”, Évát, akinek kiváló színészi tehetsége volt, és kellemes hanggal, értelemmel volt megáldva. Dicséretére mondom, hogy hajlandó volt a forgatókönyvi szerep szerint a Boszorkány-szigeti szennyvizes mocskos Tiszában megfürdeni.

Egy este kivilágítottuk városunk vármaradványának egyik termét, és egy behemót, Herkules-termetű barátom forgatta Rózsa Dániel (Pali bácsi) előtt a város igazi pallosát, hogy vallomásra kényszerítse. Rózsa Dániel - a többiekhez hasonlóan - töredelmes vallomást tett, amelynek filmbeli szövegét Tóth Béla írta. A világosságra betévedt a Tisza partján sétáló külföldi turistacsoport. Amikor meglátták a pallost forgató izomkolosszust, riadtan, értetlenül, valósággal kimenekültek a várból.

„Boszorkányok márpedig nincsenek” - iskolai történelem-tanulmányaink szerint ezt mondta Könyves Kálmán királyunk, aki a 11-12. század fordulóján uralkodott. A szegediek mégis égették őket a 18. században.

A szegedi boszorkányégetés tényleg az utolsók egyike volt 1728-ban? Vajon azóta teljesen megszűnt a „boszorkányüldözés”?

Századunk második felében Rákosi „Mátyás királyunk” (?) - tekintve, hogy fában szegény ország vagyunk, és máglyára nem telik - többeknek kötelet ajándékozott, mert mindegyik bevallotta, hogy az ördöggel (nyugattal) cimborál.

Márpedig boszorkányok nincsenek!

Így éltünk Pannóniában 1964-ben

Tulajdonképpen nem a mi vidékünk volt a római birodalom Pannóniája, hanem a Dunántúl. Pannónia tartomány szép volt, most is az, és gazdag.

Szegényen éltünk 64-ben Volt egy ócska, rozoga úszóház a Tiszán, amely a háborút is átvészelte, mert még a németek sem tartották fölrobbantásra érdemesnek. Nem a régi világ uraié, hanem mindenkié volt. Takács úszóháznak hívták. Ami családi vonatkozásom volt az úszóházhoz, hogy Takács Pista jó barátja volt a nevelőapámnak. Sok millió koronát kicsalt tőle, vettek egy homokos hajót, amelyen Takács később túlادott, és aminek az árából a nevelőapám egy vasat se kapott. Így született az említett rozoga, ócska úszóház. Ez volt az egyetlen a Tiszán.

Sokféle ember váltott kabinbérletet. Nem akarok kategorizálni, de az utcaseprőtől a professzorig, a kommunista „főispánig” mindenki hűtötte a testét az akkor még tiszta folyó kellemes vizében.

Még a kispénzü emberek is tudtak szép vagy kevésbé szép, összekókányolt csónakot venni. A motorok?... A legjobbakat, amelyek még versenyeken is megállták a helyüket, Vidács készítette motorkerékpár motorokból.

Károly bácsiról is meg kell emlékezni. Nem tudom, melyik temetőben nyugszik. „Öreg bútor” volt, segítőkészen fogta meg a csónak orrát, tette föl a motort. Ebből élt, mert egy kis borralaló kijárt neki. Szerény karrierjét egy rendelkezés törte derékba. Minden csónak-tulajdonost kötelezték a vízi jártassági vizsga letételére. Ehhez hozzátartozott az úszni tudás. Károly bácsiról, aki harminc évig volt vízör, és ladikjával több fuldoklót kimentett a Tiszából, amellyel össze volt nőve, kiderült, hogy nem tudott úszni. El is bocsátották. Azóta sincsenek Károly bácsik az úszóházon.

Jártuk a Tiszát hétvégeként. Kint is aludtunk, ki sátorban, ki a csónakjában. Estéként nagy tüzet gyújtottunk a parton.

Két forint ötvenbe került a benzin literje, úgyhogy még a kisnyugdíjasok is megengedhették maguknak a motorcsónak luxusát. A forró lúdvári homokon, a szúnyoggal teli hús fűzfák alatt összeverődött a társaság: vasesztergályos, tisztviselő, hentes, gyári munkás, taxisofőr, orvos, ügyvéd, pincér, vállalatvezető, magánzó. A véletlen aztán bizarr találkozást, ismeretséget is előidézett.

A Hittudományi Főiskola egyik tanárát meghívtam kirándulásra. Ebédfőzéshez fát kellett vágni. Csapkodtuk a baltával a száraz fák tövét, a tisztelendő atya is igyekezett.

A parton megállt egy motorcsónak, fél szemmel láttam, hogy egy „főelvtárs”, akit a klinikáról ismertem, mivel a nagybátyját kezeltem. Nagy mérgesen szállt ki a hajóból; meglátott engem, odajött hozzám, és éktelen káromkodásba kezdett. Szidta a motort, az eget, a barátom „főnökét”, a jó Istent. Kidőlt a fa, és közösen tűzrevalót daraboltunk belőle. A „főelvtárs” is segített, mondván, hogy valami bográcsost akar főzni. A társaság többi tagja elhúzódott tőlünk, ennyi feneket, amit felénk fordítottak, még nem láttam egyszerre.

Pap barátomat nem tudtam figyelmeztetni, hogy ki ez az ember, aki egyszerűen ránk ragadt, és nem tágitott. A családja is mellénk telepedett.

Főzni kezdtem. A „főelvtársnak” be nem állt a szája, mondta a magáét, időnként káromkodott is. Örült, hogy meghallgatta valaki. Kihozott a csónakjából egy borral telt butykost, és megkínált bennünket.

- Úgy látom, te vagy a fiatalabb, visszategezhetsz - koccintott a barátommal.

- Ha már ilyen jól összejöttünk - felelte halkán a barátom -, megkérlek, hogy ne kevered össze a teológiát a biológiával.

- Hogy-hogy?

- Nem szeretem, ha Istent bizonyos biológiai funkciókkal együtt emlegetik.

- De finom vagy, mi a foglalkozásod?

- Pap vagyok.

A „főelvtárs” majdnem félrenyelte a borát; fölpattant, betelerelte a családját a csónakba, köszönés helyett csak annyit szólt vissza:

- Kettőnknek szűk ez a hely.

„Ezt a helyet” a sülő húsoknak, a pörköltnek a kesernyés füsttel kevert illata árasztotta el.

Ezt a légkört, hangulatot, társaságot őrzi a film.

Észak Velencéje

Szent-Pétervárt nevezték Észak Velencéjének, de aki Stockholmban járt, igazat ad nekem, hogy erre a városra is illik az elnevezés.

Lélekszakadva rohant utánam a klinika folyosóján legkedvesebb nővér munkatársam:

- Adjunktus úr! Adjunktus úr! Telefon!

- Irénke, tudja, hogy megyek a műtőbe; mondja, hogy két óra múlva hívjanak!

- De Amerikából keresik!

- Engem? Jó, megyek.

- Diós beszél Kaliforniából. Kérem, az édesapám után szeretnék érdeklődni, hogy van?

- Diós? Ilyen nevű betegem nincs.

- Bocsánat, Diósszilágyi. Tudja, le kellett rövidíteni a nevem, mert itt sem kiejteni, sem leírni nem tudták - mondta nevetve.

- Így már tudom, kiről van szó. Édesapja jól van. Említette is, hogy szeretné látni a fiát, mármint önt.

- Tessék neki megmondani, hogy holnap délután meglátogatom.

- Holnap? - csodálkoztam.

- Igen. Önnel mikor tudnék beszélni?

- Bármikor, holnap ügyeletes vagyok.

Én, „balkáni”, azon gondolkoztam, hogyan tud valaki Amerikából holnap csak úgy beállítani, és ilyen messziről miért ilyen jó a telefon hangja, egy dorozsmai hívásnál pedig miért hallatszik úgy, mintha valaki vascipővel állna a vezetéken.

Másnap délután találkoztam a betegem fiával.

- Mindent köszönök, édesapám jól van, és elégedett, a nővérek kedvesek, pedig semmi honoráriumot nem adott még senkinek. Doktor úr, kérem, fogadja el ezt - és egy borítékot nyújtott felém.

- Nézze, Diós úr, én, mint a legtöbb kollégám, általában elfogadom a „hálapénzt”, mert igen silány a fizetésünk, de a neves, makói Diósszilágyi család tagjától nem.

Azután elbeszélgettünk, és az is szóba került, hogy nemsokára Stockholmba utazom az Európai Dialízis és Transzplantációs Társaság kongresszusára.

Szorongva mentem a szigorú ferihegyi vámosok elé (1969!). A drágán összekapart mindenféle nyugati pénz - nem sok - a cipőmben lapult. Három napra volt elég. Szerencsére a repülőutat forinttal fizethettem.

Meglepetésemre egy magyar csoport is utazott a gépen, két neves veseszakértő, akik utálták egymást, és jó néhány velem egykorú kedves kolléga. Mint megtudtam, egyik sem a saját költségén jött, mint én; kit az Akadémia küldött, kit más; a Király utcában egy elegáns

hotelben volt szállásuk teljes ellátással. Elgondolkoztam. Istenem, ezek közül egyik sem foglalkozik sem a művésével, sem a veseátültetéssel - én meg a zoknimban szorongatom azt a kis pénzt, a szatyorban házi kolbász, ami három napra elég, kenyérre talán telik. Mondanom sem kell, hogy a kollégák leg többjével csak a fogadásokon találkoztam.

Dánia fővárosában leszálltunk, és három férfi ült elém az addig üres ülésekre. Szundikáltam egy kicsit, de fél füllel hallottam, hogy ezek magyarok, jobban odafigyeltem, de nem értettem őket, pedig olyan szép bihari, debreceni tájszólást véltem fölismerni. Hiába, mégsem értettem egy szót sem!

- Elnézést, uraim - szóltam hozzájuk angolul -, önök úgy beszélnek, mint a magyarok, de nem értem.

- Miért, maga magyar?

- Igen.

Mind a hárman felém fordultak, lelkendezve szorongatták a kezem:

- Mi finnek vagyunk!

Indulásunkkor itthon nagyon goromba idő volt, úgyhogy jól felöltöztem, gondolván, északon még hidegebb lesz. Ahogy kiszálltunk a gépből, valódi júniusi kánikula fogadott. Azt sem tudtam, mit csináljak a kabátommal. Gyuri barátomtól kaptam egy címet - svéd ismerősök adták neki -, hol találok olcsó szállást. Amikor bemondtam a címet, a taxisofőr bizalmatlanul mért végig.

- Itt vagyunk, uram.

- Hol a szálloda?

- Ott - mondta a sofőr flegmán.

- De ez egy öreg hajó!

- Kérem, ez az Of Chapman.

Megjegyzem, Svédországban az utca egyszerű embere is ilyen-olyan fokon ért-beszél angolul.

Kedves hölgy fogadott a recepcióban. Átnyújtottam neki az útlevelem, belenézett, és igen elcsodálkozott, hogy magyar vagyok. Azután ismertette a házi szabályokat:

- Adok önnek egy csomag ágyneműt, finom papírból készült, ezt magával is viheti. Este tíz óra után lehetőleg ne legyen zaj. Ami a legfontosabb: alkoholt behozni tilos. Büfénk van a fedélzeten, ott hideg üdítő italok is kaphatók. Ne lepődjön meg az emeletes ágyaktól, hiszen olyan olcsók vagyunk. Két napig maradhat, hogy másnak is jusson hely. Remélem, nem zavarja - halkította le a hangját -, hogy egy amerikai néger lesz a kabintársa? Másutt ugyanis nincs hely.

- Nem, egyáltalán nem zavar... Mennyit fizetek?

Tényleg nagyon olcsó volt. Így kihúzom a három napot, gondoltam.

A kabintársam szimpatikus földrajz szakos tanár volt; eredetileg Lengyelországba indult, de meggondolta magát, és leragadt Svédországban.

A felső ágyon fölhúztam az ágyneműt, azután megkerestem a fürdőszobát, jobban mondva a zuhanyozót. Nem tudom, a zaj volt-e nagyobb, vagy a gőz. Mindegy, jól esett.

Óriási hallja volt az épületnek, amelyben a kongresszust tartották. Tíz órakor kezdődtek az előadások, de én már jóval előbb ott voltam. Magyar rajtam kívül egy sem. Gondolom, aludtak a kényelmes szállodában. Kóvályogtam a nagy teremben, és ráakadtam egy hirdetőtáblára. Kíváncsiságból elkezdtem tanulmányozni a neveket. Jó néhány szakmabéli világnagyság kapott telefont, táviratot. Ez nem igaz, hunyorítottam! Kérjük András Németh doktor urat, fáradjon a kongresszusi irodába. Één?! Minek?

Szíves mosollyal fogadott egy tisztviselő, és tudatta velem, hogy csekk érkezett a részemre. A feladó nevét nem tudta kimondani, csak betűzte: D-i-o-s. Parancsoljon, a hallban lévő bankban beválthatja. Visszaigazolták, érvényes.

Szédelegtem. Ennyi pénz! Azt sem tudom, hogy mennyi? „Megerőszakolt” a kedves öreg páciensem fia. Most mit csináljak? Nem megyek haza, csak egy hét múlva! Addig utazom ide-oda, ahogy a kongresszus befejeződik. Juhé!

Otthonról megérkezett Gyuri barátom, akinek ismeretsége révén egy kellemes lakásban béreltünk szobát. A kongresszusnak vége lett, a záró bankett is lezajlott. Szabad voltam, és pénz is volt a zsebemben. A barátom visszautazott, én pedig róttam az utcákat. A filmkamera mindig a nyakamban lógott, és nyomtam a gombot minden téma láttán Hajókirándulásra mentem, megcsodáltam a száguldó motorcsónakokat, és élveztem a ragyogó jó időt.

Megnéztem a Vasa hajót, amelyet 1628-ban bocsátottak ünnepélyesen vízre. Egy hirtelen oldalszél fölborította a hatvannégy ágyúval felszerelt vezérvitorlást, és az ünneplő emberek szeme láttára elsüllyedt. 1956-ban emelték ki. Kupola alatt tartják, finom vízpermettel konzerválják, mert különben porrá esnék szét.

A Skanzenbe is elmentem. Tisztelem a svédek, hogy több száz éves épületeiket, templomaikat átengedték az utókornak.

A film utolsó kockáin Stockholm egyik legszebb nevezetességével, a Millesgarden gyönyörű szobraival búcsúzom „Észak Velencéjétől”.

Orvosi emlékeimből

Makó messze van Szegedtől

A mondás, amely közszájon forog, nem a mi Szeged városunkat, hanem Jeruzsálemet említi. Hogyan keletkezett ez a szólás? Biztosan senki sem tudja. Állítólag a Makó nevezetű keresztes vitéz valahol Spalatónál kötött ki, de azt hitte, hogy ez már Jeruzsálem, és ekkor mondták volna, hogy messze van Makó Jeruzsálemtől. Mások azt említik, hogy Makónak volt egy Jeruzsálem nevű negyede. Az igazságot nem lehet tudni.

Addig sohasem láttam Makót, amíg egy elkeseredett makói származású főhadnagy Budapesten föbe nem lőtte magát. Azt mondták, hogy szerelmi bánata volt (a mai fiatalok nem is ismerik ezt a bánatformát, mert minek?), de lehet, hogy nem akart kimenni a frontra, mert akkor még javában (vergődésünkben) folyt a háború.

- Orvostanhallgató század, vigyázz! - ordította a mindannyiunk által utált őrmester. - Az udvaron a bejárat előtt sorakozó!

- Mit akarhat tőlünk ez a kétlábú barom? - súgta a mellettem álló barátom.

Fesztes vigyázállásban vártuk a parancsnokot. Az őrmester a szolgálati szabályzatnak megfelelően tisztelgett:

- Százados úr, alázatosan jelentem, az orvostanhallgató század fősorakozott.

- Rendben - válaszolta a parancsnok. - Leléphet, őrmester.

Azután hozzánk fordult. A mindig elegáns tiszt finom mozdulatokkal lehúzta a szarvasbőr kesztyűjét, elegánsan odadobta az őrmesternek, ő meg tiszteletteljes fejhajlítással elkapta.

- Bajtársak! Szomorú kötelességünk van! Meghalt az egyik tiszttársam. Szülővárosában, Makón fogják eltemetni, dísztemetés lesz. Jelenleg magukon kívül nincs itt a kaszárnyában egy ép század, mert a frontot tartani kell. Az a parancsom, hogy vételezzenek tiszta, rendes ruhát. A felszerelés: derékszíj, tölténytáska, szurony, puska három tölténnyel és rohamsisak.

Vékony zsávolyruha nem volt a raktárban. Vastag posztóba öltöztünk.

- Meg fogunk dögleni ebben az augusztusi hőségben - káromkodott a barátom. - Árnyékban van legalább harminc fok!

- Öregem - vigasztaltam -, a parancs az parancs. Én nagyon sajnálom azt a szerencsétlen tisztet, azonkívül, ilyen ünnepélyes cirkuszban még nem léptem föl. Te voltál már Makón?

- Nem. Én csak a hagymájukat eszem.

- Látod, meg kell ismerni saját hazánkat.

- De így? Posztóban, acélsisakkal? Erről jut eszembe, vigyünk egy-egy kulacs vizet, mert megdöglünk szomjan ebben az iszonyú hőségben.

Vonaton utaztunk, külön kupékban. Megkaptuk az utasítást: lassú menetben követjük a koporsót, előttünk a zenekar, ahogy a szolgálati szabályzat előírja.

Ballagtunk a koporsó után, a trottyos zenekar gyászindulókat recsegtetett. Az alacsony házakból kiálltak az emberek bámészkodni. Volt, aki keresztet vetett, a reformátusok meghajoltak.

- Úristen - szólt a mellettem ballagó bajtársam -, mikor lesz ennek vége, talán Jeruzsálemig meg sem állunk.
- Csöndesebben pajtás, tudod, hogy tilos a beszélgetés!
- Nem bánom, nem érzem jól magam, és ez a por...
- Mi bajod van?
- Hányingerem van. Biztosan elrontottam a gyomromat.
- Hát lépj ki ide a bokrok közé.
- Azt nem lehet, kibírom.

Kibírta.

Ítéletnapig tartott, amíg a temetőbe kiértünk. Lötyögött a fejünkön az acélsisak, csuromvizesek voltunk, mint az izzott ló.

A sírgödör mellett sorba álltunk. Rövid egyházi szertartás volt, amely egy öngyilkos, „bűnös” tisztnek járt.

- Fegyvert magasra! - vezérelt az őrmester. - Tűz! Tűz! Tűz!

A temető madarai riadt szárnycsattogással fölroppentek. A hozzátartozók közül valaki rosszul lett, talán a főhadnagy édesanyja. Leültették. A koporsón kegyetlenül dobogtak, dübörögtek a hantok.

Visszavezényeltek bennünket.

Poroszkáltunk az állomás felé. A városból akkor semmi emlékem nem maradt, csak a hőség, a por és az elhunyt ismeretlen iránt érzett szomorúságom.

Szeged messze volt, mint Makó Jeruzsálemtől.

A félérett szilva

Senki nem szereti a katonáskodást, kivéve talán azokat, akik ezt hivatásul választják. Mi azonban, az orvostanhallgató század tagjai, egyáltalán nem voltunk lelkesek. A belénk nevelt „hazafias kötelesség” miatt elviseltük az úgynevezett fegyelem értelmetlenségeit, a korszerűtlen katonai kiképzést. Elmaradottságunk jellemezésére csak annyit: amikor a második világháború már gépesítve irtotta az embereket a nagyhatású ágyúkkal, tankokkal, repülőgépekkel, géppisztolyokkal, akkor mi múlt századbeli puskákkal gyakoroltuk a rohamot.

Én nem tudom, hogy a honvédségnél most milyen a koszt, az obsitot sajnos már régen megkaptam. A régi hadseregben viszont pocsék volt az ellátás. Az állandó heti étrendre még mindig emlékszem. Hétfő: szárított kelkáposzta főzelék, kis darab cipőtalppal és néha főtt kukaccal. Sajnáltam is őket. Miért is mentek bele? Kedd: mákos tészta, vagy inkább mászkos tészta, mert alig tudtuk lekaparni a csajka széléről. Szerda: spenót egy főtt tojással. Akinek nem volt szerencséje, zápot kapott. Hát Istenem, a szakács nem lát bele a tojásba. A csütörtök jó volt: babgulyás. Akkor már tudtuk, hogy másnap meghajtanak bennünket, teljes felszereléssel. Péntek: grízes tészta egy kávéskanál cukorral. Szombat: húsleves hússal (!), és vasárnap főzték a pörköltet, amikor, aki csak engedélyt kapott, a családjához ment rántott csirkét enni.

Nem vagyok nyugatimádó; legfőljebb egy-egy kiváló ember tisztelője, de ha arra gondolok, hogy némelyik hadseregben kiszámított kalóriát és vitamint tartalmazó ételeket, adagokat adtak, akkor még elkésztőbb a mi menünk. A honvédségnél soha nem kaptunk sem zöldségféléket, sem gyümölcsöt.

Új parancsnok érkezett, egy kedves „trehány” zászlós. A nadrágszára lógott, nem is volt egyforma, a sapkája mindig félreállt. Soha nem kiabált, a gyakorlatokon mindent rábízott a Jutason kiképzett tizedesre. Az előző parancsnokunk pont az ellentéte volt: mintha mindig skatulyából húzták volna ki. Lovon szeretett vezetni bennünket, rövidre szabott termete miatt.

Az új zászlósunkkal Öthalomra gyalogoltunk ki (akkor még nem voltak ott laktanyák). Gödrös, buckás vidék volt, nem nagy, de arra alkalmas, hogy a kiskatonákat kifulladásig zavarásszák rajta.

Így történt azon a szilvás napon is.

- Roham! - ordította a parancsot a tizedes. Gondolom, a parancsnokunk egy fa árnyékában mérgesen a másik oldalára fordult.

- Fiúk! - kiáltottam. - Ott egy szilvás! Utánam!

- Nem arra! - rikácsolta a tizedes. - Amarra!

Hiába. Berohantunk a szilvafák közé, és elkezdtek falni a még félérett gyümölcsöt.

Kis idő múlva egy férfi és egy nő közeledett egy nagy kassal. Az ember már messziről kiabált:

- Vitéz urak! Ide jöjjenek, itt van egy nagy kosár eltenni való szilva. Ne szaggassák le a fák ágait.

Szégyenkezve ugyan, de mohón megettük az utolsó szemig az egész kosár szilvát.

- Sorakozó! - kiáltotta a tizedes, amire a zászlósunk is felébredt.

Poroszkálva mentünk a város felé. Kis idő múlva odasúgtam a mellettem gyalogló barátomnak:

- Pista, úgy csikar a hasam. Kilépek, nehogy baj legyen.

Előre szaladtam a parancsnokhoz, és a szolgálati szabályzatnak megfelelően alázatosan engedélyt kértem a „kilépésre”. Szerencsére kukoricatábla mellett haladtunk. Becsörtettem a golyószórómmal, mert a katona nem hagyhatja el a fegyverét. Nemsokára zajt hallottam, a barátom rohant el mellettem.

- Mi van, talán itt vannak az oroszok? - kiáltottam.

- Hagyj békén! Nagyon fáj a hasam.

Azután még további rohangászás zaja hallatszott, a végén már mindenki a kukoricásban volt.

Összeszedelőzködtem. Vállamra vettem a fegyvert, és kifelé indultam. Ahogy a mezsgye széle felé közeledtem, látom, hogy a parancsnokunk az árok szélén fekszik. A sapkája szokás szerint a szemére húzva. Egy szép fekete lovon pedig a délceg zászlóaljparancsnok közeledett. Riadtan megálltam, figyeltem, mi lesz. Az őrnagy megállt a szundikáló parancsnokunk mellett. Az fölriadt, és szabályosan jelentkezett.

- Zászlós úr - szólt hozzá keményen a fölöttese -, hol van a százada?

Először riadtan körülnézett, mint az a kotlóstyúk, amelyik kacsákat költ ki, és amikor először vízpartra viszi őket, azok berohannak a vízbe, ő meg nem mer utánuk menni. De kivágta magát:

- Őrnagy úr, alázatosan jelentem, a század rejtőzködő rohamgyakorlatot tart Kovács tizedes vezetésével a kukoricásban. Hiszen egyre inkább számíthatunk ellenséges repülőtámadásra.

- Nagyon okos, zászlós úr! Megdicsérem magát - válaszolta az őrnagy némi gondolkodás után, majd tisztelgett, és tovább lovagolt.

A parancsnokunk még akkor is törölgette a homlokát az izgalom okozta verítéktől, amikor már lassan összegyülekeztünk.

- Sorakozó! - kiáltotta. - Maga, Szabó honvéd pedig tűrje be az ingét a nadrágjába, és a laktanyában mosakodjon meg! Század, vigyázz! Indulj! Nóta!

- *Őrmester úr fekete subája, barna kislány húzódik alája...*

A gonosz bika

Szigorló orvos koromban egy sebész főorvos mellett cselédeskedtem. Kedvelt az „öreg”. Az egyik viziten megálltunk egy súlyos hasi sérült ágya mellett. A főorvos megtapogatta a hasát, azután a láztábláját nézegette.

- Mennyi a fehérvérsejt száma? - kérdezte a segédorvost.

- Húszezer.

A vizit után a főorvos meghívott bennünket teára a szobájába. Szóba került a sérültünk is, és megkérdeztem tőle, van-e ennek a betegnek valami reménye?

- Nézd, fiam, lehet, hogy újra meg kell operálnunk. Tudod, a sebészeti szabályoknak és elveknek néha az ellenkezője sem igaz. Ezt bizonyítandó, elmondok neked egy hihetetlen sebészi történetet.

- A Szegedtől nem messze lévő falu szélén putrik voltak, cigányputrik. Nem tudom, hányan laktak ott, még a községházán sem tudták. Vajdájuk is volt. Egy alkalommal, nem tudni mi célból, a falu legelőjén ballagott át a vajda. A gulyás éppen szundikált a fűvön, mert früstök után elálmosodott egy kicsit. A gulyát egy gyönyörű tenyészbika uralta. A levegőbe szagolt, és habzó orrlukakkal nekirohant a vajdának - felöklelte. A jajgatásra a gulyás fölriadt, és a bika után eredt. Sikerült megragadnia a bika orrába behelyezett karikát, és így meg tudta akadályozni, hogy a bika széttapossa a szerencsétlen embert. Előkerült a gulyás fia is, aki az apja mellett bojtárkodott.

- Édesapám, ez az ember meghalt. Nézze, a belei is kilógnak.

- Szaladj be a faluba, és hívd ki az orvost - kiáltott izgatottan a fiára a gulyás, miközben újra megrántotta a toporzékoló bika orrában a karikát. - Te! A ...zanyádat!

Biciklivel megérkezett az orvos, látható izgalommal vizsgálta a sérültet.

- Bátyám, ez meghalt!

- Húha! - tolta föl a gulyás a kalapját.

- Be kell vinni a községházára.

- Így, lógó béllel?

- Van valami varróalkalmazása?

- Csak amit zsákvarrásra szoktam használni.

- Mindegy ennek már.

- És tudod, fiam - folytatta a főorvos -, a kolléga visszagyömöszölte az öreg cigány beleit a hasüregébe, és a nagy tüvel, madzaggal bevarrta a hasát, úgy ahogy a hulláknak szokás. Azután föltették a szekérre, bevitték a községházára.

Mivel nem volt hullaház, berakták az öreget a fáskamrába, ráfektették egy deszkára.

- Majd itt kihül - mondta a kisbíró -, aztán holnap elviszik a hullakocsival.

A cigányok - asszonyostul, gyerekestül -, jajgatva gyülekeztek a falu főépülete előtt. Lassan az összes putrilakó ott ácsorgott a kapuban. Lehetek vagy ötvenen. A zajra kijött a bíró, bár már haza készülődött.

- Mit akartok? - kérdezte a zárt kapu mögül.

- Elbúcsúzni tőle - kiáltotta az egyik fiatalasszony. - Én a lánya vagyok.

- Nagyságos bíró úr - könyörgött egy fiatalember is -, engedje meg, hogy elbúcsúzhassunk a mi vajdánktól.

A bíró végül engedett.

- Jó, nem bánom. Mindent bezárok, ti az udvaron maradhattok, de ha egy tű is eltűnik, akkor hívom a csendőröket.

- Köszönjük, nagyságos bíró úr. Nyugodt lehet, még egy kavicsszem sem fog hiányozni.

A putrik lakói beáramlottak az udvarba. A bíró rájuk zárta a kaput.

Nagy sírással körüljárták a halottat, és mindenki megcsókolta.

Néhány fiatal, suttyó gyerek kiugrott a kerítésen, és nemsokára egy bográccsal, két nagy demizson borral és egy nyúzott birkával tért vissza. Nekikészültek a halotti tornak, akár egy lakodalomnak. Földarabolták a birkát, és hamarosan főtt is a paprikás. Jócskán ittak is.

Vacsora után az egyik cigány elővette a kabátja alól a pikuláját, és elkezdte fűjni. Erre mindenki táncra perdült. Talpalávaló cigánynóták jöttek elő a kis zeneszerszámból, amelyet a gazdája paprikás-zsíros szájjal fűjt, miközben a homlokán csurgott a verejték.

Éjfél után egyszer csak kinyílt a faskamra ajtaja, és megjelent a vajda.

- Mi az, ti mulattok, nekem meg nem adtok semmit?

Körülrajongták az öreget, adtak neki bort, paprikást. Miután minden elfogyott, leheveredett a gyászoló népség. Egymás hegyén hátán aludtak, megtehették, a nyári éjszakák melegek.

Reggel zörgött a kapu zárja. Megérkezett a kisbíró, utána a bíró is.

- Ébresztő! Ébresztő emberek! Öt perc múlva ne lássak itt senkit! Itt vannak a hullaszállítók is! Kifelé!

Álmos szemekkel elvándorogtak a cigányok, csak egy üldögélt továbbra is rendületlenül az udvaron. Odament hozzá a bíró.

- Na, öreg, te miért nem mégy a többiek után?

- Azért, hogy a nagyságos úr el tudjon velem számolni.

- Elszámolni? - csodálkozott a bíró. - Hát nem vezettünk listát rólatok.

- Instálom, én vagyok a halott.

- Ne csinálj már bolondot belőlem.

Beszaladt a faskamrába, de nem volt ott senki.

- Józsi, Józsi! - kiáltott a kisbírónak. - Ugorj át a doktorért, nézze meg ezt a vén bolondot, aki azt állítja, hogy ő a halott.

Az orvost éppen a reggeli mellől keltették föl.

- Itt vagyok, mi baj van? - kérdezte a bírót.

- Ott ül az udvaron egy bolond cigány, és azt állítja, hogy ő a halott.

Az orvos odament az öreghez.

- Bíró uram, ez tényleg a tegnapi halott - kiabálta elképedve. - Azaz, él. Nézzé a hasán a varrásokat. Hívjuk gyorsan a mentőket!

- Így hozták be az öreget. Az orvos is elkísérte, tőle tudom az előzményeket - magyarázta a főorvos. - Átvettük a beteget.

- És mi történt azután - kíváncsiskodtam.

- Nekünk is föl volt adva a lecke, mit csináljunk. Megoperáljuk-e vagy sem. Az öreg teljesen jól volt, csak egy kicsit részeg. Hasi tünetei nem mutatkoztak, a keringése, mint egy birkózóé. Ilyenkor mit csinál egy sebész? Késsel a kézben várakozik. Semmi sem történt. A fölvétele utáni negyedik napon viziten kívül, csak úgy kíváncsiságból megnéztem az öreget. Elképedtem, amikor a kórterembe léptem. Legalább húszan álltak körül az ágyát. Kimentem a folyosóra, és mérgesen fölhívtam a portást, hogy engedhette be ezt a sok embert, amikor nincs is látogatási idő?

- Ne haragudjon, főorvos úr, de attól féltem, ha nem engedem be őket, megkéselnek.

- Visszamentem a kórterembe. Az öreg boldog mosollyal falatozott. Bicskájával jó darabokat szelt egy főtt csülökből, és hozzá friss reszelt tormát és meleg kenyeret evett. Te jó Isten! - mondtam a hozzátartozóknak. - Nem szabad ennie!

- De ezt kívánta az apám! - kiáltotta egy formás cigányasszony. - Nagyságos főorvos úr; erősödni kell neki.

- És az az üveg az ágy mellett?

- Azt is kívánta - replikázott az asszony.

- Ha jóllakott a bácsi, ballagjanak szépen haza.

- És azután mi történt?

- A „műtété” után egy héttel kiszedtük a hasfalából a madzagot, és pár nap múlva távozott.

- Hogy lehet, hogy nem kapott hashártyagyulladást?

- Nézd - mondta elgondolkozva a főorvos -, először is a cigányok közt nagy a természetes szelekció; aki gyöngének születik, meghal. De az is lehet, hogy azon a gyepen, ahol a baleset történt, a nap még a tehénszart is sterilizálta. Gyere, fiam, nézzük meg újból azt a sérültet, mert lehet, hogy meg kell operálni...

A copfos

A tanársegéd szigorú szemekkel, hátratett kézzel járkált a műmárvány asztalok között. Megszokta, de nem szerette a csípős formalin szagot, amely a konzervált hullákból áradt. Elsőéves orvostanhallgatók szorgoskodtak; volt, aki undorodva fanyalgott. Amint a tanársegéd megállt egy asztalnál, mindenki lázasan mímelte a munkát. Akadt, aki jól is csinálta. Ellenőrző körútján megtorpant az utolsó asztalnál.

- Kolléga kisasszony - szólt szigorúan -, maga mit csinál?! Nem halad semmire! Tudja, mi a feladat?

- Igen - rebegette a lány riadt egér szemekkel -, a tenyér inait kell kipreparálni.

- Dehát még egy metszést sem látok!

- Nem elég éles a szikém, és ennek az embernek nagyon kérges a tenyere. Vajon ki lehetett? Magányos, elhagyott kubikos, akit valamelyik tanyai istállóban találtak meg holtan.

- Kolléga kisasszony, ne legyen érzelgős! Ez itt maga előtt egy hetvenkilós szerves anyag; nem él; ha vallásos, akkor azt mondom, hogy a lelke régen elszállt.

Végignézte a lányt. Lompos, bokáig érő köpeny volt rajta, és, te jó ég! - gondolta -, micsoda paraszt kislányos copfokat visel?

- Hogy hívják, kisasszony? - kérdezte.

- Pásztor Erzsébet.

- Emlékszem a nevére a katalógusból. Nézze, adok magának kölcsön egy jó éles szikét, és lásson munkához.

- Ne haragudjon, tanársegéd úr - mondta könnyezve a lány -, de ez a kéz úgy hasonlít a földműves apám tenyerére!

- Mondtam magának, kolléga kisasszony, hogy semmi érzelgősség! A betegek mellett majd lehet széplélek, de a boncasztal, az más. Ne sírjon. Hozom a szikét, és fogjon neki a munkának. Ugye nem akar elégtelent a gyakorlati vizsgán? - folytatta nevetve. - Semmi közöm hozzá, de egy orvostanhallgató hogy viselhet copfot?

A meleg nyári napon izzott a homok a Tisza-parti strandon A tanársegéd fürdés után téblábolt az emberek között.

A büfében megivott egy pohár sört. Magában motyogta, úgy, hogy az eladó is meghallja:

- Ez olyan meleg, mint a lóhúgy.

Tűzről pattant menyecske volt a tulajdonos. Csípőre tette a kezét, és rögtön replikázott:

- Honnan tudja uraságod, hogy milyen a lóhúgy? Talán már ivott belőle? De ha most talál a városban egy tábla jeget, hozza ide, és adok érte száz pengőt, akármilyen sok pénz is az.

A tanársegéd szó nélkül eloldalgott. Unatkozott. Még egy könyvet sem hoztam magammal, morfondírozott. Elindult a kabinja felé. Váratlanul két homokos copfot pillantott meg. Odament a tulajdonosa mellé.

- Napozik, kolléganő?

Micsoda hülye kérdés, gondolta közben, hiszen láthatja. A lány riadtan fölült, söprögette magáról a homokot.

- Jó napot, tanársegéd úr. Jó idő van, ugye?

- Nem zavarom, ha ide ülök maga mellé?

- Tessék.

Szemével végigpásztázta a lány fürdőruhás alakját. Minden a helyén van, gondolta, még a combjai is egymáshoz érnek, ami a női szépség egyik alapvető föltétele.

- Tudja, kolléga kisasszony, hogy is mondjam, jó hírem van. Jelest kapott a gyakorlati vizsgán anatómiából. Persze ez egyelőre titok. Gratulálok.

- Óh, köszönöm - mosolygott rá a lány.

- Szólíthatom Erzsikének, persze nem az intézetben?

- Igen, tanársegéd úr.

- Józsi vagyok.

- Tudom... Hallja ezt a hullámvész, lüktető zúgást? Figyeljen csak! Mi lehet ez?

A zaj egyre erősödött. A férfi fölállt, a levegőbe kémlelt, arrafelé, ahonnan a zaj hallatszott.

- Amerikaiak!!! Rengeteg repülő! Bombázók, körülöttük meg kéttörzsű vadászok keringenek, mint a darazsak!

- Jó Isten! - ugrott föl a lány. - Mi lesz velünk?

A férfi megfogta a lány kezét, nyugtatóan rámosolygott:

- Erzsike, ne féljen, Szegeden nincs mit bombázni, ezek az északi iparvidékek felé tartanak.

A beszélgetést hirtelen abbahagyták, mert valami ismeretlen, gyomorba hatoló, süvítő hang hallatszott. Utána nem sokkal később megindult alattuk a föld. A férfi fölugrott.

- A nagyállomást és a vasúti hidat bombázzák! Óriási füstfelhő van ott.

A lány reszketett.

- Mi lesz velünk?

- Ne aggódjon, már tovább repültek, biztosan van még más célpontjuk is.

Mindenfelől iszonyú visítás hallatszott, és robbanások.

- Erzsike, jöjjön, fussunk a Bertalan-emplékmű felé, itt a fák alatt. Nem tudom, milyen lövedékek ezek, rakétának nézem őket.

A vijjogás nem hagyott alább. Egy rakéta elébük vágott.

- Feküdjön le! - kiáltotta a férfi.

Erzsébet hasra vágódott. Józsi rádobta magát, és kezével védően befedte a fejét. Egészen közel hallatszott egy fülsiketítő robbanás. Utána csönd. A lány érezte, hogy valami meleg csurog alá.

- Józsi! Megsebesült?! Él még?!

- Élek, Erzsike, de jó volna orvos kezébe kerülni.

- Te jó Isten, hogy néz ki a háta! - sikoltott a lány. - Feküdjön hason. Megpróbálok valami segítséget keresni.

Fölrohant a töltésre. Nem sérült meg, csak csupa vér lett a férfitől, aki a testével védte.

Telefon sehol, mentő sehol. Egy lovas kocsi vágta az utat a városból kifelé. A lány elébe állt.

- Álljon meg! Segítsen!

A lovakat hajtó gazda megdöbbsen a látványtól: fürdőruhás lány, aki csupa vér.

- Hóó! - húzta meg a gyeplőket. - Mi is menekülünk!

- Uram - összetett kézzel kérlelte a kocsist -, segítsen, egy férfi ott fekszik sebesülten az ártéren, elvérzik, ha nem tudjuk bevinni a sebészetre.

- Jól van, megnézzük, tudunk-e segíteni. Gyere, Jancsi - szólt oda a társának.

Lementek a töltésről. A kocsis föltolta a kalapját:

- A betyár amerikai istenit, ezt jól meggyepálta a bomba. Várjon, kisasszony, lehúrom az ingem, legalább ezzel kössük be.

- Hát veled mi történt? - kérdezte az ügyeletes tanársegéd, egykori évfolyamtársa.

- De hülye vagyok, hiszen látom! Nővérke, szóljon a beteghordónak, a doktor urat azonnal vigyék a műtőbe. A műtősnő mosakodjon, én máris megyek... Szekeres vagyok - fordult a lányhoz. - Maga nem sérült meg?

- Úgy tudom, nem.

- Tanársegéd úr, én elintézem a hölgyet - szólt közbe a nővér -, tessék a műtőbe menni. Jöjjön velem - mondta a lánynak -, zuhanyozzon le, és adok valamilyen ruhát, de legalábbis köpenyt.

- Kolléga kisasszony - invitálta a tanársegéd a lányt -, tessék bejönni a kórterembe. Józsi mondta, hogy maga orvostanhallgató. Összefoldoztuk, szerencsére csupán a hátizmai sérültek. Csak az a baj, sok vért veszített, és minden állandó véradónk szétszaladt, még a részeges portást sem találjuk, aki nullás csoportú, és öt liter borért kéthetenként hajlandó vért adni.

- Én is adnék szívesen.

- Óh, köszönjük, akkor gyorsan megnézem a vércsoportját. Sok a sebesült, mert a bombázáskor eltaláltak egy veszteglő német szerelvényt, amelyik tele volt rakétagránáttal, és azok szanaszét röpködtek, robbantak a városban... Azonos. Hál' Istennek.

A lány mindennap meglátogatta a tanársegédet. Sokáig üldögélt az ágya mellett, elnézte, ahogy alszik. Láthatóan gyógyulófélben volt.

A műtét után két héttel már székben ülve fogadta Erzsébetet. A lány mellé ült.

- Hogy van, Józsi?

- Azt hiszem, túléltem ezt a durva hátvakarást. Erzsike, kérdeznék valamit: akar a feleségem lenni?

- Één???

- Maga.

- De az édesapám...?

- Majd én beszélek vele.

A lány a férfi mellére hajtotta a fejét. Érezte, hogy simogatja a fejét, beletúr a hajába, és hallotta a kellemes mély hangját:

- Te... Kedves... Te copfos.

Furcsa szerelem

Ötvenhat novemberében történt. A levert forradalomnak, a bizonytalan időknek, a félelemnek nem sok köze volt ahhoz, amit most papírra vetek.

Álmosan borotválkoztam ügyelet után az orvosi szoba eléggé lepusztult mosdójában Vakolat hullott a fogmosó poharamba, mert a fölöttünk lévő emelet mennyezete örökké beázott. Máig sem tudták rendesen megcsinálni. Az az átkozott telefon! Nem volt elég az éjszaka?

- Tessék! - kiabáltam mérgesen a telefonba.

- Tanársegéd úr, tessék lejönni az ambulanciára, baj van a mentőkkel.

- Jó, megyek, csak még gyorsan lehúszom a képemről a habot.

Összekaptam magam, és leszaladtam az alagsori ambulanciára.

- Hol a beteg? - kérdeztem a nővért.

- Hát... Nem tudnak bejönni.

- Miért, nem zárta ki az ajtót?

- Tessék megnézni, nem férnek be.

- Nem férnek be? Az hogy lehet?!

- Majd meg tetszik látni!

- Erre kíváncsi vagyok.

A folyosó ajtaja nyitva volt, csak egy ócska iskolai pad sötétítette el.

- Maguk mit csinálnak? - kérdeztem a mentőktől.

- Szeretnénk bemenni - mondta az egyik -, de nem férünk be.

- De mit akarnak avval a paddal?

- Kedves tanársegéd úr - szólt halkabban a mentős - ember van a másik oldalán, beszorulva.

Két lábat láttam a fölemelt pad alatt.

- Beszorulva?

- Igen, a pénisze.

- Hogy került oda?

- Nem mond ez az ember semmit, de benne van a tintatartóban, és ha fordítani akarjuk a padot, akkor jajgat.

- Akkor ne csavargassák, majd megnézem!

Kimentem a portán keresztül, és megnéztem a sérültet.

Mindjárt láttam, hogy szakmunkásra van szükség, nem orvosra.

- Így találtunk rá - mondta kérdés nélkül a sofőr. - Nem is értem, annyi szép nő van a világon, és akad olyan ember, aki a tintatartó lyukat választja?

- Nem vagyunk egyformák. Bár ez idáig csak olyan esetről hallottam, hogy a szeretett nőt nem tudták elhagyni, csak altatással. Penis captivus, ez a szakkifejezés. De, hogy pad? Ahogy látom, teljesen bele van dagadva! Hívom a gépészt, hozzon egy fűrészt.

A gépésznek kiguvadtak a szemei, kivételesen nem a kisüstitől, hanem a látványtól. Elmagyaráztam neki, hogy fűrészelve ketté a padot. A gépésztől csorgott a verejték, mire végre a pad kettéesett. Kiszabadult a beteg. Duplára dagadt férfiasságát alig tudta visszatenni a nadrágjába. Kérdéseimre kelletlenül válaszolt.

- Neve? Kora? Foglalkozása?

- Iskolaszolga vagyok, ötvenöt éves.

- Családja van?

- Négy gyerek.

- Felesége?

- Nincs. Csak élettársam volt, de elhagyott.

Nem kérdeztem tovább, láttam, hogy lelkileg igen megviselt állapotban van. Orvosi teendő nem sok volt vele.

- Adok egy kis nyugtatót, feküdjön le, és borogassa. Két nap múlva jelentkezék.

Közben megérkezett az ideggyógyász kolléga, akit konzíliumba kértünk. Alapos vizsgálat után félrehívott.

- Kérlek szépen, ez az ember teljesen normális.

Kérdőn néztem rá.

- Igen, igen. A perverziókat nem számoljuk az elmebetegségek közé. Ez a fetisizmusnak furcsa fajtája. Van, aki a női cipőket, fehérneműket szereti, ő a padokat.

- Mit lehet csinálni?

- Egyet ajánlhatok, hívd fel az iskolaigazgatót, hogy cseréltesse ki azokat a százéves padokat újakra.

Örök harag

Orvosi életem során senkit sem bántottam meg szándékosan. Ha műtét közben véletlenül kissé ingerültebben szoltam az ügyetlenkedő asszisztensre, bocsánatot kértem, mielőtt az öltözőben ledobtuk az izzadt műtősapkát és a szájmaszkot.

Egy esetben nem kaptam bocsánatot...

Kemény ügyeletünk volt. Abban az időben - az ötvenes évek végén - még csak ketten álltunk talpon (35 forintért). Attila, aki arra a napra mellém volt beosztva, kezdő orvos volt. Érzékeny „széplélek”, aki csak belecsodálkozott a szakmába, nem volt sebész egyéniség, noha az érzékenység, a szépség iránti vágyakozás minden igazi sebészre jellemző.

Szétrothadt vakbél, kilyukadt gyomor, hasba szúrás műtete után voltunk éjjel felé, még egy lábtörött asszony is szaporította a munkánkat. Egy óra felé belezuhantam az ágyba. Vacsora már nem is kellett. Álomtalánul aludtam, úgy emlékszem, ruhástul. Két óra felé halk; diszkrét kopogásra riadtam fel. Meggyújtottam a villanyt, Attila állt az ajtóban.

- Mi van?

- Adjunktus úr, ö... Bandi bátyám, a tízes kórteremből egy idősebb ember a vécében fölakasztotta magát.

Fölugrottam, mint a tűzoltó ló, amikor riadó van.

- Ki a beteg!? - kaptam magamra a köpenyt.

- Ne-em tudom, nem kérdeztem a nővért.

- Jaj, de balfék vagy! Legalább levágtad a kötélről?

- Nem, mert már hullamerev.

- A mindenit!

A riadt éjszakás nővért faggattam.

- Iduka, maga nem vett észre semmit?

- Azt láttam, hogy kicsoszogott a vécébe, de a kötelet biztosan a köpenye alá rejtette, csak amikor sokáig nem jött vissza, akkor kerestem. Borzasztó!... - szavai zokogásba fulladtak.

- Na, nézzük meg. Gyere, Attila!

A szerencsétlen az öblítő lehúzójára kötötte föl magát.

- Ez Kurunczi bácsi - mondtam letörve. - Olyan jól sikerült a műtete, pár nap múlva már hazaengedtük volna! Ugyan miért tette?

Megnéztem a kötelet, amelyet ő maga font gézből; a nyakánál vattabélés volt.

- Adott magára, hogy ne fájjon, csak finoman Attila, itt nincs más, mint a hivatalos tennivalókat elintézni. Hívd föl a rendőrségi ügyeletet, kérj rendőrorvosi boncolást, töltsd ki a lábcédulát, és szólj az ügyeletes ápolónak, hogy vágja le a szerencsétlent a kötélről.

Elgondolkodva mentem vissza az orvosi szobába. Eszembe jutott, hogy ez a beteg mindig takaró alatt tartotta a kezét. Te jó Isten! Így fonta titokban napokig a kötelet! Próbáltam aludni. Nehezen ment. Végre valamilyen bolondos álm közbe keveredtem. Nem akartam hinni a fülemnek. Megint kopognak?

- Tessék!

- Én vagyok, Attila.

- Mit akarsz? Talán megint fölakasztotta magát valaki?

- Nem, csak itt vannak a rendőrök. Nem kellene esetleg beszélni velük?

- Nekem? Velük!? Akik ötvenhétben megverték, megaláztak!

- Deee...

Akkor mérgemben a fapapucsomat az ajtóhoz vágtam. Attila úgy eltűnt, hogy bocsánatot sem tudtam kérni tőle. Meg sem állt Nyugat-Németországig. Így maradt a haragja örök...

Idős vagy öreg, nem mindegy

Sokan szorongtak a várószobában. Az asszisztensnő igyekezett „osztályozni” őket, természetesen érkezési sorrendben, de akinek csak rövid kezelésre vagy injekcióra volt szüksége, azt illő bocsánatkéréssel előre engedte.

- Főnök - mondta a nővér (mindig így szólított, tanársegéd koromtól kezdve, docensi kinevezésem után is) -, van itt egy idősebb bácsi, nagyon titokzatos, négy szemközt akar magával beszélni. Nagyon ismerős, mintha feküdt volna már a klinikán.

- Jó, hívja be, és hagyjon magunkra bennünket.

- Jó napot, doktor úr - lépett be az őszes, szikár férfi a kalapját szorongatva. - Megismer, doktor úr?

Szerencsétlen orvos, a sok száz beteg közül nem mindenkit ismer meg, de hogy ne sértse meg a páciens, bólint, dehogynem, persze, emlékszem magára! Hólyagkővel operáltam, világosított föl.

- Most mi a panasz?

Lehalkította a hangját:

- Impotens vagyok, doktor úr!

- Hány éves?

- Hetvennyolc.

- Ühüm. A felesége?

- Á... az beteg, operálták, ő nem kíván semmit. De tudja, doktor úr, van a szomszédban egy harmincöt éves elvált asszony, akivel, hogy úgy mondjam, jóba' vagyok. Érti?

- Értem, és akkor mi a baj?

- Az, hogy hideg van, és amikor hajnalban kíváncsoznék hozzá, lefagy mindenem. Mondtam már, a tehetségem.

- Jó - sóhajtottam -, írok gyógyszereket, és egy hónap múlva jöjjön vissza. Mi is a foglalkozása?

- Kertész vagyok, rózsákkal foglalkozom.

Fölírtam a gyógyszereket, az öreg megköszönte, és indult kifelé.

- Jaj, bocsánat! - kiáltottam utána, amikor már éppen az ajtót nyitotta. - Elfelejtettem megkérdezni valamit.

Becsukta az ajtót, visszajött.

- Tessék, doktor úr!

- Mondja, tulajdonképpen mióta vannak panaszai?

Hallgatott egy darabig, majd hirtelen rávágta:

- Már két hete!

Négy évvel később jelentkezett ismét az öreg kertész. Mosolygott.

- Hogy van?

- Megint baj van, doktor úr. Idáig jól voltam, de most kihagy. Érti ugye?

- Értem, hogyan érteném.

- Rakjon rá a tűzre, doktor úr.

Én raktam. Időnként meg-megjelent, legutoljára kilencvenkétéves korában, bottal, de mosolyogva. Elérte a szélben, hóban, fagyban dolgozó emberek reumás betegsége.

- Doktor úr, karácsony közeledik, lehet, hogy az utolsó. Segítsen rajtam. Már özvegy vagyok régóta, de vár a szomszédasszonyom! Hátha mégis!

Ezután már soha többé nem láttam az öreg kertészt.

A sírásó halála

A történet úgy kezdődött, mint egy Derrick-epizód a tévében: villogó kék fény, sziréna, lábdobogás, telefon csörgés, és ez mind természetesen éjszaka.

- Jöjjön, adjunktus úr! - hallatszott a kagylóból az ügyeletes nővér izgatott hangja -, egy súlyos sérültet hoztak!

- Megyek, csak fölkapom a ruhám.

Sietve mentem az ambulanciára. A háborús élményeim megedzettek, de az elem táruzó látvány megütött.

- Műtő! - kiáltottam a telefonba -, azonnal operálunk. Mosakodjon be! - mondtam erős hangon az álmos ügyeletes nővérnek. - Amputáció!

- Mi történt ezzel az emberrel? - kérdeztem a mentőorvos kollégát.

- Azt hiszem, holt részegen kitántorgott a Hági sörözőből, és a bal lábával ki akarta siklatni a villamost.

- Sanyi! - kiáltottam közben a műtősfőnöknek. - Vigye a sérültet a műtőbe. Fektesse az asztalra, máris megyek.

- Látom - fordultam a kollégához -, gumiszalaggal leszorítottatok a combját. Mennyi vért veszíthetett?

- Talán nem túl sokat. Erősen roncsolt a sebe.

- Te mondd, ez a rendőr mit keres itt veletek?

- Ki akarja hallgatni a sérültet, ha magához tér, nem történt-e bűntény?

- Hogy érted?

- Hátha valaki a villamos alá lökte a szerencsétlent.

A műtősnővér már mosakodott, az altató orvos is nekikészülődött. Szemeit törölgetve mondta nekem:

- Bandi bátyám, ez a sérült eszméletlen, de a pulzusa, vérnyomása rendben, mintha nem volna sokkban.

- Nincs is, csak hullarészeg.

- Szerintem ezt az embert csak legyezni kell valami kis enyhe nyugtatóval, máris hozzá-kezdhetek.

A rendőrt is beöltöztették. Az volt a parancsa, hogy addig őrizze, amíg magához nem tér. Amikor a roncsolt lábszárat amputáltuk, és a ledobó zsákba tettük, hirtelen zuhanást hallottunk. Attól kezdve az altató kollégának két páciense volt, egyik a műtőasztalon, a másik meg a látványtól elájult rendőr.

A szokásos reggeli vizitnél mindjárt összetalálkoztam éjjeli vendégünkkel. Ébren volt. Rám kiáltott:

- Doktor úr!

- Adjunktus úr - súgta neki a nővér.
- Azt nem tudom kimondani! Doktor úr, hol van a lábam?
- A villamos alatt hagyta.
- Én nem emlékszem semmire.
- Dehát mégis. Valami csak eszébe jut.
- A haverokkal voltam a Hágiban. Tizennégy féldeci rum után már nem tudom, mi történt velem.
- Azt nem csodálom. Jóformán még altatni sem kellett!
- De a lábammal mi lesz, doktor úr? - szögezte nekem a kérdést. - Nekem családom van, dolgoznom kell!
- Mi a foglalkozása?
- Sírásó.
- Kap egy szép műlábat, és avval könnyebb munkára alkalmas lesz.
- Köszönöm a jóságát, doktor úr, majd hálás leszek érte!
- Isten őrizz! Ez olyan, mintha én azt mondanám valakinek, hogy hálából megoperálom.

Nem szoktam piacra járni, mert nemigen volt rá időm, de azon a napon mégis nekem kellett bevásárolnom. Ahogy csellengtem a kofák között, szembetalálkoztam a sírásóval.

- Kedves doktor úr, de örülök, hogy látom! Mit vásárol?
- Csak egy kis tejfölt-túrót szeretnék.
- Akkor jöjjön velem a Maris nénihez, neki én temettem el a fél családját, nekem csak a javát adja!

Egy primitív, térdelő mankóval - olyannal, amilyent mesebeli kalózkapitányok viselnek -, sántikált előttem a sírásó, alig tudtam követni, olyan jól megtanult járni vele.

- Mondja, miért ezt az ócska műlábat viseli, hiszen mi beutaltuk, hogy méretre készítsenek műlábat.
- Jaj, doktor úr, hagyja. Megcsinálták azt nekem, de olyan nehéz volt, mintha ólomból lett volna, és annyi csat, pánt, istencsudája volt rajta, hogy csak egy egyetemi tanár tudott volna rajta eligazodni. És nézze meg ezt: egy szíj kapoccsal, egy mozdulat, és már fönt is van.
- Nyugdíjas?
- Szó sincs róla! Leszállékoltak volna a fél lábammal, de visszahívtak a temetkezési vállalatához, mert én exhumáló szakember vagyok. Tudja, ez finom egy mesterség. Nem úgy megy, hogy kiásom a sírt, és összevissza hajigálom a csontokat, hanem szépen, óvatosan, úgy mint a, na, nem jut eszembe...
- Muzeológusok?
- Igen, jól mondja, úgy. Aztán ott vannak a temetések. Jön egy csomó bunkó. Legutóbb is fölakadt a sírgödörben egy koporsó, úgy kellett melléasni. Aztán lezuhant, kettétört, úgyhogy az elhunyt visszakacsintott a hozzátartozókra. Amilyen gyorsan lehetett, még a pap előtt, hintették rá a földet. Szóval, ez után az eset után elővettem ezeket a bunkókat, megmondtam

nekik, hogy az anyátok... Vegyétek tudomásul, temetés előtt nincs pia! Utána mehetek a kocsmába, vagy ahová akartok. Látja, doktor úr, ezért van rám szükség még fél lábbal is.

Ne haragudjon, most már mennem kell! - mondtam, mert a téma egyre kellemetlenebbé vált számomra, és kezet nyújtottam neki.

- Még egyszer köszönöm a segítségét, doktor úr, és ahogy mondtam, rám számíthat, akármikor!

Csel

Abban az évben nagyon kemény tél volt. Hetekig tartósan mínusz húsz fok körül merevedett meg a hőmérő kékeslila szála a Kígyó-patika oldalán. A tanyákon az mozdult ki, akinek jószága volt.

A városi sebészeti rendelést csak nagy beteg kereste föl. A fiatal tanársegéd is ráérősen szopogatta a feketéjét az ambulancián, és inkább csak unalomból tette a szépet a csinos nővérnek. Tudta, úgyis hiába, hisz a lány az adjunktussal volt meleg, közeli viszonyban. Dehát sohasem lehet tudni.

- Zsuzsika, maga mindig csinos, de ma igazán kivételesen szép. Csak nem szerelmes? - mondta.

A lány kissé elpirult; tudta, hogy csak a „fejét főzik”, de azért a bók jólesett neki.

- Ne tessék ilyeneket mondani, tanársegéd úr, inkább kinézek a folyosóra, jött-e beteg.

Ahogy kinyitotta az ajtót, hideg szél csapott be a rendelőbe, mert a folyosó ajtaját valaki nyitva hagyta.

- Tessék, bácsi - mondta a nővér egy idősebb paraszt embernek -, jöjjön be. Ez az egy beteg van, tanársegéd úr - szólt az orvosnak.

Az öreg hetven év körül lehetett, bárányszőrzetű sipka volt a fején, majdnem állig behúzva. A szeme is alig látszott ki alóla. A bajusza és a szemöldöke zúzmarás volt. Kopott télikabátja alól bekecs kandikált elő.

- Tessék leülni, bácsi - mondta az orvos -, de előbb vesse le a kabátját, sapkáját.

A nővér segített neki, mert észrevette, hogy mind a tíz ujjá be van kötve madzaggal föl-erősített piszkos, zsíros ronggyal.

- Na, nézzük - mondta az orvos. - Zsuzsika, legyen szíves ezeket a hevenyészett kötéseket leszedni.

Az öreg némán hagyta, hogy bütykös, paraszti munkában megöregedett ujjairól levegyék a rongyokat.

- Hiszen ez fagyás! - kiáltott föl a tanársegéd. - Mi történt magával?

- Hát, ha éppen kíváncsi, mögmondom - s ő maga is nézegette, forgatta piros hólyagos ujjait. - Tudja, a múlt hétön lakodalom vót a családban, a húgom fia, az unokaöcsém esküdött. Nagyon jó lagzi vót. Harmincezör forintot kalapolt be az új asszony éjféلكor.

- Bácsikám - szólt közbe az orvos - én arra vagyok kíváncsi, hogy mi történt az ujjjaival.

- Hát azt mesélöm, de, ha a doktor úr félbeszakít, még tovább tart.

- Jó, akkor mondja, úgy sincs más beteg.

- Szóval, nagyon jó lakodalom vót.

- Ezt már mondta.

- Jó, mondtam. Azér' is jó vót, mer' én jó berúgtam.

- Gondolhattam volna - mosolyodott el az orvos.

- Na mán most, az asszony rákezdte: „Mönnyön maga haza, nē hozzon engöm szégyönbe; majdnem magára rántotta a mēnyasszonyt a táncná, annyira billögött.” Tudja, én nem szeretöm a pörleködést, fogtam a kalapom, oszt kimöntem, úgyis pisálnom köllött.

A nővér kuncogva elfordult, és egy paraván mögé bújt.

- Ahogy mögcsapott a hideg, éreztem, hogy a bor csakugyan a nyeldöklömig ér, a fejem mög egyre nehezebb lött. A fene ötte vóna mög, gondoltam, még elesök. Ilyen nem löhet. Lēereszködtem négykézlábra, és mögindultam a hóba hazafelé. Nem tudom, meddig tartott, csak másnap, amikó az ágyba fölébredtem - ruhástú feküdtem lē, még a csizma is a lábamon vót -, mondom fölébredtem, és éreztem, hogy nagyon zsibognak az ujjaim. Mögnézöm, hát kétször olyan vastagok löttek, mint rëndösen. Mögfagytak.

- Na, nézzük, bácsikám, közelebbről.

- Nem köll azt nézni, csak kössék be, möggyúgyul az magátul is. Nem is ezé gyüttem én.

- Hát miért? - csodálkozott az orvos.

Az öreg a feje búbjára mutatott:

- Ezé! Hogy vögyék ki ezt a zsírmirigyöt vagy mi a fenét, harminc éve itt van, de mán úgy möguntam.

Családi idill

Hajnali háromkor csörgött a telefon az orvosi ügyelet szobájában.

- A fene ezt a rohadt telefont, mi lehet már megint, nemrég feküdtem le - morogta álmosan magában az orvos.

- Tanársegéd úr - hangzott a kagylóból -, tessék gyorsan jönni, egy súlyos fejsérültet hoztak be a mentők, csupa vér és nincs is teljesen magánál.

- Megyek, megyek, máris. Álmosan ballagott végig a folyosón, remélve, hogy mire a rendelőbe ér, fölébred. Föl is ébredt. A látványtól sebész idegei azonnal működésbe léptek. Egy középkorú férfi feküdt a vizsgálóasztalon bekötött fejjel; a kötés alól kiszivárgó vér rászáradt az arcára, és ijesztő látványt nyújtott. A feleség is ott állt az asztal mellett.

- Nővérke, készítsen ide műszereket - rendelkezett az orvos -, nehogy váratlanul vérzést kapjunk, ha levesszük a kötést. Mi történt? - fordult az asszonyhoz.

A feleség zavartan motyogott:

- Hát nem is tudom, elesett, és megütötte a fejét.

- Eszméletét elveszítette?

- Egy kis időre, de utána magához tért.

- Na jó, akkor most legyen szíves a folyosóra fáradni, és ott helyet foglalni, majd szólok, ha elláttuk a beteg sebeit. Nővérke, adja föl a kesztyűt, és azután óvatosan bontsa le a kötést.

A nővér csipesszel lassan szedegette le a géztekerceket, finom arcáról enyhe félelemmel kevert undor tükröződött.

- Húha! Ez mi? - kiáltott fel a tanársegéd. - Ez nem ütés, ez vágás, és majdnem köröskörül a fejen. Ilyet még nem láttam. Nővérke, mit szól hozzá? Csak nem akarták megskalpolni?

A beszélgetést a beteg nyögése szakította félbe.

- Hová hoztak? - kérdezte, miközben gőzölt belőle a pálinka. - Hol az a bűdös kurva?

- Kire tetszik gondolni? - mondta a nővér ártatlanul.

- Hát a feleségemre, mit képzelsz, ki másra?

Az orvos nézegette a sebet.

- Néhány helyen csontig hatoló, de szerencsére koponyasérülés nem történt. Akkor, nővérke, maga is húzzon kesztyűt, és segítsen, bevarrjuk. Bátyám, maga meg ne nyugtalankodjék, eléréstelenítjük.

- Akkor is rohadt kurva! - kiabálta a beteg félig fölülve.

- Jó, most már nyugodjon meg - mondta az orvos. - Sanyikám, fogja meg a fejét az öregnek - szólt a mütössegédhez.

Húsz-huszonöt perc múlva a tanársegéd ledobta a kesztyűt.

- Nővérke, legyen szíves szóljon ki az asszonynak, hívja be, és adjon be tetanuszinjekciót a bácsinak.

- Igenis, máris megyek.

Az asszony leült az íróasztal melletti székre.

- Nézze, Horváthné - mondta az orvos -, most hajnal van, mindannyian pihenni szeretnénk, tehát ne töltsük az időt hiába. A férje sérülését valami éles tárgy okozta; nem gondolja, hogy valami bűntény van emögött?... Ugyanis akkor kötelesek vagyunk a rendőrséget értesíteni.

Az asszony riadtan hallgatott, majd elkezdett sírni, a könnyeit a kezével törölgette, maszatolta az arcán.

- Doktor úr, ne tegye, hagyja a rendőrséget. Inkább őszintén elmondom magának, mi történt.

- Tessék, hallgatom.

- Tudja, az uram megint részegen jött haza az este. Nagyon jó ember, de ha iszik, nem ismer határt. Belevágtam az ágyba, azután én is lefeküdtem. Arra ébredtem, hogy öklendezik. Nem szokott, a fene a bilit!... Bocsánat. Fölugrottam, láttam, hogy a feje lelóg az ágy széléről. Nehogy összerondítsa nekem a szőnyeget - mondtam magamban. Az éjjeli szekrényből kivettem a cserép serblit, jobban mondva bilit, és odaraktam a feje alá a padlóra. Abba okádjon, ördög bújjon a részeg fajtájába... Már bocsánat, de így volt.

- De hogy sérült meg? - kérdezte az orvos.

- Mindjárt mondom. Erőlködésében lecsúszott az ágyról, fejjel bele a bilibe. Elkezdett jajgatni, hogy „gyere asszony, segíts, megfulladok”. „Fulladj meg!” - mondtam neki, de egyre elhalóbbá vált a hangja. Ez képes megfulladni, riadtam föl. Fölugrottam, és láttam, hogy a feje beszorult a serblibe, és már nem is jajgatott. Megpróbáltam lehúzni róla, de nem bírtam, úgy beledagadt. Megijedtem, kirohantam a konyhába a sodrófáért és addig vertem a bilit míg össze nem tört... Hát az vágta be a fejét ilyen kereken. Nagyon üthettem, mert eszméletlen volt, mikor a cserepek lehullottak. Így történt, doktor úr - sóhajtott az asszony. - Ugye nem jelent föl a rendőrségen?

Az orvos a tenyerébe temette az arcát, megdörzsölte a szemét. Gondolkodott egy kicsit.

- Nem, ez magánügy - mondta. - Nővére! Írja a jegyzőkönyvbe: Véletlen baleset.

Szűz vagy nem szűz?

Szokatlanul nyugalmas volt az aznapi ügyeitem. Vacsora után, úgy tíz óra körül bevacoltam magamat az ágyba, fejemre húztam a húszéves, avított, izzadságszagú takarót, és elfogott az álom nélküli alvás. Félórát sem aludtam, már csörgött az az átkozott telefon a fülem mellett.

- Tessék - szóltam bele álmosan.

- Adjunktus úr, itt a porta, elnézést a zavarásért, várják itt a portán.

- Sérült?

- Nem úgy néznek ki - halkította le a hangját. - Egy katolikus pap és egy húszéves forma lány.

- Jó, rögtön megyek.

Fölkaptam a ruhámat, köpenyemet, megmostam az arcom, és a törülközővel jól megdörzsöltem, hogy kiűzzem a szememből az álmoságot.

- Tessék - szóltam a vélt betegeknek -, jöjjenek velem.

A rendelőajtóban a pap hozzám hajolt:

- Először én szeretnék négyszemközt beszélni a doktor úrral.

- Dehát ki a beteg?

- Mindjárt elmondom.

- Parancsoljon, főttisztelendő úr, foglaljon helyet. Jól szólítom?

- A megszólítás most nem fontos - köszöri meg a torkát. - Arról van szó, tudom, hogy ön katolikus, tehát megérti, amit mondok. Ez a kislány az én lelki gyermekem. Elsőáldozó korától kezdve hozzám jár gyónni, ismerem a lelkét, tiszta lány.

- De mi baja van? - vágtam közbe. - Ugyanis mi sebészek elsősorban a test betegségeivel foglalkozunk.

- Kérem, doktor úr, ez a lány nagyon keserves családi körülmények között él. A szülei elváltak, mostohaapja van, és két féltestvére. Ez az apa, nem is érdemli meg, hogy így nevezzem, szóval a mostohája félrészeg állapotban meg akarta erőszakolni. Sikerült neki elmenekülnie, de azóta otthon nincs megállása. Mindenféle prostituálnak nevezi az az ember, persze közönséges szavakkal.

- Bocsánat, főttisztelendő úr, ennek a lánynak tényleg nehéz a helyzete, de ha nincs semmi baja, akkor este tizenegykor miért terheli a lelkemet ilyen szomorú történettel?

- Mert magában bízunk.

- Tessék, mit óhajtának?

- Egy igazolást arról, hogy a lány érintetlen.

- Szóval szűz?

- Igen.

- Ne haragudjon, főttisztelendő úr, ha nem pap volna, azt hinném, hogy április elseji tréfát űz velem. Hogyan adhatnék én ilyen igazolást?

- Vizsgálja meg, legyen szíves, és adjon egy papírt, hogy nekem van igazam, nem a mostoha-apjának.

- Nem volna okosabb, ha nőgyógyászhoz mennének?

- Isten őrizz! Annak nem hinnének. Önnek tekintélye van a városban, kérem, adjon igazolást.

Ezen túl kell esnem, gondoltam, minél előbb ágyba szeretnék kerülni. Fölhívtam az ügyeletes nővért.

- Halló, itt Júlia nővér.

- Kedves Júlia, legyen szíves lejönni az ambulanciára.

- Megyek azonnal.

- Miért kell ide nővér? - kérdezte a pap.

- Azért, mert így tanultam egykori nőgyógyász professzoromtól. Még most is emlékszem a szavaira: Uraim! Nőgyógyászati vizsgálatot csak asszisztensnő jelenlétében végezzenek, ha meg akarják kímélni magukat egy csomó kellemetlen szóbeszédtől, pletykától, sőt gyermek-tartási pertől!

- Értem, adjunktus úr.

Megérkezett a nővér, álmosan pislogott, de volt ereje mosolyogni.

- Milyen eset van?

- Hát nem mindennapi. Egy pillanatra magunkra hagyna, főtisztelendő úr? - fordultam a paphoz. - Pár perc múlva majd behívjuk a kislányt.

Magunkra maradtunk.

- Úgy láttam, hogy nem sérült a hölgy, mi baja van? - kérdezte a nővér.

- Éppen az a kérdés, hogy nem sérült-e?

- Láttele?

- Így is lehet mondani.

- Én szeretek az adjunktus úrral dolgozni, de ehhez miért van rám szükség?

- Azért, mert azt kellene igazolni, hogy a hölgy még ártatlan.

- Hallatlan, ilyet még nem értem.

- Hívja be a lányt, legyen szíves.

Megszeppenve jött be a kislány.

- Foglaljon helyet. Betartva az orvosi titoktartást, legyen őszinte, hogy ne kelljen fölösleges vizsgálatot végezni.

- Ez a főtisztelendő úr kívánsága.

Sóhajtottam egyet.

- Nővérke, legyen szíves fektesse föl a hölgyet a vizsgáló asztalra.

Megírtam az igazolást: T. Á.-t ekkor és ekkor megvizsgáltam, és a külső nemi szervet épnek, érintetlennek találtam. Dátum. Aláírás.

A lelkiatya forgatta az írást.

- Ez nem egyenes vélemény. Külső? Hogy értsem ezt?

- Ne haragudjék, azt nem tudhatom, hogy belül mi van. Én már operáltam szűz lányt méhen kívüli terhességgel, mivel a nőgyógyász erre nem gondolt. Virgo intacta, ez volt a lelete, érintetlen.

- Még ilyet! - szólt elképedve a páter. - Gyerünk, gyermekem!

- Ez igaz volt, adjunktus úr? - kérdezte a nővér, miután elmentek.

- Igaz.

- Talán mégsem kellett volna mondani.

- Az igazat mondtam, és szándékosan. Fáradt és álmos vagyok. Jó éjszakát, nővérke.

- Magának is, adjunktus úr.

Két orvos és egy törülköző

Elég rozoga Wartburggal indult útnak a két sebész Garabonciába. Tudományos konferencia, inkább eszmecsere volt a céljuk. Szívesen mentek, hiszen 1960-ban még a szocialista államok határát is nehéz volt átlépni.

Szép, napos szeptemberi idő volt: Jókedvűen utaztak. Bergengócián át kellett menniük.

- Majd a határon túl, Góciában megszállunk - mondta a fiatalabb, Gergő.
- Nem is baj, hogy megállunk - sóhajtotta az idősebb, Pál -, már nagyon elzsibbadt a lábam. Csak valami jó hotelbe menjünk, hogy a fürdőkádban kinyújtózkodhassak.
- Szerencsére forintért elég szépen adtak petákot, úgyhogy keresünk egy luxus szállót.

A határon kissé csodálkoztak:

- Hogy csak úgy! Utazunk? Nahát?! - mondta Bergengócia határőre. Valaki magyarra fordította a vámos ripakodását.
- Csak átutazunk - válaszolta Gergő -, Garabonciába megyünk.
- Az más - mondta a határ ura. - Van pénzünk?
- Igen, van elég. Itt akarunk éjszakázni Góciában, reggel tovább karikázunk.

A finác rutinszerűen kinyitotta a csomagtartót, majd fanyalogva intett:

- Mehetnek!

Pál csodálkozva nézett a barátjára:

- Hallottad? Ezt magyarul mondta.
- Persze, mert nem volt itt senki más rajta kívül, nem kellett félnie, hogy magyarul beszél. Hiszen amerre megyünk, tiszta magyarul beszélünk, nyilván innen származik.

Góciában találtak egy szép szállodát, valóban luxus kinézetűt. Mielőtt bementek volna, Gergő megfogta Pál karját.

- Te, Pali, ne hozzuk zavarba a portást, meg nekünk is jobb lesz: ne próbálkozzunk az anyanyelvünkkel; legjobb, ha angolul beszélünk, hisz a németeket még nálunk is kevésbé szeretik; ne németül szólaljunk meg.

A fiatal portásnő kedvesen válaszolt az angol szóra, csak akkor fintorodott el, amikor az útlevelekbe pillantott. De nem szólt semmit, odaadta a szobakulcsot a két vendégnek.

- Hát ez nem örül nekünk - mondta Pál -, pedig a pénznek nincs szaga, és ez elég drága hely.

Reggel Gergő szokása szerint korán kelt. Lement az utcára, és megnézte a kocsit. Beült, és begyújtotta a motort, hogy ellenőrizze: minden rendben van-e? Mi történt? Nem fog a fék!

Hétalvó barátját nem költötte föl, tarisznnyából megreggelizett. Pál mocorogni kezdett.

- Mi az - mondta, nem bírsz aludni? Hosszú út van előttünk, és neked kell vezetned.
- Baj van, Palikám, elfolyt a fékolaj, keresni kell egy szerelőt, mert így nem tudunk továbbmenni.

Pali kiugrott az ágyból.

- Na, még csak ez hiányzott nekünk! Főzök egy kávé, megiszom, és szétnézek a városban, hátha tudok valamit venni.

- Szalámit nem kérsz?

- Köszönöm, nem szoktam reggelizni, így is van túlsúlyom. A szerelőt elintézed?

- Persze. Menj nyugodtan.

Gergő megkérdezte a portástól, hol talál szakembert. Szerencsére a közelben volt egy szerviz, át lehetett tolni a kocsit. Bár az embere csak saját anyanyelvén tudott, a csorgó olaj megértette vele, miről van szó. Gergő segített a szándékán, előre adott száz petákot, és így a mester készségesen feküdt a koci alá.

- Mester, visszajövök egy óra múlva - mondta németül, és ujjával mutatta is.

Hogy értette-e, nem tudta, de a peták beszélte a hazai nyelvet, és előre százat? Ehhez nem kellett nyelvtudás.

Gergő visszament a szállodába, pakolászott, evett még néhány falatot.

Kopogtak...

- Tessék! - mondta.

A takarítónő jött be, egyik lábával a küszöböt támasztotta. Rossz magyarsággal szólalt meg, amelyet gyerekkorában magyar játszótársaitól sajátíthatott el.

- Baj van kérem.

- Mi baj van? - kérdezte Gergő barátságosan.

- Nincs meg az egyik tör- törülköző, a nagy lepedő.

- Hát itt volt, hol van?

- Maguk elvitték.

Gergő elkezdett nevetni, majd a torkán akadt a falat. - Ne tréfáljon, mit csináljunk mi egy törülközővel?

- Elviszik és eladják harminc petákért, mert a boltban nyolcvanba kerül.

- Asszonyom, ezt nem gondolja komolyan?! Hogy is mondjam: azt állítja, hogy elloptuk a fürdőlepedőt?

- Azt!...

Gergő felugrott az asztal mellől, nem értette még mindig, hogy miről van szó. Belenyúlt a belső zsebébe, és kivett egy marék bankjegyet, megmutatta az asszonynak.

- Ide nézzon! Nekünk nincs szükségünk pénzre, és menjen innen a fenébe! Magának is szántam egy húszast, de most már semmit! Nuku! Érti!

Az asszony kiment. Gergő szájában megkeseredett a falat. Csomagolni kezdett.

Hamarosan megérkezett Pali.

- Öregem - lelkendezett -, olyan szép gyerekholmikat vettem, és olcsón, nézd!

- Talán eladtad a törülközőt, annak az árán?

- Mii!... Milyen hülyeségeket beszélsz?

- Azt, hogy elloptad a fürdőlepedőt, és azon a pénzen vásároltál.

- Mi van veled? Beteg vagy?

Gergő nevetett.

- Tolvajok vagyunk, te is, meg én is. Legalábbis azt állítja a takarítónő, hogy elloptunk egy törülközőt.

- Ide figyelj! Én szeretem a tréfát, de most, amikor az autóval baj van, és utazni kell, legalább 800 kilométert, akkor... Áh, gyerünk, fizessünk és menjünk, remélem kész lesz a kocsi, és nem is hiszem el a törülközőügyet, csak marhászkodsz.

- Jó, majd meglátjuk - mondta Gergő.

- Kérjük a számlát - szólt Pál affektált angolsággal a portásnőhöz.

- Kétszáznegyven plusz 80 peták a törülköző - válaszolta a fiatal hölgy.

- Na, mit szólsz hozzá barátom? - nevetett Gergő. - Lopós vagy. Most már hiszel nekem?

Nem hitt neki Pál. Még egyszer megkérdezte a portásnőtől.

- Tessék mondani, milyen törülközőről van szó?

- Ami eltűnt a szobából - volt a csendes válasz. Pál kijött a sodrából, nagyot kiáltott:

- Csak nem gondolja, hogy mi elloptuk?

A nő felhúzta a vállát:

- Minden lehetséges, de a törülköző hiányzik.

Pál nagyokat lélegzett.

- Gyere, Gergő, ülünk le itt a hallban, és beszéljük meg, mit csináljunk.

- Várj, Pali, előbb én elkérem a panaszkönyvet, hátha az segít.

Gergő visszament a pulthoz.

- Szabadna a panaszkönyvet, asszonyom?

- Maguknak nem!

- Hogy-hogy? A szocialista államokban mindenkinek joga van a...

- Mondtam már, hogy maguknak nem adom.

- Mi van? - ugrott föl Pál a székéből.

- Csak ragaszkodik a 80 petákhoz.

- Ez nem lehet igaz! Egy vasat se! A betyár...

- Ne dühöngj, de legalább mondd azt, hogy most már hiszel nekem!

- Hát tudod, mikor fizetjük ki nekik a törülközőt, amit lehet, hogy a takarítónő lopott el. Ezt ni!... - És félreérthetetlen kézmozdulatot tett.

- Ej, ej - csillapította kollégáját Gergő -, persze az én véleményem is ez: egy krajcárt sem!

Pál visszament a portásnőhöz.

- Szeretnénk beszélni a szálloda vezetőjével.

- Kérem?! Azt lehet, ott van a szobája - mutatott egy párnás ajtóra -, de előbb bejelentem magukat.

Az ajtó kinyílt, és egy elegáns ősz hajú, középkorú úr, hazája nyelvén, invitálta a két orvost.

- Most mit csináljunk? - kérdezte Gergő. - Így nem értjük meg egymást.

- Várj, majd én. English? Deutsch? - kérdezte Pál az igazgatót.

- Ha lehet, akkor németül - válaszolta az. - Foglaljanak helyet. Már tudok az ügyről. Panaszt tett nálam a takarítónő. Leltárhiánya van, egy törülköző.

- De nekünk ehhez mi közünk van? - kérdezte Gergő ingerülten.

- Kérem - mondta udvariasan az igazgató -, azt a 80 petákot valakinek ki kell fizetni - majd nyugodt mozdulattal megigazította a nyakkendőjét, azután folytatta -, és az nem én leszek.

- Hogy érti ezt? - kérdezte dühösen Pál.

- Uraim, ott a számlájuk a portán, intézzék el, és akkor megköszönjük, hogy igénybe vették a vendéglátásunkat.

- A törülköző árával együtt? - kérdezte Gergő.

- Természetesen - válaszolta mosolyogva az igazgató.

- Nézze, kedves igazgató úr - mondta epésen Pál - mi jól vagyunk pénz dolgában, magának tudnánk akár ezer peták borraivalót is adni, de a törülközőt nem fizetjük ki, mert nem mi loptuk el.

Az igazgató elkomorodott, megint igazított a nyakkendőjén, és azt válaszolta:

- Vagy 80 peták, vagy, ha úgy tetszik, a rendőrség.

- Mi a rendőrséget választjuk! - kiáltotta Gergő.

Az igazgató fölállt, és ünnepélyeskedett, mint egy ügyész.

- Akkor uraim, amíg a rendőrség ki nem száll, nem hagyhatják el a szállodát - vonult vissza párnás ajtajú szobájába.

Pál hanyatt vágta magát a párnás széken.

- Gergő, dobjuk a pofájukba ezt a szar pénzt, menjünk, mert még hosszú út áll előttünk.

- Nem, Palikám! Itt arról van szó, hogy két magyar orvos ettől az államtól ellopott egy törülközőt. Ez két dolgot jelent: a magyarok csórók és tolvajok.

- Akkor mit akarsz csinálni?

- Megvárjuk a rendőrséget, de közben fölhívom a magyar konzulátust.

Gergőnek sikerült az egyik konzulátusi titkárral beszélnie. Elmondta neki, hogy milyen komikus helyzetbe hozták őket. Ugyanakkor sietnének is, de most a rendőrségre kell várni a becsület miatt.

- Remélem, titkár úr - mondta Gergő a telefonba -, nem gondolja, hogy két magyar orvos azért jön ebbe az országba, hogy ellopjon egy törülközőt?

A titkár megígérte a segítséget.

- Na, mit mondtak? - kérdezte Pál, amikor barátja kijött a telefonfülkéből.

- Akivel beszéltem, elnevette magát, majd megígérte, hogy intézkedik.

- Kíváncsi vagyok. De még ott van az a lepusztult autó is! Hát ez kész kabaré!

Jó ideig vártak a hallban. Tizenegy óra felé szólt nekik a portásnő.

- Itt vannak a rendőrségtől. A kihallgatás az igazgató úr szobájában lesz. A százados elvtárs nem tud se németül, se angolul, szerzünk tolmácsot.

- Vajon íni, olvasni tud-e? - jegyezte meg Pál magyarul.

A portásnőnek megrezdült az arca, de nem szólt semmit. A százados hivatásának megfelelő szigorúsággal kezdte a kihallgatást.

- Kérem az útleveleket! Igen?... Orvosok?...

Időközben megjelent a takarítónő is. Piros volt az arca, pattogtatta az ujjait, és elmondta, hogy este volt törülköző, reggel meg sehol.

- Mennyit ér egy ilyen fürdőlepedő? - kérdezte a százados az igazgatót.

- Nyolcvan petákot.

A rendőr megráncolta a homlokát, lenézett a földre. Látszott rajta, hogy az egész üggyől viszket a háta. Lehet, hogy rengeteg más dolga volt.

- Ez mennyi forintban? - kérdezte.

- Száztíz forint harminc fillér - válaszolta Gergő.

- Ez nem sok pénz. Uraim, fizessék ki - mondta a százados -, és már itt se vagyok, önök pedig már indulhatnak tovább.

- Nem fizetünk!... - mondták egyszerre mind a ketten.

A rendőr ránézett az igazgatóra, látszott rajta, hogy legszívesebben farba rúgná, vagy inkább a zsebbe nyúlna, és maga kifizetné azt a rohadt törülközőt. A múlt éjjel öt lakást törtek föl a városban, neki kell vezetnie a nyomozást. De hiába, a főnöke az igazgató kártyapartnere.

- Akkor nincs más - mondta sóhajtva - mint a házkutatás.

- Milyen házra gondol? - kíváncsiskodott Pál.

- A fenét! Átnézem a szobájukat és az autót.

A százados tudta, hogy semmit sem fog találni. Ímmel-ámmal adott a látszatnak. Szétnézett a szobában, azután átmentek a szerelőhöz a szomszédba, kinyitotta a csomagtartó fedelét, nem szólt semmit. Visszamentek az igazgatóhoz.

Meglepetésre egy másik elegáns férfi ült a szobában Amikor bementek, fölállt.

- Doktor urak - mondta ünnepélyesen németül -, elnézést kérünk a félreértésért.

- Úgy látszik, diplomáciai közbelépés történt - súgta Gergő a kollégájának.

- És mindez egy törülközőért?! Ezt nem fogják nekünk elhinni - mondta Pál halkán - Hogy mik történnek a határunk mentén?...

A portásnő mosolyogva nyújtotta át a számlát a két orvosnak, amelyen már nem szerepelt a törülköző ára. Szétnézett, és lehalkított hangon, tiszta magyarsággal mondta:

- Én gondoltam, hogy nem Önök vitték el azt a fürdőlepedőt, de el sem tudják képzelni, hogy mit csinál némelyik turistacsoport. Még a hamutartót, sokszor az ajtókilincset is elviszik.

- A nyugatiak is? - kérdezte Gergő.

- Áh, hogy gondolja? Azok nem jönnek ide...

Elrontott randevú

A hatvanas évek elején katonai behívót kaptam. A „szívélyes” invitáló cédulán a következőket olvashattam: a behívás célja: „Katonaorvosi traumatológiai tanfolyam.” Időtartama: három hónap. Jelentkezzen ekkor és ekkor az Országos Traumatológiai Intézetben. Amennyiben nem, úgy „fővesztés” stb., stb... (beígérve).

Az ország minden részéből verődünk össze, mintegy ötvenen, nagyobbára szakorvosok. Ennyi dühös orvost még nem láttam egy rakáson Nézegettük egymást, az ismerősök csoportokba verődtek, és mindenfelől különböző tájszólásban elfojtott káromkodások, méltatlankodó dörmögések, fölháborodott „vakkantások” hallatszottak. Hát hogyné, pont a nyári szabadság idején?! A kis orvosi létszámú kórházakat nyomorította ez az „okos”, főleg „éber” rendelkezés, mert az otthon maradottak sem mehettek el nyári pihenőre. Végül egyöntetűen megállapodtunk abban, hogy az egésznek nincs semmi értelme és főleg marhaság. Az egyik alkalmi „vezérürü” nyugtatott bennünket ironikusan:

- Hogy miért?... Mit kérdezitek?... A nagy Szovjetunióban is így van, akkor nálunk miért lenne másképp? Különben is régi katonai szabály: az nem baj, ha egy parancsnak nincs értelme, csak az a fontos, hogy katonás legyen Értve, elvtársak?

Főlszabadult hahotával méltattuk az akasztófahumort. Az egyik csütörtök délelőtti program így festett: különböző műtétek megtekintése. Vagy tizenöt-húszan üldögéltünk, lődörögtünk rettenetesen unatkozva a műtő előkészítőjében, amikor kissé késve, a sietéstől lihegve megérkezett egy sebész kolléga.

- Ne haragudjatok - szabadkozott -, de a mai műtéteink nem traumatológiai jellegűek, hanem általános sebészeti: sérv, epe meg ilyesmi. Nem kötelező megtekinteni, csak akit esetleg érdekel. Ugye megértitek?

- De mennyire! - kiáltotta a minden lében kanál „vezérünk” - mi is a piacról élünk!

Így tovább unatkozhattunk, a nyári melegtől saját levünkben fürödve. Nagyhangú szószátyárunknak azonban támadt egy ötlete. A szoba közepére állt:

- Ide figyeljétek - hadonászott -, valamit csinálni kell! Szórakozzunk! Szórakozzunk katonák módjára. Mindenki mondjon el az életéből valami vidám történetet, és - hogy kedvetek is legyen hozzá -, az első hármat pezsgővel díjazzuk, amire a pénzt összedobjuk. Természetesen választunk háromtagú zsűrit azokból, akik nem akarnak mesélni.

A társaság kezdett odafigyelni erre a jópofa, magamutogató alakra.

- Mégis, mi legyen a téma? - kérdezte egyikünk. - Művészet, sakk, horgászat, lóverseny, kártya, irodalom? Mi?...

Kis gondolkodás után a „vezérünk” rávágta:

- Ami - remélem - mindannyiunkat érdekel: a szex.

Igazat adtunk neki.

- Várjatok, ha már ennél a témánál maradunk - vitte tovább a prímet -, egyezzünk meg, hogy nem malackodunk! A szellemesség a fontos és döntő a helyezések odaitélésekor. Tessék, ki kezd?

Kis ideig tartó fészkelődés, egymásra nézegetés után egy magas, enyhén kopaszodó, szőke, dunántúli kolléga nyújtotta föl a kezét.

- Ha más nincs, akkor én elkezdeném.

- Halljuk, halljuk! - kiáltottak többen is nevetve.

- Negyvenöt őszén iratkoztunk be Béla barátommal az egyetemre Budapesten. Hogy hogyan festett az ostromlott főváros, azt mindannyian tudjátok; aki nem látta volna akkor, az a régi híradókból, újságképekből maga elé képzelheti azt a szörnyű rombolást, amelyet ez a gyönyörű város elszenvedett. Nagyon sok ház elpusztult, úgyhogy nehéz volt albérlethez jutni. Mi is lejártuk a lábunkat, míg végre sikerült megalkudnunk a belvárosban egy háziasszonnyal, doktor Szelindek Artúrnéval, akinek a sérült ötszobás lakásából kettő még albérletre kiadható volt. Az özvegyasszonnyal hosszasan alkudoztunk, miközben megtudtuk, hogy a férje pénzügyi főtanácsos volt, és az ostrom alatt halt meg az óvóhelyen, azonkívül azt is a tudomásunkra hozta, hogy a férje után őt is a méltóságos megszólítás illeti. Természetbeni fizetésben egyeztünk meg, ami nekünk, vidéki gyerekeknek, elfogadható volt. Két, egymásba nyíló szobát béreltünk tehát: egy utcait és egy kisebbet, amelyben szerencsére vízcsap is volt (talán cselédszoba lehetett régebben). A berendezés? Fekhely mindkettőben volt, a sérült bútorok is úgy-ahogy elegendőnek bizonyultak. A külső szoba kitört ablakait olajos papírral pótolták. Szerencsére a belső szobán nem volt ablak. A világítást a konyhára nyíló üvegajtón keresztül kapta, és abban a kerületben akkor már volt villany is. Sajnos a két szobát összekötő ajtót szétvágta az ostrom alatt egy eltévedt akna. Bélának fölcsillant a szeme, amikor meglátott egy ócska, gazdátlan szekrényt a házban. Megvan az ajtó! - kiáltott föl. Én először nem értettem, hogy mit akar. De hamarosan rájöttem. Fölcipeltük a lakásunkba, odatoltuk az ajtó helyére, kivettük az avított hátulját, és így elválasztottuk a két szobát. A szekrényajtón keresztül lehetett ki- s bejárni. Béla az utcai szobát választotta, nekem mindegy volt, csak végre földél legyen a fejük fölött.

Valaki türelmetlenül közbeszólt:

- Amit eddig elmondtál, felér egy rendőrségi helyszíni szemlével. Mi lesz a mesével?

- Ne zavar! Várd ki a végét! - püsszegték le a többiek.

A kolléga pillanatra megállt, azután félmosollyal folytatta a történetet.

- Azt még csak most mondom, hogy az öreglány kikötötte, hölgyvendégeket nem fogadhatunk, legfőlőbb az anyánkat, mert különben föl is út, le is út! Eleinte nem is volt probléma, hiszen egyszerre zuhant ránk a medicina elsőéves, ismeretlen, hatalmas tananyaga. Dehát beletörtünk, és lassan jött a tavasz. Béla is járt valakivel, én is megismerkedtem Tündével. Aranyosan összezelekedtünk, nagyon megszerettük egymást. Bélának is fülig ért a szerelem. Fölmerült tehát a kérdés, hogy „hol”?... A barátom mindig kicsit felületes volt, de nálam igencsak gyorsabban kapcsolt. Így akkor is. Azt mondta nekem egyik nap, hogy ki kellene használni valamelyik csütörtököt. Először nem értettem, mire céloz, de gyorsan meg is magyarázta. A méltóságos asszonynak minden csütörtökön hagyományosan négytől hétig kányapartija van idős barátnőivel. Ezt az időt kellene kihasználni. Meg is egyeztünk. Ő négy óra után pár perccel vendégül látja az utcai szobában a szerelmét, és nehogy véletlenül összetalálkozzunk, mi Tündével fél ötkor érkezünk az én szobámba, ahol a vízcsap volt. Béla bezárja magukra a szekrényajtót, s így nem zavarjuk egymást. Fél hétkor mi elmegyünk, és utána Bélaék is zavartalanul távozhatnak. Minden a megbeszélte forgatókönyv alapján történt, a végén azonban mégiscsak homok került a fogaskerekek közé. Háziasszonyunk hamarabb hazajött. Nagyon megijedtünk. Tudtam, hogy az a szokása, időnként be-benyit a szobánkba, ezért mondtam Tündének, maradjon az ágyban nyugodtan, én a konyhából valami ürüggyel

becsalom a „méltóságost” a szobájába, és ő nyugodtan ki tud menni a lakásból. Közben Bélákra is gondoltam, de biztos voltam benne, hogy fél hétig, vagy tovább is, le tudom kötni az öreg hölgyet, hiszen csak a „rég szép időköt” kell neki fölemlíteni, és akkor mondja a magáét akár hajnalig is. Miután sikerült Tündét megnyugtatom, elköszöntem tőle, és megígértem neki, hogy nyolc óra tájban fölhívom a kollégiumban.

Most már minden ment, mint a karikacsapás. Az ajtócsukódásokra azért mindig fölfigyelt a néni, de azt mondtam neki, hogy Béla biztosan lement a boltba valamiért. Nem volt semmi baj! Nyolc órakor sikerült végre megszabadulnom a sokbeszédű háziasszonytól, és mindjárt rohantam le a szomszédságban lévő kisvendéglőbe, ahonnan tudtam telefonálni. Tünde jelentkezett, aztán azonnal szét is kapcsolt az az átkozott készülék. De nem! Többször újra hívtam, végül rá kellett jönnöm, hogy mindig ő csapja le a kagylót. Nem tudtam mire vélni. Valamit rosszul csináltam volna? Megsértettem? Napokon keresztül kerestem, mégsem lettem okosabb. Béla próbált vigasztalni, kevés sikerrel. Ő csütörtökönként továbbra is randevúzott, miközben én lógó fejjel, szomorúan róttam az utcákat, mert minek legyen én otthon olyankor? Hónapok teltek el, a bánatomat tanulásba fojtottam; pocsékul magányos voltam. Egyik nap Béla szigorúan rám kiáltott, hogy neki ebből elege volt, nem tudja tovább nézni a begubózásomat, és szinte erőszakkal elcipelte egy születésnapra.

Vidám, fiatal társaságba csöppentem. Igyekeztem én is átvenni a jó hangulatot, de nem ment. Egyszer csak csöngettek. Ismerősnek ható női hangot hallottam. Jól hallottam: Tünde volt. A társaság nem tudta, hogy mi ismerjük egymást, és így senkinek sem tűnt föl a rideg üdvözlés és a nekem szóló jeges pillantás. Az volt az érzésem, hogy csak a házigazdákra tekintettel nem fordul sarkon. Szerencsére a társaság hangulata egyre emelkedett, és az én kedvesemnek is láthatóan jobb kedve lett. Éjfél felé megkockáztattam, fölkértem táncolni. Egy pillanatig gondolkodott, de aztán eljött velem. Rideg, merev derékkel lépegetett a karjaim között. Belőlem kibuggyantak az elfojtott gondolatok, szavak: szerelmet vallottam, bocsánatot kértem, bizonygattam, hogy én tudatosan sohasem sértettem meg. Azt is megkérdeztem, hogy mást szeret-e? Erre nemmel válaszolt. Akkor miért, miért? - faggattam szinte kétségbeesetten. Éreztem, hogy a merevsége enyhül, kissé közelebb bújott hozzám, én próbáltam szorosabban magamhoz húzni; engedte. Nagyon boldog lettem. Egyszer hirtelen megállt, figyelmesen rám nézett, és azt mondta, ha hihetően meg tudom magyarázni azt, amivel én halálosan megsértettem, akkor szívesen meghallgat. Leültünk kettesben a sarokban. Senki nem törődött velünk, úgyhogy nyugodtan beszélgethettünk. Tünde először mélyet sóhajtott. Figyelj rám - mondta. Mit szólnál volna te, ha az én helyemben lettél volna? Tehát, adva van egy tizenennyolc éves lány, aki nagyon szeret egy fiút, és úgy érzi, hogy viszont szeretik. Fölmegy a lakására, és boldognak érzi magát. Kis kellemetlen közbjáték következik, megérkezik a szigorú háziasszony, de semmi baj, a diszkrét távozás útja szabad lesz néhány perc múlva. A lány magára húzza a takarót, és nyugodtan vár az alkalmas pillanatra, hogy elmelessen. Egyszerre hirtelen recsegő, motoszkáló zajt hall. Nem vitás, a szekrény irányából. Mintha kulcsot forgatnának az ajtajában. A lány halálosan megrémül, kiáltani szeretne, de nem mer. Akkor lassan, nyikorogva kinyílik félig a szekrényajtó, és a nyílásban megjelenik egy férfifej. Óvatosan körülnéz, és aztán még óvatosabban kilép a férfi a szekrényből, teljesen meztelenül. Macska módra odalopakodik a vízcsaphoz. A félhomályban nem veszi észre a lányt, akit rémületében előnt a veríték; már kiabálna, de nem jön ki hang a torkán. Reszketve figyeli a szemig fölhúzott takaró mögött a férfit, hogy mikor támad. Szerencsére az nem támad, hanem békésen, komótosan megmosakszik, majd leemeli a lány fogasra fölakasztott sálját, és avval kezdi magát törölgetni, de miután az, gyapjú lévén, szúrhatott, ledobja az ágyra, és egy valódi törölközővel befejezi a tisztálkodást. Utána, mint aki jól végezte dolgát, lopakodva visszamegy a szekrénybe, és gondosan magára zárja az ajtót... Ezek után te mit gondoltál volna a lány

helyében?! - kérdezte tőlem Tünde szigorúan Én nem tudtam, hogy sírjak-e, vagy nevessek? Világos volt előttem, hogy mi történt, de hirtelen szólni sem tudtam. Tünde még keményebben folytatta: Mi lehet a véleménye egy lánynak arról a fiúról, aki egy kukkoló férfit rejt el a szekrényében, hogy az végigszórakozza a szerelmi légyottját?... Piszok!... - így fejezte be, és fölugrott. Várj! - kiáltottam rá, és kétségbeesetten hívtam Bélát meg a barátnőjét! Hallgasd meg őket, ők mindent megmagyaráznak! Nem szaporítom tovább a szót, pár perc múlva Tünde örömeiben Béla nyakába ugrott, azután hozzám fordult, magához szorított, és a fülembre súgta: Istenem, milyen bolond voltam...

Mondanom sem kell, ez a történet nyerte meg a versenyt.

Kongresszus Bécsben (ami a hivatalos jelentésből kimaradt)

Egyik kollégámmal, barátommal együtt meghívást kaptunk 1966. október elején Bécsből, a 24-én kezdődő kongresszusra; szállásunkról gondoskodnak; a téma a művese és a veseátültetés.

- Ehhez mit szólsz, Gyuri?
- El kellene menni.
- De hogy kapunk ilyen rövid idő alatt útlevelet? Hónapokig tart, ha egyáltalán sikerül.
- Van egy ötletem; a rendőrfőkapitány felesége orvos, talán segíthet.

Segített is. Néhány órán belül megkaptuk az útlevelet. Azután már csak Pestre kellett utazni az osztrák vízumért; bemutattuk a meghívólevelet, és a pecsét benne volt az útlevelünkben.

- Mehetünk, Gyuri! De várj, baj van.
- Ugyan mi baj lenne?
- Október 24-én kezdődik a kongresszus, tehát nekünk 23-án kell átmennünk a határon.
- Na és? Minden papírunk rendben van.
- Jó, de október 23-án lesz a forradalom tizedik évfordulója, és ilyenkor az elvtársak nagyon éberek!
- Az nem számít - lett egy kicsit izgatottabb a barátom -, a papírjaink rendben vannak, nem loptunk, nem raboltunk.
- Jó, csak átjussunk a határon.

Hegyeshalom, határállomás. Rajtunk kívül sehol egy teremtet lélek. Két kiskatona fölhúzott géppisztollyal hamarosan az autók mellé állt. Azután megjelent egy mogorva képű határőrtiszt is.

- Kérem az útlevelüket!
- Lapozgatott bennük.
- Mi célból utaznak Ausztriába?
 - Kongresszusra megyünk - válaszolta a barátom.
 - Van erről valami írásuk?

- Van, tessék - vettem ki zsebemből a meghívólevelet.
- Ezt nem magyarul írták - háborodott föl az ország őre.
- Kérem, az osztrákok németül beszélnek. De ha akarja, lefordítom a levelet.

Erre legyintett, visszaadta az útleveleket, és sarkon fordult. A géppisztolyosok maradtak.

Megérkeztek a vámőrök. Ketten voltak, egy tiszt és egy altiszt.

- Tessék kiszállni! - hangzott a szigorú utasítás. Kiszálltunk.
- Pénz, elvámolni való van-e?
- Nálam van ezer forint - mondta a barátom. - Tudja, ha visszafelé jövünk, lehet, hogy szállodára kell.

- Kétszáz forintot vihetnek magukkal! Menjen be a vámházba, adjon le nyolcszáz forintot, majd visszafelé jövet megkapja.

Alapos vizsgálatba kezdtek.

- Ezek meg mik? - mutatott a főnök a hátsó ülésre.

- Ezek?... Könyvek.

- Milyen könyvek?

- Orvosi szakkönyvek.

- Ilyen sok?

- Igen, szükségünk van rájuk.

Rázogatták, lapozgatták őket, hogy nincs-e bennük pénz, vagy lázító röpirat.

Dehogyan volt nekünk szükségünk azokra a könyvekre! Béla bácsi, a város legjobb rádió- és tévészakembere kért meg elutazásunk előtt nem sokkal, hogy hozzam magammal őket. A fia kolléga volt, régebben nálunk dolgozott. Disszidált, az USA-ba akart menni, de ehhez vizsgát kellett tennie, tehát szüksége volt a könyvekre. Így hát elvállaltam, hogy kiviszem neki őket, és mivel egy szál ruhában ment el, a télikabátját is.

Miután a vámosok átlapozták a könyveket, egyikük rámutatott a kabátára:

- Hát az minek? Nincs még tél. Magán meg van már egy vastag felső kabát.

- Ne haragudjanak az elvtársak, de én nagyon fázós vagyok.

A tiszt tovább kurkászott.

- Abban a szatyorban mi van?

- Házi füstölt kolbász.

- Hány kiló?

- Nem tudom. Azért hoztuk, mert lehet, hogy nem bírjuk az osztrák kosztot. De, ha sokallják, vegyenek ki belőle, hogy szabályos legyen.

Közben megérkezett a barátom, hóna alatt egy köteg papírral. Beült a kocsiba. A két főnök már mindent átnézett, így intettek, hogy mehetünk.

Elhagyva a szögesdrót kerítéseket, átértünk Ausztriába. Megálltunk a vámház mellett. Vártunk. Senki. Se katona, se főnök.

Tanakodtunk, mit csináljunk. Legalább pecsét kellene.

- Menjünk be, nyitva az ajtó.

Összevissza bolyongtunk a folyosókon, míg egy csukott ajtó mögül vidám hangokat hallottunk. Bekopogtunk.

- Tessék! - kiáltott valaki.

Benyitottunk. Igazi kedélyes egyenruhás társaságra bukkantunk. Ebédeltek, söröztek.

- Mit óhajtanak? - kérdezte egy tisztfele.

- Pecsétet.

- Honnan jöttek?

- Magyarországról. Tessék mondani, meddig várjunk a vámvizsgálatra?

A társaság nevetésbe tört ki.

- Menjenek nyugodtan tovább, a túloldalon úgyis alaposan megnézték magukat, és ha visszafelé jönnek, ha jönnek, akkor annyi pecsétet kapnak, amennyit akarnak. Jó utat!

Kiszédelegtünk a vámházból.

A szállodát - nem tudom, volt-e egycsillagos vagy annyi sem - nagy tisztaság jellemezte. Hamarosan kiderült, hogy csak reggelit adnak, a többi kosztról magunknak kell gondoskodunk.

- Látod, öregem - magyaráztam barátomnak - milyen jó, hogy hoztam kolbászt.

- Három napig kolbászt eszünk?

- Ha nem volnál olyan törvénytisztelő, akkor a gatyádban vagy a cipődben kihoztad volna azt a nyolcszáz forintot. Itt beváltják.

- Miért, te hoztál?

- Hoztam, de csak négyszázat.

Miután elhelyezkedtünk a Ringre néző szobánkban, sikerült Béla kollégánkat felhívni. Átmenetileg egy könyvkereskedésben dolgozott, mint „hórukk” ember. Elmagyarázta, merre menjünk.

Nagyehezen oda is találtunk. Nagyon megörült nekünk, a nyakunkba borult.

- Végre magyarul beszélhetek! Sem a fejem, sem a gyomrom nem bírja bevenni ezt a nyelvet. Köszönöm, hogy elhoztátok, amit apámtól kértem. Nem volt baj a határon?

- Hát nem vertek meg, de átlapozták a könyveket, pénzt és titkos iratokat kerestek.

A kongresszuson a legkiválóbb szakemberek mellett sajnos szóhoz jutottak az enyhén szólva idejétmúlt nézeteket képviselők is. Amikor egyikük arról próbálta meggyőzni a hallgatóságot, hogy az orvosi erkölcs nem engedheti meg az emberi veseátültetést, mert az ember nem kísérleti állat, elhatároztuk, hogy ezt nem hallgatjuk tovább, elmegyünk.

A kongresszustól nem messze volt egy mozi, óriási plakát hirdette a „Doktor Zsivágót”. Menjünk moziba! Jó, de egy jegy harmincöt schilling. Ebédelünk, vagy megnézzük a filmet? Csak az egyikre futja. Néhány pillanatig gondolkodtunk, majd a film mellett döntöttünk.

- Doktor Zsivágó! - mondta a barátom. - Este úgyis a polgármester vendégei leszünk.

- Ez igazi magyar sors - nevettem -, üres gyomorral kultúra. Szerencse, hogy ma lesz a bankett.

A vacsorán végre jóllaktunk, az ünnepi beszédekkel is. Másnap tíz órakor már a határon voltunk. Ugyanaz az osztrák vámőr volt szolgálatban, mint néhány nappal előtte.

- Megismerem magukat - fogadott bennünket mosolyogva. - Hát nem maradtak itt? Szakembereket szívesen látunk. Hány pecsétet óhajtanak?

- Csak ki és be - felelte a barátom.

- Tessék! Bár még meggondolhatják!

- Már meggondoltuk - válaszoltunk, s indultunk hazafelé.

Helga

- András, örülök, hogy látlak, olyan jó végre magyarul beszélni! - kiáltott föl Zsolt, amikor barátjával összefutott Pesten, a Nyugati pályaudvaron.
 - Hol voltál? - kérdezte András.
 - Kelet-Németországban, tanulmányúton.
 - És?
 - Mindenből lehet tanulni.
 - Hogy érted ezt?
 - Sok mindent jobban csinálnak, mint mi, de van olyan kísérletük, amellyel nem értek egyet: talán ebben a témában mi néhány lépéssel előbb vagyunk.
 - Hagyjuk a szakmát, gyere, ülünk be a vonatba. Ebédeltél már?
 - Még nem.
 - Akkor menjünk az étkezőbe! Előtte lefoglaljuk a helyünket.
 - Nehezek a bőröndjeim.
 - Talán aranyat vettél? - nevetett András.
 - Á, mindenféle marhaságot hozok, rokonoknak, barátoknak. Nyugat-Berlinbe most már nem lehet csak úgy átmenni! Tudod, a fal!
 - Ne politizáljunk!
- A két barát elhelyezkedett a fülkében, utána átment az étkezőkocsiba. A vonat lassan kigördült az állomásról.
- Mesélj, Zsolt.
 - Miről akarsz hallani?
 - Hát a legszebb élményeidről.
 - A legszebb?... A legszebb az Helga volt.
 - Ejha! Persze, te nőtlen vagy, nincs lelkiismeret-furdalásod.
 - De van, akár hiszed, akár nem.
- Elhallgattak, csendesen ebédeltek.
- Jaj, de jó hazai ízek - sóhajtott föl Zsolt, miközben a szájáról letörölte a paprikás vérpiros szaftját.
- András nem szólt. Ittak egy pohár bort.
- Nem vagy kíváncsi?
 - Az vagyok, de magánügyekről nem kérdezősködöm.
 - Nekem pedig beszélhetnékem van. Jó barátom vagy, kinek mondanám el, ha nem neked? Kikívánczik belőlem.

- Helgáról?

- Róla.

- Igyál még egy kortyot, van időnk, még jó két óra az út.

- Az elején kezdem. Tudod, a németek nem barátkoznak gyorsan, ennek ellenére a vendéglátó professzor nagyon kedvesen fogadott. Elmondta, hogy ismeri a munkámat, és reméli a jó együttműködést, majd egy csekket adott a kezembe, amely szép összegről volt kiállítva. Azután elnézést kért, hogy csak magánlakásban tudnak szállást adni, mert egy kis szállodán kívül - amelyik mindig zsúfolt - minden hotelt lebombáztak a városban a háború alatt. Ideadta a címet: Heinrich Heine Strasse 13. Megköszöntem, és egy térképet kértem, mert nem ismertem a várost.

- Sajnos, nem tudok adni - mondta a professzor. Gondterhelten ráncolta a homlokát. - Jöjjön velem!

Bementünk az egyik laboratóriumba.

- Hölgyeim - szólt az ott dolgozó lányoknak -, ki tudja, hol van a Heinrich Heine Strasse?

- Én laktam már a közelben - jelentkezett az egyik laboránsnő.

- Megtenné, hogy beülne a kolléga úr kocsijába, és elkalauzolná?

- Professzor úr, még nem vagyok kész a munkámmal - válaszolta a lány.

- Nyugodtan menjen - utasította a professzor -, ráér holnap befejezni. Akkor kolléga úr, helyezkedjék el, pihenje ki magát, és holnap reggel találkozunk.

Kezet fogott velem, elköszöntem tőle. A lány kijött a laboratóriumból.

- Helga Amthor vagyok - nyújtotta a kezét. - Visszahozna.? Úgy nem kell átöltöznöm, és még a munkám is be tudnám fejezni.

- Természetesen - válaszoltam -, bocsánat, Simon Zsolt vagyok.

A lány elnevette magát.

- Azt még ki tudom mondani, hogy Szimon, de a másikat, Zsolt úr, már nehezen.

- Elnézést - mentegetőztem -, mi magyarok fordítva írjuk a nevünket. Simon vagyok, úgy ejtve az első hangot mint például németül a Schrankban. Zsolt a keresztnévem.

- Értem, Simon úr - felelte. - Hol a kocsija?

- Itt mindjárt az intézet előtt - mutattam ki az ablakon.

Elindultunk. Nem tudtam, mit mondjak neki. Mégis, illenék társalogni; gondoltam. Rápillantottam: Ő csak az utat figyelte; egyenesen, jobbra, balra - irányított. Lassan hajtottam, volt alkalmam ránézni. Rövid, fiús frizurát viselt, sötétbarna haja volt, kék szeme, nem igazi germán típus, de ahogy jobban megnéztem, nagyon szelíd tekintete volt, szép arcát néhány finom szeplő izgalmasabbá tette.

- Itt vagyunk, doktor úr. Ez a Henrich Heine Strasse 13. Nem fél a 13-as számtól?

- Nem, az szerencsét hoz nekem.

Becúboltam a bőröndjeimet. A házigazda özvegyasszony volt, Frau Paul. Már tudott rólam, nagyon kedvesen fogadott.

- A hölgy is itt fog lakni? - kérdezte mosolyogva.

A lány enyhén elpirult.

- Nem, én csak kalauzoltam a doktor urat. Ő vissza is visz a klinikára, most már ismeri az utat.

- Oh! Pedig itt van hely bőven. A doktor úrnak?...

- Simon vagyok, kezét csókolom.

- Igazán nagyon kedves, ilyet nekem harminc évvel ezelőtt mondtak Bécsben Tehát a szobája rendben van.

Megköszöntem, elhelyeztem a csomagjaimat, és igyekeztem visszavinni a lányt. Útközben megkérdezte:

- Doktor úr, tudja-e, ki volt Heinrich Heine?

- Tudom. Egy szép versére még emlékszem is: Du bist wie eine Blume, so hold und schön und rein... (Olyan vagy, mint egy virág, / oly bájos és szép és tiszta...)

Ahogy a képességeimtől tellett, igyekeztem szépen elmondani a költeményt.

- Nagyon szeretem Heinét - mondta a lány. - Mi már tanultuk a verseit. Bizonyára tudja, Hitler elégettette a könyveit annak idején.

Ahogy kiszállt a kocsiból, jobban megnéztem. Szép magas termetű lány volt, a hirtelen kisütött nap körülragyogta a fejét. Megfordult, és mosolyogva visszaintett:

- Viszontlátásra, doktor úr.

Igyekeztem szorgalmasan dolgozni. Egy nap a főnököm magához hívatott.

- Kolléga úr, a speciális vizsgálatokat majd Amthor kisasszony végzi, neki adja oda a kísérleti anyagot, ő érti.

- Igen, professzor úr - válaszoltam.

Attól kezdve együtt dolgoztunk. Keveset beszélünk, csak ilyet, hogy itt a kémcső; köszönöm, megcsinálom. Szép keze volt. Egyszer - hetekkel később -, amikor a vizsgálati anyagot átadtam neki, megfogtam a kisujja hegyét, finoman megszorítottam. Elpirult.

- Kisasszony, lehet, hogy mindene másé, de én ezzel a kisujjal is megelégszem - és megcsókoltam az ujj hegyét.

- Ne! - húzta vissza a kezét. - Nem tiszta!

- És ha megmossa, újból megcsókolhatom? Csak ugyanott.

Elnevette magát, a csaphoz ment, alaposan leöblítette a kezét, megtörölte, bájosan bókolt egyet, és a kezét csóka tartotta.

- Itt a kisujjam, ez minden.

Bátrabb lettem, hiszen, ha valaki az ujját nyújtja, lehet hogy a karját is odaadja.

- Amthor kisasszony! - szóltam kissé bizonytalanul. - Én nem ismerem a város vendéglőit. Ma születésnapom van, nem kísérhetne el egy jobb étterembe?

- Nem sok van, a Rotes Rosst vagy a Moritz Kellert ajánlom, de oda kellene telefonálni, hogy kapjon asztalt.

Fölhívtam az egyik vendéglőt:

- Két személy részére szeretnék helyet kapni - harsogtam, mert nagyon halk volt a készülék.
- Két személyre kért helyet? - kérdezte a lány. - Bocsánat, nem illik kíváncsiskodni, hogy kivel akar menni. Sikerült?
- Igen, és megmondom, kivel szeretnék menni: magával. Ezennel meghívom születésnap vacsorára.
- Engem? Hogy-hogy?
- Így. Kivéve, ha programja van.
- Nem, nincs... A lány elgondolkodott egy kicsit, majd vidáman, kissé hunyorogva folytatta:
- Akkor valami elegánsabb ruhát kell felvennem.
- Hazaviszem - ajánlottam föl.
- Nem, köszönöm, itt lakom a nővérszálláson, pillanatok alatt kész vagyok.

Megvártam az intézet előtt.

Volt még egy kis mérgem, mert amikor taxit hívtam, megkérdezte a központos hölgy, hogy hová akarok menni. Mi köze hozzá? Majd a sofőrnek megmondom.

- Akkor nem küldök - erősködött a hang a telefon túlsó végén.

Nem vitatkoztam.

- Moritz Keller - kiáltottam az ócska készülékbe.
- Rendben van, de lesz még két utas, akiket úrközből föl kell venni!
- Mondja, kedves - szóltam mérgesen -, és az útitársakkal egy tányérból kell majd ennem?

Lecsapta a kagylót. Elegáns hely volt. Természetesen (?) külön asztalt nem adtak, de hát Helgának olyan szép szemei voltak, hogy a mellettünk ülő házaspár nem zavart bennünket, és szimpatikussá váltak, amikor tokaji aszút rendeltek.

- Egy üveg pezsgőt kérek - mondtam a pincérnek.
- Vacsora előtt? - kérdezte a lány meglepetten.
- Ünnepeünk, nem?
- Hát akkor, boldog születésnapot! - koccintotta Helga az enyémhez a poharát.
- Köszönöm, kedves! És bocsásson meg nekem.
- Miért?
- Mert nincs születésnapom. Csak idecsaltam magát.

Egy pillanatra elhallgatott, elmosolyodott, lehajtotta a fejét, utána csillogó szemével rám nézett:

- Semmi baj, doktor úr, ma lettem tizenkilenc éves. Nekem van születésnapom.

Jókedvűen töltöttük az estét. Csak a mellettünk ülő házaspárért aggódtam, amikor a harmadik ötputtonyos aszút rendelték, nem tudván, hogy milyen csalósan itatja magát, és ledönti a lábáról a legjobb borivót is. Nem akartam megvárni az elsősegélynyújtást. Helga észrevette, hogy feszengek a székemen.

- Ugye menjünk? - kérdezte. - Tudja mit, olyan kellemes ez a májusi este, sétáljunk, ne hívjon taxit.

Virágzó gesztenyefák sorai között andalogtunk. Belekaroltam.

- Szabad?

- Kivételesen. Nem leszek többé 19 éves.

Jó órát tartott, amíg a lakásához értünk, tavaszi jókedv árasztott el bennünket.

- Szép este volt, köszönöm, doktor úr.

- Jaj, de rosszul hangzik ez a „doktor úr” - fakadtam ki. - Ha kettesben vagyunk, szólítson Zsoltnak.

- Szolt, Szolt, nem tudom kimondani - nevetett. - Akkor én Helga vagyok, de csak négy-szemközt!

- Megcsókolhatom?

- De csak itt - mutatta a homlokát.

A homlokáról lecsúsztam a szépen ívelt orrára, és megcsókoltam a finoman kinyitott ajkait.

Azután kiugrott a karjaim közül, és fölszaladt az épület lépcsőjére. Az ajtó előtt megfordult, és mosolyogva csókot intett.

- Szolt, Szolt - mondta alig hallhatóan -, a viszont látásra - és eltűnt a kapu mögött.

- Itt a kalauz - szólt András -, de, ha elment, folytasd a történetet!

- Ez több annál, mint történet - felelte Zsolt.

- Most már ne hagyd abba - mondta András, ahogy a kalauz kilyukasztotta a jegyüket.

- Majdnem nehezemre esik, de mégis olyan jó Helgáról beszélnem. Te nem is tudod, hogy a német nők milyen hálások a szerelemért.

- Ejha! Szóval szerelem...

Zsolt kis gondolkodás után halkán, szinte csak magának mondta.

- Nem kaland volt, annál sokkal több.

A születésnap vacsora után két héttel levelet kaptam itthonról, egy jó barátomtól. Azt írta, föltétlenül látogassam meg Horgosi Tibit, aki szomorúan panaszkodott egy levelében, hogy lassan már elfelejti az anyanyelvét, néha hangosan beszél magában magyarul, mert a környezetében mindenki német.

Ebédnél találkoztam Helgával. Rám mosolygott. Összeszedtem magam, és odamentem hozzá.

- Mit szólna egy hétvégi kiránduláshoz? - kérdeztem tőle.

Megállt a kanál a kezében. Kis szünet után válaszolt:

- Hogy gondolta, és hová?

- Nem messze innen dolgozik egy magyar orvos barátom. Nagyon örülne nekünk.

- De én nem is ismerem - tiltakozott.

- Nem baj, nagyon kedves fiú. Ugye eljön?

- Ez a meghívás olyan hirtelen jött. Hétvégére programom van. Holnap délelőtt megmondom, keressen meg.

Ismét mosolygott, és jó étvágyat kívánt.

Még aznap délután föl hívtam Horgosi Tibit. Majdnem sírt a telefonban. Kérdeztem, hogy szombat délután ráér-e, meglátogathatom-e?

- Gyere, testvér - mondta lelkesen.

- És mit szólnál, ha nem egyedül jönnék? - Kíváncsian vártam a válaszát.

- Nem bánom, ha Lucifert hozod is magaddal, csak gyere!

- Az se baj, ha boszorkány?

Elnevette magát:

- Dehogy baj, Zsoltikám, csak ne legyen öreg. Várlak nagyon!

Másnap délelőtt megkerestem Helgát. Kémcsövekben lögybölt valamilyen kísérleti folyadékot. Elébe álltam. Rám nézett és bólintott.

- Ez azt jelenti, hogy eljön a hétvégi kirándulásra? Mosolyogva még egyszer bólintott.

- Akkor szombaton ebéd után három óra jó?

- Igen. Lemondtam a barátnőmmel tervezett programot.

Élvezettel száguldottunk a négy pályás Autobahnon. Helga vidám volt, kék kosztümöt viselt, fehér zsabós blúzzal. Szép volt. Magától kezdett beszélni.

- Tudja, én menekült vagyok. Sziléziában születtem, van egy öcsém, és az apám tengerész. Hajóval jöttünk át ide, anyámmal együtt.

- Ez minden, kislány? - kérdeztem, és megcsókoltam a halántékát.

- Nem elég ez a sors egy ilyen idős lánynak? Mindenünk otthon maradt, mindenünk... De legjobban a Pepit sajnáltam.

- Az mi volt?

- A kutyánk. Nem hozhattuk magunkkal. Odaadtuk a szomszédnak, aki ott maradt. Nagyon szerettem.

- Milyen fajta volt? - kíváncsiskodtam. - Én is nagyon szeretem a kutyákat.

- Nem tudom, olyan farkaskutyaféle, de tarka volt, a füle lógott, nem úgy, mint egy igazi farkkutyának. De aranyos, hűséges volt. Néha most is álmodom róla. Amikor megsimogattam, rám ugrott, és megnyalta az arcom; ezt álmodom.

- Itt vagyunk, ez az a falu, csak hol van a kórház?

Egy idős ember jött éppen velünk szemben, kihajoltam a kocsiból, és megkérdeztem tőle, hol a kórház. Az idős férfi magyarázott valamit, de úgy beszélt, mintha tüszős mandulagyulladás lett volna. Megkértem Helgát, hogy kérdezze meg az öreget, mert én nem értek semmit abból, amit mond.

Ő sem járt nagyobb sikerrel.

- Én sem igen értem, százszólamással beszél, de a kórház szót megértette.

Kinyitottam a hátsó ajtót, és intettem neki, hogy üljön be. Készséges volt az öreg, és addig mutogatott, amíg a kórház kapujához nem értünk.

Ahogy kinyílt a kapu, Horgosi Tibi elénk rohant, megölelt bennünket, Helgát meg is csókolta.

- Gyertek, gyertek - lelkesedett. - Már úgy vártalak benneteket!

Kitett magáért. Gazdag vacsorát kaptunk. Közben beszélgettünk. Áradt belőle a szó, időnként németül is beszélt, hogy ne sértse meg a hölgyvendéget. Késő éjszaka lett, mire elfáradtunk. Tibi fölugrott.

- Megmutatom a szobákat! Remélem, elégedettek lesztek, az ablakok az erdőre néznek.

Valóban szép szoba volt. Helga rám nézett, a kezébe hajtotta az arcát, és úgy láttam, hogy mosolyog. Tibi elköszönt. Egyedül maradtunk.

- Most mi lesz? - kérdezte. - Itt csak egy franciaágy van.

- Majd én alszom a földön vagy fotelban - mondtam.

- Akkor forduljon el, én lefekszem.

Két fotelt összehúztam egymással szemben, eloltottam a villanyt, és benyomorodtam a szükségfekhelyembe. Félálomban voltam, mikor suttogást hallottam.

- Szolt, Szolt...

- Tessék! - riadtam föl.

- Jöjjön ide mellém, ott nagyon kényelmetlen lehet.

Mellé húzódtam, próbáltam aludni, sehogyse ment. Forgolódtam. Egyszer csak Helga simogató ujjait éreztem az arcomon.

- Szolt - suttogta -, én nem vagyok kislány, én nő vagyok.

Nem volt szenvedélyes, de a szeme csodálatos volt. Szinte ébren töltöttük az éjszakát. Tibi késő délelőtt alig tudott fölkelteni bennünket. Még egy napig maradtunk, de hétfőn kora hajnalban el kellett indulnunk a munkakezdés miatt.

Az országutat messzire megvilágította a reflektor, senki nem jött, semmilyen irányból. Egyszerre hirtelen egy vadnyúl futott bele a fénycsóvába. Nem bírt kimenni belőle. El is üthettem volna. Megálltam, eloltottam a reflektort, a nyuszi oldalt kiszaladt a bozótba.

Helga megölelt, fejét a vállamra hajtotta, lágyan megcsókolta az arcom:

- Tudtam, hogy ilyen vagy! Összeomlottam volna, ha elütöd azt az ártatlan állatot!

Azután minden este együtt voltunk. Hétvégeken elutaztunk Lipcsébe, operába jártunk, és szerettük egymást. Kikísért az állomásra, könnyezett, amikor a vonat elindult.

- Szolt, Szolt! - kiáltotta.

- Helga, visszajövök érted - kiáltottam vissza.

András némán itta kávéját. Megtörölte a száját, és kérdően nézett barátjára.

- Na, pajtás, akkor hogy lesz?

Zsolt lehajtotta a fejét, és halkan válaszolt.

- Visszamegyek érte.

A vonat hangosan kattogott tovább...

Nincs Veszter

Akiről beszélni akarok, tulajdonképpen nem is volt sintér, mert rendes faluhelyen a sintért választották, az én emberem pedig a társadalmi rang szempontjából egy lépcsővel alacsonyabb fokon morzsolta szerény életét. Nincs Veszternek hívták. Senki sem tudta az igazi nevét. A városunk közvetlen közelében lévő faluból származott, a világ közepéről, ahogy az ottani lakosok mondják.

Nézőpont kérdése... Sok világközepe van, ha a köldökünket nézzük, az is lehetne... Szóval, Nincs Veszter szegény parasztsaládból származott, csendes ember volt. Tisztességes, használható: Gyere Veszter, ásd ki az árkot! Söpörd föl a templomot! Megdőglött a disznó, dobd be a folyóba! Ilyen volt... Sírt is ázott. Mikor nagy volt a víz, fontos megbízatást kapott: ügyeletes volt a parton, hogy a kisodort dögöket, netalán hullákat, vasvellaal belökje a sodrásba, nehogy a községi tanácsnak adminisztrációs gondja legyen. Ő rendre mindezt megcsinálta.

Egyszer megbetegedett, majdnem belehalt valamilyen fertőzésbe. Egy istálló padlásán vészelt át a nyavalyát. A gazda kisbérese ápolgatta, itatgatta cukros teával, egyszer a gazdasszony csirkelevest is főzött neki. Néha-néha egy-egy pohár bor is kijutott. Orvos nem látta, és biztos, hogy papot sem hívtak volna hozzá, ha meghal. Lábra állt, de a fél testét reszketés fogta el, és ez így is maradt.

Parkinson kórja volt, és ez megváltoztatta életmódját. Többé nem tudott ásni, kétkezi munkát végezni. Beállt segíteni a sintérnek, fogdosni a kóbor kutyákat. Egyszer valaki mondta neki: Veszter, miért ütitek agyon ezeket az állatokat, mikor a klinikák pénzt adnak érte; keresik a kísérleti állatokat, benne van az újságban. Attól kezdve Nincs Veszter önállósította magát, és ő lett az egyetem kutyabeszerezője. A fél megyét bejárta, és sokszor tíz-tizenöt madzagra kötött kutyával jelent meg a klinika kapujában. Jó pénzt keresett, már az igényéhez képest. Mindig ugyanabban a ruhában járt. Nem tudom, váltott-e fehérneműt, de a kutyák nagyon kedvelhették a szagát, mert soha nem harapták meg.

Egy alkalommal egy gyönyörű, hatalmas német juhász kannal állított be hozzánk. Nem is mertünk felé közeledni, úgyhogy Veszter maga csukta be a ketrecbe, mint egy kezes bárányt.

Két nap múlva telefonáltak a rendőrségtől, hogy nincs-e nálunk egy pedigrés, hím farkaskutya. Ez olyan rutin körtelefon volt. Mondtuk, hogy van egy szép példány, de a keresztlevelét nem hozta magával. Kijöttek megnézni. Az alhadnagy, aki az idomítója volt, rögtön felismerte:

- Hektor, gyere ide!

A kutya engedelmesen a rendőr lábához feküdt, mikor kinyitották a ketrec ajtaját.

- Hogy került ez ide? - kérdezte a rendőr. - Ez egy többszörösen kitüntetett kutya, őrnagyi rangja van, mindent tud: szag után nyomoz, a bűnözőt elfogja, leteríti, ártalmatlanná teszi. Ki tudta idehozni, hiszen ennivalót is csak tőlem fogadott el.

- Veszter hozta - mondta az egyik állatgondozónk -, Nincs Veszter.

- Az a reszketős? - kiáltott föl az alhadnagy. - Razziák alkalmával sokszor találkoztunk már vele kültelki kocsmákban, és föltűnt, hogy ha a boros poharát megfogja, elmúlik a reszketése, sohase lötytyen ki belőle egy csöpp sem. Szeretnék vele beszélni. Itt van most? Persze csak kíváncsiságból, mert tudomásunk szerint még idáig semmi törvénybe ütközőt nem követett el.

Előkerítettük Vesztert. Az idomító kérdezősködésére csak nehezen válaszolt:

- Én csak annyit mondok: Gyere ide, kiskutyám! - és így csapkodom a tenyeremmel a térdemet - s mutatta.

- És odamegy minden kutya? - kérdezte a rendőr.

- Igen.

Többet nem tudott meg az alhadnagy, hiába faggatta. Mikor elment a kutyával, mondom Veszternek:

- Ugyan árulja el, hogy tudta megfogni ezt a hatalmas állatot?

- Gyere ide, kiskutyám! - ez volt a válasza ismét.

- Azért mégis van valami titka, ne mondja nekem, hogy nincs - próbáltam én is vallatni. - Hiszen magát sohasem harapják meg a kutyák.

Egy darabig tűnődött, majd csöndesen megszólalt:

- Jó, doktor úr, magának megmondom, mert maga az egyetlen itt a házban, aki emberszámba vesz engem. Még a dédapámtól hallottam kisgyerek koromban, hogy volt Rózsa Sándornak egy társa, Piszte Matyi, akinek tolvajláskor, rabláskor csak az volt a dolga, hogy előre bement a tanyába vagy ahová, és nem volt olyan hamis kutya, amelyet ki ne tudott volna az ölében hozni. Megkérdeztem dédapámat, hogy ez a betyár akkor a rontáshoz is értett? Azt válaszolta: nem, fiam; az volt a titka, hogy a csizmájában mindig volt kutyaszőr, amit egy szuka és egy kan feneke környékéről vágott.

Azt is tudni kell Veszterről, hogy templomjáró volt, de tisztességből mindig hátul, a szenteltvíztartótól is távol állt meg, mert úgy gondolta, hogy a szagát csak a kutyák szeretik, de hogy az emberek? Abban nem volt biztos.

Időnként mégis előfordult, hogy egy nőnek fölajánlott száz forintot, de hogy volt-e, aki elfogadta, azt csak ő tudná megmondani, ha élne.

Nagyon kemény hideg volt a halála napján. Negyven kilométer állt előtte, tizenkét kutyával róttá az országutat. A dróttal megkötött állatok sorra pusztultak.

- Ez is elment - motyogta félhangosan, miközben a primitív pórázról lekapcsolta a megfagyott kutyát. Három falun ment keresztül. Nagyon fázott.

Minden kocsmánál megállt, egy-egy féldeci pálinkával melegítette magát. Beesteledett... Már csak egy kutyája maradt. Zsibbadt fáradtság vett erőt rajta. Pihenni kéne, gondolta, és leült.

- Gyere ide, kiskutyám! - hívta magához a reszkető állatot.

A kora reggel útnak induló autósok találtak rá. Összegömbülve, meredten feküdt az út mellett a csonttá fagyott utolsó kutyáját ölelve.

Volt Veszter... Nincs Veszter...

Kimért boldogság

Az orvos fáradtan nyújtózott el az ágyán, még egy ügyeletes éjszaka is várt rá. Nem lesz nyugalmam, gondolta, Vidáné gépen van, lélegeztetni kell, ki tudja, hogyan alakul az állapota.

Egész nap nem volt rá ideje, hogy postáját megnézzze: gyógyszerajánlások, meghívás tudományos ülésre, és még néhány hivatalos, unalmas értesítést talált a levelek között.

Ásított. Észrevette, hogy egy levelezőlap leesett a padlóra. Megnézte a feladót: Csordás Ferenc.

Pár sor volt a lapon, intelligens írással írt mondatok: „Igen tisztelt Főorvos úr! Ön nagyon elismert a szakmájában, nagyon hálás lennék, ha fogadná a lányomat, aki gyermekkorától légzési panaszokkal küszködik. Szíveskedjék egy dátumot adni, és akkor felkeresnénk. Hálás köszönettel, Csordás Ferenc.”

A levelezőlapot a köpenye zsebébe tette, majd holnap elintézem, motyogta magában, és mély álomba merült.

- Á... Önök azok - üdvözölte Csordásékát. - Tessék befáradni a rendelőbe, foglaljanak helyet.

Végignézte a lányt, aki egyszerűen szép volt. Majdnem derékig érő, ébenfekete haj díszítette a fejét, barna szeme izzott, mint a gyémánt. Az alakja tökéletes... Pap módjára elhessegette ezeket a gondolatokat, és leültette a családot. Először a hivatalos kérdéseket tette föl.

- Neve?

- Csordás Júlia.

- Hány éves?

- Tizenhat.

- Mi a panasza?

- Gyermekkorom óta előfordul, hogy elfogy a levegőm, ha megerőltetem magam. Már óvodás koromban sem tudtam együtt futni a többiekkel, csúfoltak is érte, azt mondták, hogy lusta vagyok, pedig én úgy szerettem volna ugyanúgy játszani, mint ők.

- Gyakran köhög?

- Azt hiszem, igen. Gyakrabban, mint mások.

- Legyen szíves derékig levetkőzni, átvilágítom.

Az orvos hátat fordított.

- Hová álljak? - kérdezte a lány.

- Ide, a képernyő mögé tessék! - mutatott a kis állványra. Az arcát elöntötte a meleg. Még szerencse, hogy gyöngé a világítás, gondolta, ilyen szép embert még nem láttam. Gyönyörű melle van.

Lehajtotta a fejét, egy pillanatra lehunyta a szemét, majd bekapcsolta a készüléket.

- Így... Sóhajtsen! Húzza föl a vállát! Forduljon oldalt! Most vissza! Ne lélegezzon, felvételt készítek. Köszönöm. Parancsoljon felöltözni.

A szülők izgatottan vártak az előtérben. Amíg a lány öltözött, az orvos beszélt velük.

- Mi baja van a lányomnak? - kérdezte aggódva Csordásné.

- Hát kérem, hogy is mondjam? - lehalkította a hangját. - Ez egy tüdőfejlődési rendellenesség, fibrózis; magyarul talán a hegesedés volna a helyes kifejezés.

- Gyógyítható? - vágott közbe az apa.

Az orvos megrázta a fejét.

- Talán, ha egyszer a tüdőátültetés megvalósul.

- Mit csináljunk, doktor úr - kérdezte sírva az anya. - Meg fog halni az én Julikám? Meddig élhet?

- Hát... Elélhet negyven-ötven éves koráig is.

- Gyógyszer? - rebegte az asszony.

- Van, de az csak a panaszokat enyhíti, és meghosszabbítja az életét. Nagyon vigyázni kell a megfázásra.

A lány mosolyogva megjelent az ajtóban. A beszélgetés abbamaradt.

- Nem fáj, anyu, miért vagy olyan szomorú?

- Köszönjük, doktor úr - búcsúzott a család.

- Egy pillanat, felírom a gyógyszert. Így... Tessék. Háromszor egy tablettát naponta. És ha a legkisebb panasz van, rögtön jöjjenek. Egyébként félévenként ellenőrző vizsgálat szükséges. És adok egy igazolást, hogy Júliát mentsék föl tornából. Persze ez nem jelenti azt, hogy jó levegőn ne tegyen hosszabb, kellemes sétákat.

- Jó az eredményem, doktor úr?

- Igen... Szedi rendesen a gyógyszert?

- Pontosan ahogy rendelni tetszett. Jól is vagyok, készülök az érettségire.

- Beszéljük meg még a következő vizsgálat időpontját. Szeptember vége nekem nem jó, akkor ugyanis Debrecenben zenei fesztivál lesz, és szeretnék ott lenni. Egyezzünk meg október harmadikában. Jó?

- Doktor úr, én is nagyon szeretem a zenét, és különösen Ferencsiket tisztetem, mondhatnám rajongok érte. Apuval megbeszélem, hogy én is elmehessek. Szabadjegyem van, majd valahol elintézi a szállást.

- Öö... Júlia - nyögdecselt az orvos -, hát végül is jöhetne velünk, egy barátommal utazunk, és még két hely van a kocsiban.

- Óh, ez nagyszerű! Akkor nem kell korán kelnem, úgy szeretek reggel lustálkodni. Köszönöm, igazán nagyon kedves.

- Várjon, megnézem a naptárt. Szeptember huszonhat. Huszonötödikén, délután háromkor indulunk. Itt várom az intézet előtt.

- Itt leszek, pontosan.

Jó kedvvel utaztak. A lányon fehér ruha volt, kék övvel, hosszú fekete haja ráomlott a hátára. Gyönyörű látvány volt.

Az Arany Bikában szálltak meg, kényelmes, nagy szobákban.

Koncert, koncert után. Beethoven, Mozart, Liszt, Debussy.

Fáradtan, de jó érzéssel mentek a szobájukba. Az orvos nem tudott elaludni, forgolódott. A barátja már békésen horkolt. Fölugrott, fölhúzta a nadrágját, magára rántott egy inget, és csendes léptekkel kiment a folyosóra. 224-es, mondta magában, ott lakik Júlia. Kopogott az ajtón. Riadt válasz hangzott:

- Ki az? Mit akar?

Az orvos zavartan válaszolt:

- Nem akarok semmit, csak jó éjszakát kívánni.

- Jaj! Maga az, doktor úr? Egy pillanat, magamra kapok valamit! Jöjjön be, úgysem tudok aludni, még mindig izgalomban tart ez a gyönyörű hangverseny.

A lány földig érő pongyolában állt az ajtóban, mosolyogva tessékelte be váratlan vendégét.

- Nem tudom, mivel kínáljam meg, csak almám van, tessék! Nagyon finom.

- Köszönöm de csak akkor fogadom el, ha te is eszel belőle.

A lány a tegezés miatt kicsit csodálkozott, de szép fogaival hirtelen beleharapott a piros gyümölcsbe, és az orvos felé nyújtotta.

- Tessék!

A férfi a kiharapott részt vette a szájához.

- Ez a pertu ivásunk. Isten éltesen, Júlia. Én számodra mindig Árpád maradok. Megcsókolhatlak?

- Nem is tudom, ez így szokás?

- Igen, ez így szokás.

- De a szüleimen és a rokonaimon kívül más még nem csókolt meg. És itt, a szájamon akarja? Akarod? Ilyet csak a moziban láttam. Igaz, tavaly az ifjúsági táborban egy fiú rámragadt, és folyton meg akart csókolni. Nem tudom, miért, de borzongtam tőle, pedig jóképű volt, a lányok irigyeltek is érte.

Fölemelte a fejét, behunyta a szemét. Az orvos szorosan magához húzta, és hosszasan csókolta.

- Te remegsz, Júlia?

- Igen, mert ilyet még nem éreztem.

- Szeretlek, Júlia.

- Ez nem lehet igaz! Most már tudom, hogy miért irtóztam attól a fiútól.

- Miért?

- Mert... Mert...

A férfi vállára hajtotta a fejét.

- Amióta megismertelek, szeretlek, csak magamnak sem mertem bevallani. Különben is, hogy jön egy kislány egy ilyen nagy emberhez?

- Nem vagyok nagy ember, te pedig gyönyörű vagy. Szeress!

Mínusz húsz fok volt. Júlia dideregve lépett be az orvos lakásába.

- Hű de hideg van! Lefagytak az ujjaim.

- Majd dörzsölöm, mert itt sincs valami meleg. A fene egye meg ezt a központi fűtést, leállt! Gyere, bújj be a paplan alá, majd összeemelegsünk.

- Előtte azért levetkőzhetek? - kérdezte nevetve a lány.

- Csak siess, meg ne fázz!

Két nap múlva ismét találkoztak. Árpád lesegítette a lányról a kabátot. Észrevette, hogy Júlia szaporábban veszi a levegőt, és kékes az ajka.

- Mi van veled? - kérdezte.

- Áá... semmi, talán megfáztam egy kicsit. Bebújhatok az ágyba?

- Gyere, én is melléd fekszem.

Az orvos rosszat sejtett. Aggódva húzódott a lány mellé.

- Te lázas vagy! Egész forró a bőröd. Meghallgatom a tüdődöt. Fordulj meg! Sóhajts!

Árpádnak nem volt nehéz a tüdőgyulladás recsegő hangját meghallani.

- Júlia, be kell menned a kórházba.

- Nem!... Nem!... Jó... Bemegyek, de szeressél... Talán utoljára...

Az intenzív osztályon az ügyeletes orvosnő mutatta kollégájának a röntgenfelvételeket.

- Főorvos úr, tudom, hogy Csordás Júlia régi betege, de nézze: alig van légző felülete. Lélegeztetni kell.

- Tudom, látom.

A lány mellett ült. Sápadtan, borzongva hallgatta a gép egyenletes, ütemes zúgását. Júlia tágra nyitott szeme izgatott volt, mint amikor először látta.

- Júlia, nem beszélhetsz a tubus miatt, de fogd meg a kezem, és bólints arra, amit kérdezek.

A lány görcsösen megszorította Árpád ujjait.

- Júlia, feleségül veszlek, hozzám jössz?

A lány háromszor is bólintott, és a tenyerébe fogta az orvos kezét.

- Akkor, ha meggyógyulsz, megesküszünk jó?

A lány ismét bólintott. Behunyta a szemét. Az orvos az EKG-készülékre nézett.

- Nővérke! - kiáltotta. - Szóljon a kollégáknak, kamrai fibrillációja van!

A segítség gyorsan jött. Júliának megmozdult a szája. Árpád leolvasta az ajka mozgásáról, amit mondott:

- Jó feleséged leszek... Süllyedek! A kezéd, a ke...zed!... Jó...

Az EKG egyenletesen sípolt. Az orvos szorosan fogta a lány kezét, és könnyezve ráhajolt. A kolléganő megérintette a vállát.

- Főorvos úr, sajnálom, nekünk itt már nincs mit tennünk.

- Tudom... Köszönöm...

Ujjával lecsukta Júlia szemét, megcsókolta a homlokát, és lehajtott fejjel, zokogva nekifordult a falnak.

Idegen göröngyökön

Nagy nehézségek árán sikerült egy háromnapos kongresszusra Stockholmba utaznom, aztán egy szerencsés fordulat révén az eredetileg tervezettnél tovább tudtam maradni, így Péter-Pál napját is ott töltöttem. A fiamnak is ez a neve. Gondoltam, megünneplem, azért is, mert már nagyon egyedül éreztem magam. Még volt némi pénzem, a repülőjegyem is zsebben lapult. Sétálgatás közben ráakadtam egy jó kinézésű vendéglőre, mexikói étteremre. A bejárat mellett kifüggesztett étlap áraiból láttam, hogy jó hely lehet. Nem voltak túl sokan. Leültem egy üres asztalhoz.

Nem messze tőlem négy fiatalember ült, jó hangosan beszéltek.

- Az anyja betyár...! - mondta dühösen az egyik.
- Az apja...! - rázta öklét egy vörös hajú.
- Ne csináljatok cirkuszt! - szólt rájuk egy cigányképű.
- Ugyan ki ért itt magyarul? - replikázott a vörös hajú.

Fölálltam, és odamentem az asztalukhoz:

- Én értek magyarul. Jó estét, uraim, örülök, hogy honfitársaimmal találkozhatom.

Egy lapos orrú fiú válaszolt, nem túlságosan marasztaló hangon.

- Maga kicsoda?

Bemutatkoztam.

- Honnan jött? - kérdezte a negyedik, akinek egy vágásos heg volt a bal arcán.
- Szegedről.
- Mikor disszidált? - kérdezték szinte egyszerre.
- Nem disszidáltam, és nem is fogok!
- Akkor mit keres itt? - kérdezte a cigányképű.
- Ha pénzre gondol, akkor semmit, azt inkább költöm, amíg van.
- Ugyan, ne etessen bennünket, mondja meg, mit akar?
- A fiam neve napját ünneplem, és egyedül nagyon keserves. Van-e maguk között Péter vagy Pál?
- A fene gondolta volna, hogy névnapom van - morogta szelídebben a vágott arcú.
- Meghívom magukat egy pohár borra!

Elfogadták a meghívást. Odaültem az asztalukhoz.

- Isten éltesse a Pétereket és a Pálokat - koccintottunk, és mindjárt följajánlottam nekik, hogy tegeződjünk. Kiderült róluk, hogy ökölvívók voltak; egy svéd-magyar mérkőzés után kint maradtak.

- Azt hittük, most megcsináljuk a szerencsénket - mesélte a vágott képű -, de csak a nehézsúlyú gorilla kellett nekik, mi dolgozunk. Szerencsére a svéd nők szeretnek bennünket, különösen a cigányt.

- Én nem szégyellem, hogy az anyám az volt. Sajnos, meghalt már, nagyon szép asszony volt.

- A cigány köztünk a legokosabb - szólt közbe a vágott képű -, neki érettségije is van.

Ők már túl voltak a vacsorán; én még csak most rendeltem. Mivel törzsvendégek voltak az étteremben, segítettek választani, hiszen hiába volt angolul az étlapra írva az ételek neve, abból nem lehetett tudni, hogy valójában mi micsoda.

Vacsora után megkérdeztem, tudnak-e valami jó helyet, ahol műsor is van.

Összenéztek. A cigány bólintott.

A Király sugárútra mentünk egy elegáns bárhoz.

- Miért vagytok olyan csöndben? - kérdeztem tőlük, amikor megérkeztünk.

- Majd meglátjuk - válaszolta a vörös hajú.

Az ajtóban egy hústorony állt, szemügre vette társaimat, és nem akart beengedni minket.

- Kérem, ez nem nyilvános hely? - kérdeztem csodálkozva.

- De igen, csak nem magyarok számára!

Elképedtem.

- Hát ez mi? - kérdeztem a fiúkat.

- Majd megmagyarázzuk, de ne hagyd magad, mutasd meg, hogy magyar is bemehet ebbe a bárba.

A közeli telefonfülkéből föl hívtam a főnököt. Bemutatkoztam, megmondtam, hogy magyar orvos vagyok, és elpanaszoltam, hogy a portásuk nem akart beengedni, azzal az indokkal, hogy magyar vagyok.

Pár pillanatig néma csönd volt a telefonban, majd a főnök elnézést kért, és megnyugtatóan, hogy máris utasítja a portást, engedjen be.

- Beengednek? - kérdezték egyszerre a bokszolók.

- Be.

- Győztünk! - kiáltották. - A szemben lévő vendéglőben várunk.

A bárban igen udvariasan fogadtak. Nem sokkal később, ahogy leültem, egy elegáns, szmokingos úr állt meg az asztalom mellett. Ő volt a főnök.

- Szeretnék bocsánatot kérni az inzultusért, ami önt érte.

- Mi bajuk van a magyarokkal?

- Tudja, az a társaság, akiket érint, törzsvendégünk volt. Az egyikük, hogy is mondjam, olyan súlyosan bántalmazta az egyik alkalmazottamat, hogy kórházba kellett szállítani.

- Főnök úr, úgy gondolom, hogy a többi a rendőrség dolga. Mégis túlzás emiatt minden magyart kitiltani!

- Valóban hiba volt, és még egyszer elnézést kérek.
- Akkor mondhatom a többieknek, hogy nyugodtan jöhetnek?
- Természetesen.

A szemben lévő vendéglőben izgatottan vártak külföldre szakadt honfitársaim.

- Most pedig szeretném tudni, hogy miért lettetek, lettünk - kitiltva.
- Az egyik haverunk bepiált - kezdte mesélni a vörös hajú -, és bizalmaskodni akart egy táncosnővel. Erre bejött a kétméteres kidobó ember, és ezt az ötvenöt kilós barátunkat, mint a pillét felemelte, kivitte, és legurította a bejáratí lépcsőn. Az valamennyire magához tért, visszarohant, és behúzott a kidobónak egy jobb horgot. Marha erős ütései voltak mindig. A koma elterült, és állítólag szétment az állkapcsa. Hát ez volt.
- Ide figyeljetek! A főnök nagyon kedves volt, és megértette, hogy egy részeg fickó miatt nem lehet minden magyart kitiltani a mulatójából. Mehettek oda, de ne hozzatok rám szégyent!
- Nem! Nem! - kiáltották egyöntetűen - Köszönjük, testvér!

-&-